

HUONE 24
ja porrashuone

Tiilet

Huone No 24.

Pohjois-seinä harmaakivi muurausta. Lähellä länsi-
nurkkaa ylhäällä pieni ala tiilimuurausta. Tiilien
suuruus: $8,5 \times 2 \times 28$. $9 \times 13,5 \times 2$ $8,5 \times 13 - 13,5 \times 2$

Pohjois- ja länsi-seinän nurkkauksessa ulkona oleva seinä
enimmäkseen tiilimuurausta. Tiilien suuruus: $9 \times 13 -$
 $13,5 - 14 \times 27,5 - 28$. Muutamia $8,5 \times 13 \times 27,5 - 28$. $8, \times 13 \times 26,5$.

Länsiseinällä oleva ovi-aukko kolvinaan tiilimura-
usta. Itäisemmän kolvin tiilet: $9 \times 13,5 \times 27,5 - 28$. Sekä
muutamia: $8,5 \times 13 \times 27,5 - 28$. Kolvin alla oleva
seinä $9 \times 13,5 \times 27,5 - 28$. Muutamia $8,5 \times 13 \times 27$. $9,5 \times 13,5 \times$
 28 .

Läntisempi kolvi: $8,5 \times 13 - 13,5 \times 27 - 27,5$. Sekä muutama:
 $8 \times 13 \times 27$. $8,5 \times 13 \times 26,5$. Kolvin alla oleva seinä: $8,5 - 9 \times$
 $13 \times 27 - 28$. Sekä muutama: $9,5 \times 13,5 \times 28$.

Länsi-seinällä harmaakivi muurauksen ympäröimänä
pieni ala tiilimuurausta. Tiilien suuruus: $8,5 - 9 \times 13 - 13,5 \times 27,5 -$
 28 . Sekä muutama: $9 \times 12,5 \times 2$

Itä-seinä enimmäkseen harmaakivi muurausta. Seinä
on osittain rappauksen peitossa. Harmaakivi muu-
rauksen jatkossa muutamia tiiliä. Tiilien suuruus:
 $8,5 - 9 \times 13 - 13,5 \times 2$

Etelä-seinä osittain harmaakivi- osittain tiilimuu-
rausta. Itäisempi ikkuna- aukko rappauksen peitossa,
alhaalla näkyvässä tiilimuurausta. Tiilien suuruus:
 $8 - 8,5 - 9 \times 13 \times 27 - 28$. Sekä muutama tiili: $8 \times 13,5 \times 25$. $8 \times$
 14×2 Itäisimmän ikkunan ja itänurkan välillä
seinässä ylhäällä tiilimuurausta. Tiilien suuruus:

$8,5 \times 13 \times 27-28$. Sekä muutamia: $8 \times 13 \times 27$. $9 \times 13,5 \times 28$
 $8,5 \times 13 \times 29$. Seinässä, ylhäällä ikkunoiden välillä
 tiilimuurausta, Suuruus: $8,5 \times 13-13,5 \times 27-28$. Sekä muu-
 tamia: $8 \times 13-13,5 \times 27$. $9 \times 13,5 \times 27,5-29$. Seinässä ylhäällä
 läntisimmän ikkunan ja länsi-murkan
 välillä: $8,5 \times 13,5 \times 27,5-28,5$. $9 \times 13,5-14 \times 29$.

Läntisin ikkuna-aukko rappauksen peitossa.
 Ikkunan karmien alla uudempaa muurausta:
 $6,5-7 \times 13-14 \times 28$ (uusia tiiliä) Vesipenkissä uusia tiiliä.
 Vesipenkissä keskellä aikaisempaa muurausta, tiilien
 suuruus: $8-8,5 \times 13 \times 27-28$. $4,5 \times 13 \times ?$ Sekä alhaalla
 muutama: $9 \times 14 \times 28$. Seinässä ylhäällä ikkuna-
 aukon päällä: (ei holvia) $8,5 \times 13-13,5 \times 27,5-28$.

Porrashuone, Huoneiden N° 23^m ja 24 välillä.
 Iⁿnen holvi pohjoisesta: $8-8,5 \times ? \times 28-29$. Sen alla
 oleva seinä: länsipuolella $7,5-8 \times 24-25$. $8-8,5 \times$
 $? \times 27$. $8,5-9 \times 13,5 \times 29$. Itäseinä: $8-8,5-9 \times 13-13,5 \times$
 $27-28$. $7,5-8 \times ? \times 24-25$. Muutama $9-9,5 \times ? \times 29$.

IIⁿnen holvi pohjoisesta, samalla tasolla kuin edel-
 linen, mutta välillä on suora sauma. Tiilien suu-
 ruus: $8,5-9 \times ? \times 28$. Holvin alla oleva seinä:
 länsipuolella: $8,5-9 \times 13-13,5 \times 28$. Ovi aukossa:
 Mainittu huone N° 23:ssä. Itäpuolella: $8,5-9 \times$
 $14 \times 27,5-28$. Muutama tiili $10 \times ? \times 30$. Ovi-aukossa
 mainittu huone N° 24:ssä.

IIIⁿnen holvi pohjoisesta, $8-8,5-9 \times 13 \times 27-28$. Sen alla ole-
 va seinä: itäpuolella: $8,5-9 \times 13 \times 27-27,5-28$. Muuta-
 ma $10 \times ? \times 27?$ Länsipuolella: $8,5-9 \times 13,5 \times 27-28$. Muutama $9 \times ? \times 30$
 Ulko-oven päällä oleva holvi ja holvin päällä oleva
 seinä, (Portaiden etelä-seinä) $8,5-9 \times 13 \times 27-27,5$

HLONE ET 25, 26, 26 H

Tiilet

Huone No 26.25 (?)

Länsi-seinä harmaakivi muurausta.

Eteläseinän länsi-puoli harmaakivi muurausta.
joukossa muutamia tiiliä, suuruus: $8-8,5 \times 13,5-15 \times ?$
 $8,5 \times 13,5 \times 27-28$.

Eteläseinällä porrasluoneeseen johtava ovi-aukko.
tiilimuurausta. Tiilien suuruus: $8-8,5 \times 13-13,5 \times 27-28$.
Sekä muutama tiili: $8 \times 12,5-13 \times 27-28$. Hobit: $8-8,5 \times 13-13,5 \times 27-28$. Sekä muutama tiili: $8 \times 12-12,5 \times ?$
Aukon kynnyksen tiilet: $8-8,5 \times 13,5-13 \times 26-27$.

Etelä-seinällä lähellä itä-nurkkaa tiilestä muura-
tun komero: Tiilien suuruus: $8 \times 12,5-13 \times 27-27,5$
sekä muutamien tiilien suuruus: $8,5 \times 13 \times 27,5-28$.
 $7,5-8 \times 12,5 \times 27$. Hobit: vain muutama tiili vanhempaa
muurausta, tiilien suuruus: $8 \times 12,5-13 \times 27$. Hobin
myöhempi muuraus: $6,5 \times 14 \times 28$. $6,5 \times 14,5 \times 30$

Aukon perä-seinä osittain (myöhempiä) muurausta.
tiilien suuruus: $7 \times 13 \times 28$.

Etelä-seinällä aukon läntisellä puolella tiili-
muurausta, tiilien suuruus: $8 \times 13 \times 27-28$. $8,5 \times 13 \times 27,5-28$.
Sekä muutamia tiiliä: $8 \times 13 \times 26-26,5$. $8 \times ? \times 28,5$.

Pohjois-seinä, enimmäkseen harmaakivi muurausta.

Itäisimmän ikkuna aukon alla väkän tiilimuurausta.
Tiilien suuruus: $8 \times ? \times 27$. $8,5 \times ? \times 27,5$. $9 \times 13,5 \times 27$.

$9,5 \times 14 \times ?$ $8,5 \times 13,5 \times 29$. $8 \times 13,5 \times 31,5$ Ikkunan vesipenkistä:

$? \times 13 \times 28$. $? \times 13 \times 31$.

Seinässä, lähellä itä-nurkkaa:
 $8-8,5 \times 13 \times 27,5-28$.

Huone N: 26.

Itäinen seinä alhaalla harmaakivi muurausta, ylempi osa tiilimuurausta. Tiilien suuruus: $8-8,5 \times 13-13,5 \times 27-28$. Sekä muutamia tiilien suuruus: $8-8,5 \times 12,5 \times 26,5-27$. 1 tiili $7 \times ? \times 30$ — Ikkuna-aukon eteläpuolella alimmaisen kantivarvin (■■■) tiilien suuruus: $8,5-9 \times 14 \times ?$. Ylimäinen kantivarvi: Sama kuin seinässä olevat tiilet.

Keskellä seinää olevan ikkuna-aukon tiilien suuruus: $8 \times 13-13,5 \times 26,5-27-27,5$. Sekä muutamia $8,5 \times 13-13,5 \times 27-27,5$.

Ikkuna-aukon alla pieni kolo: Tiilien suuruus: $8,5-9 \times 13 \times 27$.

Huone N: 25.

(Sijaitsee huone N: 24:n itä-päässä, I ja II kerroksen välillä.)
Pohj. seinä harmaakivi muurausta, joukossa muutama tiili: $8,5-9 \times 12,5-13 \times ?$

Etelä-seinä harmaak. muurausta, joukossa muutama tiili: $9 \times 2,8 \times 12 \times ?$. Seinällä oleva komero harm.k. muurausta, joukossa muutama tiili: $8,5-9 \times ?$

Itäseinä harmaakivi muurausta, joukossa muutama tiili: $8,5-9 \times 13-13,5 \times ?$. Lähellä et. nurkkaa ikkuna-aukko rappauksen peitossa. Näkyissä muutama $7 \times 15 \times 31$.

Länsi-seinä osittain tiili ja harm.k. muurausta. Seinällä oleva ovi-aukko tiilimuurausta. Tiilien suuruus: $9 \times 14 \times 28,5-29$. Muutamia $9 \times ? \times 30$. Ovi-aukon holvi mutta muurausta vanhoilla ja muutamilla uusilla tiilillä. Vanhojen tiilien suuruus: $8 \times 13 \times 26,5$, $8,5 \times 13 \times 27$, $9 \times 13 \times 28$ — Uudet tiilet: $7 \times 12,5 \times 26$ — Ovi-aukon ja pohj. nurkan välillä tiilimuurausta: $9 \times 14 \times 28,5-29,5$. Muutamia $9 \times 15 \times ?$, $8,5-9 \times ? \times 30$, $8,5 \times 13,5$, $9,5 \times 13,5 \times ?$, $8-8,5 \times 26$ — Ovi-aukon ja etelä nurkan väli tiilimuurausta: $9 \times 13,5 \times 29-29,5$. Sekä muutamia: $9 \times 14 \times 28,5$, $9 \times ? \times 29$, $8 \times ? \times 28,5$, $8,5 \times ? \times 30$, $8,5 \times 13 \times ?$, $7 \times ? \times 24-24,5$.

Kuone joka sijaitsee huone N: 25:stä länteen
päin. I ja II kerrakseen välillä, huone N: 24: alla.

Itä seinällä oleva ovi-aukko holvineen tiilimuurau-
sta: Tiilien suuruus mainittu huone N: 25 (jatkoa siv. alareun).

Ovi-aukon kynnyks tiilimuurausta, $9 \times 14 \times 28-29-29,5$.

Länsi seinä ylhäällä tiilimuurausta: $9 \times 13-13,5 \times 27,5-28,5$. Muutama tiili: $8 \times 12,5 \times ?$

Pohj. seinän itäinen osa tiilimuurausta. Tiilien
suuruus: $9 \times 13-13,5-14 \times 28,5-29,5$. Muutama tiili: $10 \times ? \times 30,5$
 $9 \times 12,5 \times ?$ $8,5 \times ? \times 29$. — Ylhäällä mutta muurausta:
uusia tiiliä: $8-8,5 \times 13 \times 28-28,5$, vanhoja tiiliä: $9 \times ? \times 33$.
mutta muurausta?

Pohj. seinän länsi-osa alhaalla harmaakivi muurau-
sta ylhäällä mutta tiilimuurausta, vanhoilla sekalai-
silla tiilillä: $8,5-9 \times ?$

Etelä-seinän itäinen osa alhaalla tiilimuurausta
(vanhempaa): $9 \times 13,5-14 \times 29$. Sekä muutama tiili:
 $8,5 \times ? \times 28,5$ $8 \times ? \times 26?$. Ylhäällä mutta muurausta
vanhoilla tiilillä: $8-8,5 \times 13 \times 27,5-28$. $8 \times ? \times 30$. $9 \times ? \times 28,5$.
(uusi tiili $9 \times ? \times 27,5$.)

Etelä seinän länsipuoli alhaalla har. kivi muu-
rausta. Ylhäällä mutta tiilimuurausta vanhoilla
tiilillä. $8,5 \times ? \times 32,5$ $9 \times ? \times 27,5$ $10 \times ? \times 28$.

Lattia tiilimuurausta: $9 \times ? \times 30,5$ $8 \times ? \times 32,5$
 $9 \times ? \times 29$ $9,5 \times ? \times 28,5$

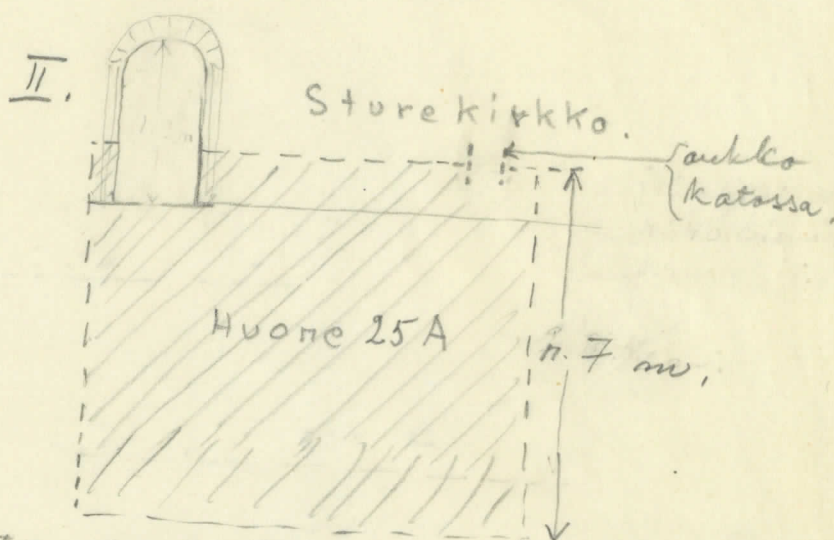
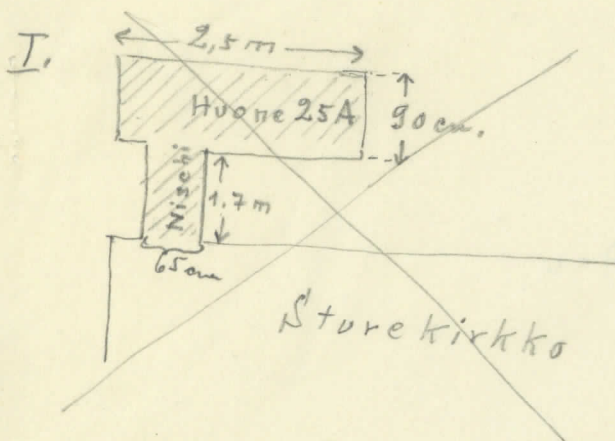
Itä seinällä olevan ovi-aukon eteläinen pieli mutta
muurausta vanhoilla tiilillä: $8 \times 13 \times 27,5$. $8,5 \times 13,5 \times 28$.
 $9 \times 14 \times 28$. $8 \times ? \times 26$

Komero 25A

Kuvaus ilman tiilimittejä

Huone 25A.

Sturekirkon itä- ja eteläisissä kulmista johtaa etelä-
mäntä ^{orianta} (Näkömäärä) joka vie pieneen Sturekirkon tornin alla
olevaan kummeeseen.

Oviniirisi muurattu tiileistä, korjattu aivan uudella tiileillä.
^{segmenttikäärillä} Ovi ^{alkeis} (alkeis) ovelle yleisintä. Suorakulmaisen profiili, aivan uuden vas-
pusti ohja; kareista ja oheista pöytä tiilikimot joutunut pois.
Näkömäärä lattia tehty isoista harmaista kivistä. — Huoneen sei-
nät isoista harmaista kivistä muuratut laastilla. Seiniä
yläosat korjattu aivan uudella tiileillä². Katto tehty suu-
rasta laeista ^{makatuista} harmaista kivistä. Katon länsiosassa aukko
josta kanta pääsee ^{yläosaan} holonin kiihiin joka johtaa kummeeseen N:40.
Huoneen itä-eteläkulman ^{tukena} pystyyn rautakeikko. —
Huoneesta joistettiin ^{piintasoraa} m. 15 m, silloin tulti
näkömäärä kivistä joka oli tehty sekä laaka- että tiilikivistä.
Kivien päällä laastikerros. — Piintasoraa
muodostoi ^{madantymista} pumppua, puun-mullaa, kuita
kuita, isoja kiviä ja kokonaisia tiilikiviä². Maan seassa
vielä ruukunkoppaleitä, kaakelileikkeitä ja lasia. (Jatkona)

Huone 25 A. (jatkoa)

Pohjaiseinämä n. 2.5 m lattiasta n. 2.5 x 2,5 dm aukko
(viemäri) joka johtaa viistoon ylöspäin huoneeseen 25.

Pohjaisseinämä ~~on~~ aivan lattian kohdalla, pohjais-
ja itäisen seinän kulmassa ^{tainen} aukko, joka myöskin joh-
taa viistoon ylöspäin huoneeseen 26.

Itä-seinämä samalla korkeudella ja samassa kulmas-
sa kolmas aukko joka johtaa ulos ulkoryikälle.

Läntisessä seinässä lattian kohdalla kiiripeukki n.
30 cm. korkea. Itäisessä seinässä ^{n. 2,80 m. lattiasta} seinäohemus.

Huone 25C

Kehämuurissa per. I oleva
ainumakammi. Tulien
eläk. 1939 h. 11:n joella olevaa
tärtemoata parsoitessa.
Aviankan edessä oli kattovalin-
patteria per. II, jotka tuhoutuivat
kovan palossa 1941.

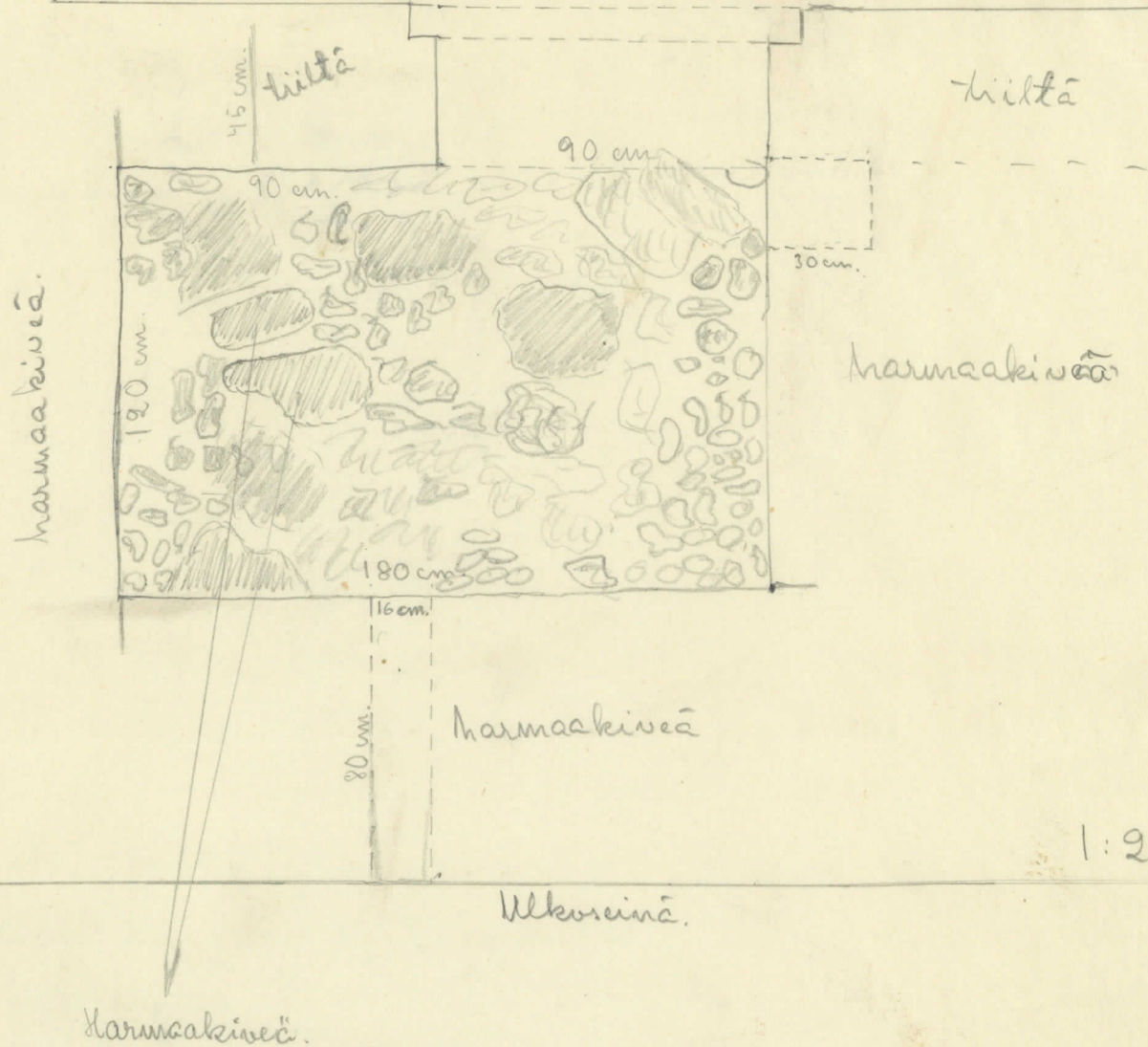
Perimäntö. Perimäntö (180x120 cm), joka on hieman epätasainen, on har-
maakivimuurausta. Kivet ovat yleensä pieniä. Kts. skitser

Pohjoisseinä. Pituus 180 cm. Korkeus 205 cm keskellä, 160 cm. nurkoi-
sa. Paksuus 80 cm. Seinässä on ^(ulospäin kapeava) pieni ikkuna-aukko (16x30 cm),
jonka etäisyys perimäntöä on 130 cm. Seinä on harmaakivi-
muurausta paitsi ikkuna-aukko joka on tiilimuurausta.
Ikkuna-aukon ja pohjoismurkan välillä on myöskin muuta-
ma tiili. Til. mitat 28,5x8x14 cm, 27x8x13,5 cm, 28x9x13,5 cm. Ik-
kuna-aukossa on pari tiiltä rikkimäisiä.

Itäseinä. Kaksi tiiltä lukumattomasta seinä kokonaisuudessaan
on harmaakivimuurausta. Leveys 120 cm. Korkeus 160 cm. Til. mi-
tat ?x8x12 cm.

Eteläseinä. Pituus 180 cm. Korkeus: keskellä 205 cm, nurkissa
160 cm. Seinässä on oikealla puolella 90 cm. ^{seguimarkkoaukko} leveä ovi-
aukko. Vasemmalla puolella on kaksi harmaakiveä, mutta muu-
ten seinä kokonaisuudessaan on tiilimuurausta. Oven
yläpuolella on tiili-kaari. Til. mitat: 26x8x13, 26,5x8x13,

KUVA I

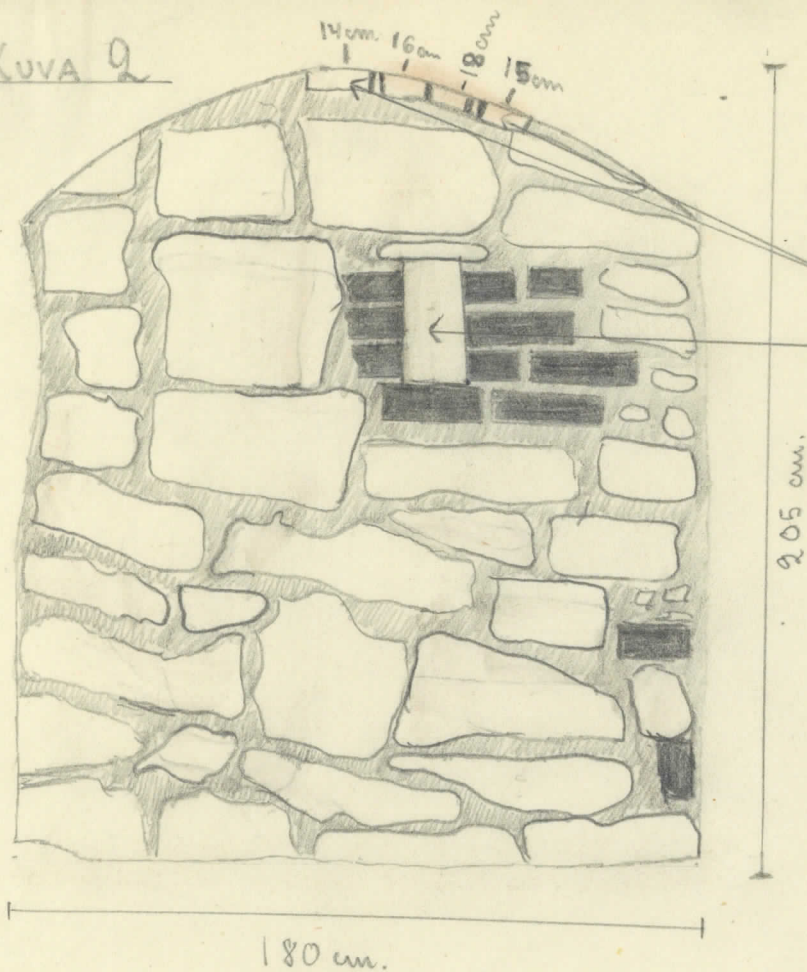

$27 \times 8 \times 13,5$, $27 \times 8,5 \times 13$, $27 \times 9,5 \times 14$, $27,5 \times 8,5 \times 12$,
 $27,5 \times 9 \times 13,5$, $28 \times 8 \times 14$, $28 \times 9, 13,5$, $29 \times 10 \times ?$

Länsi-seinä. Leveys 165 cm. Korkeus 160 cm. Seinän vasemmalla puolella on 15 cm. leveä osa seinää 15 cm. syvämpänä (vt. kuva 1.). Seinässä on 45 cm. vasemmasta kulmasta ja 75 cm lattiasta 30 cm. syväinen tiilinen kourero. Koureron korkeus ja leveys on 30 cm.

Seinässä on reikä tiili-~~stä~~ harmaakivimuurauksa. Tiilimuurauksa on pääasiassa seinän vasemmalla puolella. Harmaa-

KUVA 2

Pohjois-seinä. 1:20

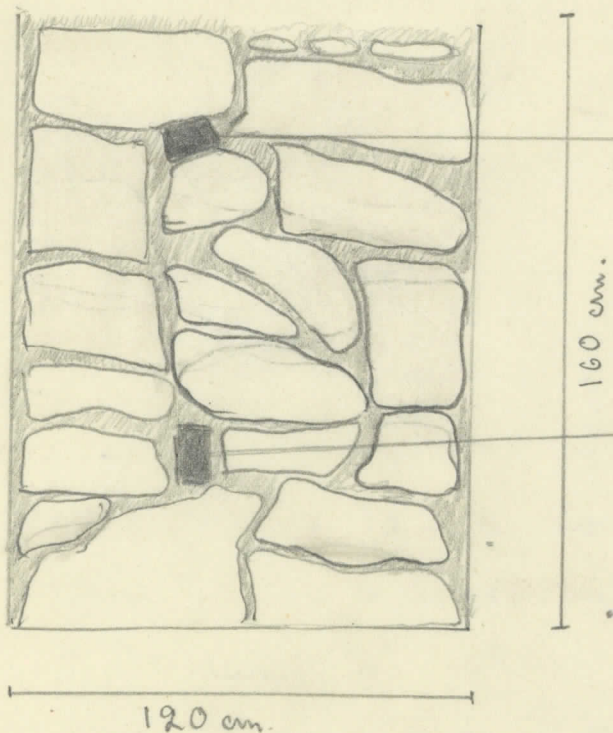
Jäätetty teline-holvista

hiiltyneitä laudanpätkiä

Ikkuna-aukko.

laudanpätkät ovat jätettyjä laudaholvista, jotka käytettiin kiviholven rakennuksessa.

KUVA 3

Itä-seinä. 1:20

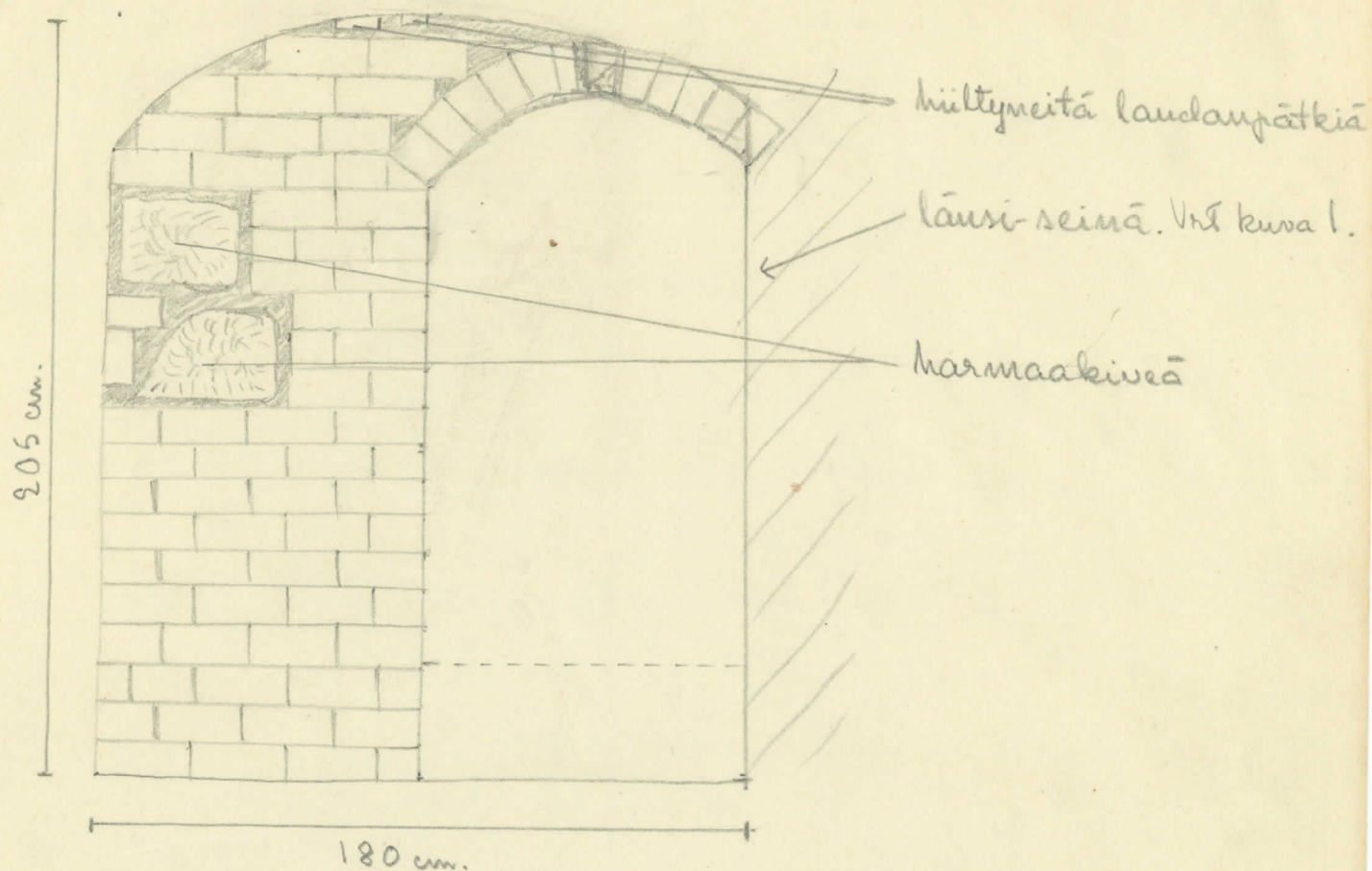
Rikkinäinen tiili.

Rikkinäinen tiili.

7 x 8 x 12 cm.

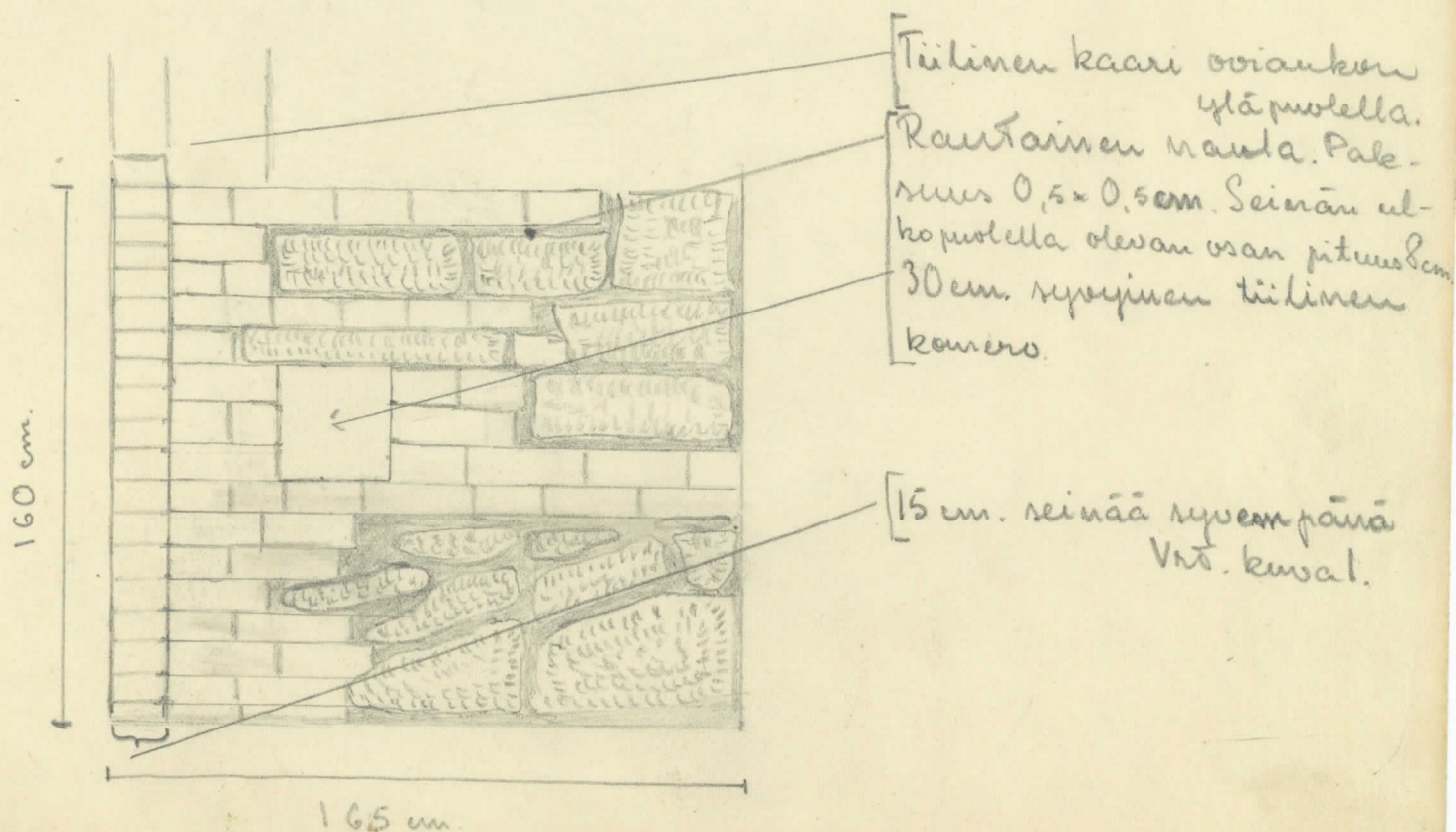
Kuva 4

Etelä-seinä 1:20

Kuva 5

Länsi-seinä 1:20

Kivimuurauksa on oikean puolen ylä- ja alaosissa.

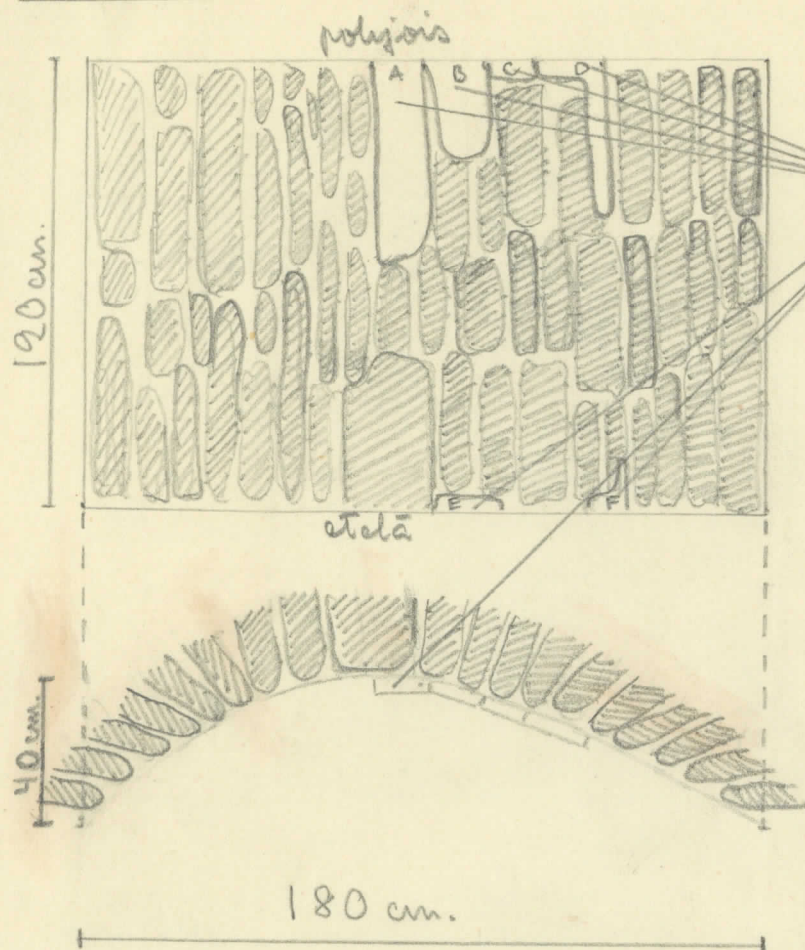
Seinän yläpuolella on naukainen maula lyöty seinään. Maulan paksuus on $0,5 \times 0,5$ cm., ja sen pituus seinän ulkopuolella 8 cm.

Tiilimitat: $26 \times 8,5 \times 13$, $26,5 \times 8 \times 12,5$, $27 \times 8 \times 13$, $27 \times 8 \times ?$,
 $27,5 \times 7,5 \times 14$, $27,5 \times 8,5 \times 14$, $29 \times 8 \times 14$, $? \times 9 \times 18$.

Katso. Katso, joka on holvattu, on harmaakivimuurauks-
ta, kivet ovat litteät ja suunnilleen samanmuotoiset, ja
kiilakuvu niin, että lappeat ovat vastakkain. Katossa on,
sekä pohjois-, että eteläpuolella hiiltyneitä laudampät-
kiä, jotka ovat jätkeitä vanhasta lautaholvista, jo-
ka käyttiin kiviholvia rakennuksessa. Laudan-
pätkien mitat ovat seuraavalla rivillä kuvan yh-
teydessä.

Kuva 6.

Kaisto 1:20

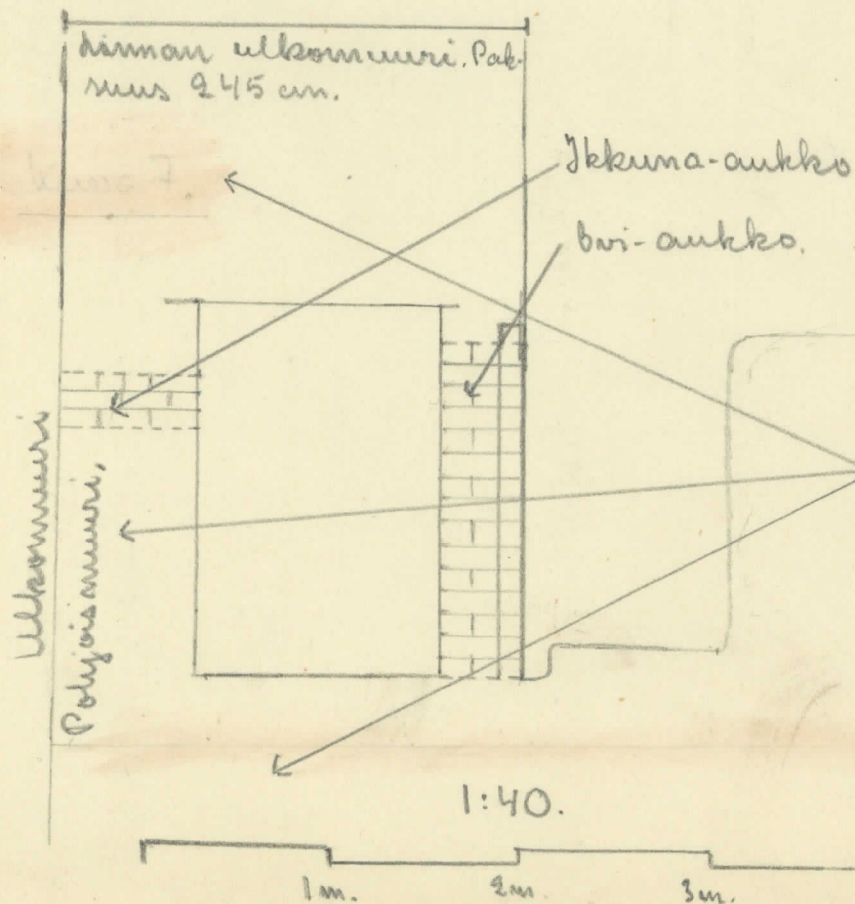

niilittyneitä laudanjätkiä.
Jätkeitä laudajohessa,
joka käytettiin kivi hol-
vea rakennuksessa.

mitat:

- A. pit. 55 cm., lev. 14 cm.,
paks. 3,5 cm.
- B. pit. 28 cm., lev. 16 cm.,
paks. 3,5 cm.
- C. pit. 5-7 cm., lev. 18 cm.,
paks. 5 cm.
- D. pit. 41,5 cm., lev. 15 cm.,
paks. 6 cm.
- E. pit. 16 cm., lev.
paks. 3,5 cm.
- F. pit. 3,5 cm.,
paks. 2 cm.

Kuva 7

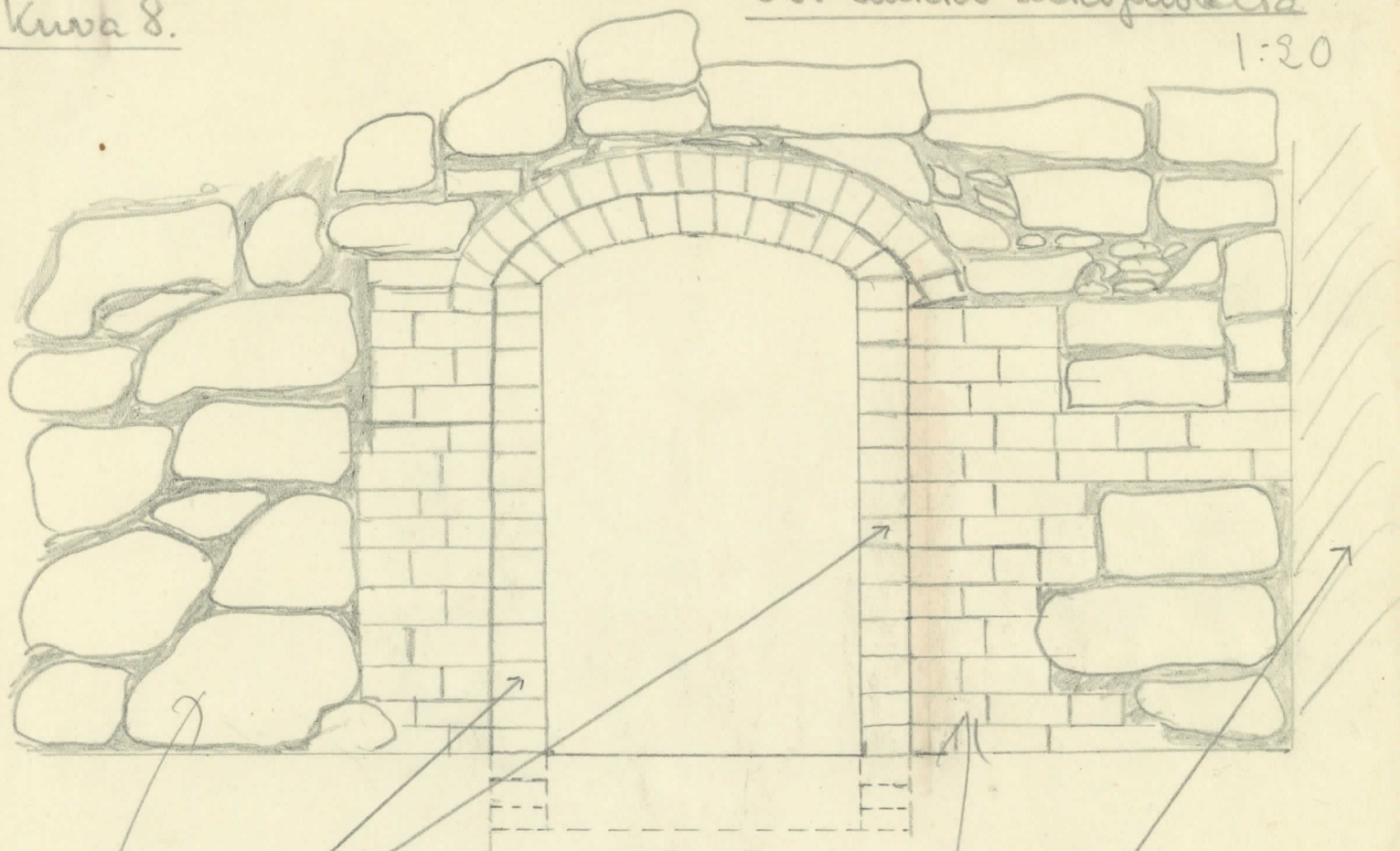
däpileikkauk. 1:40.

tiilimuurausta
jauka takana h. 11 m
halvit. tiilimetat
2x8,5x12 2
3x9,5x13 1

Kuva 8.

Ovi-aukko ulkopuolelta

1:20

15 cm. seinää ympäränä. Vrt kuva 1.

Harmosakkeet
muutavaa
granittia

poikkeinmuuri

Samat tiilimutat
kuin kaulaan
nra puolella

Laufaus Gardberg.
1946.

HLIONE No 28

Tillet

Huone No 28.

(Eteläinen siipi II kerros, myk. kirkon alla oleva huone.)

Pohjois-seinä. Seinä, enimmäkseen harmaakiveä, osittain tiilimuurausta. Seinässä lähellä länsinurkkaa, kirkon
28A porrashuoneeseen johtava ovi-aukko. Tiilimuurausta, au-
kon länsipieli: $9 \times 13 \times 28,5$, $9 \times 13,5 \times 29$, $8,5 \times 13 \times 28,5$, $9 \times ? \times 28-28,5$, $9,5 \times ? \times$
 29 , $9,5 \times ? \times 30,5$, sekä osittain mutta koryausmuurausta van-
hoilla ja muutamilla uusilla tiilillä. Aukon itäpieli: $8 \times 14,5 \times$
 30 , $8 \times 13,5 \times 29$, $8,5 \times 13,5 \times 28$, $8 \times 13,5 \times ?$, $8,5 \times 13 \times ?$, $8 \times ? \times 30$, $8,5 \times ? \times 28$, $8,5 \times ? \times 30$,
 $9 \times ? \times 28,5$, $9 \times ? \times 29,5$, sekä osittain mutta koryausmuurausta van-
hoilla tiilillä. Aukon kolvi: $9 \times 13 \times 28,5$, $9,5 \times 13,5 \times 28,5$, $9 \times 13-13,5 \times ?$,
 $9,5 \times 13,5 \times ?$, $9,5 \times ? \times 29$, sekä osittain mutta koryausmuurausta uusil-
la tiilillä $8 \times 13 \times 28-28,5-29$, $8,5 \times 13 \times 29$, $8,5 \times 13,5 \times 29$, Aukon pohja: $6 \times 13 \times 26$,
 $7 \times 13,5 \times 25,5$, $6 \times ? \times 26,5$, $? \times 12 \times 24,5$, $? \times 13 \times 24,5$.

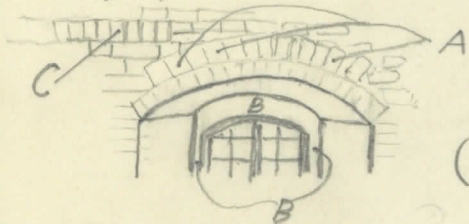
28B I ikkuna-aukko lännestä. Tiilimuurausta, aukon piilet:
 $8,5 \times 12,5 \times 27,5$, $9 \times 12,5 \times 28$, $9 \times 13 \times ?$, $9,5 \times 12,5 \times ?$, $8,5 \times ? \times 27,5$, $9,5 \times ? \times 28$, $8,5-9 \times ?$, sekä yksi
tiili seinässä aivan pielen vieressä $8 \times ? \times 24,5$ mahd. saman aiheista
muurausta kun aukon piiletkin. Pielissä, osittain mutta kor-
jausmuurausta vanhoilla ja uusilla tiilillä. Aukon kolvi:
enimmäkseen mutta koryausmuurausta uusilla tiilillä, kol-
vissa muutama tiili aikaisempaa muurausta: $8,5-9-9,5 \times ?$,
aukon pohja: harmaa kiveä. Aukon pohjois-osan piilet (ikkun-
na-karmin kohdalla): enimmäkseen mutta koryausmuurau-
sta, muutama tiili aikaisempaa muurausta: $9 \times 13,5 \times ?$, $9,5 \times 13,5 \times ?$,
pohjois-osan kolvi: mutta koryausmuurausta vanhoilla tiilillä:
 $9 \times 12,5 \times ?$, $9 \times 13,5 \times ?$, $9,5 \times 13,5 \times ?$.

28C II ikkuna-aukko lännestä. Tiilimuurausta. Aukon poh-
jois-osan piilet ja kolvi (ikkuna-karmin ulkopuolinen osa)
mutta koryausmuurausta uusilla tiilillä, Aukon etelä-osan
piilet ja kolvi mutta koryausmuurausta uusilla tiilillä, paitsi
länsipielessä pienempi osa aikaisempaa muurausta: $8,5 \times 12,5 \times ?$,
 $9 \times 12,5 \times ?$, $9 \times 13 \times ?$, $8 \times ? \times 27$, $8,5 \times ? \times 27,5$, $8,5 \times ? \times 26,5$, $9 \times ? \times 29$, aukon etelä-osan
pohja: koryausmuurausta $6,5 \times 13 \times 26,5$, $6,5 \times 13,5 \times 27$, $? \times 12,5 \times 25$.

28D III ikkuna-aukko lännestä. Tiilimuurausta. Aukon etelä-osan
piilet ja kolvi mutta koryausmuurausta uusilla tiilillä $8-8,5 \times 13-$

13,5x28,5-29,5, (8,5x13x?, 8,5x13,5x?, 8x?x28,5, 8,5x?x29, 8,5x?x29,5) muura-
 onia 7-7,5x?. Aukon etelä-osan pohja (ei muutta korjausmuurausta)
 6x12x?, 6,5x13x26, 6,5x12,5x? 7x13x?. Ikuna-karmin kohdalla olevat
 aukon pielet: tiilet rikkinäisiä: 6,5x12x? 8x12?x? 7x?, sekä osittain
 muutta korjausmuurausta uusilla tiilillä, ikkuna-karmin koh-
 dalla oleva holvi: muutta korj. muurausta. Aukon pohjois-
 osan pielet: (ik. karmin ulkopuolella) enimmäkseen muutta korj.
 muurausta uusilla tiilillä, pohjois-osan holvi: muutta korj. muur.
 uusilla tiilillä.

- 28 E IV ikkuna-aukko lännestä (itäisin). Tiilimuurausta.
 Aukon etelä-osan pielet muutta korj. muurausta uusilla tiilillä,
 paitsi länsipielessä pieni, ala aikaisempaa muurausta tiilet
 rikkinäisiä: 8,5x12,5x? 8,5x13x?, 8,5-9-9,5x?, aukon etelä-osan holvi
 enim. muutta korj. muurausta uusilla tiilillä, pieni ala aikaisem-
 paa muurausta: 8,5x?x31,5, 8,5x?x30,5?, 8,5-9x?, seinässä ikkunakol-
 vin yläpuolella olevat holvi tiilet aikaisempaa muurausta (A) 8x12,5x?
 8,5x12,5x?, 8x12x?, 9x13x?, 8,5x13,5x?x?. Ikkuna-karmin
 kohdalla olevat pielet ja holvi (B) muutta korja-
 usmuurausta. Aukon pohj. osan pielet ja holvi:
 (karmin ulkopuolella) mahd. korjausmuurausta

- 28 F Pohjois-seinällä oleva porttikäytävälle johta-
 va ovi-aukko. Tiilimuurausta. Aukon pielet: enimmäkseen
 muutta korj. muur. uusilla tiilillä, pieni ala aikaisempaa muu-
 rausta: 8x13x27,5 8x13,5x31, 8x?x32, 8x13,5x28, 8,5x16x?, 9x16x33, 9x16,5x
 34, aukon holvi sekä holvin päällä lattellaan olevat holvi tiilet:
 6x11,5x21,5, 5,5x11,5x22,5, 6x11,5x23, 5,5-6x11x?, 6x12x?, 6x?x22, 6x?x23,5, holvin
 pohjoisempi (alempi) osa: muutta korj. muur. uusilla tiilillä.
 Aukon pohja: muutta korj. muurausta vanhoilla ja uusilla
 tiilillä.

Seinässä ylhäällä II ja III kerroksen rajalla, harmaakivi
 muurauksen päällä, läntisen ovi-aukon ja lännestä II ikkuna-au-
 kon välisellä osalla noin 5-7 varria mahd. vanhaa korjausmuu-
 rausta (mahd. ollut aikaisemmin parrujen reiät.) 6x11,5-12x?, 6,5x11,5-12-
 12,5x?, 7x12x? 7x13x?, 5,5x?x24, 6x?x23,5, 6,5x?x23-23,5, 6,5x?x24,5, 7x?x23,5-24-
 24,5, samoin lännestä III ja IV ikkuna-aukon välillä II ja III ker-
 roksen rajalla, seinällä olevan kanttirarvin yläpuolella mahd.
 vanhojen parrureikien täytemuuraus: 5,5x12x? 6x?x25, 6,5x?x24, 7x?x24,5-
 25-25,5.

Seinässä, lännestä II → III ja IV ikkuna-aukon välillä olevat
 seinä tiilet. (lukuun ottamatta ik. aukkojen pieliä ja pieliin kulmia)

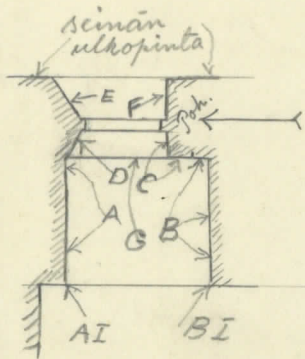
jotka ovat uutta korjausmuurausta) tiilet enimmäkseen kantalapalanneita $8-8,5 \times 12-12,5 \times 26-26,5$, ($8 \times 12 \times ?$, $8 \times 12,5 \times ?$, $8,5 \times 12 \times ?$, $8 \times ? \times 26-26,5$, $8,5 \times ? \times 26,5$) muutamia $7 \times 11,5 \times ?$, $7,5 \times 13 \times ?$, sekä muutamia vaaleita tiiliä $8,5 \times ? \times 27,5-28,5$, ylhäällä, onahd. parrureikien alla oleva kanttivarvi (C) $8 \times 12 \times ?$, $8 \times 12,5 \times ?$, sekä muutamia vaaleita tiiliä $8,5 \times 13 \times ?$, $9 \times 13 \times ?$, lännestä II ikkuna-aukon kolvin ja kanttivarvin välillä muutama tiili $8 \times 13,5 \times ?$, $8 \times ? \times 29,5$. Lännestä II ja II ikkuna-aukon välillä, ali, osa harmaakiveä paitsi II aukon alla muutama varvi uutta korjausmuurausta vanhoilla ja muutamilla uusilla tiilillä, sekä III ikk. aukon alla muutamia varreja tiilimuurausta: $6,5 \times 12,5 \times ?$, $6,5 \times 13 \times ?$, $7 \times 12 \times ?$, $6 \times 13,5 \times ?$, $6 \times ? \times 25$, $6,5-7,5 \times ? \times 26,5$, $7 \times ? \times 28$.

Itäisimmän ikkuna-aukon ja porttikäytävälle johtavan ovi-aukon välillä sekä ovi-aukon yläpuolella olevat seinätiilet: rapp. peitossa, osa tiiliä näkyvissä $6-7 \times 11,5-12,5 \times 21,5-23,5$, ($6 \times 12 \times ?$, $6 \times 12,5 \times ?$, $6 \times 11,5 \times ?$, $6 \times ? \times 21,5$, $6 \times ? \times 22,5$, $6 \times ? \times 23,5$, $6 \times ? \times 23$, $6,5 \times ? \times 22,5$, $7 \times ? \times 23$, muutamia $5,5 \times 11,5 \times ?$, $5,5 \times ? \times 22,5$, $8 \times 12 \times 26$, $8 \times 12,5 \times ?$, $8 \times ? \times 30$, $8,5 \times 14 \times ?$, $8,5 \times 16,5 \times ?$, seinän ali, osa uutta korjausmuurausta vanhoilla tiilillä.

Lähellä itämurkkaa olevan katkotun harmaakivi seinän ja itämurkan väliset seinätiilet: rapp. peitossa, osa tiiliä näkyvissä $6 \times 12 \times ?$, $6,5 \times 12,5 \times ?$, $7 \times 13,5 \times ?$, $8 \times 13 \times ?$, $8,5 \times 13 \times ?$, $8 \times ? \times 26,5$, $8 \times ? \times 30-30,5-31$, $9 \times 16 \times ?$, $9 \times ? \times 33,5$, $8,5 \times ? \times 33$, sekä osittain uutta korjausmuurausta sekalaisilla tiilillä. Seinässä ylhäällä parrureikien alapuolella oleva kanttivarvi: $8 \times 12,5-13-13,5 \times ?$, $8 \times 15 \times ?$, $7,5 \times 12,5 \times ?$.

Itäisen seinä.

Seinä enimmäkseen uudempaa korjausmuurausta, melko uusilla tiilillä, osittain aikaisempaa tiilimuurausta ja muutamia harmaakiviä. Seinällä oleva pohjoisempi ikkuna-aukko. Tiilimuurausta. Aukon länsi-osan pohjois-pieli (A): rapp. peitossa, osa tiiliä näkyvissä $6 \times 13 \times 25$, $6,5 \times 11,5 \times 23,5$, $6,5 \times 12 \times 23$, $6,5 \times 13 \times 25$, $7 \times 12 \times 24,5$, $7 \times 12,5 \times 25$, $7 \times 13,5 \times 24,5$, $6 \times 12 \times ?$, $6,5-7 \times 13 \times ?$, $5,5 \times ? \times 24,5$, $6,5 \times ? \times 24,5$, $7 \times ? \times 24-25$, sekä pielen länsikulmassa muutama tiili uudempaa korjausmuurausta (AI). Aukon eteläpieli: osa tiiliä näkyvissä B: $6,5 \times 13 \times 24,5$, $7 \times 13 \times 24$, $6 \times 12,5 \times ?$, $6 \times ? \times 25-26$, $6,5-7,5 \times ? \times 24,5$, $7,5 \times 12,5 \times ?$, $5,5 \times ? \times 26$, $8 \times 12 \times 25$, $8 \times 12,5 \times 30$, $8,5 \times 12,5 \times ?$, $8 \times 15,5 \times ?$, $8,5 \times ? \times 30,5$, sekä pielen länsikulmassa, osittain uudempaa korjausmuurausta (BI). C kohdassa olevat tiilet $6,5 \times 13 \times 24,5$, $7 \times 13 \times 24,5$, $7 \times 12 \times 24$, $7 \times 13,5 \times 28$.

8,5x13x28,5? . Kärmin ulkopuolella, oleva (E) pohjoispieli: 7x?x28,5-29, 8x13x29, 7-8x?. D ja F kohdissa, sekä kärmin ulkopuolella olevan E ja F piilien kolvin tiilet: uudempaa korjausmuurauksta tiilet melko uusia 7x13x28, 7,5x13,5x28, 7x13-13,5-14x?, 6,5x13x?, Kärmin, alla oleva muuraus (G): rap. peitossa, osa tiiliä näkyvissä, uudempaa korjausmuurauksta melko uusilla tiilillä 7x13x27,5 7,5x14x28,5, Ikkuna-aukon länsi osan pohja: uud. korj. muurauksta melko uusilla tiilillä.

Seinässä ikkuna-aukkojen ali- ja yläpuolella kokonaan uud. korj. muurauksta, koko seinän pituuden.

Seinässä ikkuna-aukkojen välillä, uudehkon korj. muurauksen ympäröimänä pieni ala aikaisempaa muurauksta: 7,5x13,5?x?, 7x15x?, 7,5x?x29,5-30,5, 8x?x29-30, 8,5x?x30,5, sekä edellisen vieressä eteläpuolella muutamia harmaakiviä (mahd. vanhempaa muurauksta kuin edellinen) ja tiiliä: 8x12x?, 8x13x?.

Eteläinen ikkuna-aukko: Tiilimuurauksta, aukon eteläpieli 8x12,5x24, 8,5x13x24,5, 8,5x13,5x28, 8x15,5x31,5, 9x14x31-31,5, 6,5x?x24,5, 8,5x?x24,5, 7,5-8x?x24,5, 7,5x?x27,5, 7,5x?x32, 9x?x32, 8x?x33,5, sekä ikkuna-kärmin vieressä uudempaa korj. muurauksta, Aukon pohjoispieli enimmäkseen uud. korj. muur. sekä pieni ala aikaisempaa muurauksta: 5x?x25,5, 6x?x24,5, 6x?x26, 7x?x25, 8x?x32,5, Aukon pohja: uud. korj. muurauksta.

Lähellä etelänurkkaa olevan komeron-piilien ja-kolvin, sekä komeron itäseinän, sekä komeron ja etelänurkan väliset seinätiilet (aikaisempaa muurauksta) 8-8,5x12-13x26,5-27,5 (8x12x26,5, 8x12,5x27, 8x13x27, 8x13x27,5, 8,5x12,5x27, 8,5x12x27,5, 8,5x13x27,5, 8x12x?, 8x12,5x?, 8x?x27, 8,5x?x27,) sekä muutamia 8x11,5x26, 8x13x28, 8,5x?x28, 9x?x27, (7,5x12x? rautap.). komeron pohja: harmaakiveä sekä muutamia tiiliä 8x12,5x?, 8x13,5x?, 8,5x13,5x?.

Eteläinen seinä.

Seinä enimmäkseen uudempaa korjausmuurauksta melko uusilla tiilillä. Lähellä itänurkkaa oleva aukko: Tiilimuurauksta, Aukon itäpieli: 6,5x12x24,5, 6,5x12,5x23,5, 6,5x12x24 7x12x24, 7x13x25,5?, 7,5x?x25,5, 8x?x24,5, 6x13x?, 6,5x13x? muutama 9x15x32,5 8,5x?, Aukon länsipieli: enim. uud. korj. muur. pieni ala aikaisempaa muurauksta: 6,5x12,5x?, 7x12x?, 6x?x24, 6,5x?x23, 7x?x25,5. Aukon umpeenmuuraus on noin 150 sm seinäpinnasta etelään päin 8,5x14x31,5, 9x14,5x?, 8x15x?, 9,5x16x?, 7,5x?x29,5, 8x?x31, 8x12,5x?,

$5,5 \times 12 \times ?$, $8 \times ? \times 29?$, $9 \times ? \times 31$. Aukon pohja: $? \times 13 \times 30$, $? \times 13,5 \times 30,5$,
 $? \times 14 \times 30$, $? \times 14,5 \times 30,5$, $? \times 14,5 \times 31,5$, sekä pohjan pohjois-osassa uun-
dempaa koryansonmurausta onnelko alusilla tiilillä.

Huone 28. II Lenv. etelännsyöväk.

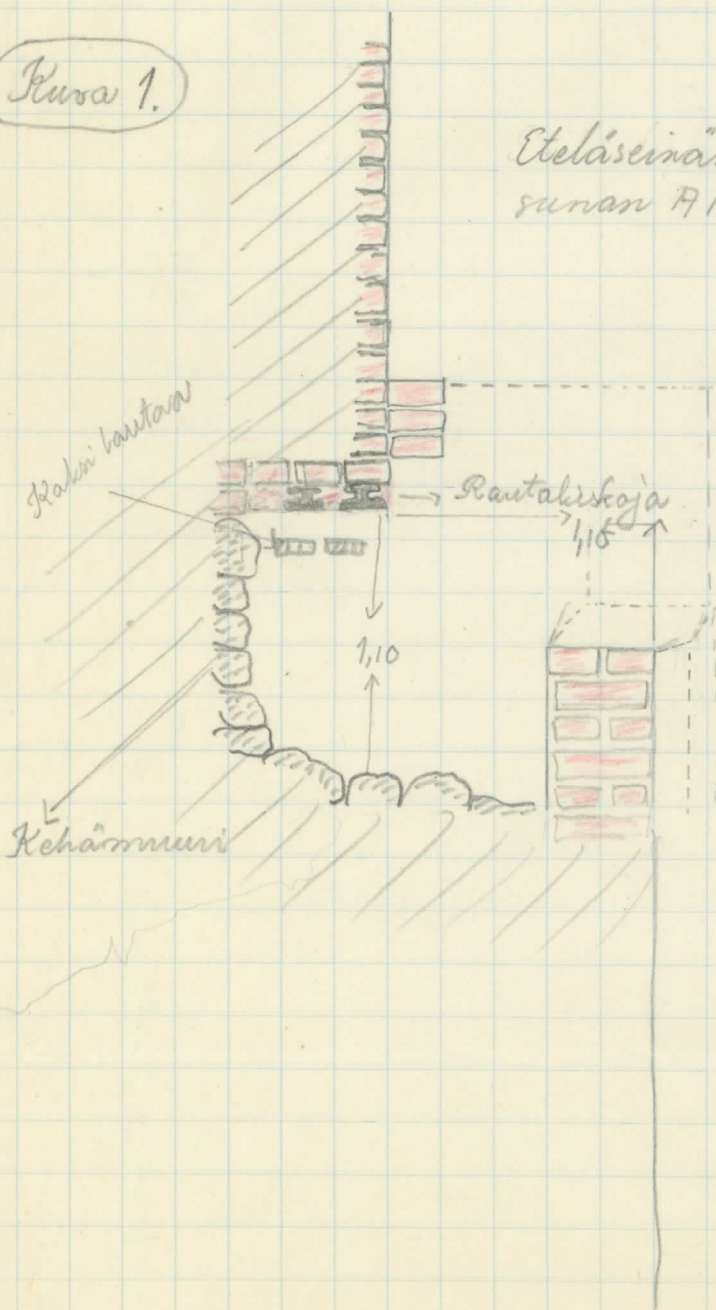
Stuenbergin arkki

Eteläseinän pöytärauta, purttaessa m. 3 m. kaakkois kulmassa
tuli ensin harmaa kivi muurausta joka nautaa huoneen pohj. seinästä
oleva 2,5 m:n levyistä vanhaan kehämuriin kattoelmaa.
Tiilikseiniä tukee kaksi psm trisistaan olevaa rautakiskoa (itä-länsi suunt.)
Samaan suuntaan kaksi lautaa (lev. 0,24 paks. 0,08) m. 0,45 m kiskojen
alajuolella. Harmaa kivi muurin täyttestä löytyi kaksi epämuk. suode-
kiveltä sekä lattial(?) tullen palanen (Pl. kuv. 7, 8, 9)

Pöytärauteen käytettyjen kiviä mittoja $29 \times 14 \times 17$; $30 \times 14 \times 7$ sm.

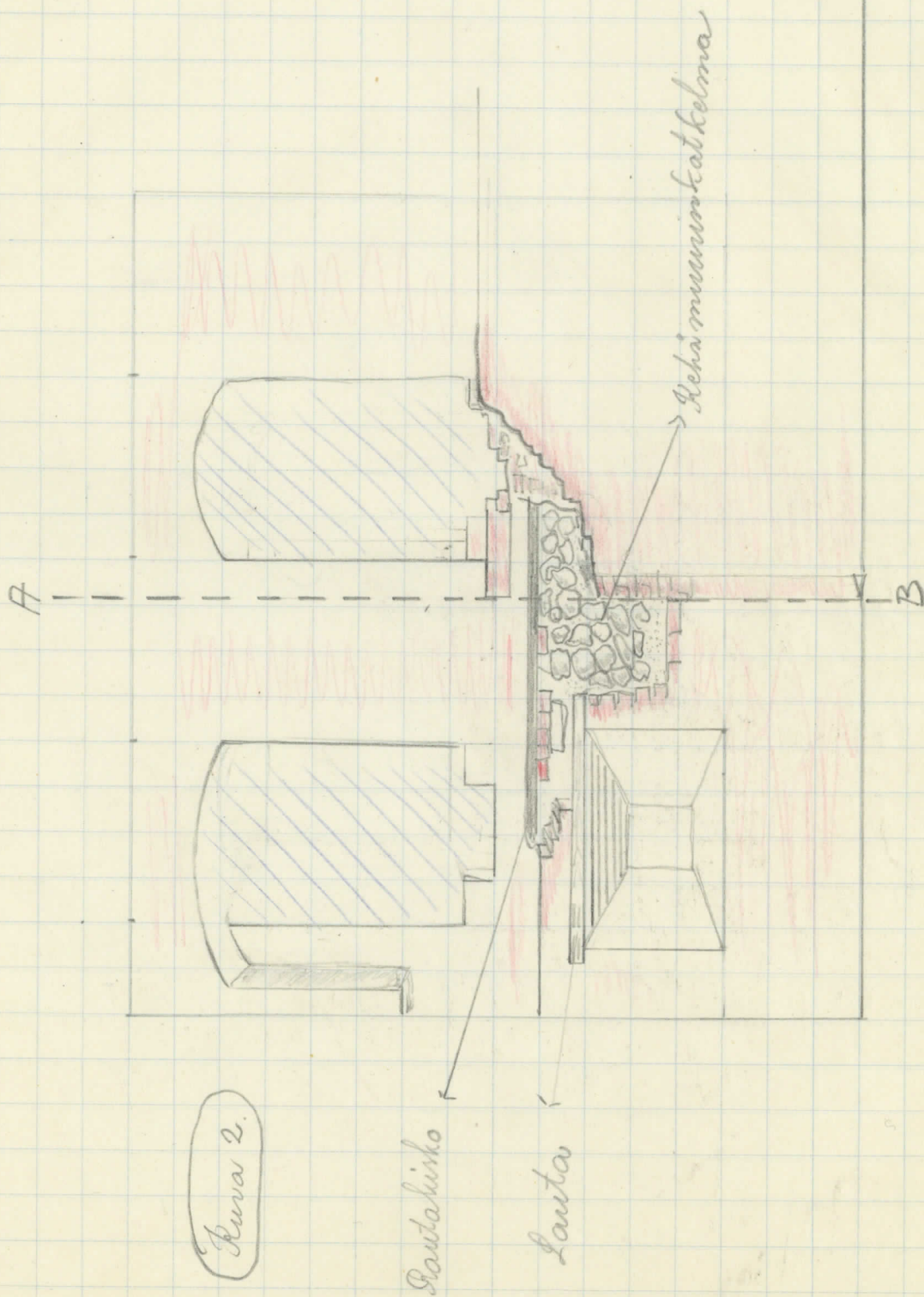
Kuva 1.

Eteläseinän poikkileikkaus
suoran AB kohd. (Kuva 2)

Kuone 28 Eteläseinädi kaakkoisnurkasta

Kuva 2.

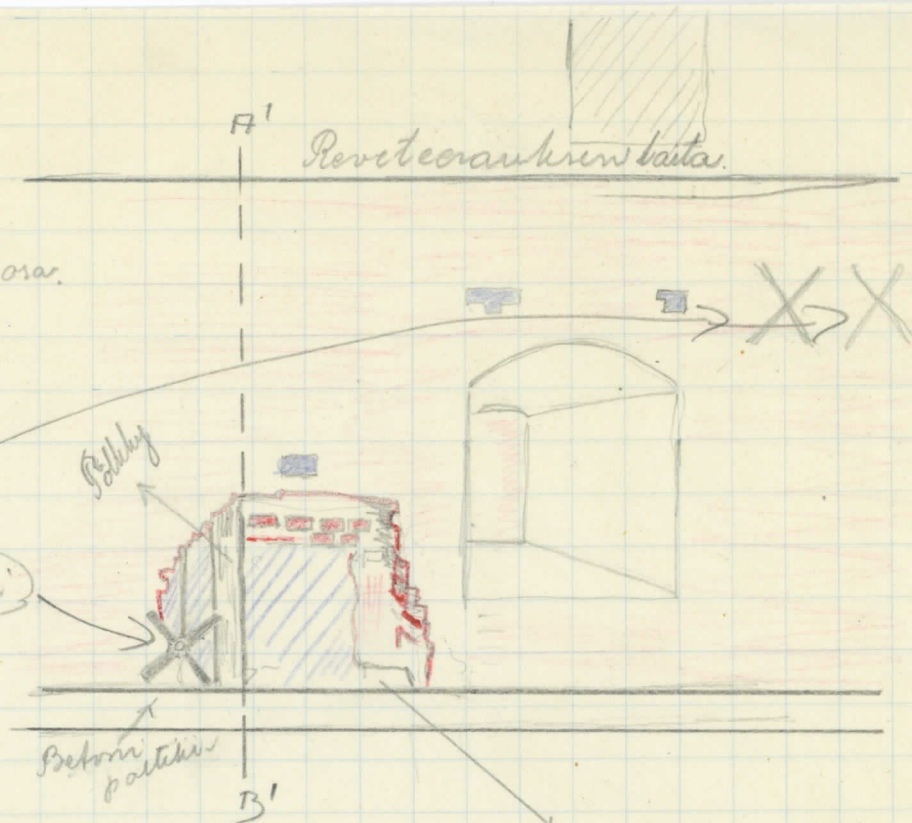

Huone 28.

Eteläseinän keskiosa.

Kuva 4.

Ahrensbergin
muuraukset

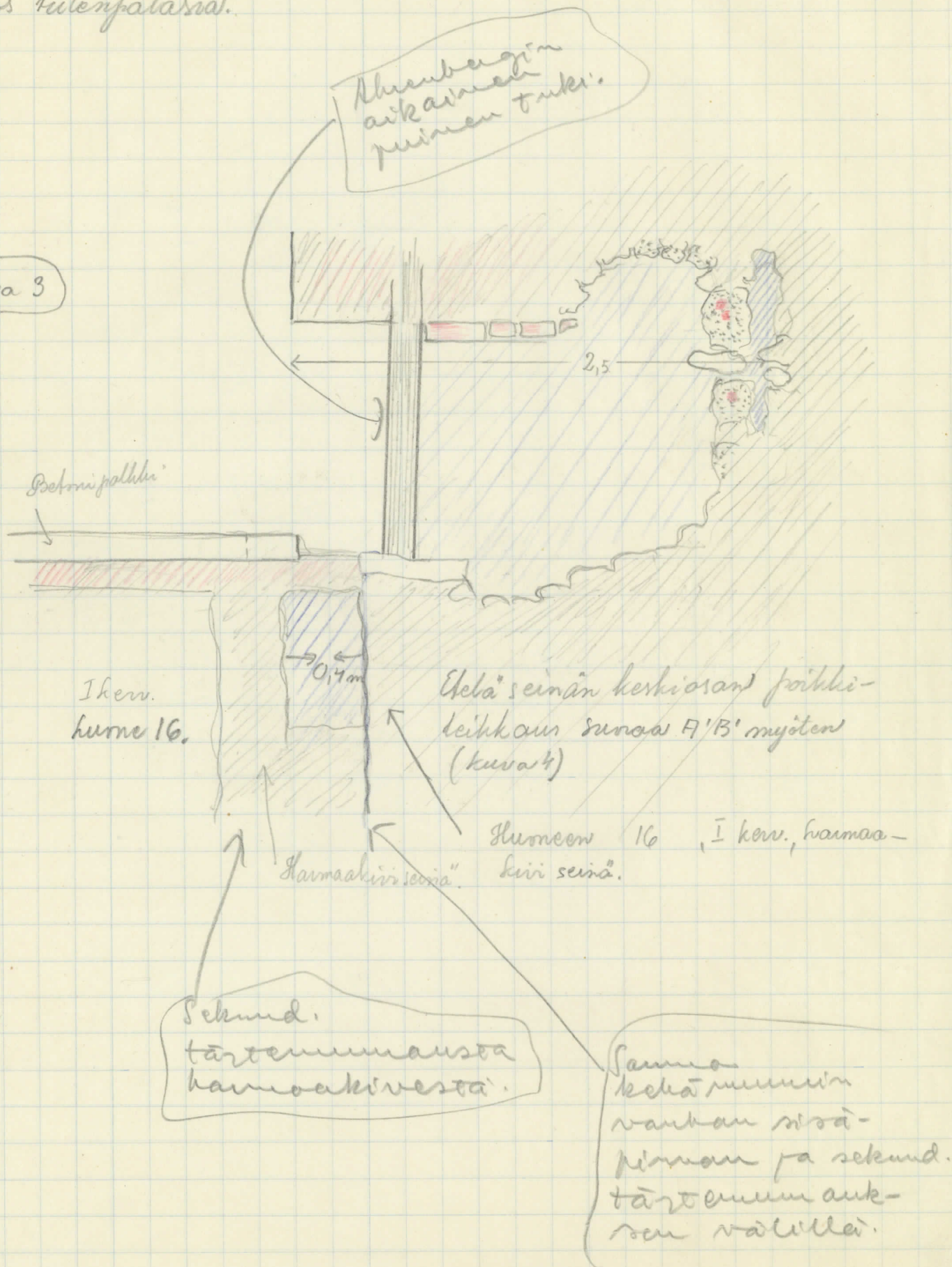

Runko Ikeruoksen Suomeen 16.

Huone 28.

Eteläseinää puutettu suunn. keskeltä umpeenmuuratusta ikkunasta n 1. m. itään, 2,5 m:n syvyydeltä. Jäli-eristeyksen vahvuus 1,4 m, tämän takana seinä on harmaakivimuurausta, tähteenä käytetty myös tulentalassia.

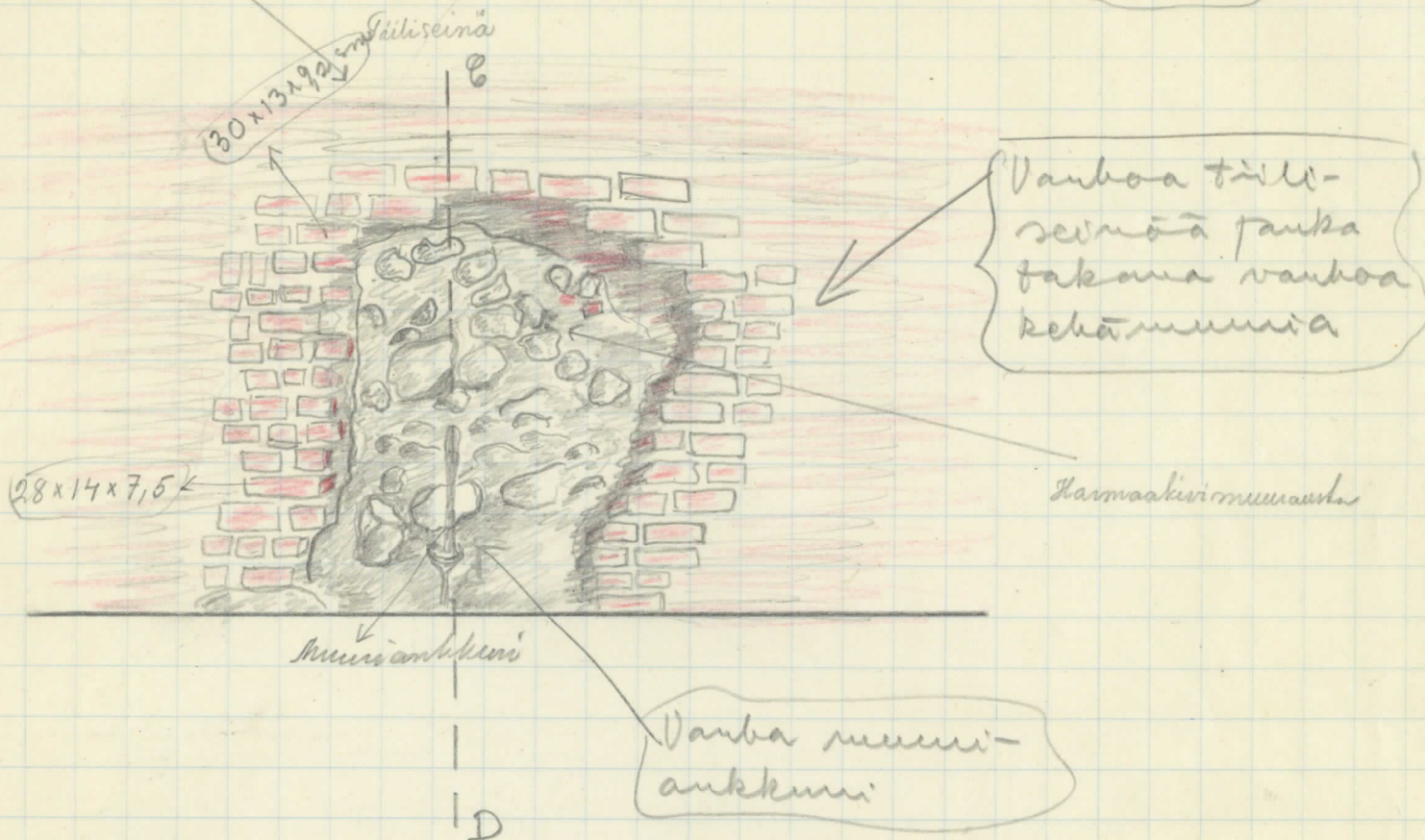
Kuva 3

Eteläseinää (vanhaa tiiliseinää) puretta 1,2 x 1,2 m m alaa, 4 m. lounais-
 suuntaan. Eri suuruusista harmaista kivistä sekä tiileistä että tiilenkappaleista
 löydetty muurattu seinä tuli esille tiilenvahvuuden kerronksen takaa.

1 Huone 28.

Kuva 5.

Etelä seinän poikkileikk.
suoraan CD myötäen (kuu. 5)

Kuva 6

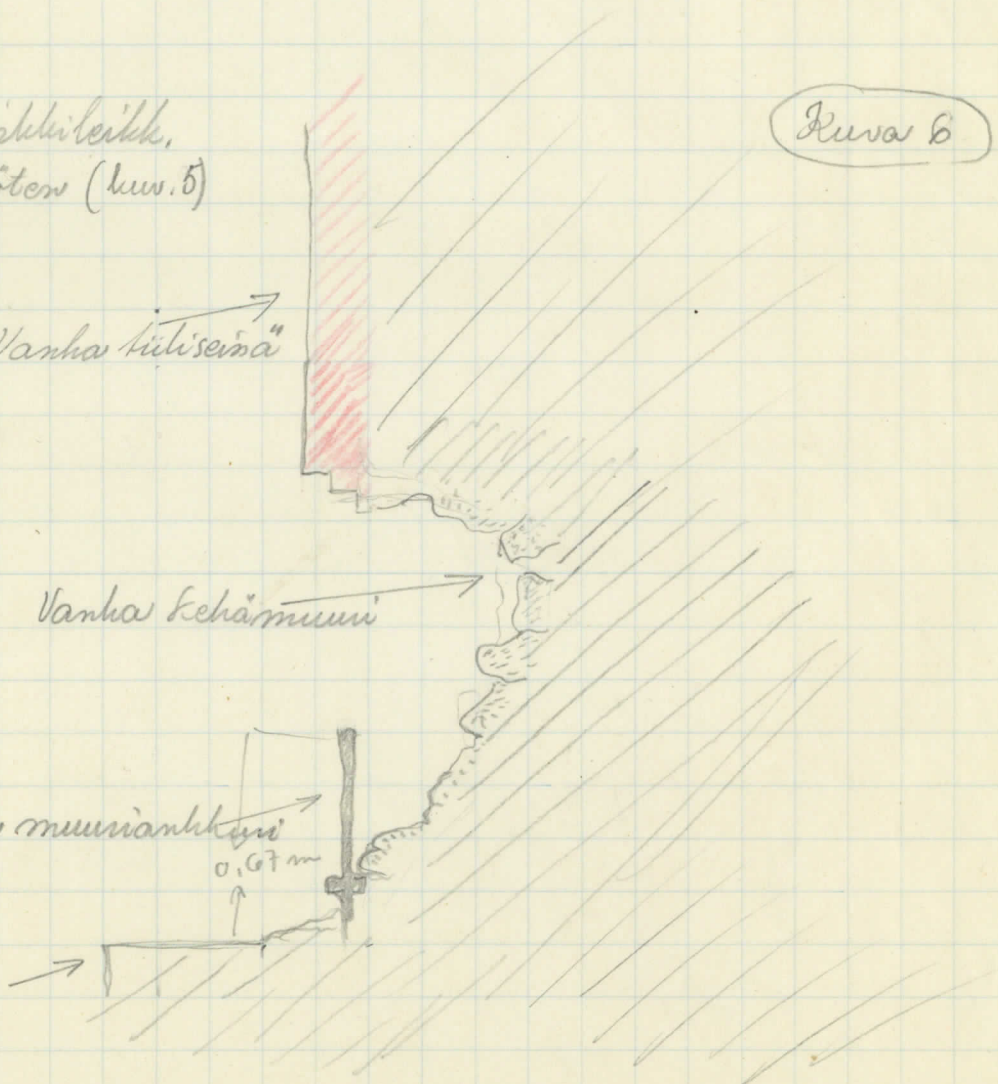
Vanha tiitiseinä

Vanha kehämuuri

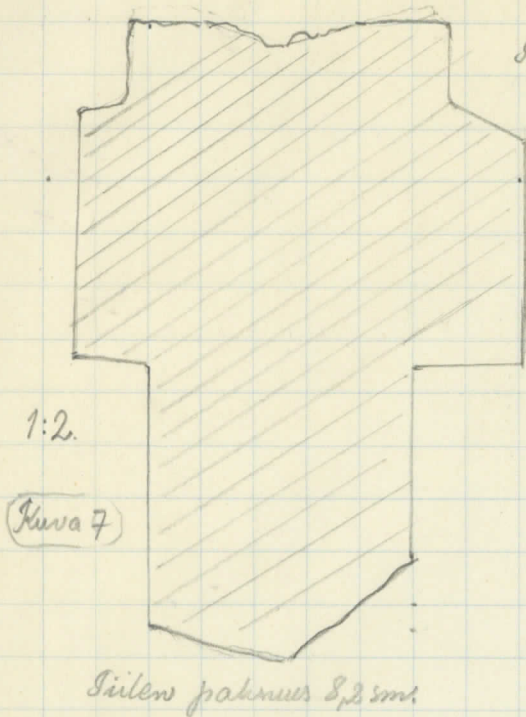
Vanha muuriantikka

0,67 m

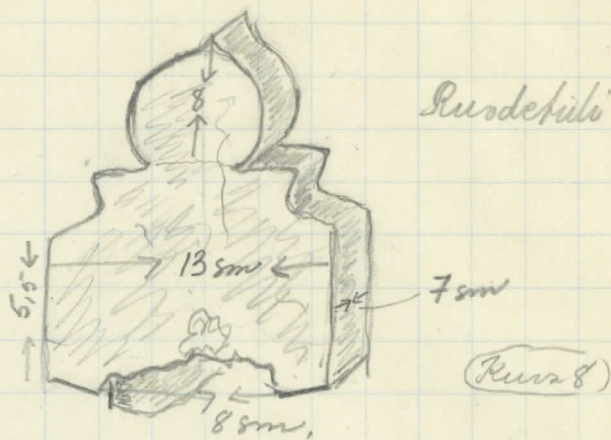
Betoniplatki

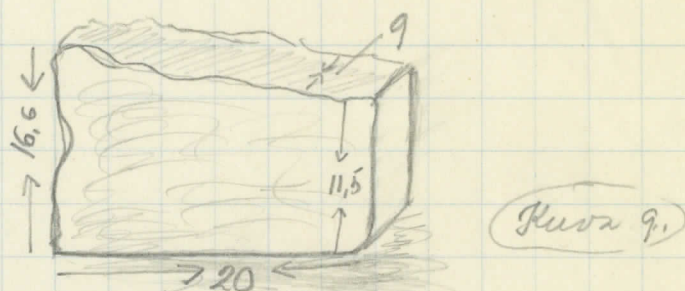
Ruodekäden poikkileikka.

Ruodekäden

Liittik(?) käden paksuus

Näytteet huon. 28

1. Laastia etel. seinän understa reiveerauksesta
2. - " - " - " - " kehämuurin katkelmasta
m. 3 m. kaalikorin kulmasta
3. - " - " - " - " keskiosan harmaakivi muunauksesta
4. - " - " - " - " brun. osan vanhasta tiilimuurauksesta
5. - " - " - " - " vanhan tiilimuurin takana olevasta kehämuurista

21.6.46

Erik Berg

Huone 28, kaakkoismurikka.

L. J. Gardberg 1953.

Huoneen itäseinä on perusteellisesti korjattu joskus 1800-luvun lopussa tai tämän vuosisadan alussa. Suurin osa seinän pinnasta on muurattu uusilla tiilillä, jotka ovat kesäanssilimityksessä. (Päärohkset 1 ja 2). Ai-noastaan kahdessa pienessä paikassa on vanhampaa, kaikesta päättään keskiaikaista muurausta.

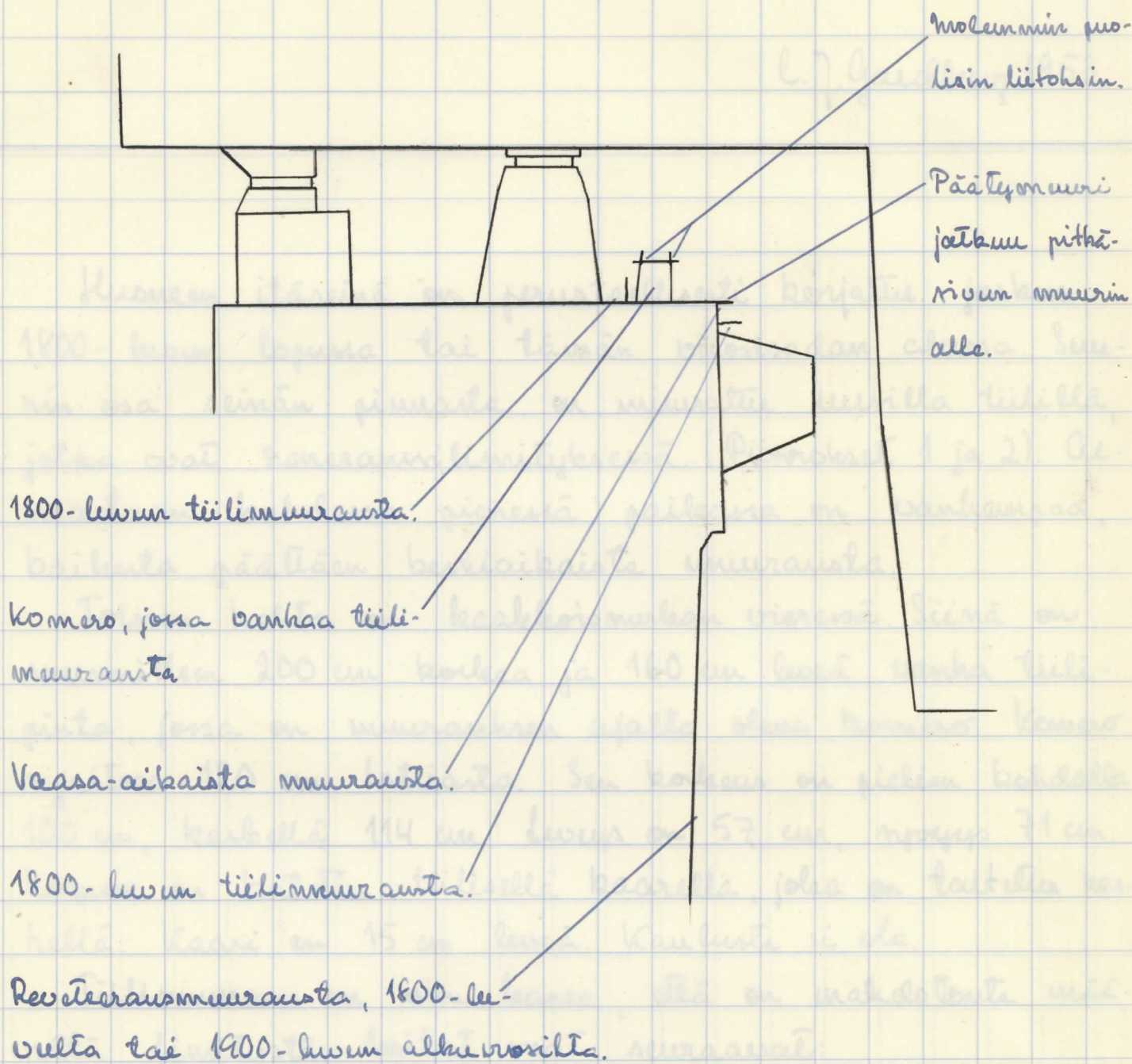
Toinen kohta on kaakkoismurikan vieressä. Siinä on suunnilleen 200 cm korkea ja 160 cm leveä vanha tiili-pinta, jossa on muurauksen ajalta oleva komero. Komero nijaitee 120 cm lattialta. Sen korkeus on pienen kohdalle 100 cm, keskellä 114 cm. Leveys on 57 cm, syvyys 71 cm. Komero on katettu tiilisellä kaarella, jossa on taitettu kes-kellä. Kaari on 15 cm leveä. Kaulusta ei ole.

Tiilimuraus on niin kapea, että on mahdotonta mää-rätä leimitystä. Mitat ovat seuraavat:

$26 \times 11,5 \times 8$	$27 \times 12,5 \times 8$	$27,5 \times ? \times 8,5$
$26,5 \times 12 \times 7,5$	$27 \times 12,5 \times 8,5$	$27,5 \times ? \times 8,5$
$26,5 \times 12,5 \times 8$	$27,5 \times 13 \times 8,5$	$? \times 13 \times 9$
$26,5 \times 13 \times 8,5$	$27,5 \times 13 \times 8,5$	

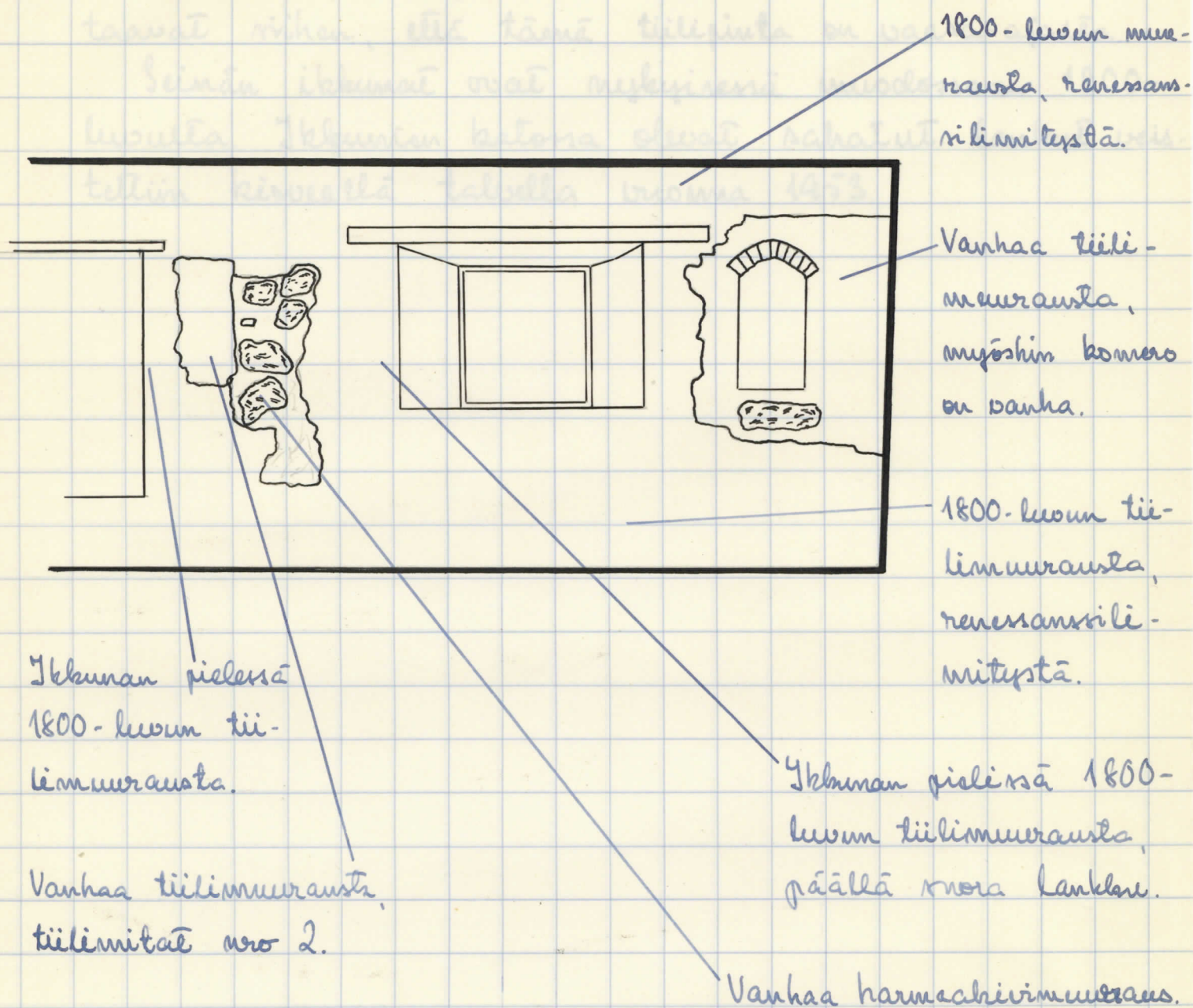
Huoneen murikka jatkuu tämä muuraus suoraan

Piirros 1. Kaakkoismurhan pohja, kaavaan 1:100.

Etelämuurin pintamuurauksen ollessa, liitosta siis ei ole murhassa (piirros 1). Etelämuurin pintamuuraus on tässä kohdassa tiilistä päältä Vaasa-ajalta, ja sen mukaan olisi siis itäseinässä oleva vanha tiilimuuraus Vaasa-

Piirros 2. Ytaseinän eteläpää lähinnä nurkkaa, ääri-
viivat. Kaavaan 1:50.

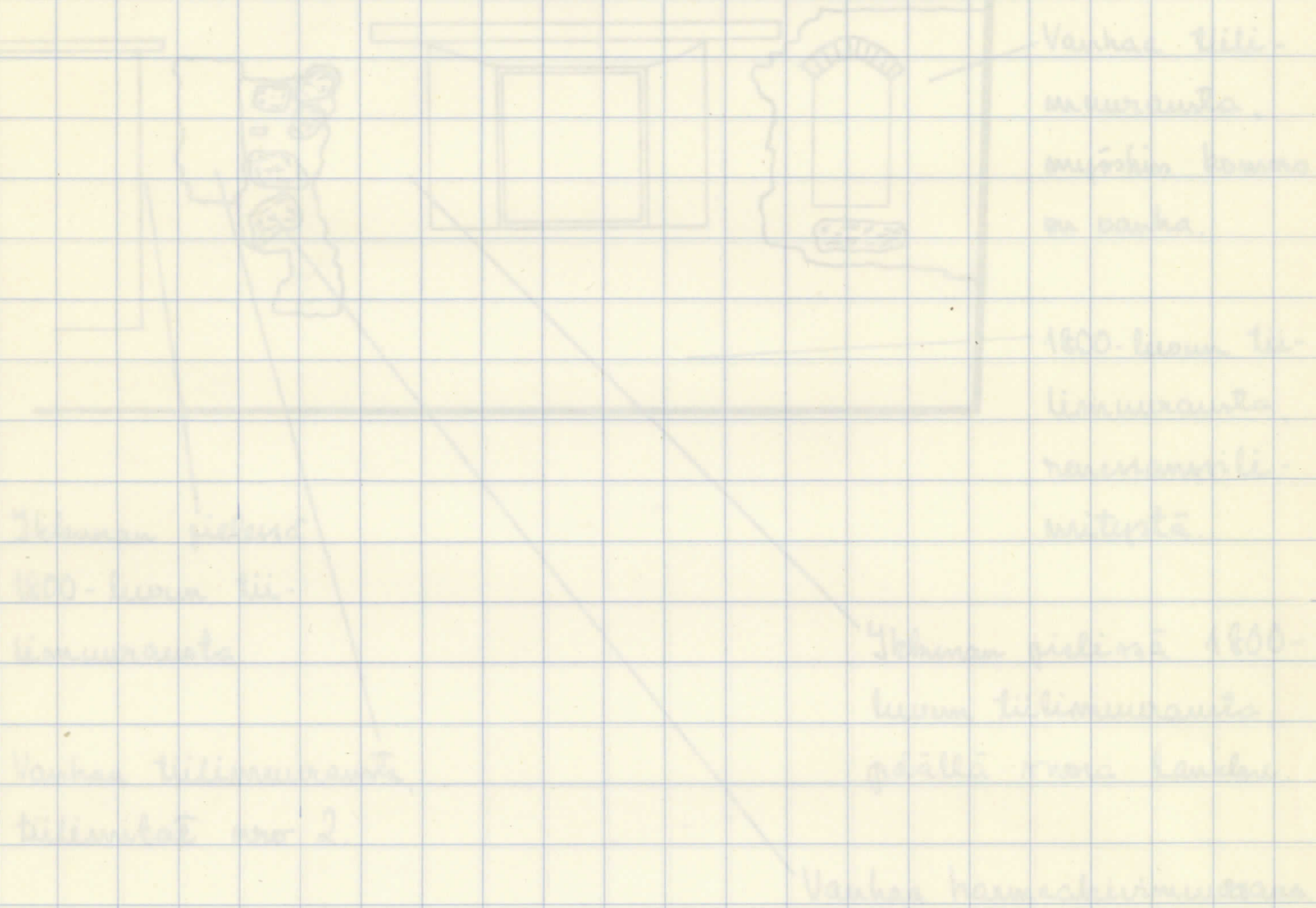

aikea vanheppi. Myöskin tiilimitat viittaavat siihen.

Ytaseinän keskellä, ikkunoiden välissä, on toinen
kehä, joka on 1800-luvun pintamurausta vanheppi.
Tämä osa on osaksi harmaakiviä (piirros 2). Tämän
harmaakiviosan pohjoispuolella (vasemmalla) on tiili-

lipinta, joka on vanha, vaikka se kyllä voi olla har-
maakivipintaa nuorempi. Tiilimitat tässä pinnassa o-
vat $32,5 \times ? \times 9$ ja $33 \times ? \times 9$ cm. Nämä tiilet viit-
taavat siihen, että tämä tiilipinta on vaasa-ajalta.

Seinän ikkunat ovat nykyisessä muodossaan 1800-
luvulta. Ikkunien katossa olevat sahatut lankut veis-
tettiin kivellä talvella vuonna 1953.

aihan vanhaa. Murehin tiilimitat viittaavat siihen.

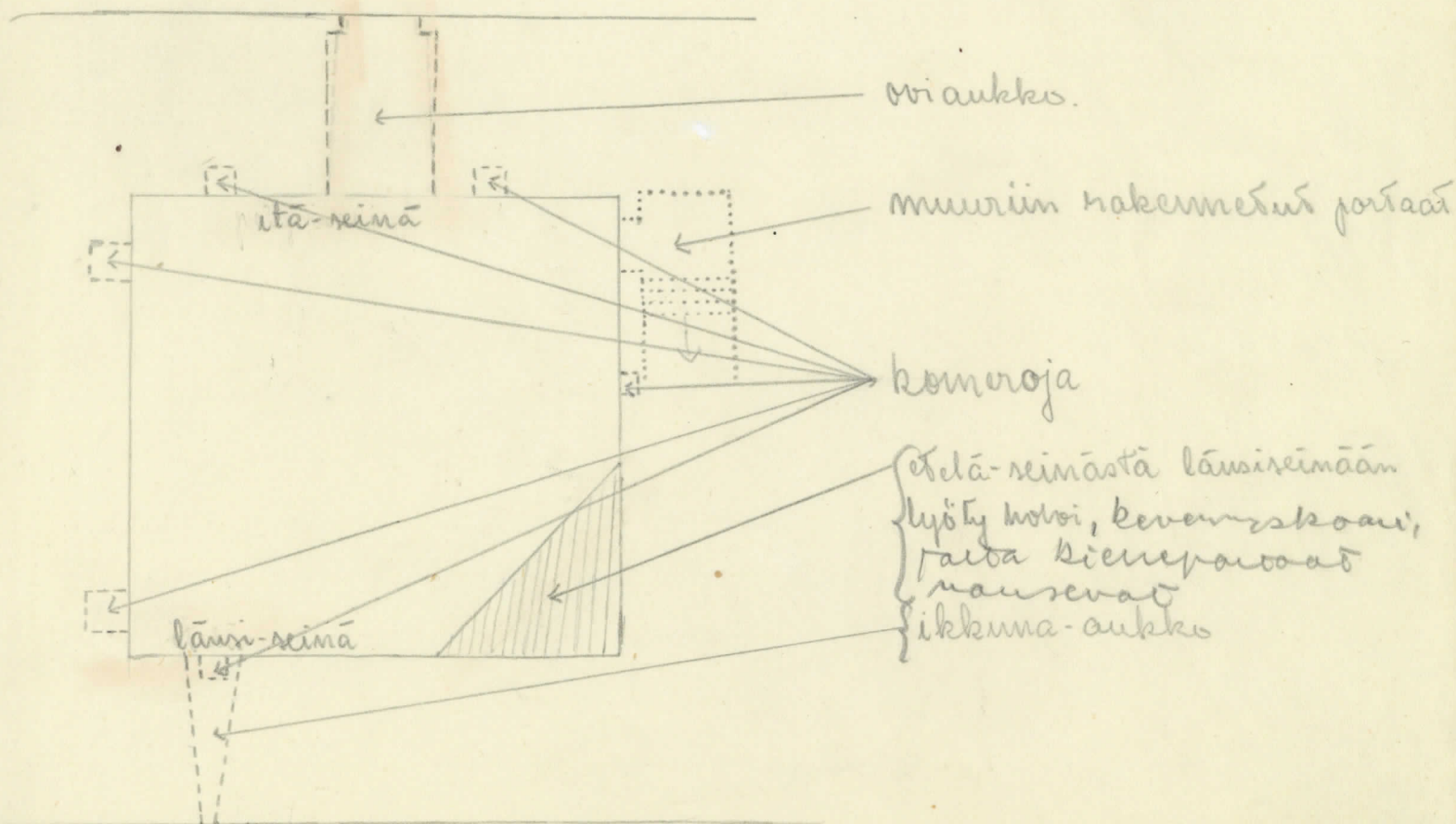
Yläseinän keskellä ikkunoiden välissä on toinen
katto, joka on 1800-luvun pöytämuurausta vanhaa.
Tämä on osa vanhaa hammaslammasta (piirros 2). Tämän
harmaakivisen pohjapinnalla (vaasimalla) on ti-

Huone 29.

Laufarab Gardaberg.
19-20.6.-46.

Piirros 1.

Yleiskartta. C:a 1:100

Itäseinä. Pituus 7 metriä. Korkeus 5 metriä. Seinä on nelikulmainen, mutta kuin huone ennen on ollut holvattu, ovat nurkkien yläosat 15 cm. pyömpänä, ja seinän yläpuolen keskiosa on sentähden kaarimurtoinen (vt. liirros 2).

Seinän keskellä on noin 90 cm lattiasta ovi-aukko, jonka leveys on 143 cm ja korkeus 230 cm. Ovi-aukon yläpuolella on tynnyri-~~holvi~~-holvi joka on harmaakivimuurauksesta. Kivet, jotka ovat tiheät, ovat kiilakut niin, että lappeat ovat vastakkain.

Pohjois-murkossa on tiilinen komero, joka on 54 cm. korkea, 64 cm. leveä ja 47 cm. syvä. Seinän eteläpuolella on samantoinen komero.

Seinä kokonaisuudessaan on pääasiassa harmaakivimuurauksesta. Tiilimuurauksesta on muraumansa laajuudessa vain komerojen seinissä.

Tiilimitat: $26 \times 9 \times 14$, $27,5 \times 9,5 \times 13,5$, $28 \times 9 \times 13$,
 $28,5 \times 9 \times 14$, $29,5 \times 10 \times 14$, $30 \times 9 \times 14,5$, $? \times 10,5 \times 14$.

Pohjois-seinä. Pituus 7,5 metriä, korkeus 5 metriä. Seinä on samantoinen kuin itä-seinä. Nurkkien yläosat ovat siis 15 cm. pyömpänä ja seinän yläpuolen keskiosa on kaarimurtoinen.

Seinässä on kaksi komeroa, toinen länsi-puolella, toinen itä-puolella. Komeroit ovat tiilimuurauksesta ja pitsikacsimurtoiset. Komerojen mitat ovat: korkeus 80 cm, leveys 65 cm, syvyys 50 cm. Välimarka lattiasta 120 cm. (itä-k. 90 cm.)

Seinä kokonaisuudessaan on harmaakivimuurauksesta. Paitsi seitsemän tiiltä länsi-murkon yläpuolella tiilimuurauksesta ei ole muissa paikoissa kuin komerojen seinissä. Tiilimitat: kts. liirros 3, kaksi sivua käänpäin.

7 metriä

5 metriä

tiilinen
kornero

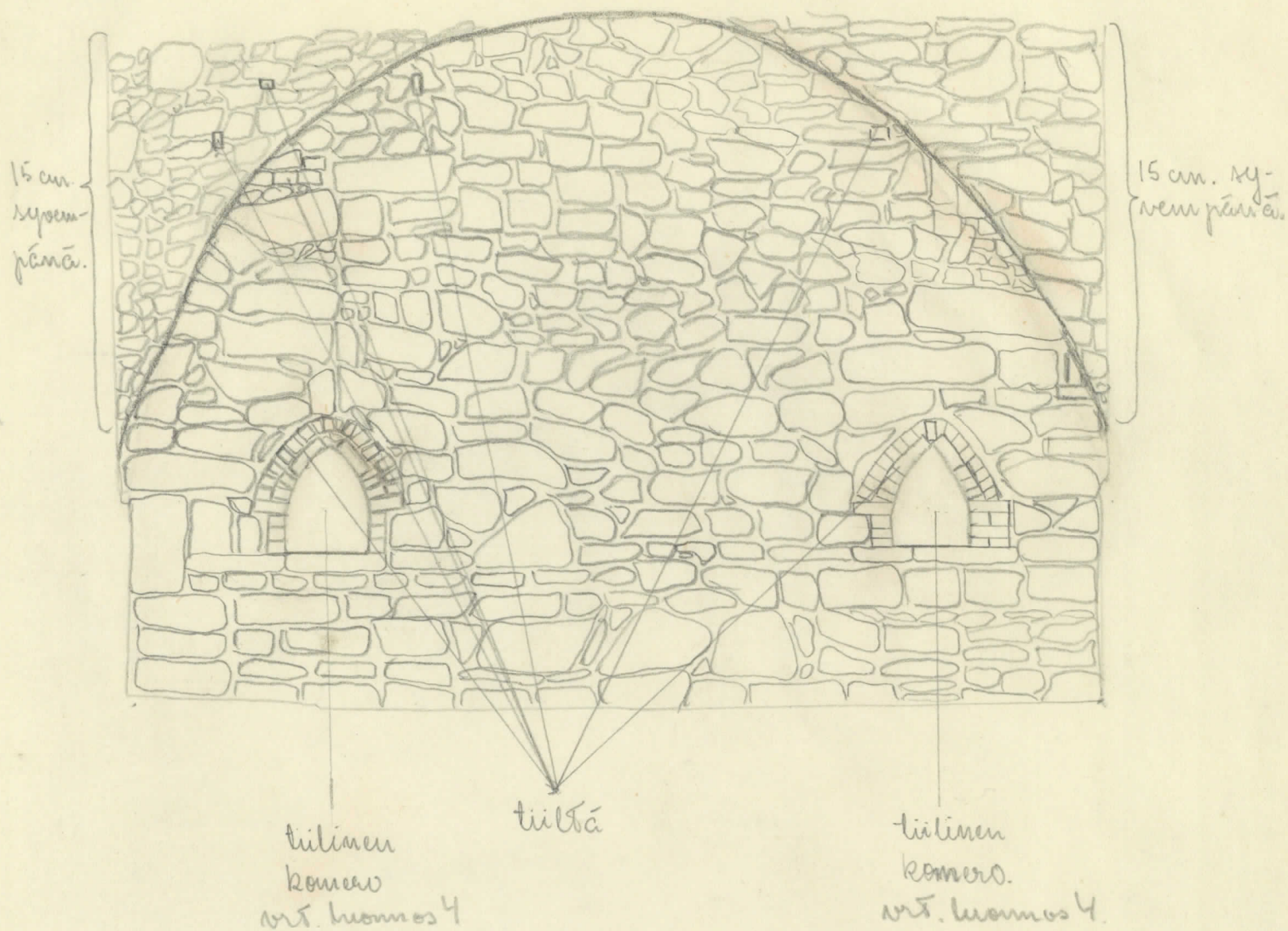
ovi-
aukko

tiilinen
kornero

tiiltä.

mitat: $26 \times 9 \times 14$, $27,5 \times 9,5 \times 13,5$, $28 \times 9 \times 13$,
 $28,5 \times 9 \times 14$, $29,5 \times 10 \times 14$, $30 \times 9 \times 14,5$,
 $2 \times 10,5 \times 14$.

15 cm. sy-
venjämä

Tiilimitat: $37 \times 9 \times 13$

$29 \times 8,5 \times 13,5$

$29 \times 9 \times 13,5$

$29,5 \times 9 \times 14$

$28 \times 9,5 \times 14$

$29 \times 9 \times 13$

$29 \times 10 \times 13,5$

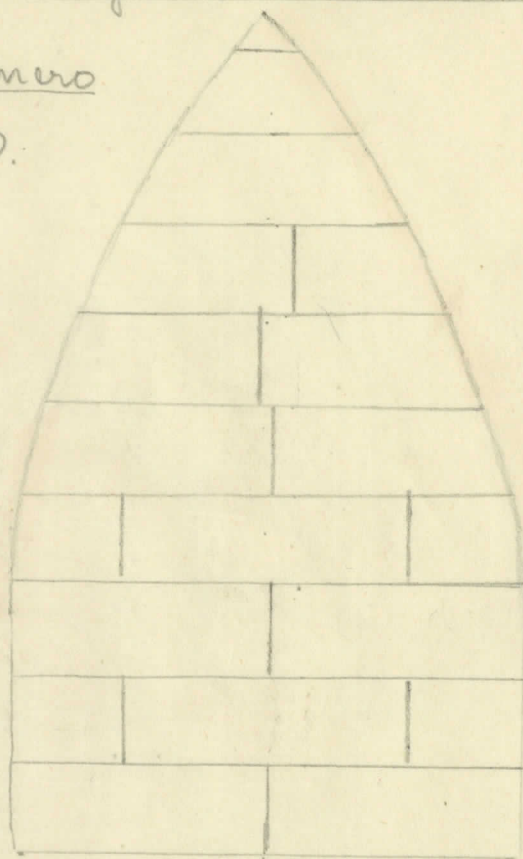
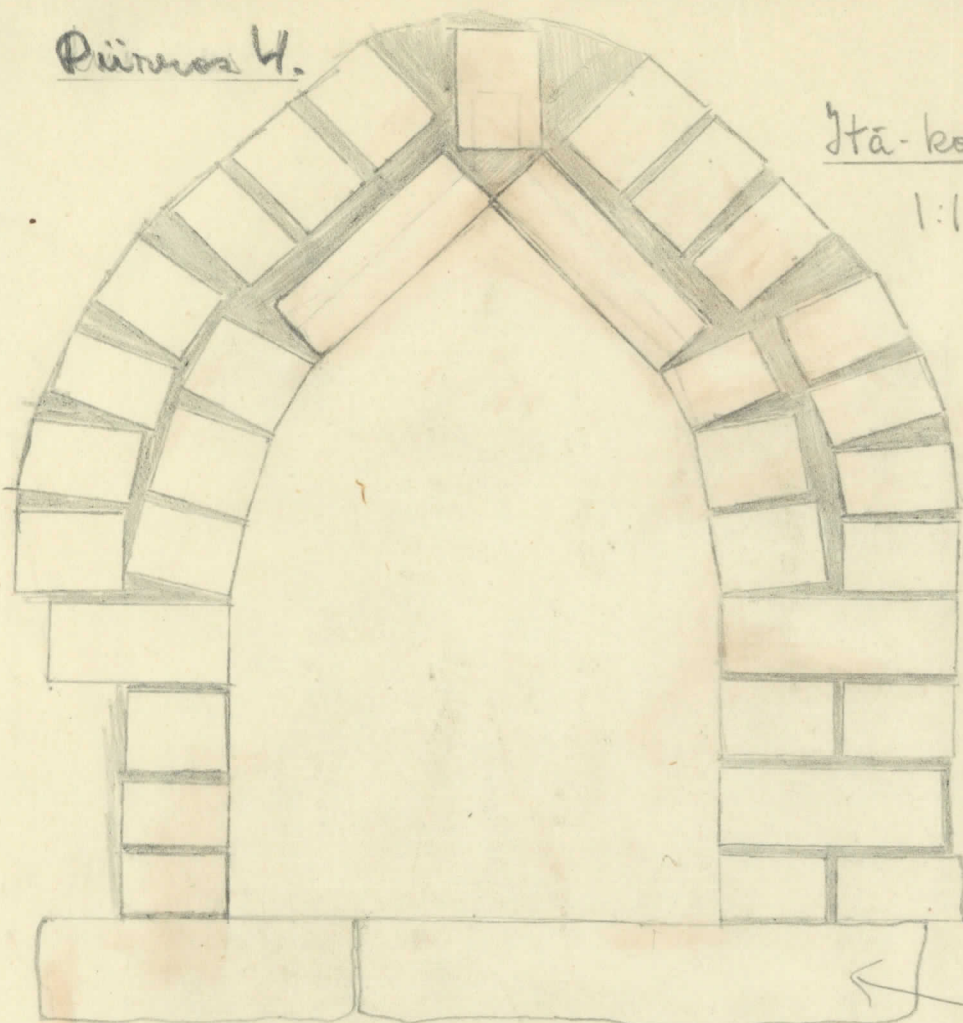
$30 \times 9,5 \times 14,5$

Piirros 4.

Polyois seinän tiilikomero.

Itä-komero

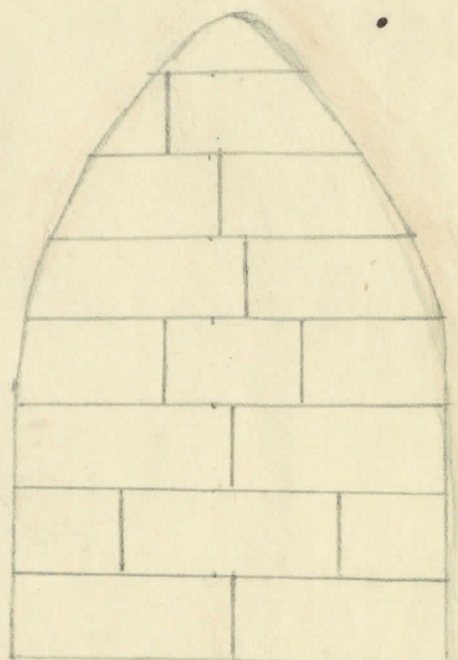
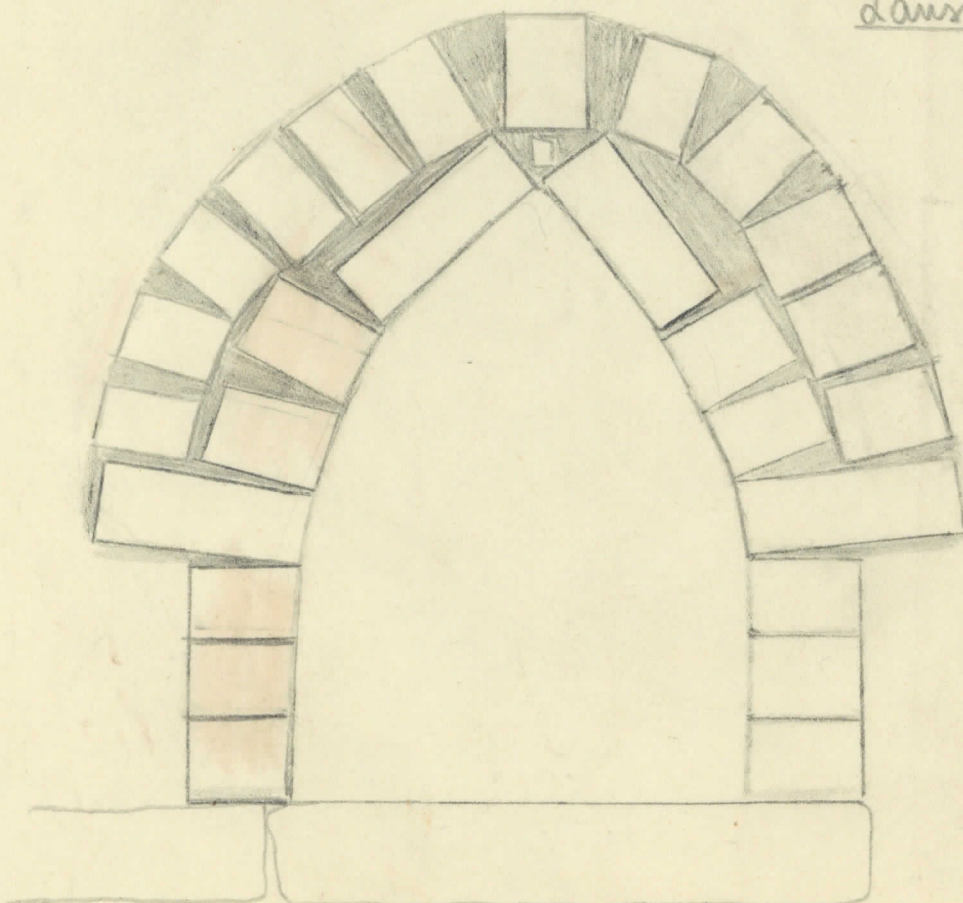
1:10.

← Hännäkkevea

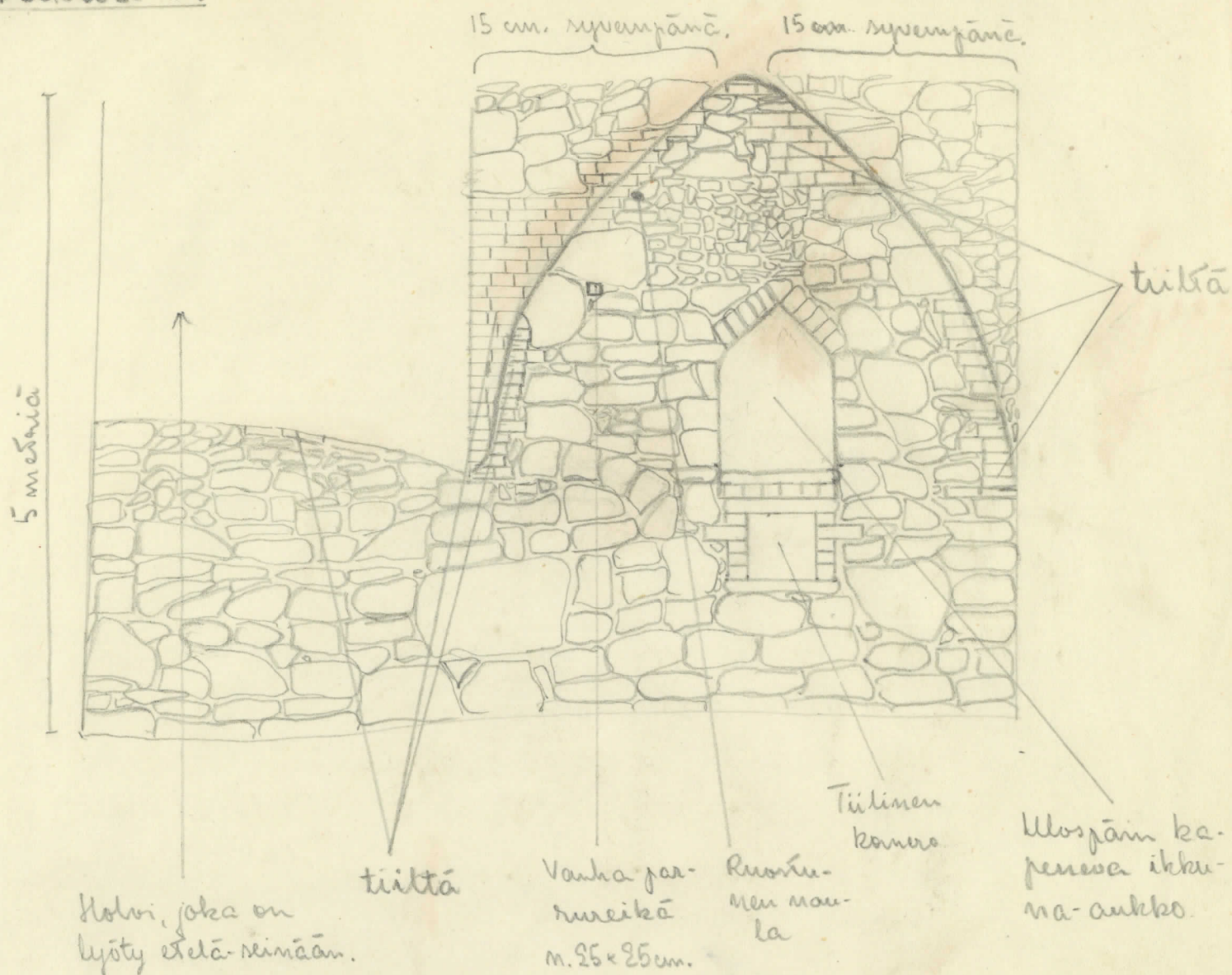
Länsi-komero

1:10.

Piirros 5.

Länsi-seinä.

Tiilimitat: $28,5 \times 8,5 \times 14$, $28,5 \times 10 \times 14$, $29 \times 11 \times 14$,
 $30 \times 9,5 \times 14$, $31,5 \times 10 \times ?$

7,5 metriä

Länsi-seinä. Pituus 7,5 metriä, korkeus 5 metriä. Seinässä on sekä harmaakivi- että tiilimuurauksia. Seinän etelä-puolelta on lyöty segmenttikäärinen holvi etelä-seinän länsi-puolelle. (vrt. luonnokset 1, 5, 6 ja 7).

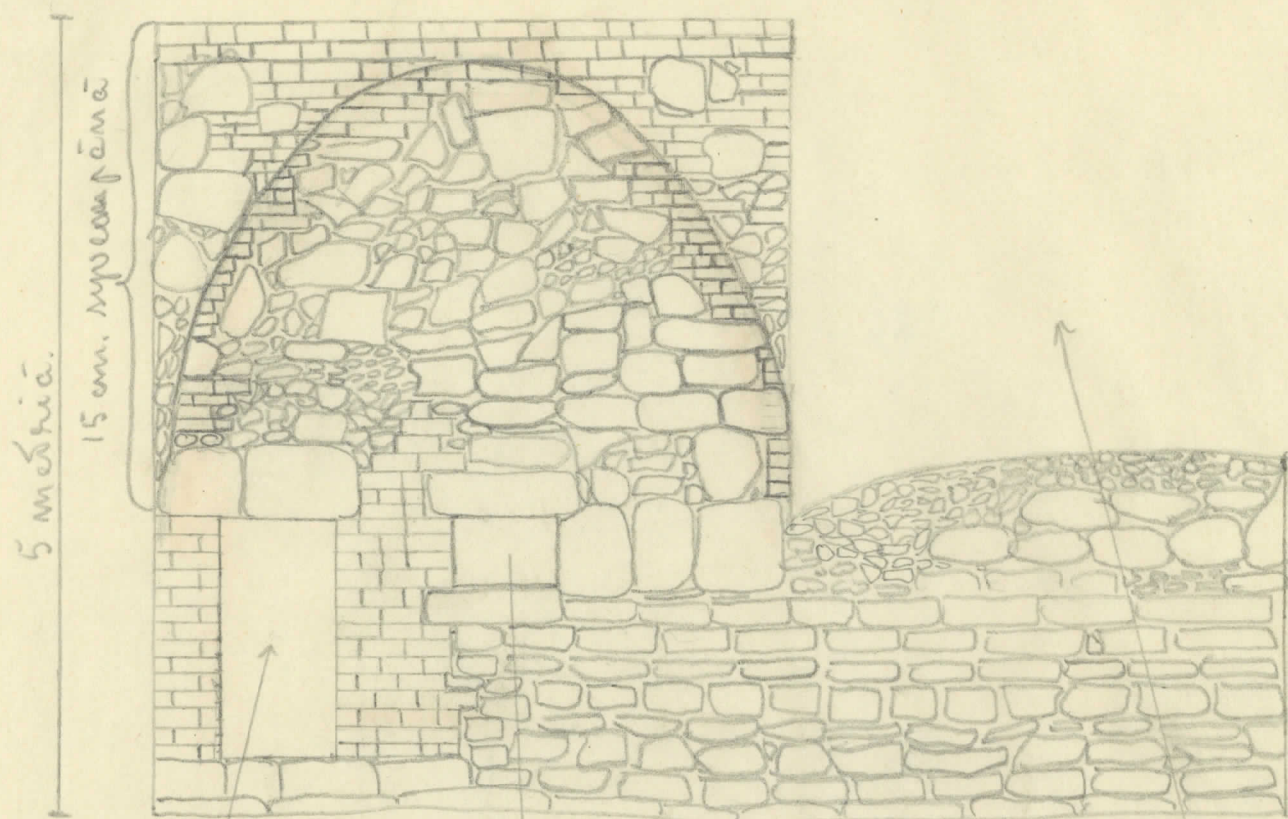
Niinkuin itä- ja pohjois-seinissä ovaalimukkien yläpuolel 15 cm. syvenpää, ja seinän yläpuoli on keskellä kaarimurtoinen. Kapeusensa vuoksi kaari on suippokaarimurtoinen. (Kaari on itä- ja pohjois-seinien kaaria kapeampi segmentti-holvessa takia.)

Seinän pohjois-osassa on tiilinen komero. Komeron mitat: leveys 65 cm., korkeus 55 cm., syvyys 45 cm. Välimatka lattialta 110 cm. Komeron yläpuolella on suippokaarimurtoinen ikkuna-aukko (100×155 cm.), joka kapeenee ulospäin. Ikkuna-aukko on harmaakivimuurauksia. Aukon etelä-puolella on 25×25 cm.-mittainen vanha parvi-keikka. Seinän yläpuolella on karkea nosturin nauta.

Tiilimitat: kts. luonnos 5.

Etelä-seinä. Pituus 7,5 m. Korkeus 5 m. Seinässä on sekä harmaakivi- että tiilimuurauksia. Seinän länsi-puolelta on lyöty holvi länsi-seinän eteläpuolelle (vrt. luonnokset 1, 5, 6 ja 7.) — Myöskin tässä seinässä ovaalimukkien yläpuolel 15 cm. syvenpää ja seinän keskiosa yläpuolella kaarimurtoinen. — Seinän itä-murkassa on tiilinen ovi-aukko, joka vie mureihin mureakiviin portoihin. Aukon länsi-puolella on komero, joka on harmaakivimuurauksia itä-seinää lukuunottamatta.

Tiilimitat, kts. luonnos 6.

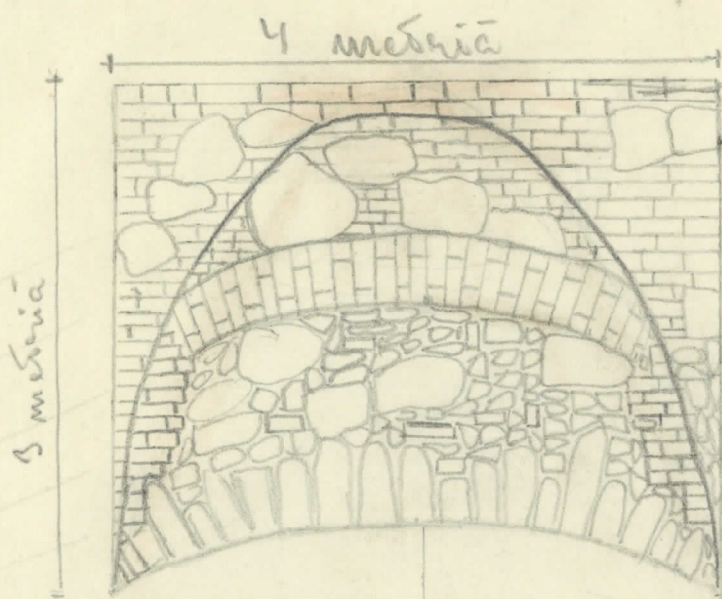
ovi-aukko

komuro. Seivät sekä
tiili- että harmaa-
kivimuurauksia.

Hohvi, joka on lyötty
Etelä-reinästä länsi-
seinään Vrt. luonnok-
set 1,5 ja 7.

Tiilimitat: $28,5 \times 9 \times 14$, $29 \times 9 \times 15,5$,
 $29 \times 9,5 \times 14$, $30 \times 9 \times 14$,
 $30 \times 10 \times 14,5$.

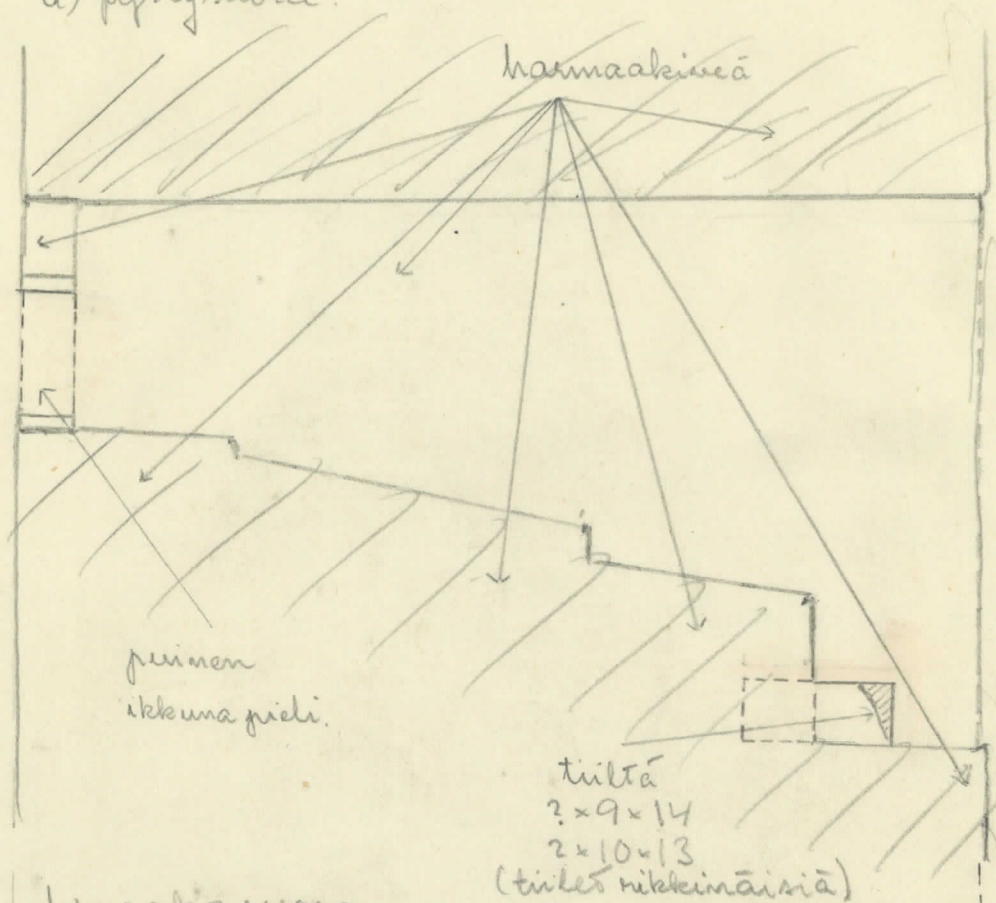
7,5 metriä.

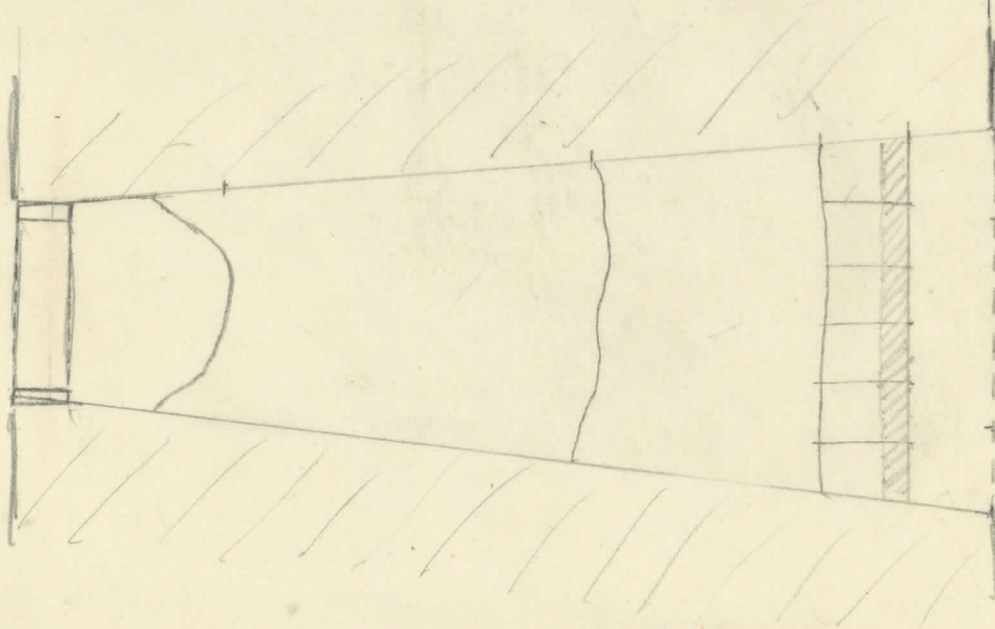
(Kevenskoan)

Holvi. Holvi on lyöty etelä-seinän länsiosasta länsi-seinän eteläosaan, ja sen alareuna on segmenttimuotoinen. Holvin välimätkä lattialta on 2 metriä. Sen leveys on 4 metriä ja korkeus 3 m. Holvissa on sekä harmaakivimuurauksta että tiilimuurauksta. Holvin yläpuolella olevaan seinään on muraattu tiilinen segmenttikaaresi. Niinkuin huoneen muissa seinissä on murkkien yläosat 15 cm. syväpää ja seinänylipoimen keskiosa kaarimurtoinen. — Tiilimitat: $25 \times 9 \times ?$, $26 \times 8,5 \times 13,5$, $26 \times 9 \times 12$, $26,5 \times 9 \times ?$, $27,5 \times 8,5 \times ?$, $28 \times 8,5 \times ?$, $? \times 9 \times 14$, $? \times 8 \times 13$.

a) pytylmora.

b) vaakasmora.

R. Kartano 1939

Komero 29II

(= 29. m eläkselinän porraskäytävä-remontti!)

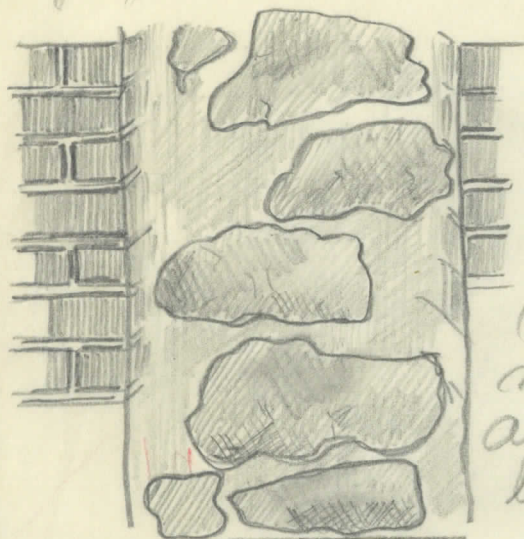
kuvaus tiliainittomien

Huone N° 29.

Lomero tai Ovi-aukko N° II

Tiilit piilet, säännöllistä ja siististi
saumattuna, umpemmuurattu 5 lla harmaalla
kivellä, kiilattu ja laastia käytetään.

Harmaakivien takana paksu kerros laastia
joka sitoo harmaat mukula tiilet sekä

Kiilan muotoinen 26,5 cm
korkea 20 leveä yläosassa,
alaosassa 10-11,5 ja paksuus
14,5-15, mutta näyttää että
kivi yläosassa olisi katkennut,
(samantaisissa kiviä esiintyy
mainitun huoneen ikkuna
aukossa segmenttikäärressä
länsipuolella.)

Umpemmuuraukseen jatkuen seinän
päästä, (mutta tiilit piilet

loppuvat 28-29,5 cm päästä, tiilien
koko: 28,5-29-30 x 13-13,5 x 9-9,5) Suurilla

harmaalla kivillä jotka ovat vaikeasti
poistettavissa, tiilit piilet voreamalla
puolella jatkuen noin 32 cm itään joka on
harmaakiievinä 123 cm pitkä, sekä liitlessä
etelän seinän kanssa, mainittu seinä on
myös sinä harmakiievin muurauksesta, tehty
kiilaamalla ja laastia käytetään.

Oikean puolella, tiili piilet, jatkuen länteen
30 cm, minkä jälkeen suunta muuttuu
etelään 55-55,5 cm pituudelta. Suunta

itä-länsi harmakiievin portaat, osakilmut,
Portaan leveys 95 cm. Yhdestä kivestä

Huoneet 30-31.

Tiilet

Huom: Lyhyt kuvaus h. 31:nä löytyy
(säl. kirjasto)

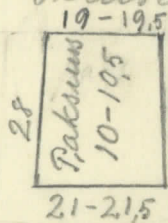
Huone N° 30. (III kerros)

Huoneen keskellä tiilinen väliseinä joka on holvien tukena ja jakaa huoneen kahteen osaan itäiseen ja läntiseen. * jatkuu alempana

Itäinen osa. Eteläinen seinä tiilimuurausta: $8-8,5 \times 12-13 \times 27-28$, sekä rautapalanneita tiiliä: $8-8,5 \times 11-12 \times 25,5-27$.

It. osan Pohjois-seinä tiilimuurausta: Enimmäkseen $8-8,5 \times 14,5 \times 29,5-30,5$, sekä muutamia $8-8,5 \times 12 \times 27-27,5$, muutama rautap. $8 \times 10,5-11 \times ?$

Itäisen osan holvi tiilimuurausta: tiilet enimmäkseen holvitiiliä, mitat viereisessä kuvassa, sekä muutamia tavallisia tiiliä: $8-8,5 \times 12-13 \times 26,5-28$, ja muutama rautap. $8-8,5 \times 11-11,5 \times ?$,

Itäinen seinä. Pohjoisnurkan ja ovi-aukon väliset seinätiilet: $8-8,5 \times 12-13 \times 26,5-28$. muutama rautap. $8-8,5 \times 11-12 \times 26$. Ovi-karmin muuraus rap. peittävä: $8 \times ?$, $9,5 \times ?$. Ovi-aukon-pidet ja holvi rappauksen peittävä.

* Väliseinän tiilien suuruus: $8-8,5 \times 12-12,5 \times 26-28$. (vaaleat tiilet yleensä suurempia tummat pienempiä.) Sekä muutamia: $8,5-9 \times ? \times 28$. Muutamia rautapalanneita $8 \times 12 \times ?$, $8,5 \times 12 \times ?$, $8 \times 11 \times ?$, $8 \times 10,5 \times 26,5$, $8 \times 10 \times 26$,

Läntinen osa

Eteläseinä harmaakivi muurausta.

Läntinen seinä: Seinällä oleva ovi-aukko tiilimuurausta, enimmäkseen $9,5-10 \times 13 \times 28$, muutamia $9-10 \times 12,5-13 \times 27-28$. Ovi-aukon holvi ja ovi-aukon vieressä olevat seinätiilet: sama suuruus. Länsiseinän etelänurkassa harmaakivi muurausta. Et. nurkan ja ovi-aukon tiilimuurauksen välillä seinässä pieni ala tiilimuurausta $8-8,5 \times 12,5-13 \times 27,5$.

Länsi- ja pohjois-seinien nurkkauksessa oleva pilari tiilimuurausta: tiilet enimmäkseen $8,5 \times 12-12,5 \times 26-27$, muutamia $8-9 \times 11-12,5 \times 25,5-27,5$. Pilarin ja väliseinän päällä oleva holvi tiilimuurausta, tiilet sama kuin pilarin.

Huone N:o 30. (III Kerros)

Huone N:o 30 läntinen osa.

Pohjois-seinä (pilariholvin alla oleva seinä) tiilimuurau-
ransta, tiilet enimmäkseen $8-8,5 \times 15 \times 30-31$. muutamia
 $8-9 \times 14-15 \times 29,5-31$. Ylhäällä muutama tiili myöhäisempää
korjausmuurausta, tiilet melko uusia: $7-7,5 \times 13-14 \times 28$.

Huone N:o 30:n läntisemmän osan holvi tiilimuurau-
sta, enimmäkseen holvitiiliä, kuten itäosan holvikin,
sekä muutamia tavallisia tiiliä. Huone N:o 30:ssä rikkiäi-
nen tiililattia $8 \times 11,5 \times 25,5$, $? \times 11,5-12,5 \times 25,5-28$.

Huone N:o 31. (III Kerros)

Itäinen seinä:

Seinä osittain harmaakivi, osittain tiilimuurausta,
seinällä oleva ovi aukko sama kuin huone N:o 30:n länsi-
osan länsiseinällä oleva*. Seinässä etelänurkan ja ovi-aukon vä-
lillä ja yläpuolella, sekä pieni ala aukon pohjoispuolel-
la tiilimuurausta, tiilien suuruus: sama.

* Ovi-aukon vieressä seinässä muutama tiili: $8,5 \times 12,5 \times 26,5$.
 $8,5 \times ? \times 26$, $7? \times ? \times 26?$,

Itäseinän pohjoisa harmaakivi muurausta, alhaalla
muutama tiili: $7 \times ?$, $8,5 \times ?$, $? \times 15 \times ?$, $? \times 13,5 \times ?$,

Läntinen seinä:

Seinä enimmäkseen tiilimuurausta, paitsi alhaalla
pieni ala, koko seinän pituuden harmaakivi muurausta.
Etelänurkan ja ikkuna-aukon välillä umpemuurattu
aukko, aukon pohjois-pieli ja osa holvia jälellä. Seinän
pohjoisnurkan, sekä aukon pieli, ja sen väliset seinä-
tiilet $8-8,5 \times 12-12,5 \times 26-27,5$, sekä muutamia $8-9 \times 11,5-12,5 \times 26-28$, aukon holvi $8 \times 12-12,5 \times 26$, vain muutama holvitiili
jällellä. Ikkuna-aukon pielit rapp. peittävä, Ik. aukon
holvi $8-8,5 \times 12-12,5 \times ?$. Seinässä ikk. aukon alla muutama
varsi myöhäisempää korjausmuurausta, tiilet melko
uusia: $7-7,5 \times 13-13,5 \times 28-29$. Umpemuurattun aukon
ump. muuraustiilet: Enimmäkseen melko uusia $6,5-7,5 \times 14 \times 28-29$, sekä muutamia vanhoja sekalaisia: $8 \times ? \times 31?$.
 $8-8,5-9 \times ?$, yksi rautapal.: $7,5 \times ? \times 26$.

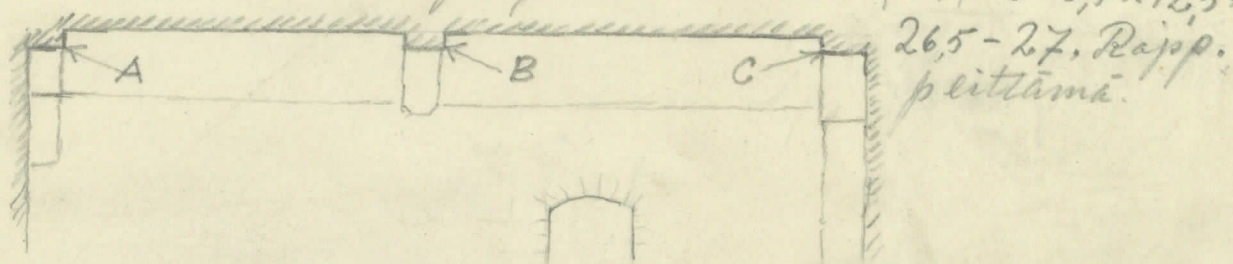
Huone 31. (III Kerros)

Läntinen seinä:

Seinässä ylhäällä, ump. muuratun aukon ja etelä-
nurkan välillä olevat tiilet: $8 \times 11,5 - 12 \times 26 - 26,5$, muutama:
 $8 \times 11 - 12,5 \times ?$, $9,5 \times 26$. (Tiilet enimm. tummia). Edellisen
alapuolella, seinäpinnasta vähän ulkoneva osa: $8 \times 16 \times ?$,
 $8 - 8,5 \times 12,5 - 13 \times 27 - 27,5$, $8 \times 14 \times ?$, $9 \times ? \times 28$, $8 \times ? \times 31,5$, $7 \times ? \times 24,5$.

Seinässä, alhaalla harmaakivi muurauksen pääl-
lä, ump. muuratun aukon ja pohjoisnurkan välillä,
muutama varvi tiilimurausta: Tiilet enimmäkseen
rikkinäisiä, $9 \times 13,5 \times 27,5$, $8,5 \times 13,5 \times 26$, $8,5 \times ? \times 27,5$, $8,5 - 9 \times$
 $12,5 - 13 \times ?$, $8 \times 12 \times ?$, $7 \times 14 \times ?$.

Huoneessa tiilikolvi: $8 - 8,5 \times 12,5 - 13 \times 26 - 27,5$, muuta-
omia $8 - 8,5 \times 12,5 - 13 \times 26 - 28$, $7,5 - 8 \times ? \times 26$. Koska kolvi on
muuratun fuoktuin on tiilien leveys ($12,5 - 13$), otettu
vain muutamista tiilistä. Huoneen pohjois- ja
eteläpäässä sekä keskellä tiilestä muuratut kolvika-
ret, tiilien suuruus: pohjoisimmassa (A) $8 - 8,5 \times 12,5 \times$

Keskimmäisessä (B) $8 - 12,5 \times 26,5 - 27,5$. muutama $8 - 8,5 \times 12,5 \times$
 $26,5 - 27,5$.

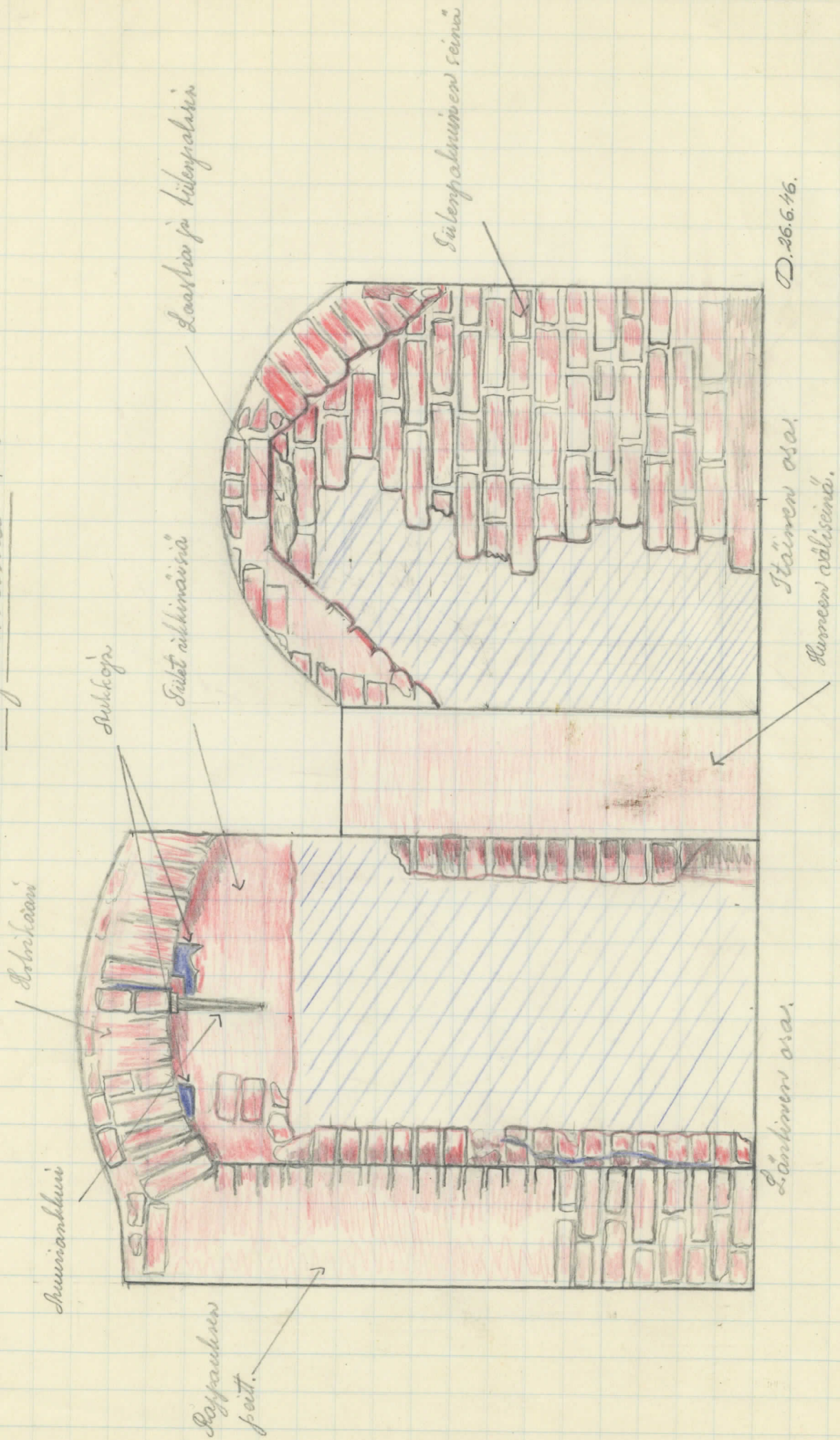
Eteläisimmässä (C) $8 \times 13 \times 27,5 - 28$, muutamia $7,5 - 8 \times$
 14×30 . $7,5 - 8,5 \times 12,5 - 13,5 \times 27 - 28$. Holvin alla nurkissa rik-
kinäinen pilari $8 \times 12,5 - 13 \times 27,5 - 28$.

Pohjois seinä rapp. peittävä, enimmäkseen har-
maakivi muurausta. Ylhäällä pieni ala tiilimur-
rausta $8 - 8,5 \times 12,5 \times 26,5$, muutama $8 \times 13 \times ?$, $8,5 \times 14 \times ?$.

Huoneen lattia har. kiveä.

Luone 30, III kerä.

Poljovica sena 1:20

26.6.46.

Huone 30, III kerr.

Tiilinen väliseinä (0,47 m:n paksuinen) jakaa huoneen kahteen osaan, itäiseen ja läntiseen; molemmissa on tiiliholvit.

Läntinen seinä (kuv. 1) on tiilimuurauks. Lattian ja salven raja on koko seinän pituuden haimaakivimuurauks. myös etelä-murikka. Seinä ei ole liitoksessa huoneen eteläisen haimaakivi-seinän kanssa, ^(joka jatkuu huoneeseen 31) ja joka on läntisen tornin pohjoista seinää, ei myöskään pohj. päässä olevaa holvikaarta kinnattavan, tiilisen muikkajämbän kanssa.

Osi aukon ja etelä-murikka välillä on seinässä syvennys, siinä rinosti kulkema (14,5 m. lev.) aukko huoneeseen 31. Väliseinässä on uune vrtk-päästä läht. syvennystä, sen alareunan korkeudella.

Eteläinen seinä (kuv. 2) on huoneen läntisessä osassa haimaakivimuurauks. (läntisen tornin pohjoista seinää), huoneen itäisessä osassa peittä" haimaakivi-seinän tiilireveteeraus, joka kannattaa tiiliholvia. Osa tiileistä keltaisia, helposti murenevia, m. 28,5 x 12,5 x 8, osa rautap. 26,5 x 11,5 x 8-9 sm.

Pohjoinen seinä (kuv. 3) huoneen läntisessä osassa, holvikaaren alla on oviaukko (vuoteen 1939 umpeenmuurattu) huoneeseen 32, samoin huoneen itäisessä osassa, jossa umpeenmuurauksista osa paikallaan. Tiilet kirsä 29,5-31 x 13-15 x 8-9 sm.

Itäinen seinä on tiilimuurauks., tiilet 26-27 x 11,5-12 x 7,5-8 sm.

Pohj. murikka m. 0,5 m. (vasten holvikaaren leveyttä) seinä-tiilet ovat riki-näisiä.

28.6.46

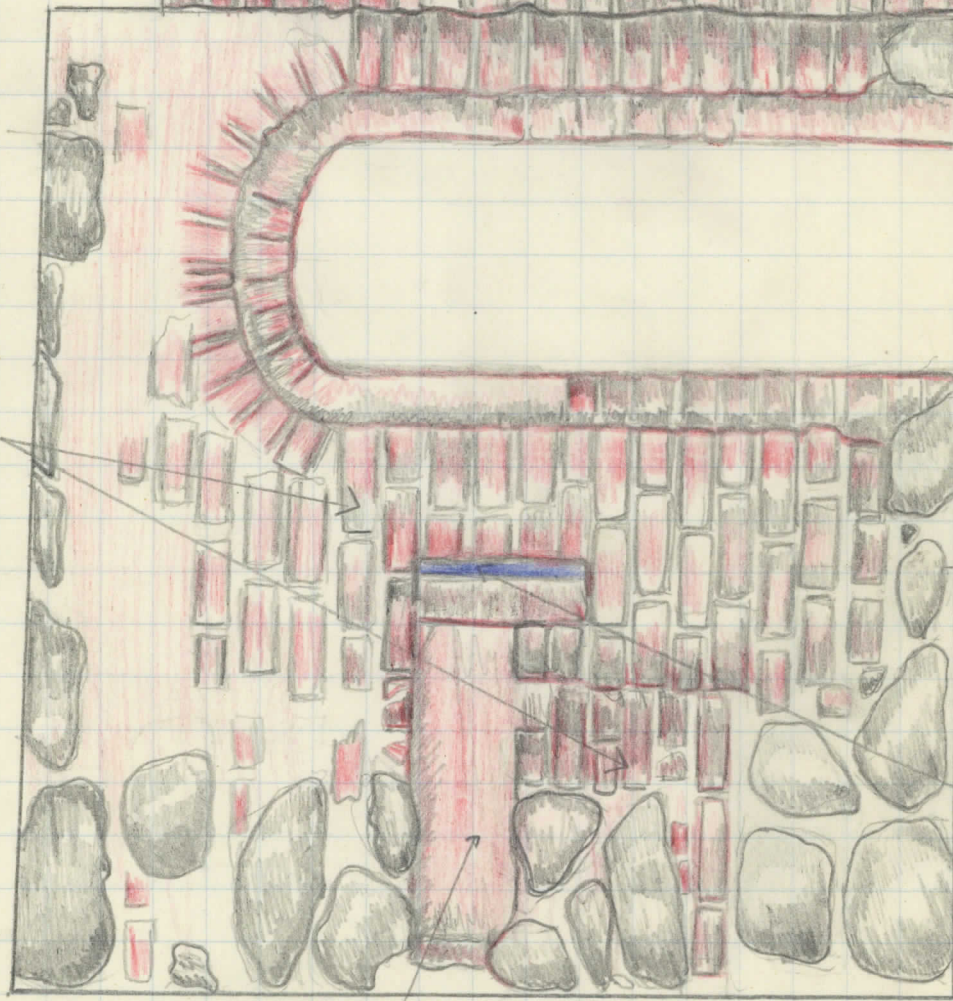
Erik Berg

Huone 30, III loppu.

Kuon 1.

Lankinseinä 1:20

Jätket 27-28 x 13-13,5 x 9,5-10 sm

Jätket 26-27 x 11,5-12 x 7,5-8,5 sm

Ovenpöytä

D. 27.6.46.

Näkökylä, kannattaja
kolmikaanava.

Näkö huoneeseen 31 (Eukko nörösti
muurin läpi)

Sijennus

Kuone 30, III kerr.

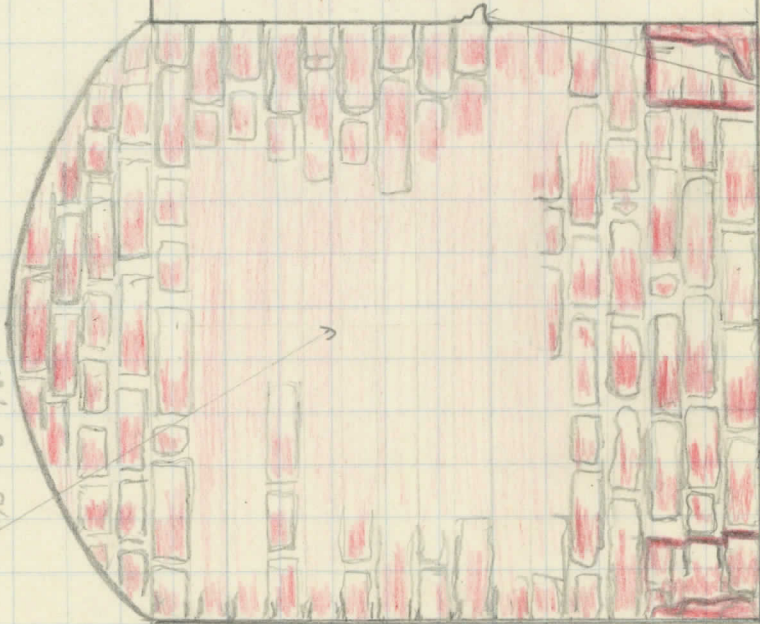
Kuone 2.

Ulkäimen seinä 1:20

Rakennusla

Ulkäat pilet 28,5 x 12,5 x 8,8 m

Rakent. - 11 - 26,5 x 11 - 11,5 x 8 - 9 m

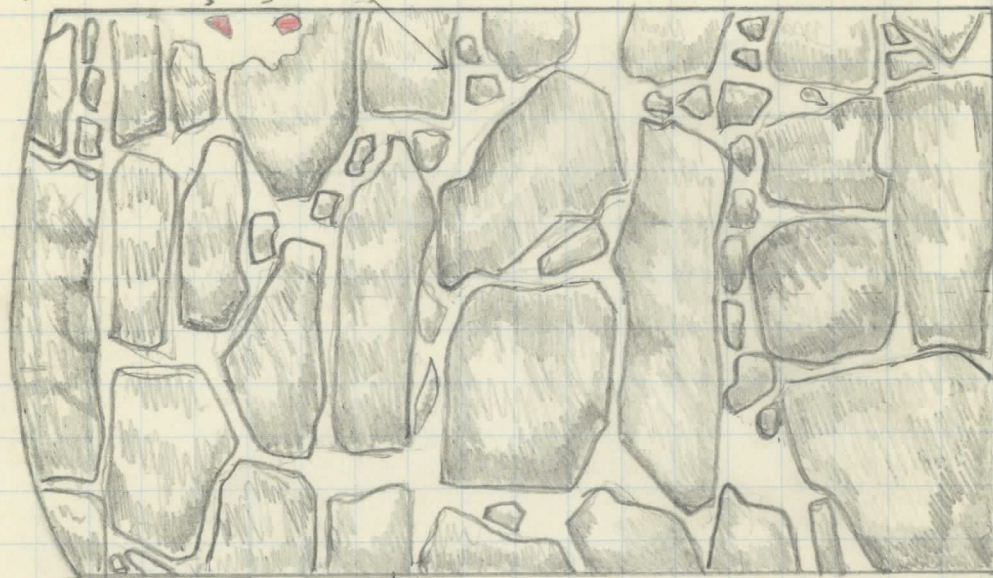
Ulkäimen osa

Väliäina

Kuone

Säilyäina

Säilyäimen seinä

Säilyäimen osa

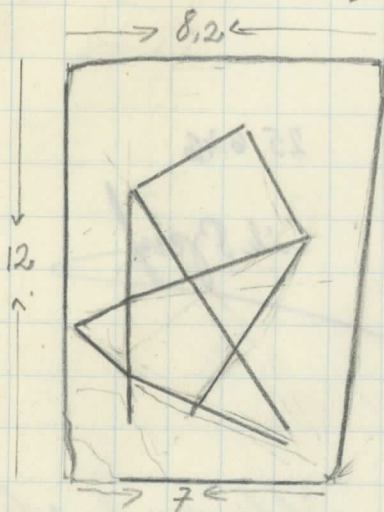
27.6.46.

Huone 31. III kerr.

Läntinen seinä. Kuv. 1

Seinä on tiilimuurauksen päiti alhaalla koko seinän pituuden harmaakiilimuurauksella, (kehämuurin ampumakäytävän rintamus) V. 1939 avattu ov. 1,3 m. lounaisnäkystä oleva ympienmuvattu ikkuna aukko Ympienmuraustuolien mittoja: $27 \times 14,5 \times 6,5$; $27 \times 13 \times 7$; $26 \times 11 \times 8$ cm. Ikkunan pohj. pöytä samoin on holvia säilynyt. Tiilet $26 \times 12 \times 8,5$; $26 \times 11,5 \times 7,5$ cm. Ulomman ^{holvin} kaaren katkelmaa 3 tiiltä joista yksi $26 \times 12 \times 8$ cm. Seiniäissä holvin tiili, johon kaiverrettu viisi kannaan luvut, Varasmerkki?

Tiili katkon-
mit, pit. 12,5.

Ikkunan kohdalla on ympienmuvattu seinä-
kanna (avattu ov. 50 cm. suunaan ylösp.)

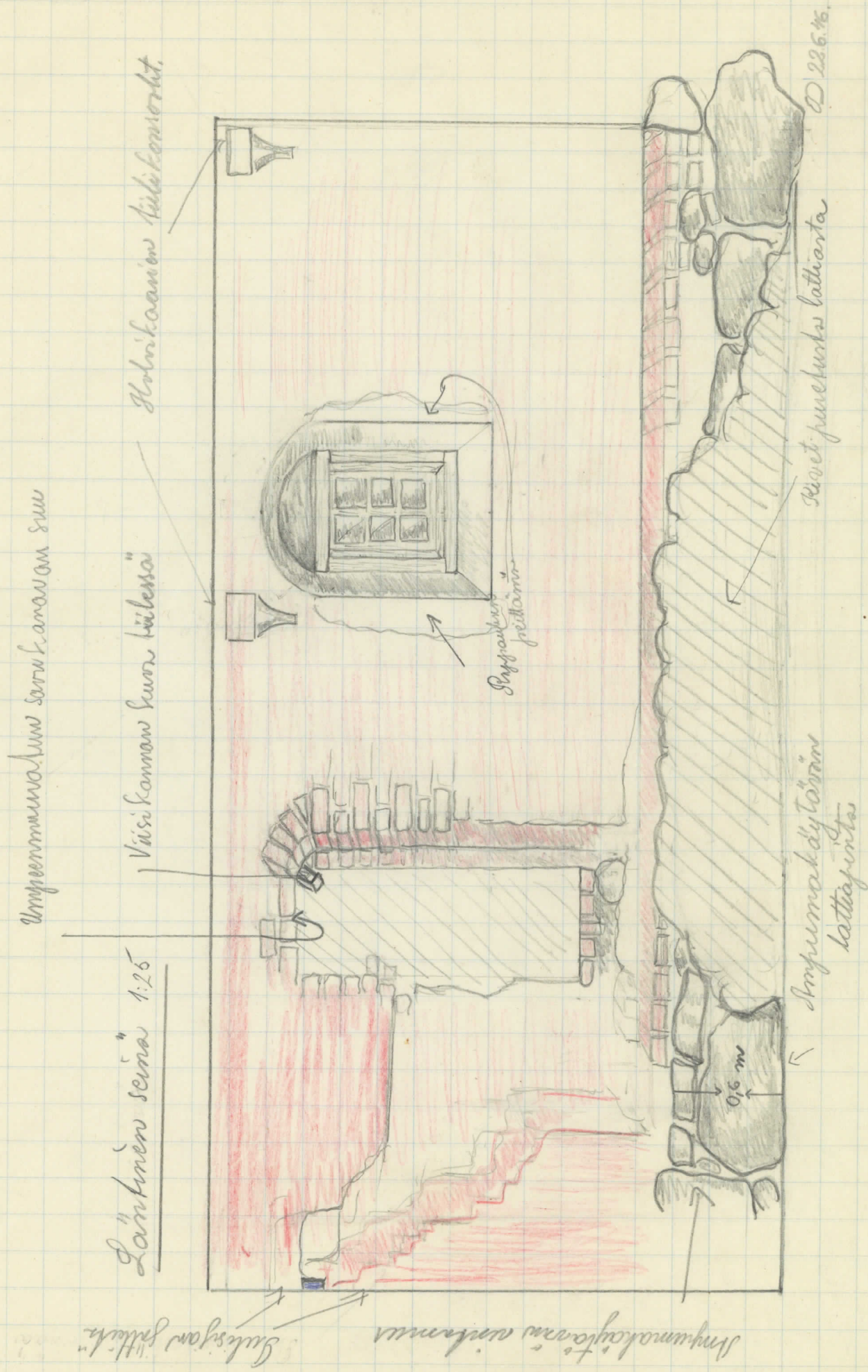
Ampumakäytävän rintamus, ulkonee
seinästä 0,30 m. Pintamukien muodosta
0,66 m:n korke. harmaakiilimuurauksen, jonka
pöytä kaksi tiilimuuria sekä jättäisi
kolmannesta. - Pintamukien hauras
kivet ovat silkeitä kvaadenkiviä (ainakin
seinän päissä)

Pohjoinen seinä. Kuv. 2; 3; 4.

Seinä on harmaakiilijä tiilimuurauksella yläosa nim-
onikseen sarvittuneen rypänuksen peittämiä. Seinää purettiin 1,7 m:n syvyydeltä
jolloin kulkui 0,6 - 1,2 m:n korkeiseen, 0,58 - 0,65 m:n levyiseen kelytävään
joista aukko luoneeseen 32. Käytävän seinät silkeitä kvaadenkiviä. Katto
ja lattia eivät muodosta tasasta pintaa.

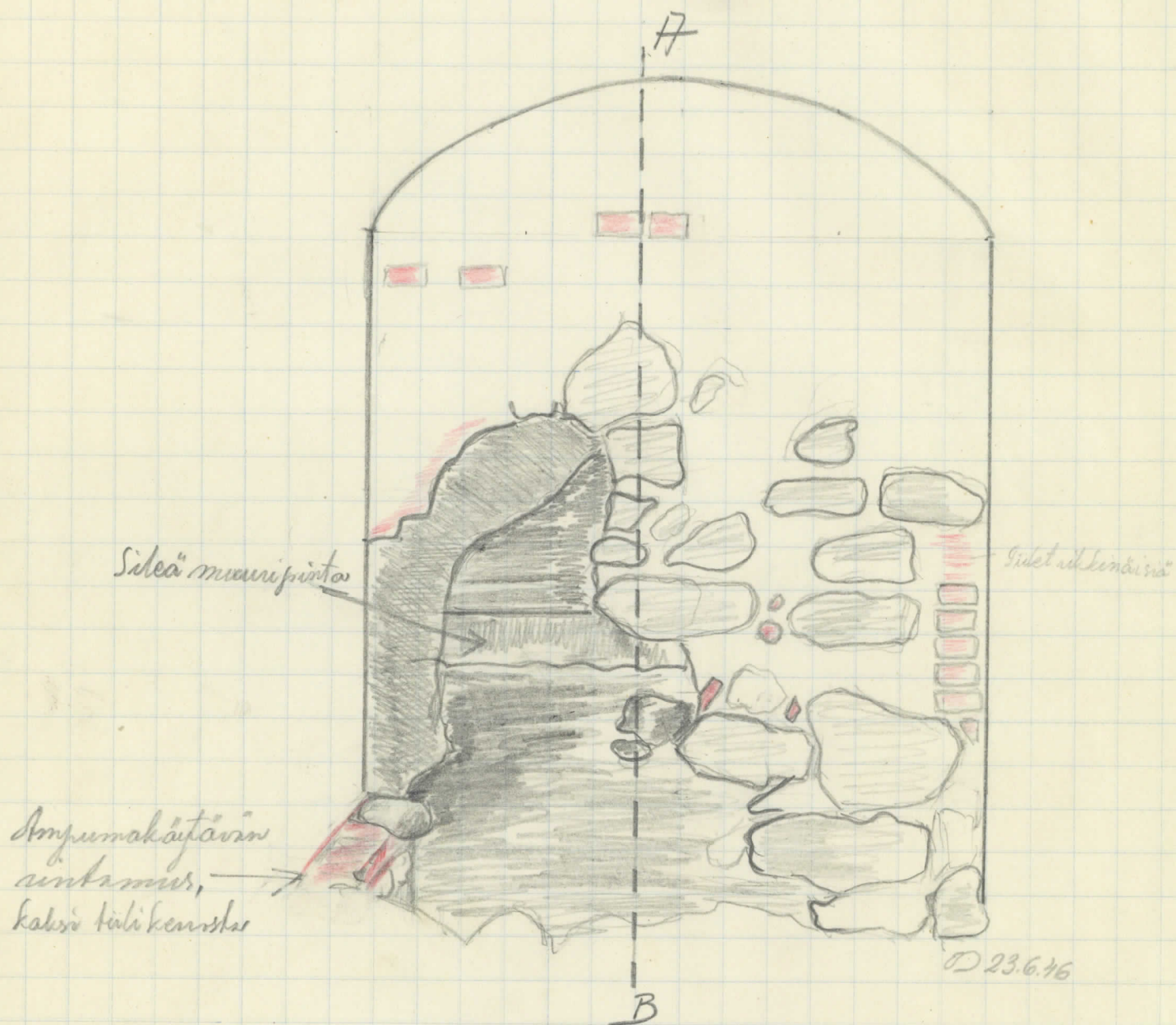
Itäinen seinä.

Seinä on osittain harmaakiilillä osittain tiilimuurauksella.
Pohjoinen puolelta etup. harma. kiv. miltä kauttaaltaan rypänuksen peitt.
Ohuen vaalean rypänuksen alla, paksumpi, sovelinen rypäys, kuten myös
pohj- ja linjat - seinässä.

Huone 31 III kerr. Kuva 2.

Pohjoisen seinä.

Kuusi 31, III kerr.

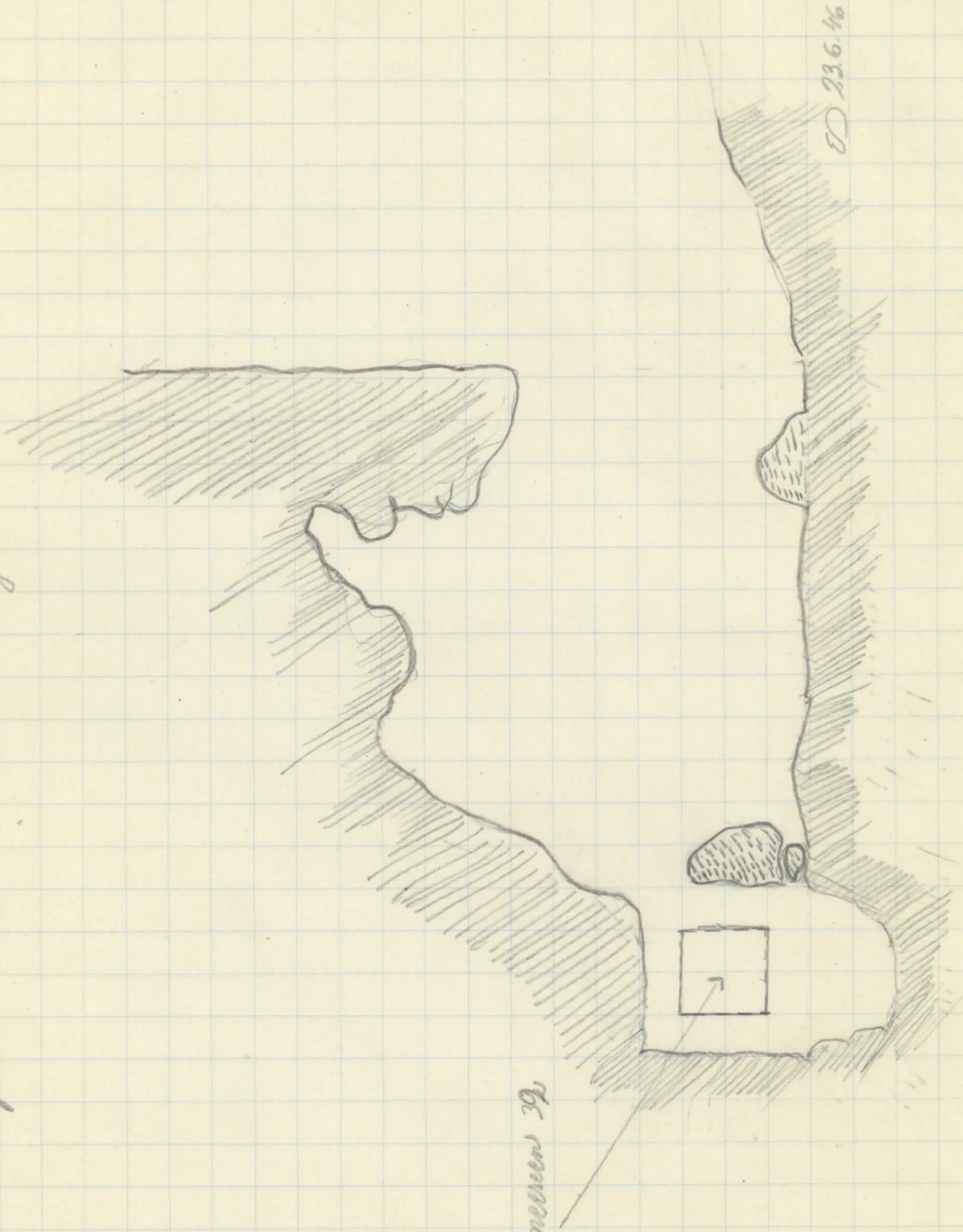
(puitkauten)

Pohj. seinän pöytäleikkauksen suunn. AB myötien. (Kts. kuv. 2.)

Kuusi 3.

MK 1:20.

Kuusi kuusi 3.

ED 236.46

Pohji-seinän purkauksen pohjapään.

Seinā siteirš" kwaaderisvirsš"

Hamma hin's sein

Seinä täältä koh-
dalla tuulen-
puolelta.

Luomaakiin seinä

Stammeskäytävän
rintamus

Ikkuma Luves-
scen 32.

Luone 31.

МК 1:20.

22.6.46.

It is
standard seems,

June 5,

Helvikaanen kiltipöytä jättäisi!

25.6.18.

Pivovoy'skii, (*Latvia puettis*)

→ Mithila

Chup vadea rappauneros, joches alla
jokunipios, vadea muchunette, rappauneros

Endyphora glabra, ↗

Huone 31, länsiseinän eteläisen ikkuna-aukko.

L. J. Gardberg 1954.

Kun huoneen länsiseinää korjattiin kesällä vuonna 1954 todettiin että seinän eteläisen ikkuna-aukon historia oli seuraava: I. Keskiaikainen ikkuna-aukko, rakennettu segmenttikaarella ja risäpuolisella pykätälä. Aukon leveys 36 mm, korkeus keskellä 100 mm. II. Aukko on murettu umpeen, ja sen eteen on rakennettu avotakka. Takkan pohja löydettiin tietkimyksissä. Takkan on olemassa E. Mörtaenssonin piirustuksissa vuodelta 1770.

Tiilimitat alkuperäisen aukon pohjoisseinässä:

$26 \times 12 \times 8$	$26,5 \times 12 \times 8,5$	$26,5 \times 12,5 \times 8,5$
$26 \times 12 \times 8,5$	$26,5 \times 12 \times 8,5$	$? \times 12 \times 8$
$26,5 \times 12 \times 8$	$26,5 \times 12,5 \times 8$	$? \times 12 \times 8$

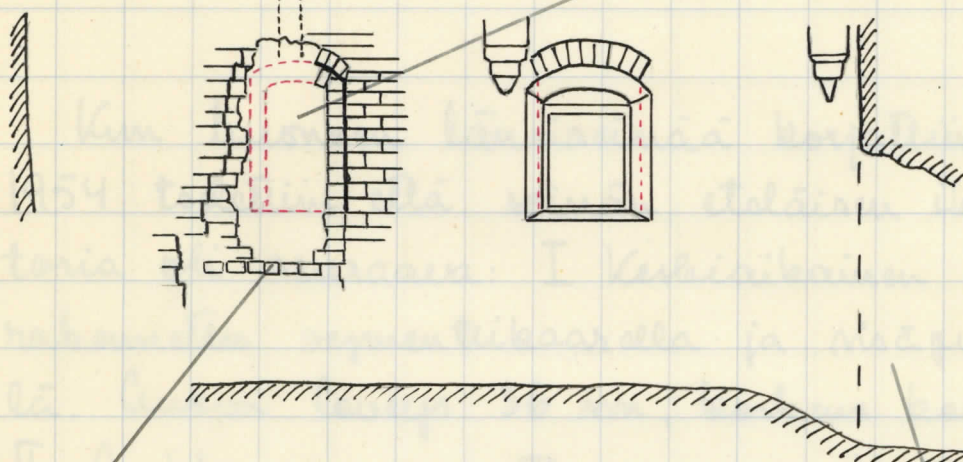
Tiilimitat huoneen seinässä lähinnä länsitornia:

$26,5 \times ? \times 8,5$	$27,5 \times ? \times 8,5$	$? \times 14 \times 9$
$27,5 \times 14 \times 7,5$	$? \times 13,5 \times 8,5$	

Esille tuuleta uuninpohja on tavalla + 490 mm. Poh-

Piirros 1. Yleiskuva lännestä, kaavaan 1:50.

Savukanava, näkymättä
ikkuna-aukon jälkeen.

Aukko kun uunipienmuuraus oli purettu. Rakennusite alkuperäisen aukko on piirretty punaisella. Akin korkeus määrätty nileän pienen perusteella. Levys on määrätty aukon ^{etelä} pohjoispuolella olevan tiilimuurauksen perusteella.

Tutkimuksessa esille tullut uunipolija. Lähemmäs piirroksessa nro 2.

Alkuperäiset pilet piirretty punaisella. Aukon nykyinen polija huoltavasti alkuperäistä yksi tiilivarvi alapana.

Kattamon leikkurin kolo tutkimuksien varten.

jassa on ainoastaan yksi tiilivarvi, sen alla on vanhempi varsinainen muuri. Uunipolijassa olevien tiilien mitat:

$$27,5 \times 13,5 \times 7,5$$

$$27,5 \times 13,5 \times 8$$

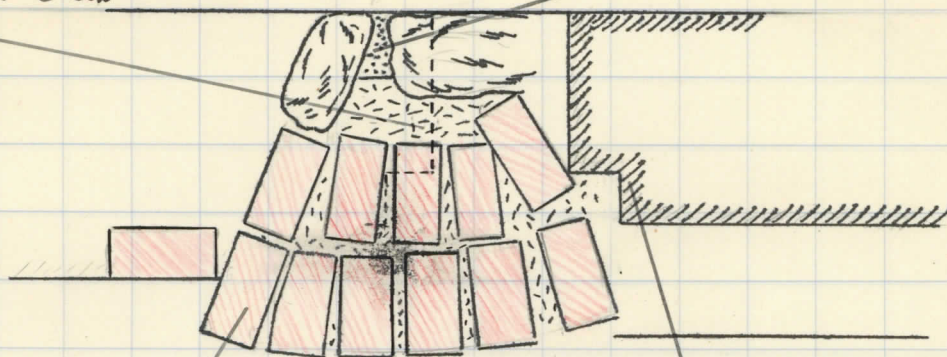
$$28 \times 14,5 \times ?$$

$$30 \times 12,5 \times 9,5$$

Piirros 2. Unperen muurattu ikkuna-aukon sisäpuolella
ollon takan polija. Kaavaan 1:20.

Pinteviivalla pier-
retty aukon etä-
seinä.

Raprausta

Tällöin pinta tavalla
+ 490 mm. Alivastaan yksi
tiilivarvia, sen alla van-
ha pi varsinainen muuri.

Ikkuna-aukon poljois-
seinä, joka oli säilynyt
uuninpolijan yläpuolella.

HUONE NO 32

Tiilet

Pohjois-seinä kokonaan tiilimuurausta.
 Tiilien suuruus enimmäkseen $8,5 \times 12,5 \times 27-27,5$.
 Osa: $8 \times 12,5 \times 27-27,5$. Sekä muutamia: $9 \times ? \times 27$,
 $8,5 \times 12 \times ?$ $8 \times ? \times 28$. Alhaalla II ja III kerroksen välillä,
 mahd. lattiaparrujen välit tiilimuurausta: $7 \times 14 \times 30$
 $8 \times 14 \times 31$ $9 \times 14 \times 31$ $9,5 \times 13,5 \times ?$ Sekalaisia tiiliä.)
 Ylhäältä III ja välikerroksen välillä, kattoparrujen välit
 tiilimuurausta: Sekalaisia tiiliä: $7 \times 14,5 \times ?$ $8 \times ? \times 29$
 $9 \times 13 \times ?$ $10 \times ? \times 28$.
 Seinässä olevan kantti-parvin tiilien suuruus:
 Sama kuin seinässä olevat muutkin tiilet.

Itäinen seinä tiilimuurausta. Tiilien suuruus:
 $8,5-9 \times 12,5-13 \times 27-27,5-28$. Sekä muutamia: $9,5 \times 13-13,5 \times$
 $28-29$. $8 \times 12,5-13 \times 27-27,5$. $10 \times ? \times 28$.

Itä-seinällä oleva ovi-aukko ^{kolveineen} myöhäisempää muu-
 rausta. (Lukuum ottamatta alhaalla ovi-aukon pohjoista
 puolta) Tiilien suuruus: Sekalaisia tiiliä: $8,5 \times 12,5 \times 27,5$
 $8,5 \times 14 \times 29$. $8 \times 15 \times 30$. $9,5 \times 13 \times 27,5$. $9,5 \times 13 \times 28,5$. $10 \times 13 \times 27,5$
 $10 \times 13 \times 28,5$. $10,5 \times 13 \times 28,5$. $8 \times ? \times 27$. $7 \times 13 \times ?$ $6,5 \times ?$

Etelä-seinä tiilimuurausta. Tiilien suuruus:
 enimmäkseen $8 \times 11,5-12 \times 26-27$ sekä $8-8,5 \times 13-13,5 \times 27$.
 Muutamia tiiliä: $8 \times 11 \times ?$ $8,5 \times 13,5 \times ?$ $9 \times ? \times 27,5$. $8,5 \times ? \times 28$.
 $7,5 \times 11 \times ?$ $9 \times ? \times 28$. $8,5-12,5-13 \times ?$

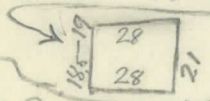
Lahella itämurkkaa umpeenmuurattu aukko (mahd.
 ikkuna,) Tiilien suuruus: $8,5 \times 12,5 \times 27,5-28$. Muutama:
 $8 \times ? \times 26,5$. $8 \times ?$. $9 \times ?$

Aukon pövelien ylä-osat myöhäisempää muurausta:
 onelko muria tiiliä $7-7,5 \times 13-14 \times 27-28$, osa vanhoja tiiliä:
 $8-8,5-9 \times ?$. Aukon umpeenmuuraus: (ei uutta) $8 \times 15 \times$
 $30,5$. $8 \times 14 \times ?$. $9,5 \times ? \times 32$. $7 \times ? \times 28$ $9 \times ? \times 29,5$. $9 \times ? \times 34$.

Huone 32.

Etelä-seinä: Lähellä länsi-nurkkaa umpeen-muurattu aukko. (ump. muuraus seinäpinnan kanssa tasan) Umpeenmuuraus tiilet. $8-8,5 \times 14-14,5 \times 30-31$. Muutama: $7,5 \times ?$ Aukon pilet: $8 \times 11,5-12 \times 26-27$. $8,5 \times 12,5 \times 27$.

Seinässä läntisimmän ja keskimäisen umpeen muurat-
ujen aukkojen alla, kahta eri kokoa olevaa tiilimura-
usta. Tiilien suuruus: ~~$10-10,5 \times 21 \times ?$~~ ~~$10,10,5 \times 18,5-19 \times ?$~~
mahdollisesti: ~~$10-10,5 \times 18,5-19 \times 21$~~ $8, \times 11,5-12,5 \times 26-27$. $8,5 \times 12,5-12,5 \times$
 $27-27,5$.

Keskimäisen umpeenmuurattu aukko (Umpeenmuuraus
seinäpinnan kanssa tasan) Aukon pilet: $8 \times 11,5-12 \times 26-27$
 $8,5-12-12,5 \times 26-27$. Umpeenmuuraus tiilet: $8-8,5 \times 14 \times 14,5 \times 30-31$.
muutama: $7,5 \times ?$

Seinässä katto-parriujen välissä ja kattoparrujen ala-
puolella uudempaa muurausta. Tiilet melko uusia:
 $7 \times 13-14 \times 28$.

Seinässä II ja III oven kerroksen välillä, mahdollisesti
kattoparrujen välit tiilimurausta: Sekalaisia
tiiliä: $9,5 \times 13,5 \times 28$. $8-8,5 \times ?$ Sekä melko uusia tiiliä:
 $6,5-7 \times 13-13,5 \times 28$.

E Länsi-seinä harmaakivi sekä tiilimurausta: Etelä-
nurkka harmaa-kivi muurausta. Seinän ali-osa harmaa-
kivi muurausta, paitsi keskellä ikkunan alla, on tiilimura-
usta: $8-8,5 \times 12-12,5 \times 27-27,5$

B Ikkuna-aukon tiilimuraus $8-8,5-9 \times ? \times 30,5$. $9 \times ? \times 27,5-28$.
 $8,5 \times 12,5 \times 27,5$. $7 \times ? \times 29,5$. $8 \times 27-28$. $8 \times ? \times 26?$ Sekalaisia.

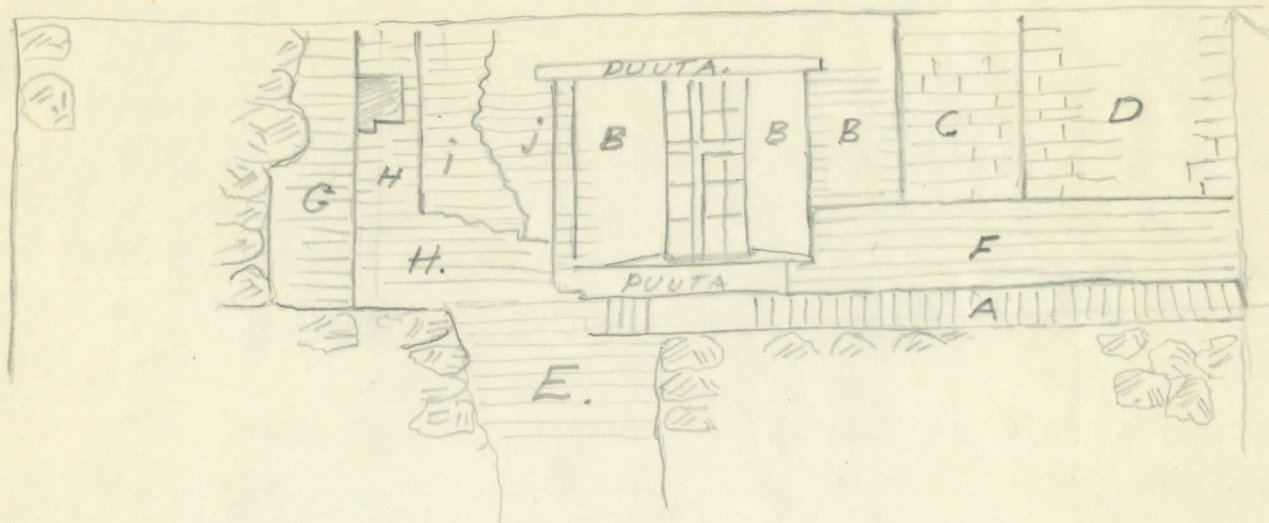
A Aivan ikkuna-aukon alapuolella, harmaa-kivi muurauksen
päällä, aukosta pohj. nurkkaan asti, pystyssä, vähän vinoissa
olevat tiilet: $7 \times 13-13,5 \times 26-27$. Sekä $7 \times 13 \times 30$

F Ikkuna-aukosta etelänurkkaan, vino tiilien yläpuolella
oleva muuraus: $8-9 \times 12-13 \times 27-28$.

Huone 32.

- Länsi seinä: Edellä mainitun muurauksen yläpuolella pohj. nurkassa olevien tiilien suuruus: $8-8,5 \times 12-12,5 \times 26,5-27$. Muutama $9 \times ? \times 28$.
- C Ikkuna aukon pohj. puolella seinässä ylhäällä olevien tiilien suuruus: $8,5-9 \times 13 \times 27-28$. muutama: $8 \times ?$
- G Tiilien suuruus $8 \times 13 \times 27-28$, Sekä muutama: $7,5 \times 12 \times ?$ $8,5 \times 13 \times 27-28$.
- H. Tiilien suuruus: $8-9 \times 12-13 \times 27-28$ muutama: $8,5 \times 12 \times 26,5$.
- I Tiilien suuruus $8-9 \times 12,5 \times 27-28$.
-
- J Ikkuna-aukon pieli ylhäällä uudempaa muurausta. Tiilien suuruus: $8-8,5 \times 13,5 \times ?$ Osa melko uusia tiiliä: $7 \times 13,5 \times 28-28,5$.

Huone No 32.

Huoneet 32 ja 34 sijaitsevat pohjoisrivun länsipäässä, kolmannessa kerroksessa eli samassa tasossa kuin keskiaikainen kuminksaansali. Huoneissa on muidenkin tavoin yksityiskohtia linnan kaikista rakennusvaiheista.

Vuonna 1941 oli huoneiden välillä tiilinen väliseinä, joka oli 80 cm. paksu, mutta se sortui suuressa palossa pommituksen jälkeen. Seinä oli muurattu tiileistä, ilmeisesti neljämiljällä rakennuskaudella. Vuonna 1950 muurataan seinä uudelleen sahanporostiileillä. (Huoneen pohjakaava on piirroksessa numero 1 seuraavalla sivulla.) Itäseinässä (noin ennen pommitusta huoneen nro 34 itäseinässä) on oviaukko huoneeseen nro 36, keskiaikaiseen kuminksaansaliin. Lounaismurkeessa oli ennen oviaukko huoneeseen 30, mutta tämä on myöhemmin muurattu umpeen. Tämä aukko avattiin vuonna 1939, mutta muurattiin vuonna 1950 jälleen umpeen yllä olevan muurin takana. Tämän aukon vieressä, sen itäpuolella oli toinen aukko, mahdollisesti vanha komero, joka nimittäin avattiin vuonna 1939 ja jälleen muurattiin umpeen vuonna 1950.

I. Kuvaus.

a. Eteläseinä.

Eteläseinä on muurattu tiileistä, mutta se on monta kertaa korjattu, ja siinä on sentähden monta eri tiililajia. Täällä huonea heti sen etäällä lattia on alkuperäisessä tasossaan, se on ennen ollut suunnilleen 60 cm nykyistä lattiaa korkeampana, sekä ikkuna- että oviaukot ovat liian korkealla seinässä.

Seinä on läntisimpänä oviaukko josta päästään huoneeseen nro 30 (piirroksesi 1 ja 2), se on 60 cm nykyisen lattiatasoa yläpuolella. Heti sen itäpuolella on toinen aukko, joka mahdollisesti on ollut komero alkuperäisessä muodossaan.

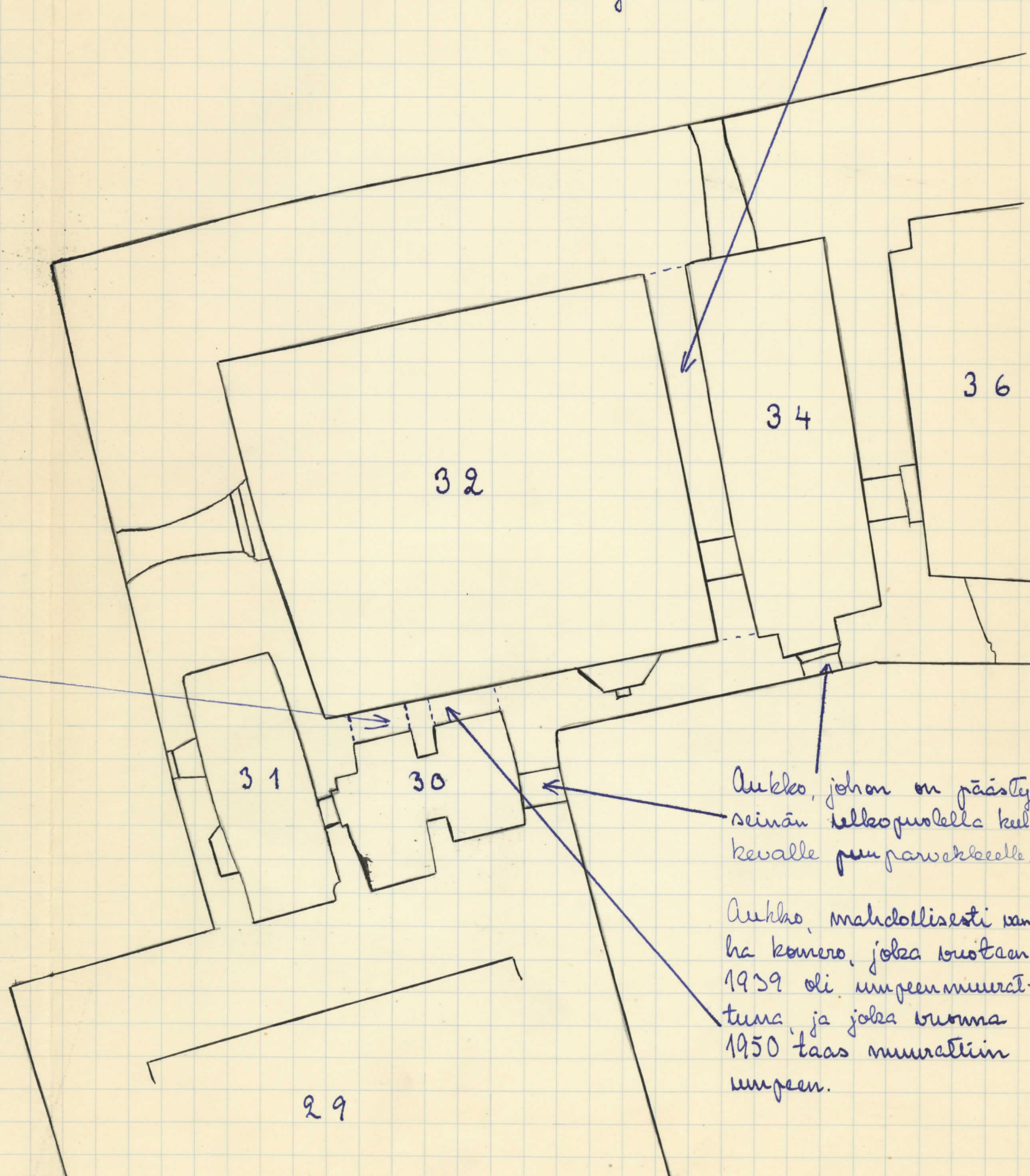
Piirros 1. Pohjakaava vuonna 1937 tehtyjen mitausten mukaan.
Mittakaava 1:100.

Seinä joka sortui vuonna 1941.

Aukko, joka vuoteen 1939
oli unpeennurattuna ja
joka vuonna 1950 taas
muraattiin unpeen.

Aukko, johon on päästy
seinän kellopuolella kul-
kevalle penparvekkeelle.

Aukko, mahdollisesti van-
ha korneri, joka vuoteen
1939 oli unpeennuratti-
tuna, ja joka vuonna
1950 taas muraattiin
unpeen.

Sen jälkeen seuraa ikkuna, joka myöskin on liian korkealla, sen segmenttikaari on tätä rakennusosaa korottamalla joutunut yllä olevan lattian lattiaparrujen alle. Ikkuna-aukon itäpuolella oli se tiilinen väliseinä, joka sortui pommituksensa vuona 1941. Tämä seinä oli rakennettu tämmöluultavasti vasta neljännellä rakennuskaudella, eikä se ollenkaan ollut nidoitettu eteläseinään, sen alla oli eteläseinässä rölöä seinäpinta, jossa seinän tiilikimitykset jatkuivat keskelypuolelta.

Väliseinän itäpuolella on oviaukko, joka huoneesta nro 34 on johtanut muurin ulkopuolella olevalle puisele käytävälle. Tämä puuseike johti ympäri limanpihaa. Tämä aukko on muurattu uudestaan ja korjattu monta kertaa.

däntirimpänä oleva oviaukko, joka vie huoneeseen nro 30, on ilmeisesti nykyisessä muodossaan kolmannelta rakennuskaudelta, sillä sen segmenttikaari ei missään tapauksessa ole tehty ennen kuin huone 30 on holvattu, ja tämä tapahtui juuri kolmannella kaudella. Huone nro 30 oli kuitenkin olemassa jo toisella rakennuskaudella, ja ilmeisesti oli jo silloin oviaukko samassa kohdassa kuin nyt. Siihen aikaan oli lattia huoneessa nro 32 vielä samassa korkeustasossa kuin huoneessa nro 30, minkäkin alla todistetaan alemmalla huoneen nro 32 lattia kolmannella rakennuskaudella suunnilleen 60:lla cm:llä, niin että se tuli samaan korkeustasoon kuin uudestaan rakennetun kuminkansalin lattia. Huoneessa nro 30 oli selvijään mahdollista laskea lattiaa alemmaksi, ja sen tähden tämä jäi korkeammalle tasolle.

Tämän aukon molemmalla puolella on alsuperästä tiilimuurauksia, ilmeisesti toiselta rakennuskaudelta. Tiilimitat ovat seuraavat:

$$26,5 \times 12 \times 8,5$$

$$27 \times 12 \times 8,5$$

$$27 \times 12 \times 8,5$$

$$27 \times 12 \times 8,5$$

$$27 \times 12,5 \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times 12 \times 8,5$$

$$27,5 \times 12,5 \times 8$$

$$28 \times ? \times 9$$

Aukon yläosa on kuitenkin uudempi muurauksia. Yllä olevan huoneen lattia on nimittäin neljännellä rakennus-
(jatko sivulla 7)

datiatalas valjunnalla rakennuskaudella.

huone nro 17, eteläseinä.

Oviseinän huoneeseen nro 30.

Eulinen kornero

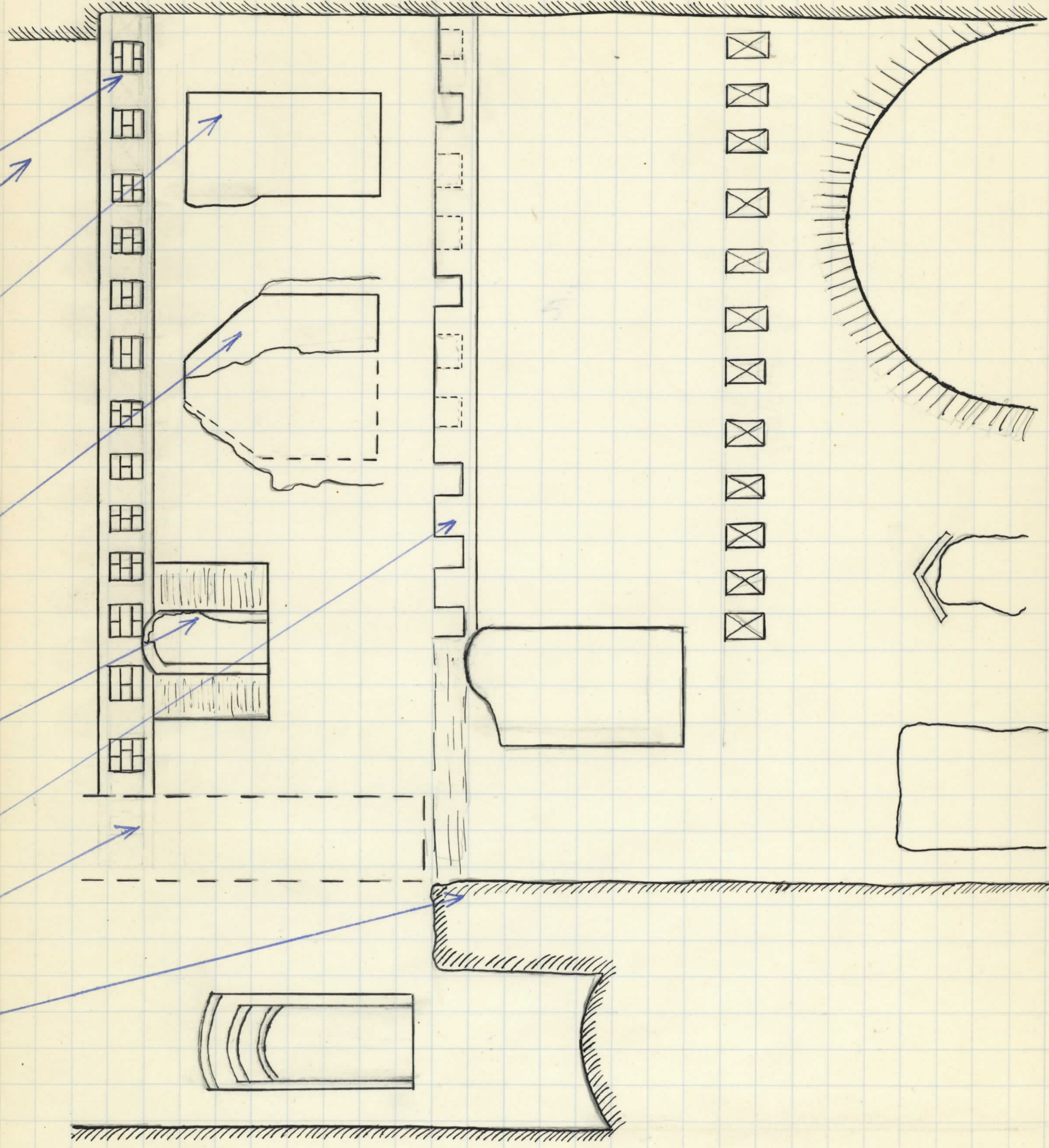
tekunaukko sisällä
rakennuskaudella.

datiatalas kornernalla
rakennuskaudella nyky-
kyläkään.

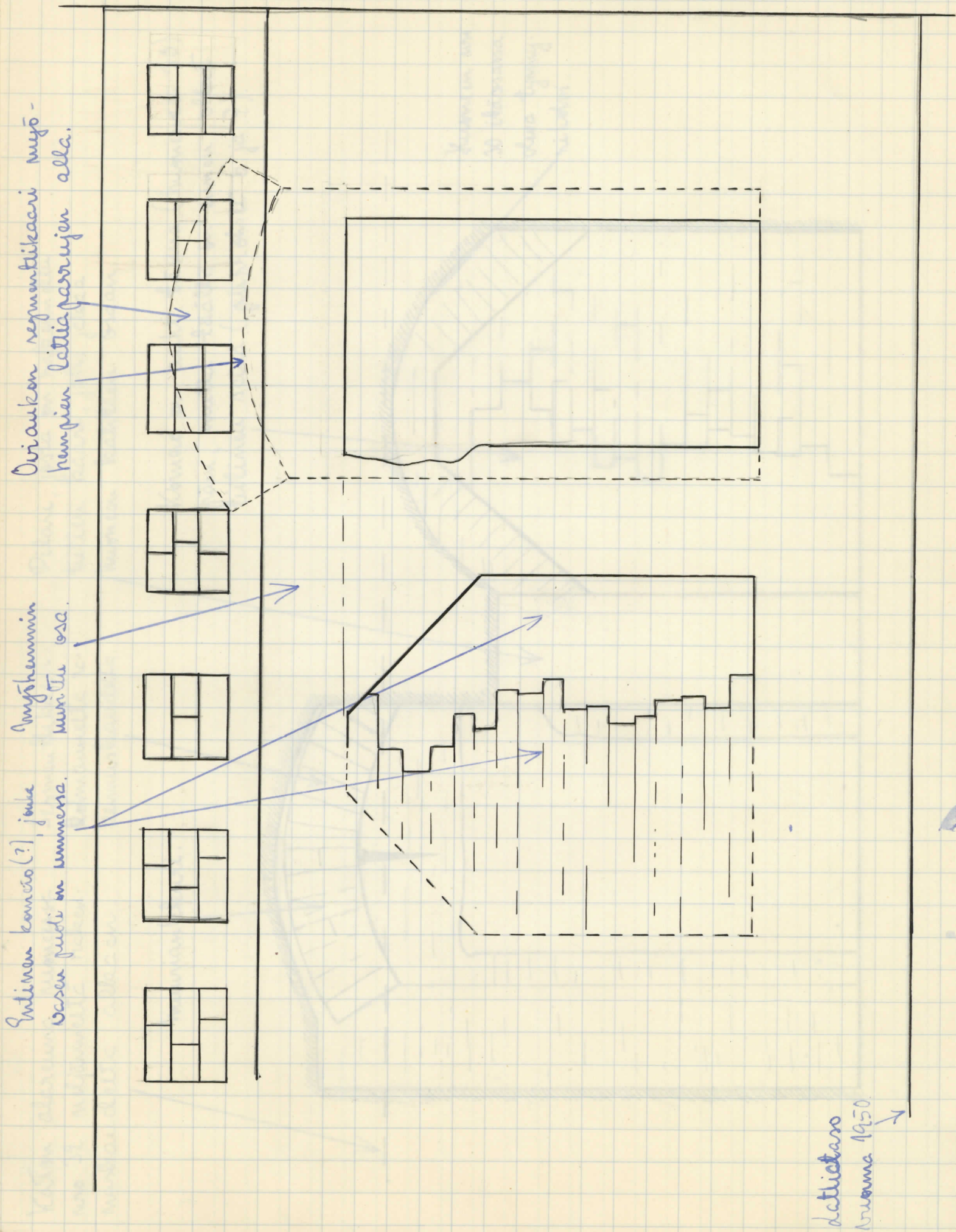
Vuonna 1941 por-
tuunin väliseinä.

Eurimmaisen riken-
naukkaan haimaa-
kivimuur.

Piirros 2. Yleiskuva eteläseinästä.

Piirros 3. Itäseinän länsiosassa olevat aukot huoneesta nro 32 katsottuna.

aktiivitaso
huone 1950 →

Piirros 4. Eteläseinän lännisosassa olevat aukot huoneesta nro 30 katsottuna.

Pilari, josta on rakennettu tiilien kaari, joka jääää huoneen kahteen osaan.

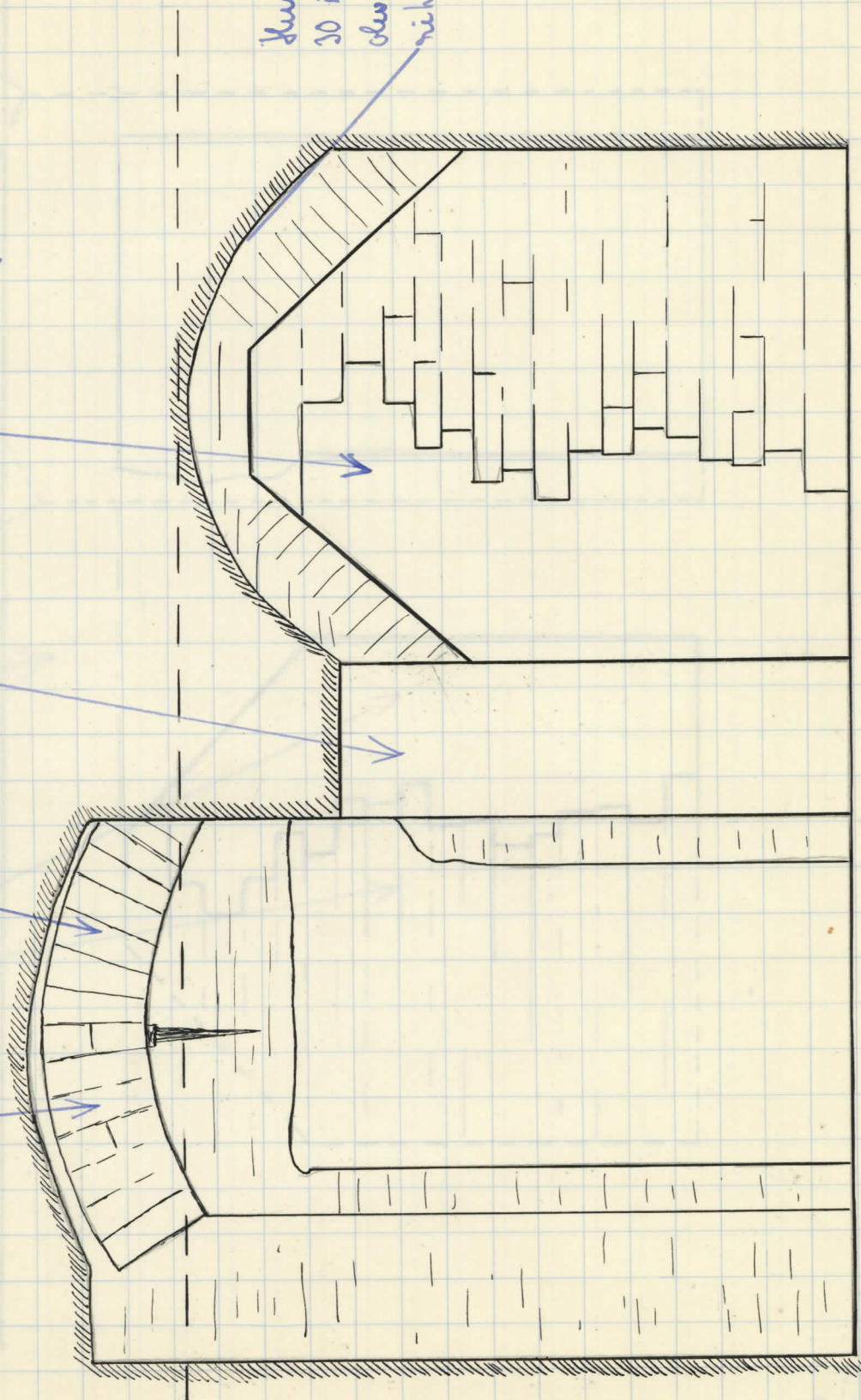
Segmenttikaa- ri rakennettu re- kemuskaudelta.

Katon alareuna huoneesta nro 32 uljänneltä re- kemuskaudelta alkaen.

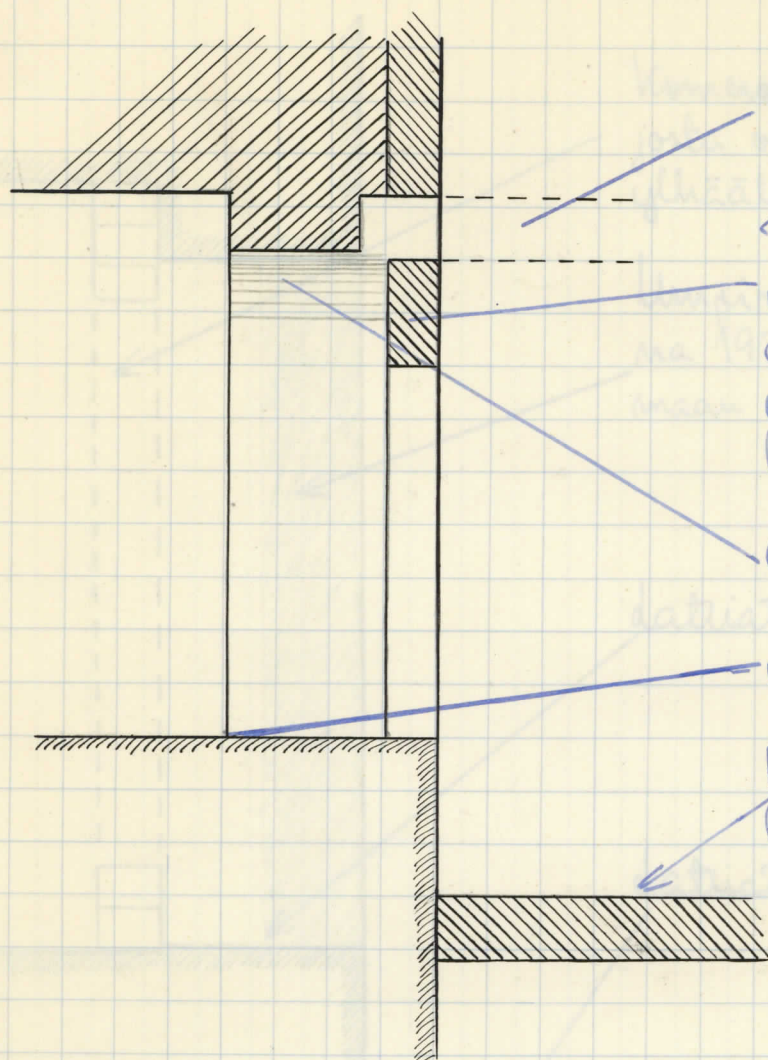
Konras on auki tänne (huoneen 30) päin, mutta täällä on aivan oltu tiilinen seinä (piirrokset 6 ja 7).

Muuriankeuri.

Huoneen nro 30 itäosassa oleva tyyny- rihevi.

Piirros 5. Uteläseinän läntinen aukko, pystysuora leikkaus, idästä katsottuna.

Nyljämältä rakennuskaudelta on välipoljia ollut tällä tasolla.

Tiilimuur, joka on muurattu välipoljan alle, ja joka peittää aukon segmenttikaaria. Aukko on huomattavasti pinnametty (vt. piirroksien 3 ja 4).

Aukon segmenttikaari.

Lattiataro huoneessa nro 30.

Kolmannelta kaudelta
~~Nyljämältä~~ rakennuskaudelta on lattia huoneessa nro 32 ollut tällä tasolla.

kaudella rakennettu niin matalaksi että lattiaparrut ovat olleet samassa tasossa kuin aukon segmenttikaari (piirroksien 3, 4 ja 5). Näitten parrujen alle on sitäpaitsi rakennettu kolme tiilikerrosta paksusta mutta muurausta, joka täydellisesti peittää aukon segmenttikaaren, se on nykyään näkyvissä ai-noastaan huoneen nro 30 puolelta. Tiilet tässäudessa muurauksessa ovat mahdollisesti 1800-luvun lopulta, jolloin parrunreijät korjattiin. Tiilet ovat tummanpunaiset ja kovat; mitat ovat:

$$27,5 \times ? \times 7$$

$$27,5 \times ? \times 7,5$$

$$28 \times ? \times 7,5$$

$$28,5 \times ? \times 8$$

$$29,5 \times ? \times 7,5$$

$$? \times 12,5 \times 7$$

$$? \times 12,5 \times 7$$

$$? \times 13 \times 7$$

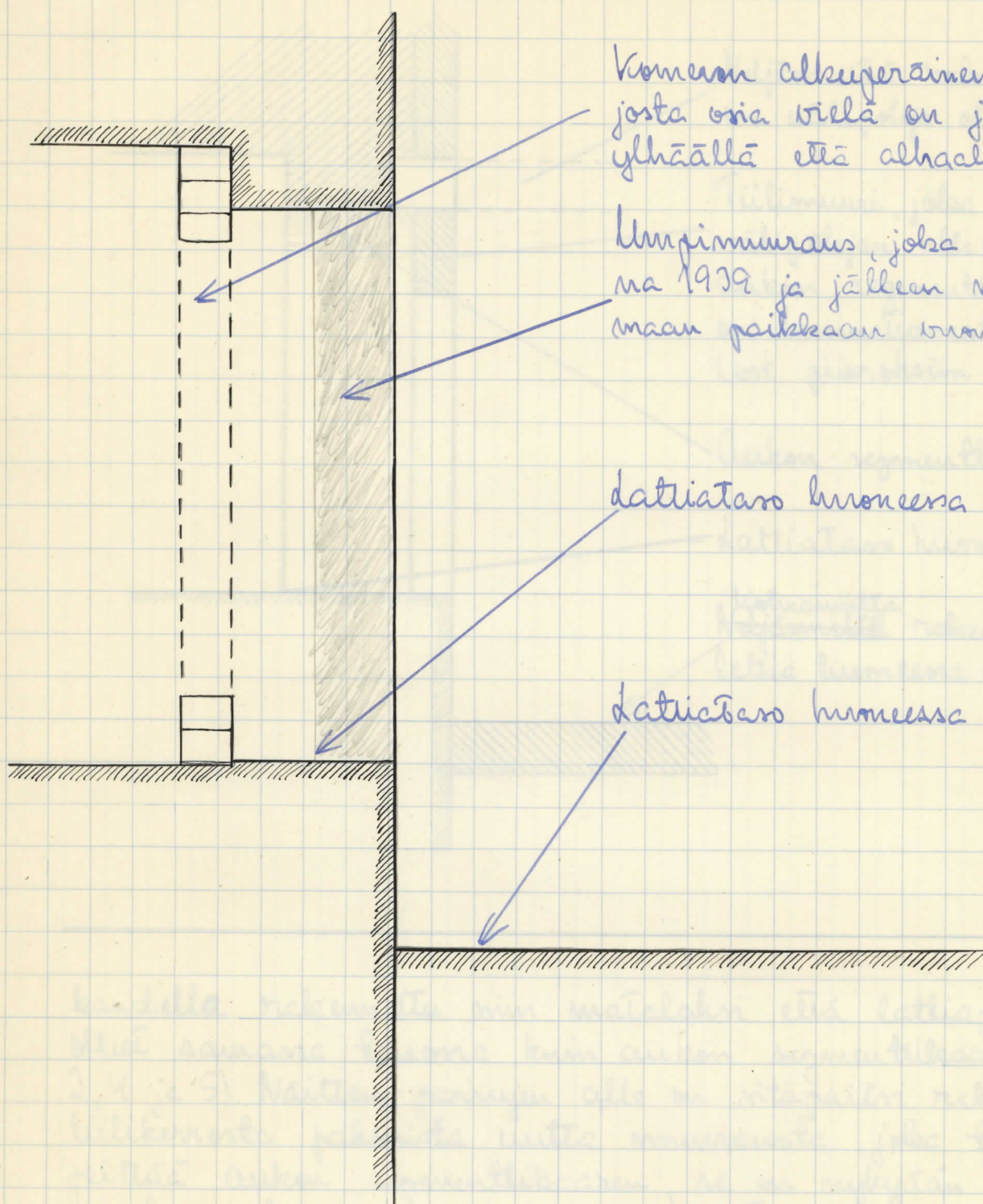
$$? \times 13 \times 7$$

$$? \times 13,5 \times 7$$

$$? \times 13,5 \times 7$$

$$? \times 13,5 \times 7$$

Piirros 6. Eteläseinässä olevan entisen kameran (?) pystysuora leikkaus idästä katsottuna.

Kameran alkeperäinen takaseinä josta on vielä on jäljellä sekä ylhäällä että alhaalla.

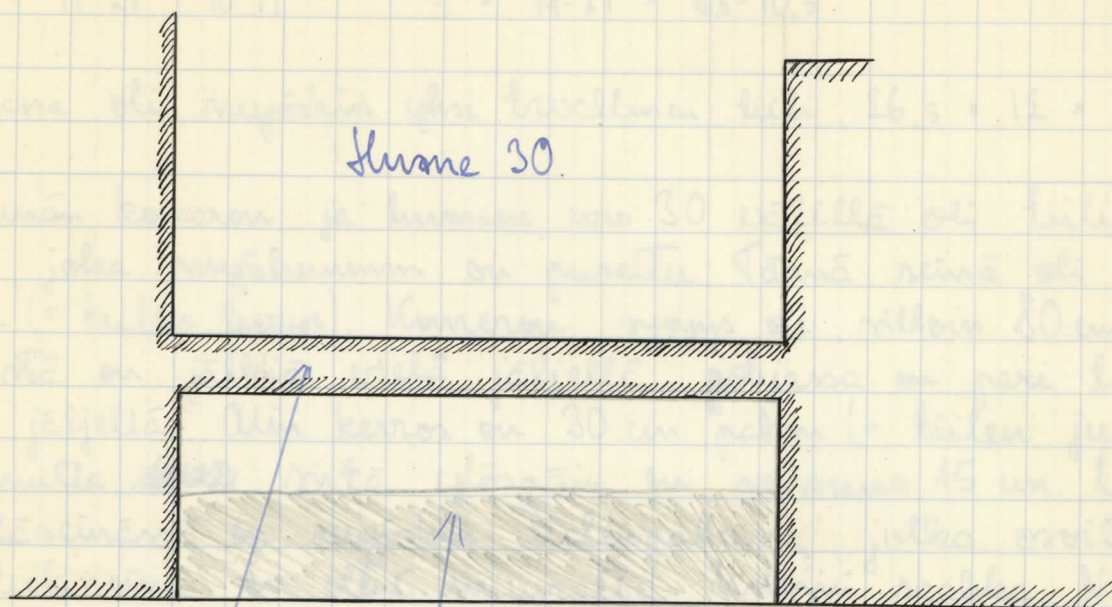
Umpimuuraus, joka poistettiin vuonna 1939 ja jälleen muurattiin samaan paikkaan vuonna 1950.

datiataro huoneessa nro 30.

datiataro huoneessa nro 32.

Mainittu oviavaruksen itäpuolella on toinen aukko, joka mahdollisesti on ollut kameranä. Kamero olisi siinä tapauksessa liittynyt huoneeseen nro 32. Sen pohja on samalla korkeustasolla kuin lattia huoneessa nro 30 (piirros 6), siis 60 cm huoneen nro 32 lattiaa korkeampana. Niin kuin jo mainittiin alemmalla lattia huoneessa nro 32 nähtävästi kolmannelle rakennuska-

Piirros 7. Eteläseinässä olevan entisen komeron (?) pohja.

Komeron entinen takaseinä, joka on revitty, ainoastaan pohjassa on pari tiilikerrosta jäljellä.

Umpimuuraus, joka poistettiin vuonna 1939 ja muurattiin uudestaan vuonna 1950 samaan paikkaan.

Huoneen nro 32 eteläseinä.

della, mutta siltäkin on aivan selvää että tämä komero on rakennettu juuri tällä rakennuskaudella. Lattiataro takana olevassa huoneessa (nro 30), on määrännyt komeron pohjataroa. On nimittäin aivan selvää että komero on rakattu toisen rakennuskauden seinään, ja että tämä on tapahtunut samaan aikaan kuin huone 30 holvattiin tyynyriholoilla. Tämä tapahtui juuri kolmannella kaudella.

Komeron muoto on aivan erikoinen. Komero on katettu suoraviivaisella tiili-„kaarella” joka on taitettu kaksi kertaa niin että se oikeastaan on nelikulmainen (piirroksat 3 ja 4). Tämä tiilikaari on muurattu samankaltaista holvitäilintä kuin kolmannen rakennuskauden holvi huoneessa nro 30.

Komeron musta johtuu ehkäpä siitä että se on hokattu seinään. Hobitiilien mitat ovat seuraavat:

$$26 \times 18-20 \times 9-11$$

$$27 \times ?-? \times 9$$

$$? \times 19-21 \times 9,5-11$$

$$26,5 \times 19-21 \times 10-11$$

$$? \times 19-21 \times 8,5-10,5$$

Kaarassa oli myöskin yksi tavallinen tiili, $26,5 \times 12 \times 8,5$.

Tämän komeron ja huoneen nro 30 välillä oli tiilinen väliseinä, joka myöskummin on purettu. Tämä seinä oli 15 cm paksu (= tiilen leveys). Komeron syvyys oli riikoin 80 cm. Tästä seinästä on jälkiä vielä jäljellä, pohjassa on pari tiilikarosta vielä jäljellä. Alin kerros on 30 cm paksu (= tiilen juoksumitta), mutta ~~mutta~~ siitä ylöspäin on paksuus 15 cm. Ylhäällä ja itäseinässä on myöskin tiilenpalasia, jotka osoittavat että tiiliseinä on ollut muurattu hoboihin saakka. Näiden tiilien mitat ovat seuraavat:

$$26,5 \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$27 \times 12 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

Tiilimitoista päätään ovat tiilet selvästi kolmannelta rakennuskaudelta.

huultavasti samalla kerralla kuin komeron taka seinä on purettu, on sen aukko huoneen nro 32 eteläseinän kohdalla muurattu umpeen, niin että mainittu seinä on tullut riveäkkin. Tämä tapahtui huultavasti sen tähden että huone nro 30 tulisi suuremmaksi. Tiilet tälle umpimuurauksessa ovat verrattain suuret ja aivan exaleat. Vuonna 1950 poistettiin nämä tiilet täydellisesti, ja aukko muurattiin uudestaan umpeen toisilla tiileillä. Alkuperäisessä umpimuurauksessa olivat tiilimitat seuraavat:

$$29,5 \times ? \times 8$$

$$30 \times 14 \times 8,5$$

$$31 \times 15 \times 8$$

$$30 \times ? \times 8$$

$$30,5 \times 14 \times 8,5$$

$$31 \times ? \times 8$$

$$30 \times ? \times 8$$

$$30,5 \times 14 \times 8,5$$

$$31 \times ? \times 8,5$$

$$30 \times ? \times 8$$

$$31 \times 14 \times 8,5$$

$$31,5 \times 15 \times 8$$

$$30 \times 14 \times 8,5$$

$$31 \times 14,5 \times 8,5$$

Se seinäosa, joka on oviaukon ja komeron pohjatason ja nykyisen lattian välillä, on, nimenkään yllä jo mainittain, selvästi rakennettu kolmannella rakennuskaudella, ja siitä seuraa että lattia siis alennettiin nykyiseen tasoonsa juuri tällä kaudella. Että mainittu seinäosa todella on kolmannelta rakennuskaudelta todistaa eri sijassa se, että tänä on runsaasti samanlaisia holvitiiliä kuin mainitussa komerossa ja huoneen nro 30 holvissa. Ikä väri että mitat ovat aivan samankaiset. Näitten holvitiilien mitat ovat seuraavat:

$$? \times 19 - ? \times 9,5 - ?$$

$$? \times 19,5 - ? \times 10 - ?$$

$$? \times ? - 20 \times ? - 10,5$$

$$? \times ? - 21 \times ? - 10,5$$

$$? \times ? - 21 \times ? - 11$$

$$? \times 21 - ? \times ? - 11,5$$

$$? \times 21,5 - ? \times ? - 11$$

$$? \times 21,5 - ? \times ? - 11$$

$$? \times 21,5 - ? \times ? - 11$$

$$? \times 22 - ? \times ? - 11$$

Samanen seinäosa on myöskin tavallisia tiiliä, jotka ilmeisesti ovat kolmannelta rakennuskaudelta, sekä mitat että väri viittaavat tähän. Mitat ovat seuraavat:

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 8$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$? \times 12 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

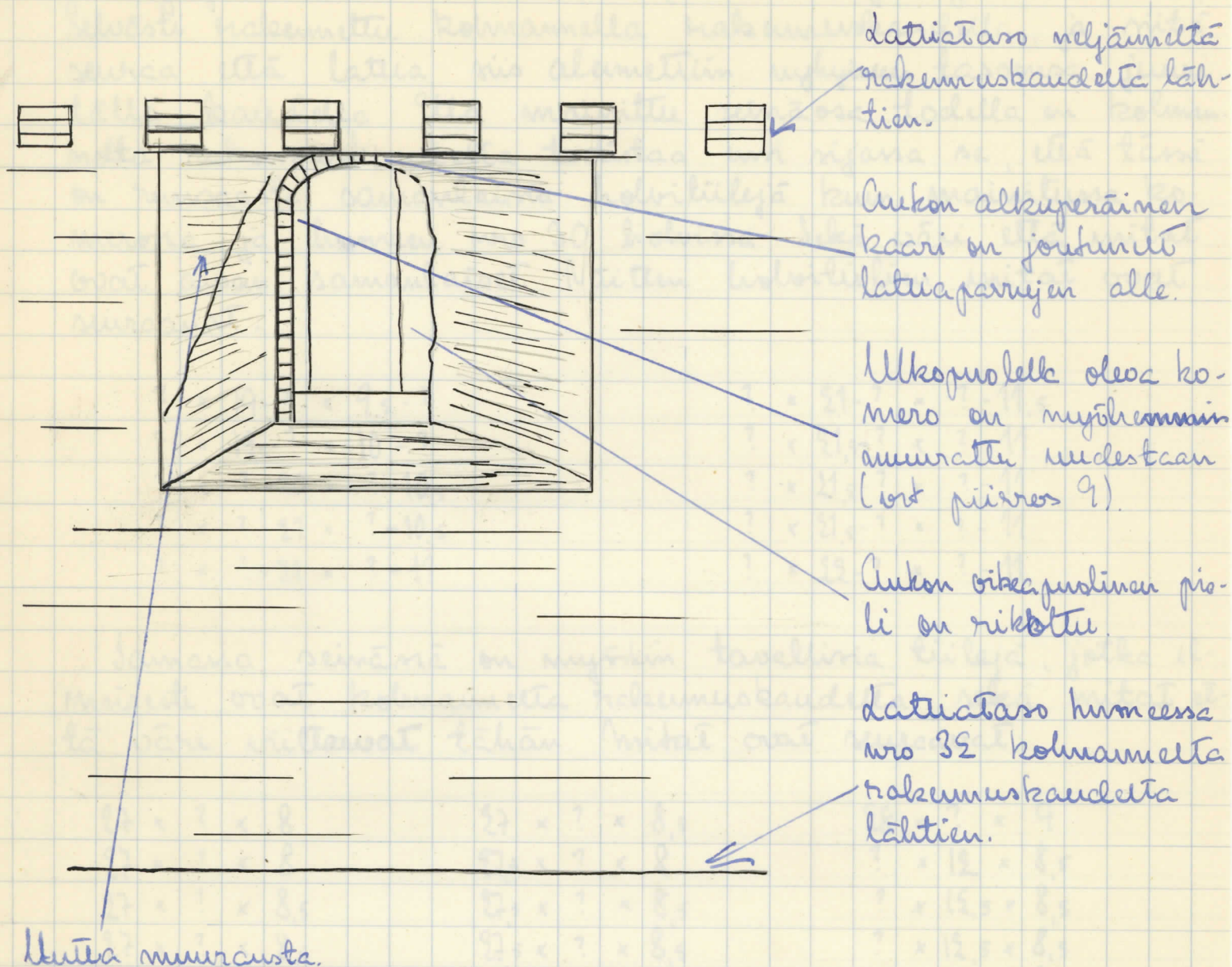
$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

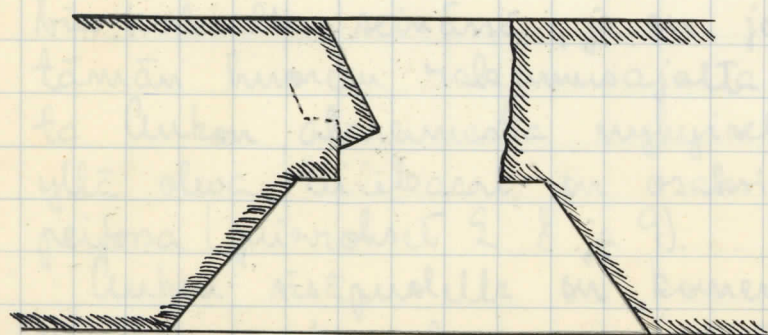
Suunnilleen kaksi metriä mainitusta komerosta itään-päin on seinässä vanha ikkuna-aukko. Tämä aukko on hyvin korkealla seinässä, ja on jo sen takia ilmeistä että se on tämän huoneen rakennusajalta eli toiselta rakennuskaudelta. Aukon alareunasta nykyiselle lattialle on 150 cm. Aukon yllä oleva tiilikäärri on osaksi yllä olevan lattian palkkien peitossa (piirrohset 2, 8 ja 9).

Aukon sisäpuolelle on komero jonka seinät ovat jyrkästi vinossa, aukon leveys on seinäpinnan kohdalla 160 cm, mutta aukko kapeene ulospäin, ja varsinaisen aukon kohdalla on

Piirros 8. Eteläseinän ikkuna-aukko.

Piirros 9. Yläolevan aukon pohja.

Oikeapuolinen seinä ulkokomeroon on aivan repaleinen. Vasenpuolinen seinä on myöhemmin muurattu uudestaan, ja se on muurattu vinoon niin että mahdollisimman paljon valoa tulee huoneeseen.

Eteläseinä huoneessa 32

leveys ainoastaan 80 cm. Tämän komeron seinien on myöhemmin muurattu monta uutta tiiltä. Varsinaisessa aukossa keskellä muuria on tiilinen kehys, jonka yläosa muodostaa tiilisen hyvin ~~suoraksi~~ lakean segmenttikaaren. Tämä tiilikehys on varsinakin länsipuolella aivan rikkiäinen (piirros 8).

Tiilikehyksen ulkopuolella on ollut ulkokomero, jonka seinät myöskin ovat olleet vinossa, niin että aukko täällä on tullut leveämmäksi. Tämän komeron länsiseinä on kuitenkin täydellisesti hävitetty, ja itäseinä on muurattu uudestaan, vanhan seinän ulkopuolelle on muurattu uusi tiilikerro (piirros 9).

Aukossa olevien alkuperäisten tiilien mitat ovat seuraavat:

$$\begin{array}{l} 26,5 \times ? \times 8 \\ 27 \times ? \times 8,5 \end{array}$$

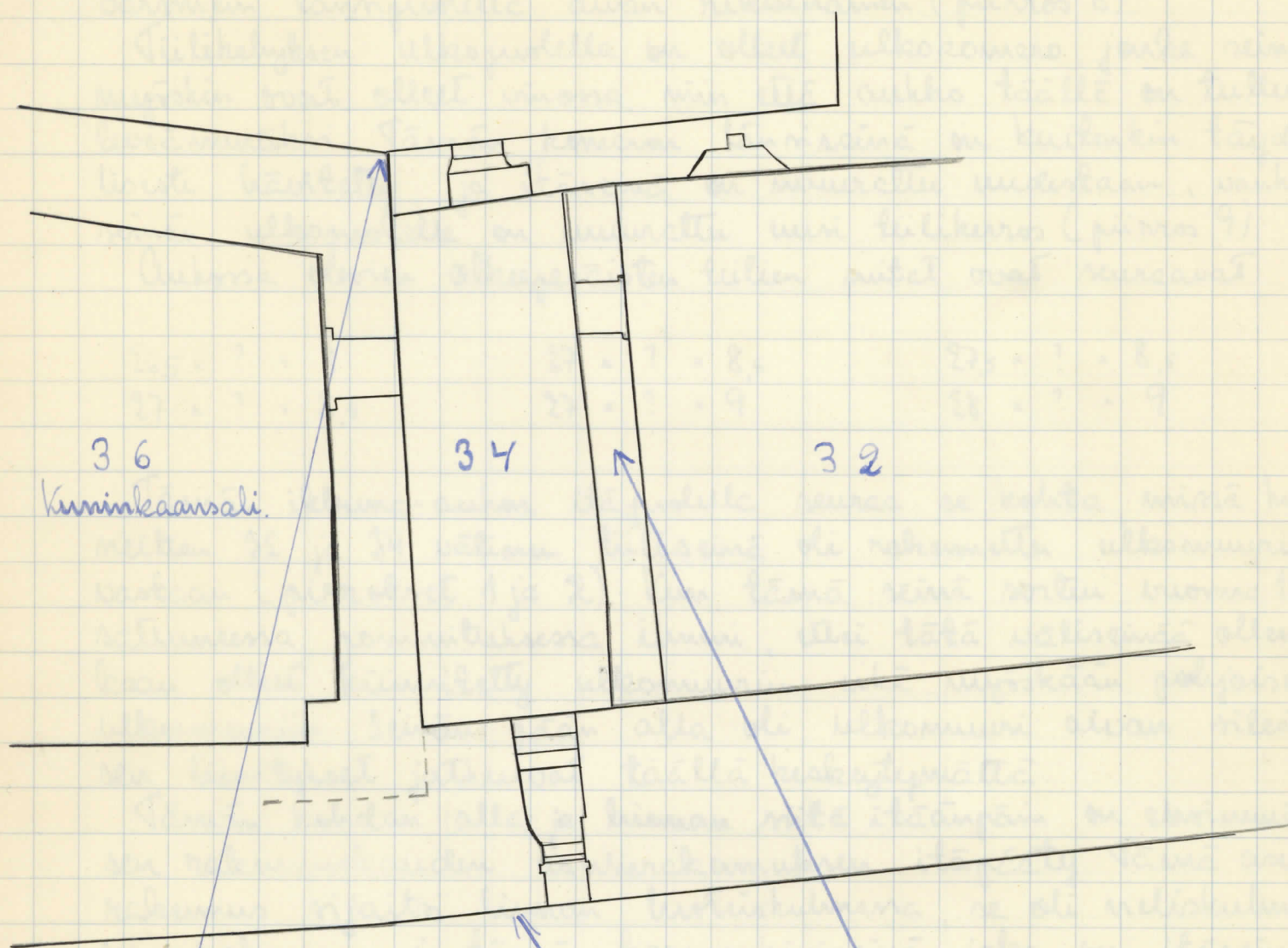
$$\begin{array}{l} 27 \times ? \times 8,5 \\ 27 \times ? \times 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 27,5 \times ? \times 8,5 \\ 28 \times ? \times 9 \end{array}$$

Tämän ikkuna-aukon itäpuolella seuraa se kohta, missä huoneitten 32 ja 34 välinen tiiliseinä oli rakennettu ulkomuuria vastaan (piirroksat 1 ja 2). Kun tämä seinä sortui vuonna 1941 satunnaisessa pommituksessa ilmenei, ettei tätä väliseinää ollenkaan ollut kiinnitetty ulkomuuriin eikä myöskään pohjoiseen ulkomuuriin. Seinän pään alla oli ulkomuuri aivan rikeä, sen liimitykset jatkuivat täällä keskeytyttä.

Tämän kohdan alla ja hieman nite itäpäätä on edesmenneen rakennuskauden asuinrakennuksen itäpääty. Tämä asuinrakennus sijaitti liinan huoneiskulmassa, se oli neliskulmaisen rakennus, ja tämä harmaakiviseinä, joka on itäseinänä huoneissa 3 ja 19, oli siis mainitun rakennuksen itäisenä päätyseinänä. Sekä etelä- että pohjoisseinissä on merkkejä siitä, että tämä seinä ennen ~~se~~ on ollut korkeampi, mahdollisesti niin paljon kuin 150 cm. Toisella rakennuskaudella on se ainakin ulottunut silloiselle lattiatasolle huoneissa 32, joka niin kuin¹⁰ mainittiin oli nykyistä lattiatasoa 60 cm korkeampana. Tämän harmaakivimuurin hajalla on nykyään samanlaisia hohkitiilejä kuin huoneen 30 tiilihohvikolmannelta rakennuskaudelta ja huoneen 32 eteläseinän alaosassa, joka myöskin on kolmannelta kaudelta. Tästä päätellen siis tämän seinän yläosa revitty kolmannella kaudella, siis samaan aikaan jolloin huoneen 32 lattia laskeettiin alemmaksi.

Piirros 10. Eteläpääty huoneessa 34 ja kuminkaansalirakennuksen
louhaiskaluna. Pohjapiirros.

Kuminkaansalirakennus on rakennettu toisella rakennuskaudella erinäisensä rakennuksena, ja vasta myöhemmin on huone 34 päätyseinä liitetty siihen. Merkittävää kyllä on tässä päätyseinässä kolmannen kauden tiilejä.

Väliseinä, joka rakennettiin neljännellä kaudella.

Pohjoisriiven pohjoisen ulkomuuri.

Yhtä tärkeänä on se seinäosa, joka ennen oli huoneen nro 34 eteläisenä päätyseinänä. Tässä seinässä on oviaukko, ~~josta~~ josta ulkopuolella ennen on ollut puinen käytävä, joka kulki limanpihan ympäri. Tämän oviaukon alla on suunnilleen kaksi metriä korkea seinä, jonka alla on huoneen nro 6 holvan yläpinta (piirros 2). Tämä seinä on oikeastaan eteläseinä huoneessa nro 21. Se on mielenkiintoinen siksi, että kunninkansalirakennuksen lämpipääty toiselta rakennuskaudelta, joka on itäseinänä huoneissa 21 ja 34 (32), menee eteläseinän läpi, ja tämä rakennus on ~~on~~ selvä tarvapa lounaiskulma etelämuurin ulkopinnan kohdalla (piirros 10). Kunninkansalirakennus on siis toisella rakennuskaudella rakennettu erillisenä rakennuksena, ja vasta sen jälkeen, kuin se oli valmis, on pohjoisriivan luoteiskulmasta oleva asuinrakennus liitetty siihen rakentamalla huoneen nro 34 eteläistä päätyseinää. Kunnallista on että tämä päätyseinä on kolmannen rakennuskauden tiilejä; täällä on nimittäin samanlaisia holvitiilejä kuin huoneen nro 30 holvissa ja huoneen nro 32 eteläseinässä, ja näissä muutamissa tapauksissa olivat tiilet kolmannelta rakennuskaudelta. On kuitenkin olemassa se mahdollisuus, että tämä seinäosa ainoastaan on korjattu kolmannelta kaudelta. Muuten olisi ~~on~~ toisella rakennuskaudella ollut nyt ratko kunninkansalirakennuksen ja asuinrakennuksen välillä.

Näitten kolmannen kauden holvitiilien mitat ovat seuraavat:

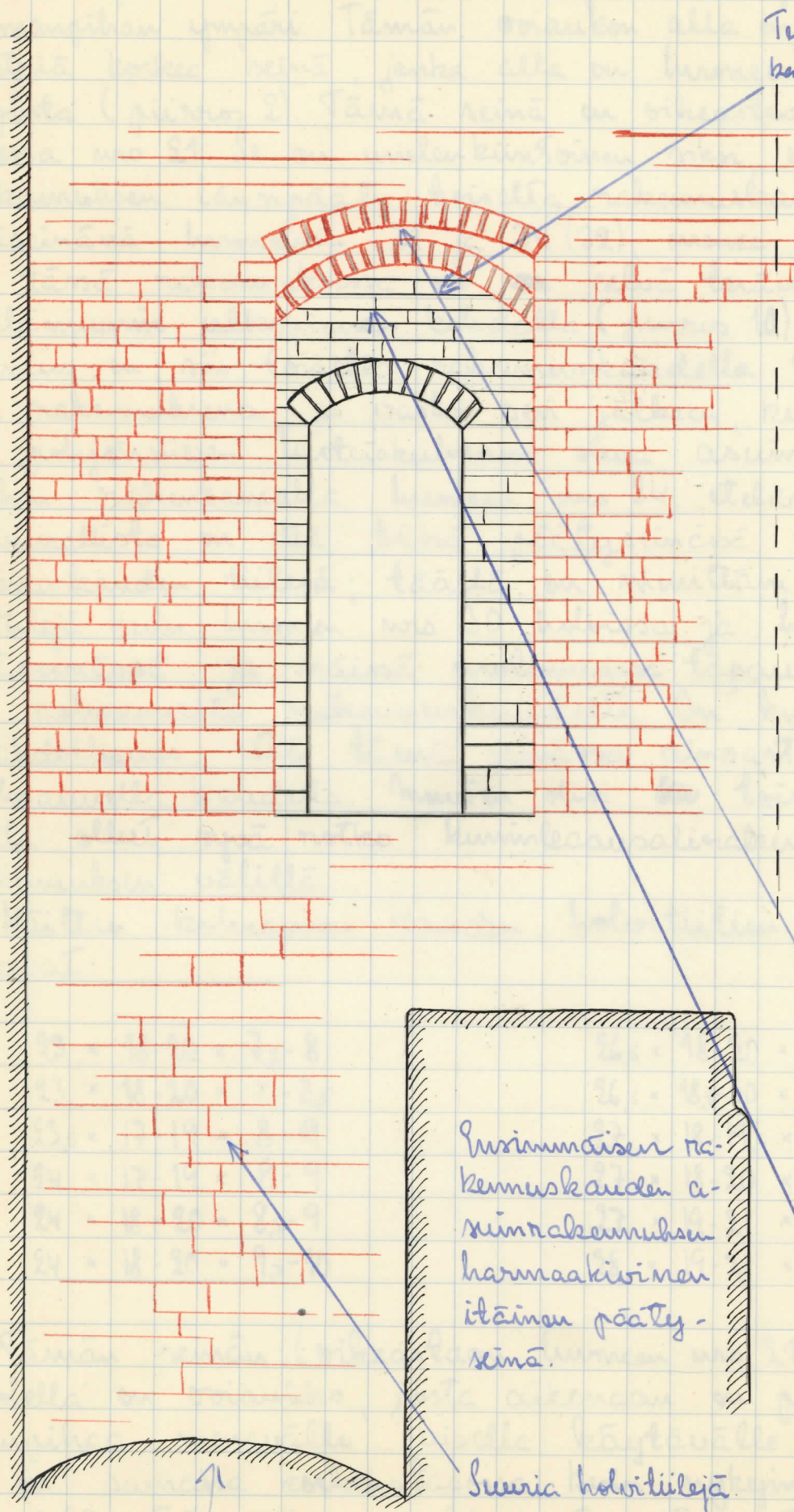
$23 \times 18-20 \times 7,5-8$
 $23 \times 18-20 \times 8-8,5$
 $23,5 \times 17-19 \times 8-9$
 $24 \times 17-19 \times 8-9$
 $24 \times 18-20 \times 8,5-9$
 $24 \times 18-20 \times 9,5-10$

$26,5 \times 18-20 \times 9-10$
 $26,5 \times 18,5-20 \times 9-10$
 $27 \times 18-19,5 \times 10-10,5$
 $27 \times 18-20 \times 11-11,5$
 $27 \times 19-21 \times 9,5-10$
 $28 \times 19-21 \times 10-10,5$

Tämän seinän (oikeastaan huoneen nro 21 eteläseinä) ulkopuolella on oviaukko, josta aikomaan on päästy ympäri limanpikkaa murevälle puisele käytävälle. Tämän aukon pohja on samassa korkeustasossa kuin nykyinen lattia, ja on ilmeistä että aukon vanhimmat osat ovat kolmannelta ra-

Piirros 11. Huoneen 34 eteläseinässä oleva entinen oviaukko, nykyinen ikkuna-aukko sisäpuolelta. Mittasuhteet ovat ylimalkaiset.

Kuunikaanvalvomon läntinen päätyseinä, joka on rakennettu.

Tympanonosa on piirretty kaksi tiilikerrosta tiikaa.

Kuunikaan 32 ja 34 välisen tiilikkeen ja ovi- ja ikkuna-avauksien piirustus vuodelta 1941.

Aukko oli alusta alkaen pieni tympanonosa aukon sisällä. Ylämpi kaari on sisäseinän pinnassa, alampi 70 cm myrskypana.

Aukko on piirretty nähtävästi vaasa-ajalla, ja siihen tehtiin suuri tympanonosa. Vaasa-aikeista muurausta piirretty muuralla.

Ensimmäisen rakennuskauden asuinrakennuksen harmaakivinen itäinen päätyseinä.

Suuria holvitiilejä.

Tympaniholvi, jonka alla on käytävä, huone 6.

kennuskaudelta. On kuitenkin melkein varmaa että tänä paik-
kansa on ollut oviaukko jo toisella rakennuskaudella. (On
kuitenkin myöskin olemassa se mahdollisuus, että aukon van-
himmat osat todella ovat toiselta rakennuskaudelta, kor-
ke tiilinitat toisella ja kolmannella kausilla usein ovat mel-
kein samat). Aukon alkeperäisessä asussa oli sillä pieni tym-
panosa. Sisäseinän kohdalla oli segmenttikaari, mutta varri-
näisen aukon yllä 70 cm sisäseinästä oli toinen tiilinen seg-
menttikaari, joulka yllä oli pieni tympanoni. Aukko on myö-
hemmin, huoltavasti vaasa-ajalla, huomattavasti pienennetty
(piirros 11), se tehtiin kapeammaksi ja sen segmenttikaari
laskettiin suunnilleen 40-50 cm alaspäin. Tämän kaaran yläpuo-
lelle tuli korkea tympanosa. (Piirros 11).

Alkeperäisen tiilimuurauksen mitat ovat seuraavat:

$$26,5 \times 12,5 \times 9$$

$$27 \times 12,5 \times 8,5$$

$$27 \times 12,5 \times 9$$

$$27 \times 12,5 \times 9$$

$$27 \times 12,5 \times 9$$

$$27 \times 12,5 \times 9$$

$$27 \times 13 \times 9$$

$$27 \times 13 \times 9$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times 12,5 \times 8,5$$

$$27,5 \times 12,5 \times 8,5$$

$$27,5 \times 12,5 \times 9$$

$$27,5 \times 12,5 \times 9$$

$$27,5 \times 13 \times 9$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times 12,5 \times 9$$

$$28 \times 12,5 \times 9$$

$$28 \times 13 \times 9,5$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$? \times 12,5 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9$$

Tiilinitat pienennetyssä osassa ovat $30,5/31 \times 14 \times 8,5$.

länriseinä.

länriseinä on muurattu sekä tiilistä että harmaistakiveistä. Täällä on muurauksia monilta eri rakennuskaunilta.

Tässä seinässä ei ollut latiaparrunkoloja, ne ovat polyjois- ja eteläseinissä. Heti latiatason yläpuolella on harmaakivi-muurausta täällä on ensimmäisen rakennuskauden, polyjois-riven luoteiskulmassa sijainneen asuinrakennuksen läntinen päätyseinä (piirroksat 12 ja 18) Tämä päätyseinä, joka ulottuu pitkin huoneen koko länriseinää, on 110 cm korkea lattiasta. Tämä seinä ulkonee länriseinän yläosasta noin 40 cm seinän polyjoispäässä; eteläänpäin (vasempaan päin) tämä mita vähenee, ja seinän vasemmassa kulmassa ovat sekä ylä- että alaosa samassa linjassa.

Seinän polyjoisella (oikealla puoliskolla) on tämän ensimmäisen rakennuskauden seinästä ulkonevan muurin päällä ollut tiiliä pystyssä, ne ovat nykyään poistettut. Näiden tiilien mitat olivat $26-27 \times 13-13,5 \times 7$, $28 \times 13 \times 5,5$ ja $30 \times 13 \times ?$.

Ensimmäisen rakennuskauden muurin yläpuolella on vasemmalla harmaakivimuurausta (piirros 12). Tässä osassa on 56 nyrä ja 45 cm leveä kolo, joka on suunnilleen kaksi metriä korkea (piirroksat 12 ja 17, kolo I). Tässä kolossa on tiiliset seinät. Kolumen taustassa on rilleä harmaakivipinta, ilmeisesti harmaakiviseinä, joka jatkuu samanlaisena aukon tiiliseinien alle. Tämä harmaakiviseinä on 56 cm varsinaisesta seinäpinnasta. Tässä samassa muurissa on seinän eteläpään kohdalla huone nro 31, vanha ampumakäytävä. Tämän huoneen ja huoneen nro 32 välinen seinä, siis se osa länriseinästä, joka on tämän mainitun kolon vasemmalla puolella, on juuri 56 cm paksu. Väyt- tä siis riittä, kuin olisi ensimmäisen rakennuskauden ~~alkuperäisen~~ muurin yläpuolella ennen ollut muuri, jonka sisäpinta nousi suunnilleen 70-80 cm tämän ensimmäisen kauden muurin sisä- pinnasta (56 cm + se mita jolla ensimmäisen kauden muuri ulko- nee seinän yläosasta). Tämän ylämpänä olevan muurin sisä- puolella olisi sitten muurattu 56 cm paksu muuri, jonka eteläpää muodosti itäseinän huoneen nro 31. Tämä voidaan vielä mainita, että länriseinän toisessa päässä on toinen kolo (piir- roks 14) joka myöskin on 56 cm nyrä, ja myöskin täällä on ka- lon taustassa rilleä harmaakivipinta.

(jatkuu sivulla 19.)

Piirros 12. Yläkuva länsiseinästä.

Huone 47, Ahrenbergin muurausta, renessanssiluultesta.

Suuri, 56 cm syvä kolo (kolo II, piirros 14), joka on täytetty tiileillä.

Karvasakivimuurausta.

Tiilimuurausta.

Kolo I, 56 cm syvä (piirros 13.)

Itäseinä.

Pohjoisseinä.

Ensimmäisen rakennuskauden asuinrakennuksen länsipäätyseinän muurihaja.

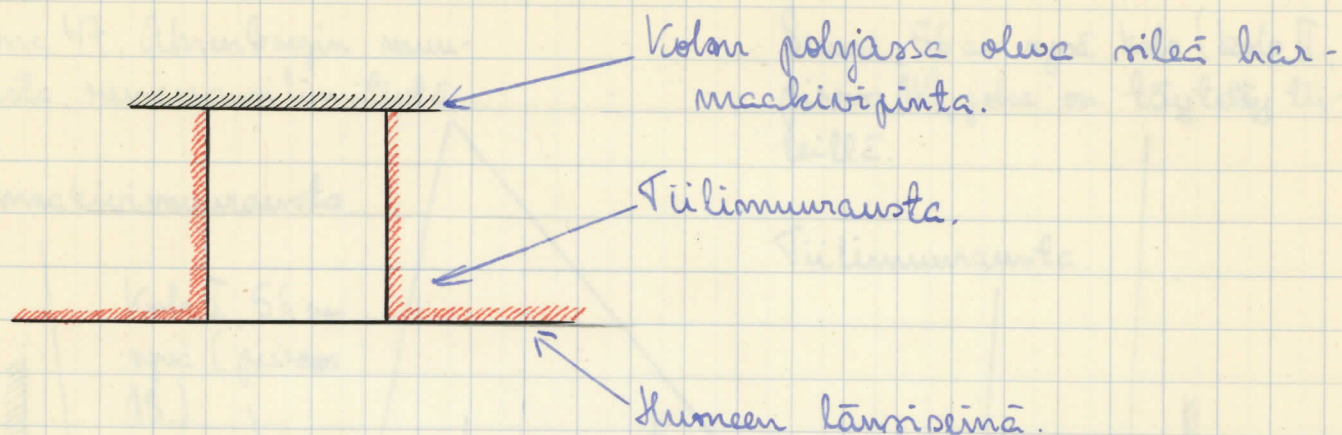
Pystyissa olevat tiilet ensimmäisen rakennuskauden muurin hajalta.

Pieni ikkuna-aukko, ensimmäisen rakennuskauden muurissa.

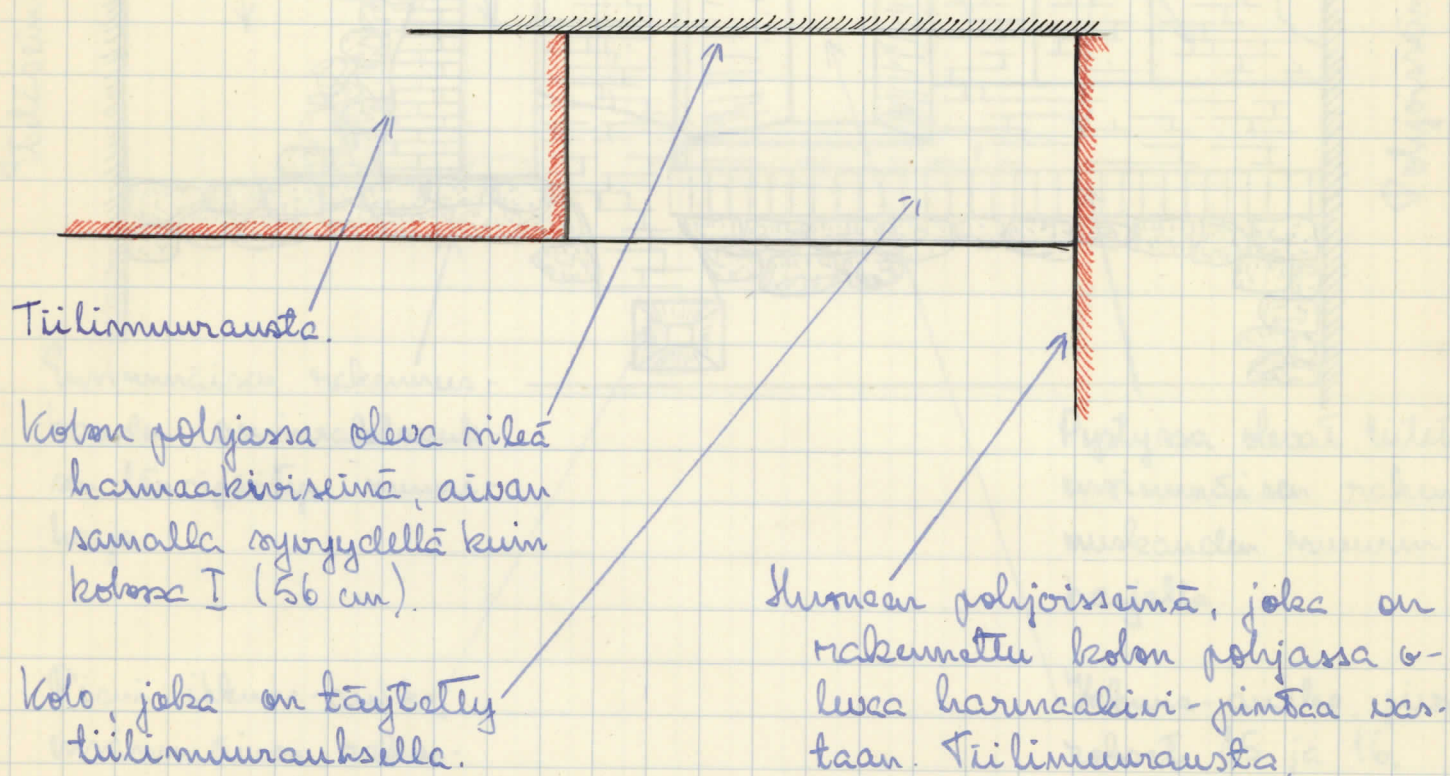
Ikkuna-aukko, piirroksat 15 ja 16.

Jos lähdeemme siitä, että huoneen nro 31 56 cm paksu itäseinä rakennettiin toisella rakennuskaudella, ja myöskin oletamme että huoneen nro 32 länsiseinän 56 cm paksu renessanssien rakennettiin tämän muurin yhteydessä, tulisi nimen mukaan tulokseen

Piirros 13. Länniseinä, kolo I, polyapiirros. 1:20. Tiiliseinät punaisella värillä, harmaakiviseinä mustalla värillä.

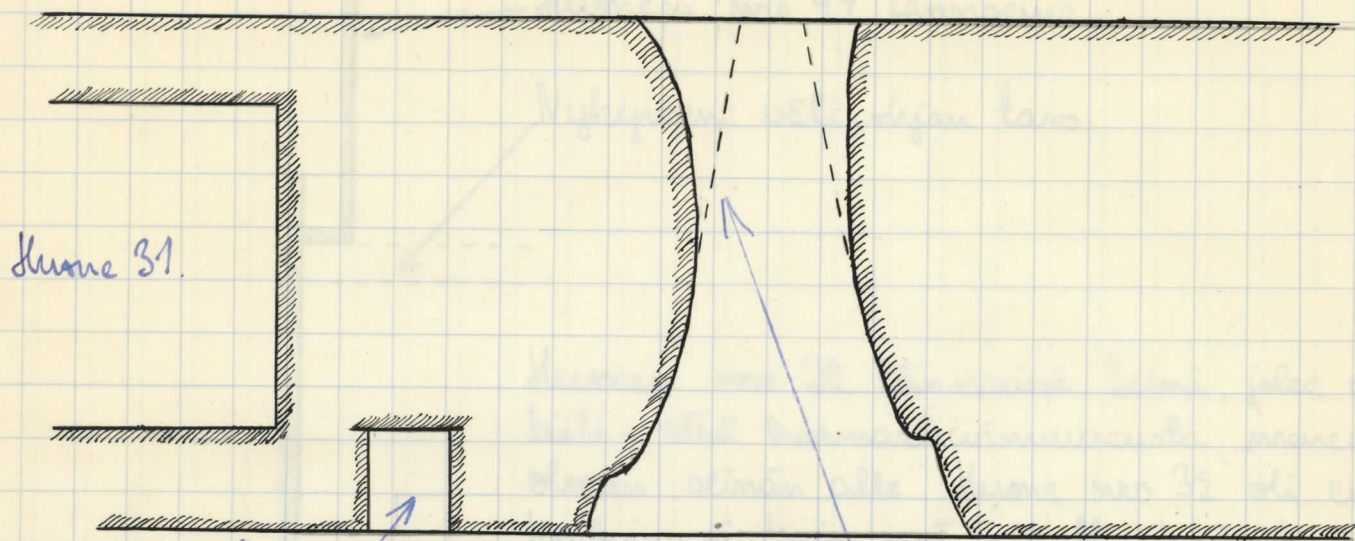
Piirros 14. Länniseinä, kolo II, polyapiirros. 1:20. Tiiliseinät punaisella, harmaakiviseinä mustalla.

että se harmaakivimuri, joka näkyy kolon laustassa, oli ensimmäiseltä rakennuskaudelta.

Se ensimmäisen rakennuskauden harmaakivimuri, joka ulkonee huoneen nro 22 länniseinästä päättyy suunnilleen samaan korkeustasoon kuin se ensimmäisen rakennuskauden muuriraja, joka ulkonee (jatkuu rivellä 23)

Piirros 15. länsiseinän ikkuna-aukko, pohjapiirros.

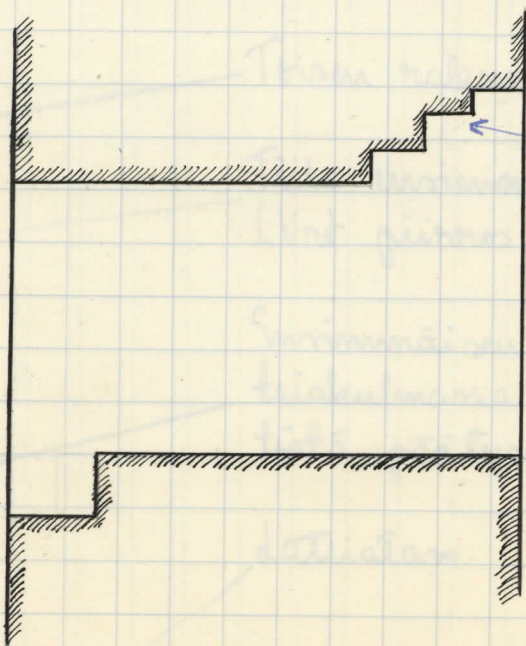

Huone nro 32
länsiseinä.

Koko I.

Aukon seinässä on mon-
ta korjattua kohtaa.
Aukko on ihmeisesti suu-
rennettu vasa-ajalla,
mitä ennen on se supis-
tunut ulospäin.

Piirros 16. länsiseinän ikkuna-aukko, pystysuora leikkaus etelään
pää.

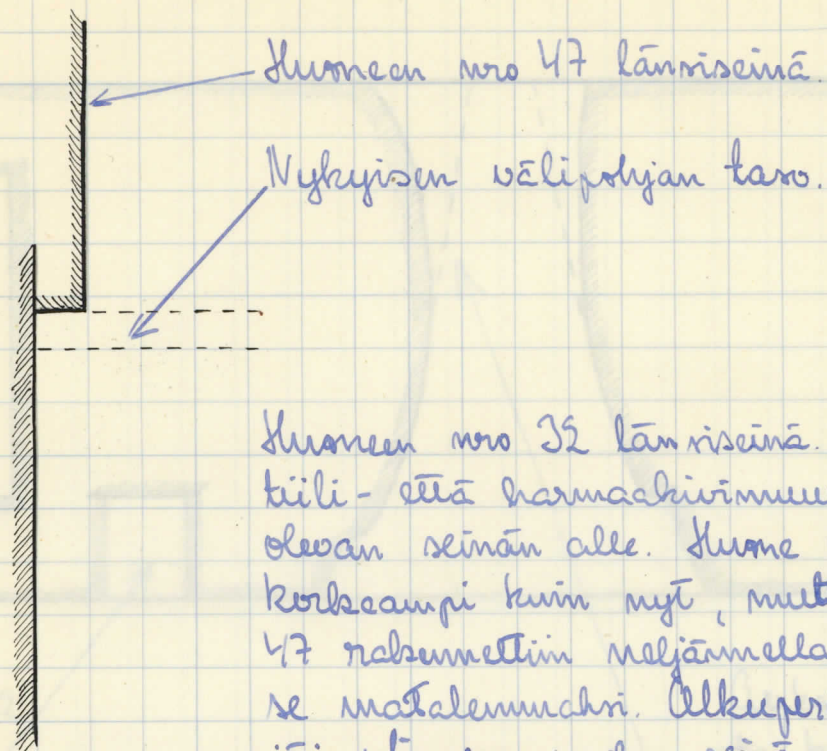

Huone nro 32,
länsiseinä.

Aiskelmien alla on ollut
puuta.

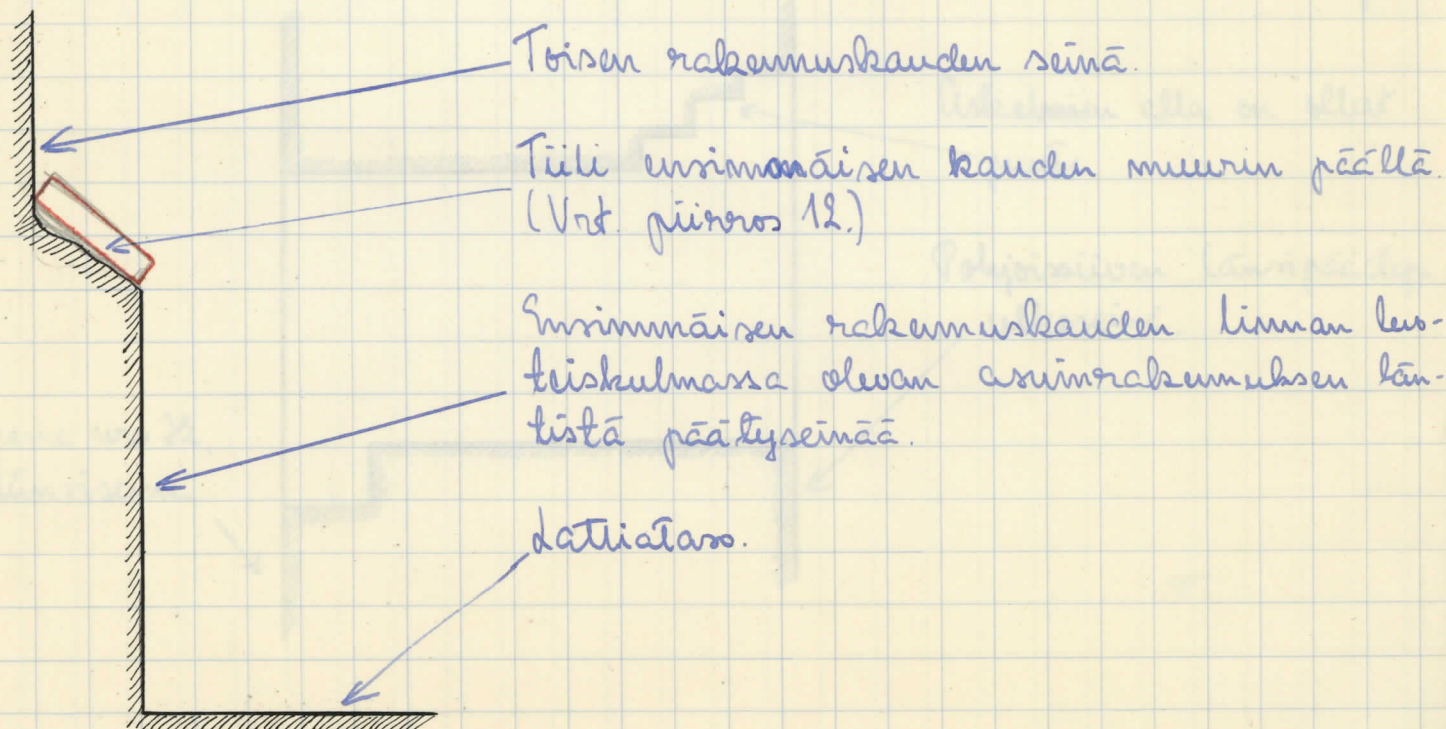
Pohjois-suomen länsipääden
ulkoseinä.

Piirros 17. Länriseinä yllä olevan välipolijan kohdalla, pystysuora leikkaus pohjoiseen päin.

Huoneen nro 32 länriseinä. Seinä, joka on sekä tiili- että harmaakivimuurausta menee yllä olevan seinän alle. Huone nro 32 oli ennen korkeampi kuin nyt, mutta kuin huone nro 47 rakennettiin neljännellä kaudella tehtiin se matalammaksi. Alkuperäisestä länriseinästä jäi yltin osa uuden seinän alle. Yllä oleva seinä ulkonee 30 cm alla olevasta seinästä.

Piirros 18. Ensimmäisen rakennuskauden länripäätyyn pystysuora läpi-leikkaus pohjoiseen päin katsottuna. Kaavassa 1:20.

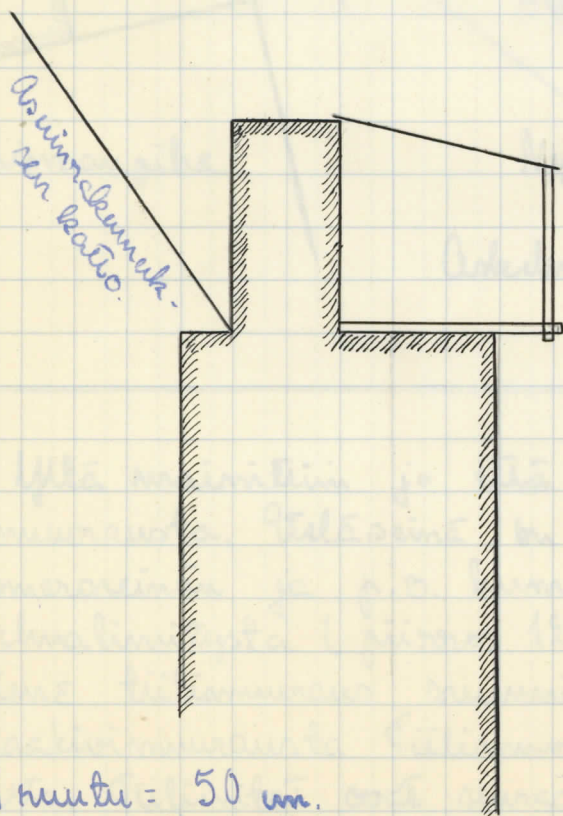

puolella näkyy luoteiskulmassa. Huonetta 36 ja ensimmäisen rakennuskauden auneuskäytävää korkeassa muistilangonissa olemme todanneet (muun muassa rivellä 17, piirros 6) että muuri tällä kohdalla oli suunnilleen kaksi metriä matalana kuin esimerkiksi kuminkansalin kohdalla, missä muuten varmasti tiedetään että oli ulkopuolinen pumparoke. Mainituissa muistilangonissa olemme että auneuskäytävä tämän polygoonin länsipäässä sijaitsevan asuinrakennuksen kohdalla oli ~~se~~ rakennettu muurin hajalle asuinrakennuksen ullakkotason yläosa ja että se oli vedetty vesikaton alle.

Jo ajattele tätä suunnilleen kaksi metriä korkeaa muuria, joka nousee ensimmäisen rakennuskauden muurin hajalta, näyttää mahdollista, että tämä muuri on rakennettu asuinrakennuksen nojaksi, ja että sen ulkopuolella on ollut arkkina, johon puinen auneuskäytävä, osittain ulkonevana, on ollut rakennettu.

Huoneen nro 31 kohdalla, aivan länsipäädyssä eteläpäässä, lähellä läntistä tornia, on taas selviä merkkejä siitä, että ensimmäisen kauden ^{ulkopinnassa} muuri on

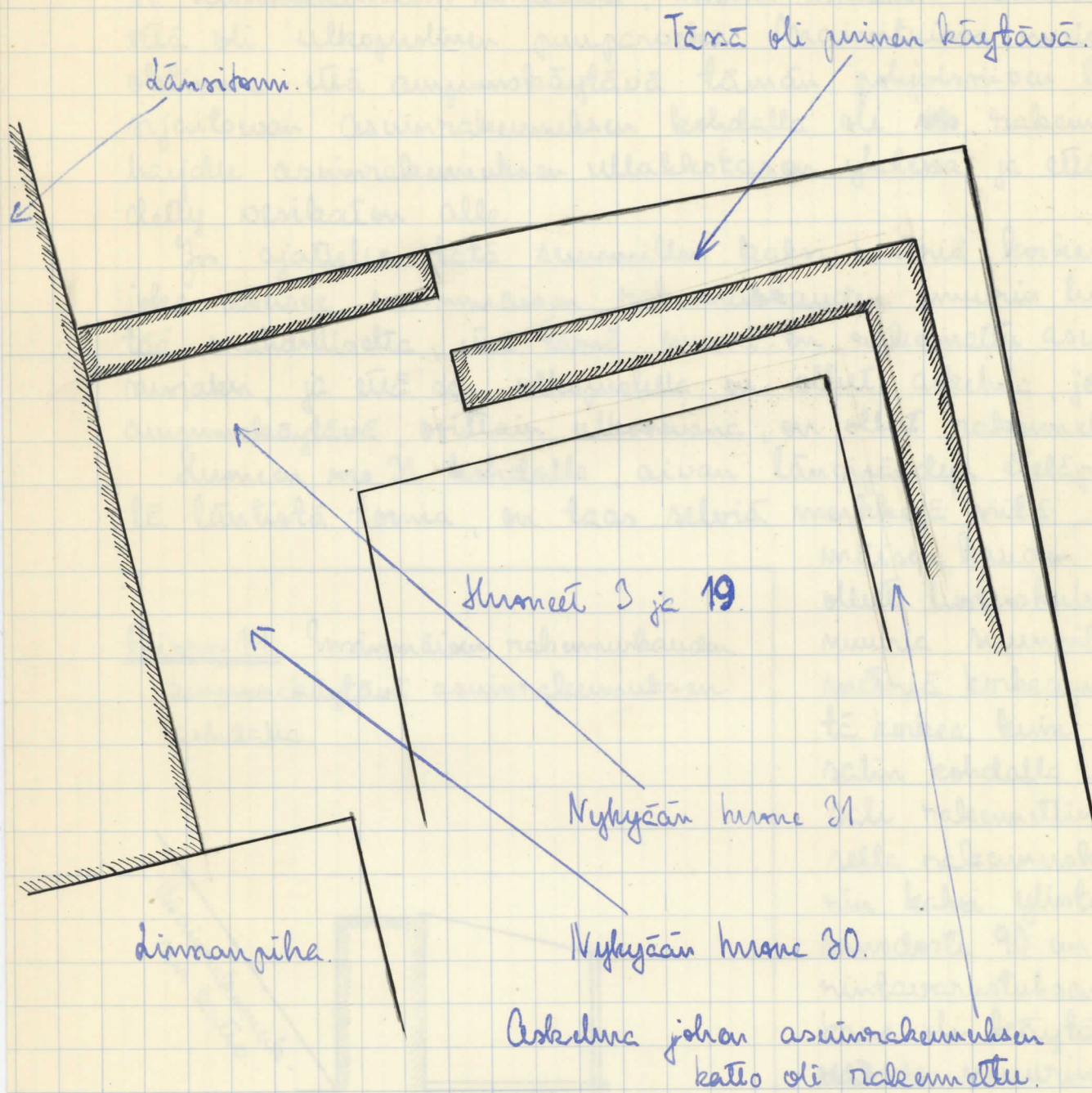
Piirros 19. Ensimmäisen rakennuskauden auneuskäytävä asuinrakennuksen kohdalla.

1 muuttu = 50 cm.

ollut luoteiskulmassa olevaa muuria suunnilleen kaksi metriä korkeana, eli yhtä korkea kuin kuminkansalin kohdalla (kuminkansali rakennettiin vasta toisella rakennuskaudella). Muurin kaksi ylintä metriä muodosti 90 cm:n paksuisen rintavarustuksen, ja sen takana oli käytävä ~~se~~ ~~se~~ muurin hajalle päältä. Huoneen nro 31 on vielä säilynyt 60 cm korkea osa tästä rintavarustuksesta. Lämmönmitta laskettuna oli tämä rintavarustus suunnilleen 580 cm pitkä. Se päättyi ilmeisesti samaan kohtaan mihin asuinrakennuksen nojaksi rakennettu muuri päättyi (piirros 20).

Piirros 20. Ensimmäisen rakennuskauden aumunakäytävä pohjoisriiven länsipäässä sijaiseen asuinrakennuksen kohdalla. Polyapiirros, suunnilleen mittakaava 1:100.

Yllä mainittiin jo että kolo I:n molemmat seinät ovat tiilimuurausta. Iteläseinä on hyvin kauniisti muraattu ja tämän komoroseinän ja p.o. huoneen seinän kulmassa on säännöllistä kulmalimitystä (piirros 12 sivulla 19). Huoneen seinässä on tämä tiilimuuraus suunnilleen 50 cm leveä, sitten seuraa harmaakivimuurausta. Tiilimuuraus on ilmeisesti toiselta rakennuskaudelta. Tiilimitat ovat seuraavat:

$$27 \times 13 \times 8$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 8$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times 12,5 \times 8,5$$

$$28 \times 12,5 \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28,5 \times ? \times 8$$

$$28,5 \times ? \times 8$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

Kotin oikealla puolella on kaksi eri muurausta ylhäällä toinen ja alhaalla toinen (piirros 12 sivulla 19). Ylhäällä ovat tiilimitat seuraavat:

$$26,5 \times ? \times 8$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times 14 \times 9,5$$

$$29,5 \times ? \times 9,5$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9,5$$

$$? \times 13,5 \times 9,5$$

Alempana ovat tiilimitat seuraavat:

$$27 \times 13 \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9$$

Tässä alemmassa muurauksessa on pieni aukko juuri nykyisen latian yläpuolella. Aukko on suorakaiteen muotoinen, 80 cm pitkä ja 48 cm korkea sisäseinän kohdalla, ja se supistuu ulospäin.

Seinän keskellä on isompi aukko 150 cm nykyistä lattiasa korkeampana. Tähän korkeusmittaan nähden on ilmeistä että aukko alkuperäisessä muodossaan on rakennettu toisella rakennuskaudella. Se on kuitenkin myöhemmin kovasti muutettu. Aluksi se supistui ulospäin (piirros 15 sivulla 21), mutta huultavasti vaapa-ajalla on se suurennettu ulkoseinän kohdalla (piirroksat 15 ja 16). 40 cm sisäseinästä on aukon leveys 170 cm, korkeus on 130 cm. Muurin keskellä on leveys 90 cm, ja sen jälkeen on aukko levennetty, ulkoseinän kohdalla on leveys 100 cm. Korkeus on täällä kohdalla 160 cm.

Aukon sisäseinän kohdalla on vielä vanhoja tiiliä. Niiden mitat ovat seuraavat: (seuraavalla sivulla)

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9,5$$

$$28,5 \times ? \times 9,5$$

$$28,5 \times ? \times 9,5$$

$$28,5 \times ? \times 9,5$$

$$28,5 \times ? \times 9,5$$

$$31 \times ? \times 8,5$$

$$31 \times ? \times 9$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9,5$$

$$? \times 13 \times 9,5$$

Seinän pohjoisella puolella on urimmäisen rakennuskauden harmaakivimuurin yläpuolella kaunis tiilimuri, joka on suunnilleen yksi metri korkea, ja joka menee seinän keskeltä ovesta ikkunasta pohjoiseen päin seinän murkkaan. Tämä on pääasiallisesti munkkilämmitystä. Tiilien mitat ovat seuraavat:

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 9$$

$$27,5 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$29 \times ? \times 8,5$$

$$29 \times ? \times 9$$

$$29 \times ? \times 9$$

$$29 \times ? \times 9$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9$$

$$? \times 13 \times 9,5$$

Tämän mainitun seinäosan yläpuolella oikealla on yllä mainittu kolo II. (Pölvokset 12 ja 14.) Tämä kolo on täytetty suoravillalla tiilillä:

$$27 \times 14 \times 8$$

$$27 \times 14 \times 8,5$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8$$

$$27 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 9$$

Huoneen nro 32:n yläpuolella on huone nro 47, ja tämän

huoneen länsiseinä ~~seiniä~~ ulkonee huoneen nro 32:n länsisei-
nästä suunnilleen 30 cm. Huoneen nro 32:n länsiseinä jatkuu
tämän ulkonevan seinän alle; on aivan ilmeistä että huoneen nro
32:n länsiseinä ennen on ollut korkeampi kuin nyt (piirros 17
sivulla 22). Tämä on siis myöskin todiste siitä että välipolys
näitten huoneitten välillä on ollut korkeammalla ennen kuin
huone nro 47 rakennettiin. Huoneen nro 47:n seinät ovat muu-
ten nykyisessä muodossaan rakennetut Ahrenbergin aikana 1800-
luvulla.

HUONE No 33

Ilmari Puhola Tilit Asiakirja!

Pohjois-seinä harmaakivi-muurausta, rappauksen peittämä.

Läntinen seinä osittain tiilimuurausta, osittain harmaakiveä. Seinä rappauksen peittämä.

Lähellä pohjoista nurkkaa tiilestä muurattu komero.

Komeron ovi-aukon tiilien suuruus: $8-8,5 \times 12,5-13,5 \times$

$27-28$. * Komeron pohjois- ja eteläseinä sekä holvi ^{jatkona alenysana.} tiilimuurausta: $8-8,5 \times 12,5-13,5 \times 27-28$, muutamia

$8 \times 12,5-13,5 \times 26-27$. Komeron länsiseinä harmaakivi-muurausta, paitsi alhaalla muutama varvi tiilimuurausta: $8-9 \times 15 \times 30-31$. $8 \times 13-14 \times ?$ (komeron länsiseinä on mahdollisesti umpeenmuurausta.)

Seinän keskivaikeilla tiilestä muurattu syvennys eli tuli-sija, tiilien suuruus aukon pohjois ja eteläpuoleissa ja kulmissa: Sekalaisia. $7-7,5 \times 13-13,5 \times 27,5-28$, $8 \times 14,5 \times 29,5$, $8 \times 13 \times 28$, $7 \times 16,5 \times 23,5$, $8 \times 13,5 \times 31,5$, $8-8,5 \times 13 \times ?$. Länsi-sivussa: (länsisivu pyöreä) enimmäkseen tiilien päät näkyvissä $8-8,5 \times 12,5-13 \times ?$. $9 \times 13,5 \times ?$. $8,5 \times 15 \times ?$. $7,5 \times 15 \times ?$.

Länsiseinässä tulisijan yläpuolella olevan pellireiän ja sen lähellä olevat tiilet: Mahd. myöhempiä koirausmuurausta, $7,5 \times ? \times 29-30$. $8 \times 14 \times ?$. Sekä onko uusia tiiliä: $7-7,5 \times 13-13,5 \times 26,5-27,5$.

Komeron ovi-aukon alla olevat, sekä seinän pohjoisnurkassa alhaalla olevat seinätiilet: $8-8,5-12,5-13 \times 26-27,5$, muutamia: $7,5 \times 13 \times ?$, $8 \times 13,5 \times ?$, $9 \times ? \times 29$. $8 \times ? \times 25$. /

* Komeron ovi-aukon kynnyksenä yksi varvi tiilimuurausta: $6,5-7 \times 13 \times 27-28$.

Seinässä alhaalla, tulisijan ja komeron välillä olevat tiilet: $8 \times 12,5-13 \times 26,5-27$, muutama $9 \times 13 \times ?$, seinässä alk. tulisijan alla $8-8,5 \times 12,5-13 \times 26,5$.

Seinän eteläinen osa rappauksen peittämä.

Eteläinen seinä, Ikkuna-aukon itäkulman ja seinän itänurkan väliset tiilet alhaalla (yläosa rapp. peitossa) $8 \times 13 \times 26,5-28$, muutamia $8 \times 12 \times ?$, $8,5 \times 13 \times 28$. Ikkuna-aukko rapp. peittämä, aukon itä- ja länsipielissä, lähellä ik. karmia, näkyvissä pieni ala tiilimuurausta: $8 \times 13 \times 26-27,5$. Ikk. aukon (vesi-) penkin päällimäinen varvi myös näisempää korjausmuurausta: $7 \times 13 \times 27-28$. Penkin seinätiilet: $9-9,5 \times 16 \times 32,5$. Ik. holvi tiilimuurausta, rapp. peittämä. Samoin seinän ylä-osa on rapp. peitossa.

Itäinen seinä rapp. peitossa. Eteläisemmän ovi-aukon tiilet: eteläpieli enimmäkseen $8,5 \times 12,5-13 \times 27-27,5$, Muutamia: $8-8,5 \times 12,5-13 \times 27-27,5$, $8,5 \times ? \times 28$, $9 \times 13 \times ?$, $8 \times 12 \times ?$. Pohjoispieli: sama kuin et. pielen. Et. pielen ja et. nurkan väliset seinätiilet alhaalla, (ylhäällä rapp. peitossa.) sama kuin et. pielen tiiletkin. Ovi-aukon holvi kokonaan rapp. peittämä. Holvin alla oleva pilari rapp. peittämä, mahd. sekalaisia tiiliä, suuruus: $8,5 \times 13 \times 31$, $9 \times 12,5 \times 27$, $7 \times 15 \times 30$, $8 \times 13 \times 30$. Lähellä pohjoisnurkkaa olevan ovi-aukon (seinän läpi johtava käytävä) tiilet: pohjois ja etelä seinissä: enimmäkseen $8,5 \times 13 \times 27-28$, muutamia $8-9 \times 13 \times 27-28$, $8,5 \times 12,5 \times 27,5$, käytävän holvi rappauksen peitossa, muutamia näkyvissä: $8,5-9 \times 12,5-13 \times 28$. Käytävä kaarautuu pohjoiseen, (mahd. on johtanut aikaisemmin läpi seinän linnan pihalle), sumpeen-muurattu seinän ulkopinnan kohdalla, sumpeen-muurauksiin suuruus: alhaalla $8 \times ? \times 27-27,5$, $9 \times ? \times 28$, $8 \times 14 \times 29,5?$, $7 \times ? \times 23,5$. Ylhäällä: $6,5-7 \times 13 \times 27-28$, muutamia $8-8,5 \times 16,5 \times 32$. Käytävän lattia tiilimuurausta: $? \times 13 \times 27-28$, muutamia: $? \times 12-13 \times 26-28$. Huone No 33 lattia tiilimuurausta, sekalaisia tiiliä: $8 \times 14 \times 29$, $8 \times 15,5 \times 28$, $7 \times 12,5 \times 29,5$, $7,5 \times 13,5 \times 29$, $8 \times 11,5 \times 26,5$, $? \times 15 \times 31$, $? \times 11,5-12 \times 21,5-22$, $? \times 11-12,5 \times 20,5-23$.

Huone 34

seka jatkon huone no 21 kuvauksen.

Tiilet

Huone No 48. III Kerros. (=54)

Itäinen seinä rappauksen peitossa, seinällä oleva ovi-aukko tiilimuurausta. Ovi-aukossa on näkyvistä muurauksessa pysty-sauma, Mahdollisesti aukon länsi-puoli on myöhemmin korjattu tai vahvistettu. Länsipuolen tiilien suuruus: $7,5 \times 14 \times ?$ $9 \times ?$, $9 \times 13 - 13,5 \times ?$ $8 \times ?$ Holvi: $8 \times ?$

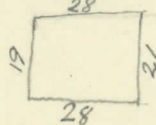
Aukon itäpuolen tiilien suuruus: $8,5 - 9 \times ? \times 27 - 28$.

Ovi-aukon lattia tiilet: $8 \times 12 \times 26$. $7 \times 16 \times ?$ $8 \times 12,5 \times 27$

Etelä-seinä tiilimuurausta, Keskellä seinää oleva ovi-aukko tiilimuurausta. Etelä-seinän ja aukon tiilien suuruus: (Isompi aukko). Enimmäkseen: $8,5 \times 9 \times 12,5 \times 27$. Sekä muutamia: $8 \times 12,5 - 12,5 \times 26,5 - 27$. $10 - 10,5 \times 20 - 21 \times 26,5$. $9,5 \times 20 \times 26$. Suurimman aukon holvi myöhemmin korjattu, vain muutama tiili vanhempaa muurausta jälillä, suuruus: $8,5 - 9 \times 12,5 - 13 \times 27$. Myöhemmin muuratut holvi tiilet: $7 - 7,5 \times 14 \times 28 - 29$. Ylhäällä holvin päällä oleva seinä myös uudempaa muurausta, Tiilien suuruus sama.

Keskimmäisen holvin tiilien suuruus: $8,5 - 9 \times 12,5 - 13 \times ?$ Keskimmäisen holvin ampeenmuurauksiin tiilet: $8 - 8,5 \times ? \times 30 - 30,5$. Alimman holvin tiilien suuruus: $8 - 8,5 \times 14 \times ?$ Alimpaa holvia kannattavan seinän eli pilarin tiilien suuruus: $8,5 \times 14 \times ?$ $8,5 \times 12,5 \times ?$ $8 - 8,5 \times ?$ (Muuratun myöhemmin suurimman aukon sisäpuolelle.)

Aukon lattiaassa olevien tiilien suuruus: $8,5 \times 13 \times ?$

Sekä: paksuus: $10 - 10,5$.

Länsi seinä tiilimuurausta, huone No 32 Tien johta-
va ovi aukko myöhempiä tiilimuurausta. Suuruus
mainittu huone No 32 ss it. seinässä. Ovi-aukosta et.
nurkkaan olevien tiilien suuruus: (alempana) Sekalaisia
tiiliä $9-9,5-10 \times 13,5 \times 28-28,5$. $8-8,5 \times ? \times 27-27,5$. Etelä-
nurkassa ylhäällä: $8,5 \times 13 \times 27-28$. Ovi-aukon ja pohj.
nurkan välillä, seinässä tiilistä muurattu, noin 10 sm.
ulkonen osa, tiilien suuruus: $8,5-9 \times 12,5-13 \times 27,5$.
Seinässä, ovi-aukon ja ulkonen osan välillä olevi-
en tiilien suuruus: enimmäkseen $9-9,5 \times 13-13,5 \times 27,5-28$,
 $8,5 \times 13 \times 27-28$. Muutama tiili $10 \times 13-13,5 \times 27,5-28$.
 $8 \times 13 \times ?$ $8,5 \times 12 \times ?$. Ulkonen osan ja pohj. nurkan
välillä olevien tiilien suuruus: $8,5-9 \times 13 \times 27,5-28$.
Sekä muutamia: $8,5 \times ? \times 28,5$. $9 \times 12,5 \times ?$ $8,5 \times 12,5 \times ?$ $8 \times 12 \times ?$.
Länsi-seinällä muiden tiilien ohella näkyvissä rau-
ta-palaneita tiilien päitä, suuruus enimmäk-
seen: $8-8,5 \times 11-11,5 \times ?$

Pohjois-seinä ikkuna-aukon ja itäisen nurkan va-
lilla olevien tiilien suuruus: $8-8,5-9 \times 12,5-13 \times 27-27,5$.
Seinässä näkyvissä muiden tiilien ohella rautapalan-
eita tiiliä, suuruus: $8-8,5 \times 11-11,5 \times ?$. Sekä muutamia ta-
vallisia tiiliä, suuruus: $10 \times ? \times 27$. $10,5 \times 21 \times ?$.
Ikkuna-aukon länsipuolen tiilien suuruus: $8-8,5 \times 12-13 \times 27-28$.
Sekä muutamia: $10-10,5 \times 21-21,5 \times ?$ $8 \times 12 \times 26$.
 $9-9,5 \times 13,5 \times 27,5-28$. $10 \times ?$. Aukon länsipuolella, lähellä
ikkunaa, olevien tiilien suuruus: $8-8,5 \times 14-15 \times 30,5-31$,

Huone No 21.

(II kerrros) Länsi-seinän keskellä (pohjoisempi komero), olevan komeron tiilet: $8 \times 13 \times 26-27$. Muutama tiili: $8,5 \times 13-13,5 \times 26-27$. Aukon ympärimuurauksiin tiilet: $9-9,5 \times 13-13,5 \times 28-28,5$. Huone No 32^m pöytävierheen muraatut tiilet: $9-9,5 \times 13-13,5-14 \times 28,5-29-29,5$. Näiden muraattujen tiilien välillä irtoneista poroaa, laastia ja tiilen pätkiä sekä kokonaisia tiiliä, suuruus: $9 \times 13,5-14 \times 28-29$. $9,5 \times 13,5-14 \times 28-29$. $9 \times 13,5 \times 29,5$. Myös löytyi irtoneisia profiilitiiliä 2-3 kpl. Aukko purettiin 22.5.59.

(III kerrros)

Huone No 48. Pohjois-seinän ikkuna-aukon itäisen pöytä, seinän ja aukon kulmassa: $8-8,5 \times 12,5 \times 27-28$. Kulmasta pohjoisempaan: $8-8,5 \times ? \times 31-31,5$. Sekä muutamia $7,5 \times ? \times 31$. $10,5 \times 21,5 \times 2$. $9 \times ?$. Ikkuna-aukon peräseinä, lasin alla: $6,5-7-7,5 \times 13,5? \times 28-29$. Pohjoisempi holvi tiilimuurauksiin: $8-8,5 \times ?$ ympärimuraus: $7-7,5 \times 14? \times 30$. $8 \times ?$. Keskimäinen holvi keskeltä rikki. Tiilien suuruus: $8 \times 12,5 \times 26,5-27$. Eteläisimmän holvin tiilien suuruus: $8-8,5 \times 12,5-13 \times 27,5-28$. Muutama rautapalanut: $8 \times 11-11,5 \times ?$. Aukon pohjatiilet: $8 \times 12,5 \times 27-28$.

c. Pohjoisseinä.

Myöskin pohjoisseinässä on selvä mahikejä siitä että sekä lattia että katto ovat olleet alumpina aluperin. Lattiaa on laskettu alumnaksi kolmannella rakennuskaudella (se laskettiin silloin samalle korkeustasolle kuin uuden kunnikausalin lattia), kattoa laskettiin alumnaksi neljännellä rakennuskaudella, jolloin yllä oleva huone, huone nro 47, rakennettiin.

Parrunkolot olivat sekä lattian että katon kohdalla muurattu verrattain uusilla tiilillä, mahdollisesti on niitä korjattu Ahrenburgin ajalla, jolloin muun muassa yllä oleva huone nro 47 korjattiin perusteellisesti.

Seinäpinta on kokonaisuudessaan tiilimuurauksista, täällä on kauniimpia vanhoja liimityksiä mitä liimassa yleensä on. Liimitys on vendiläinen. Suunnilleen 60 cm lattian yläpuolella on kuitenkin pitkin koko seinää selvä vaakasuora raja kahden erilaisen tiiliosan välillä. Liimitys on rajan molemmilla puolilla sama, mutta tiilimitoissa tiilien väleissä ja laastin laadussa on ero. (Pöytä 21 seuraavalla rivillä). On ilmeisesti että alkuperäinen tiilipinta on toiselta rakennuskaudelta, ja se on se osa, joka seinässä on ylempänä. Kun lattiaa kolmannella kaudella on alennettu 60 cm:llä on uuden lattian yläpuolelle muurattu uutta tiilipintaa siihen asti missä vanha lattia oli. Varsinkin tiilimitat antavat tukea sille teorialle, että ylempänä olevat tiilet ovat toiselta rakennuskaudelta ja muut kolmannelta.

Paras todiste koko huoneesta siitä että lattiaa myöhemmin on laskettu alumnaksi on siinä että tässä seinässä on otettu auki kolme kolme juuri mainittuun rajan kohdalla (pöytä 21 seuraavalla rivillä), ja että itärimmäisistä näistä on vanha parrunreikä mainittu lattiasta. (Pöytä 22) Tämän parrunreijan yläreuna on 75 cm nykyisen lattian yläpuolella. Parrunreijan takaseinä on 58 cm syvyydellä seinäpinnasta.

Länriseinä.

Huone nro 47. Seinäpinnassa
Chrenbergin muurausta.

Huone nro 32. Seinästä
tiilinen pinta toiselta
rakennuskaudelta.

ainja merkittävä lattia-
taso toisella rakennus-
kaudella. Viivan alla
on tiilinen pinta kol-
mannelta rakennuskaudelta.

Välipohjataso nel-
jänneltä rakennus-
kaudelta.

Huone 19.

Seinästä on tänä korkeus-
tasssa kolme koloa, joiden
taustassa 60 cm:n syvy-
dellä on rikeä harmaa-
kivipinta, ilmeisesti ensimmäiseltä rakennuskaudelta.

Välipohja on ollut
tänä korkeustas-
sa kolmannesta ra-
kennuskaudesta al-
kaen.

Välipohja, sen
alla huone nro 3.

Tiilinen väliseinä, jonka alla on
pommituksessa vamma 1941.

Ensimmäisen rakennuskauden poh-
joissivun ~~klappi~~ länripäässä nija
neen asuinrakennuksen itäpääty.

Muurin yläpuolella vasemmalla
on pystynä sauma joka osoit-
taa, että muuri ennen on ollut
vielä korkeampi, ja että se myp-
hemmin, ilmeisesti samaan aikaan
kuin lattia huoneissa 32 laskettiin
~~alaspäin~~ alemmaksi, on tehty
matalammaksi. Se on ennen ollut
yhtä korkea kuin ensimmäisen
rakennuskauden muuri vastak-
kaisella länriseinällä.

Oviaukko, josta ainakin III
kaudella on pitänyt myöskin
päästy ampumikäytävälle.

Kroninkansalirakennuksen
länripääty.

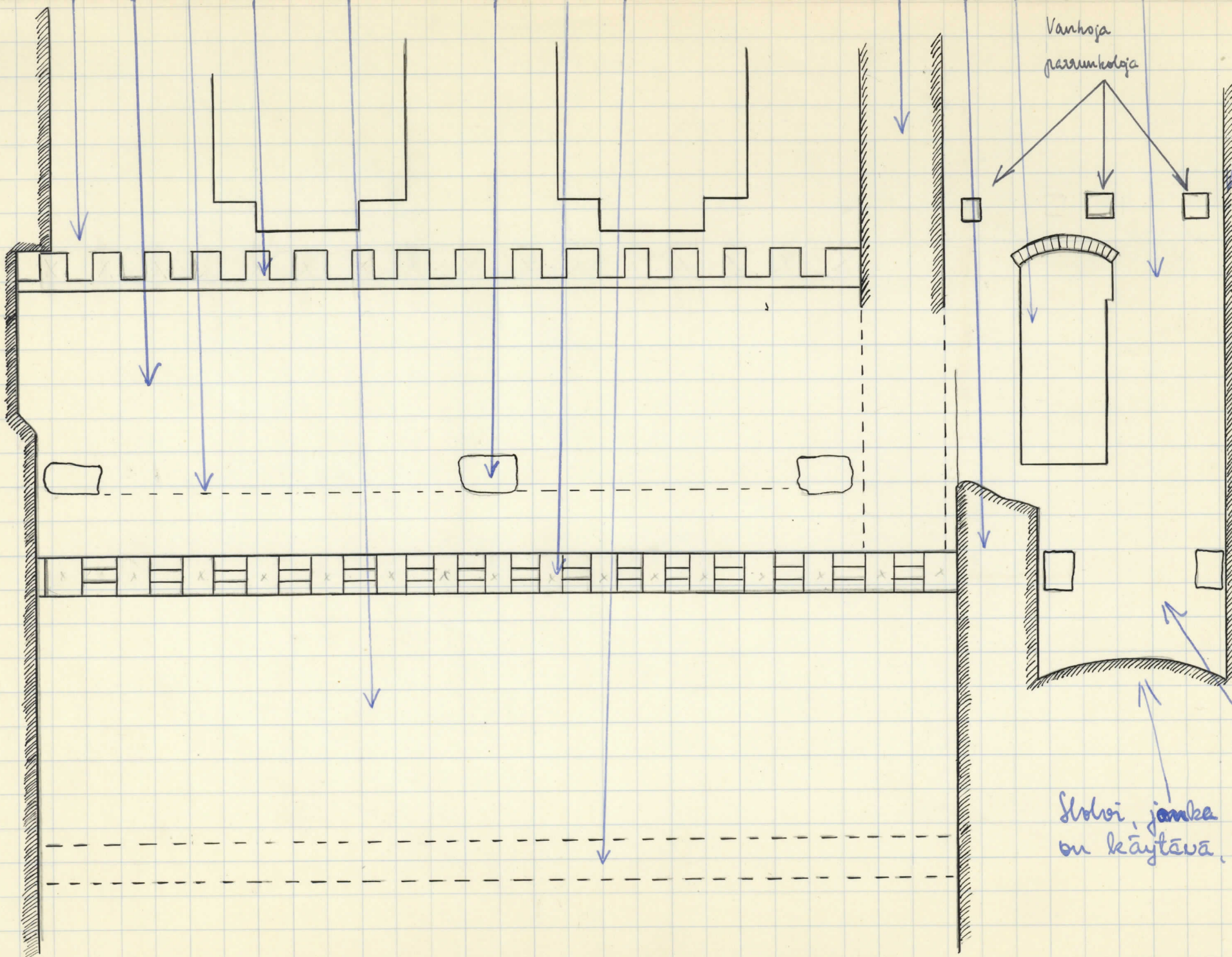
Huone 34.

Vanhon
passunkolaja

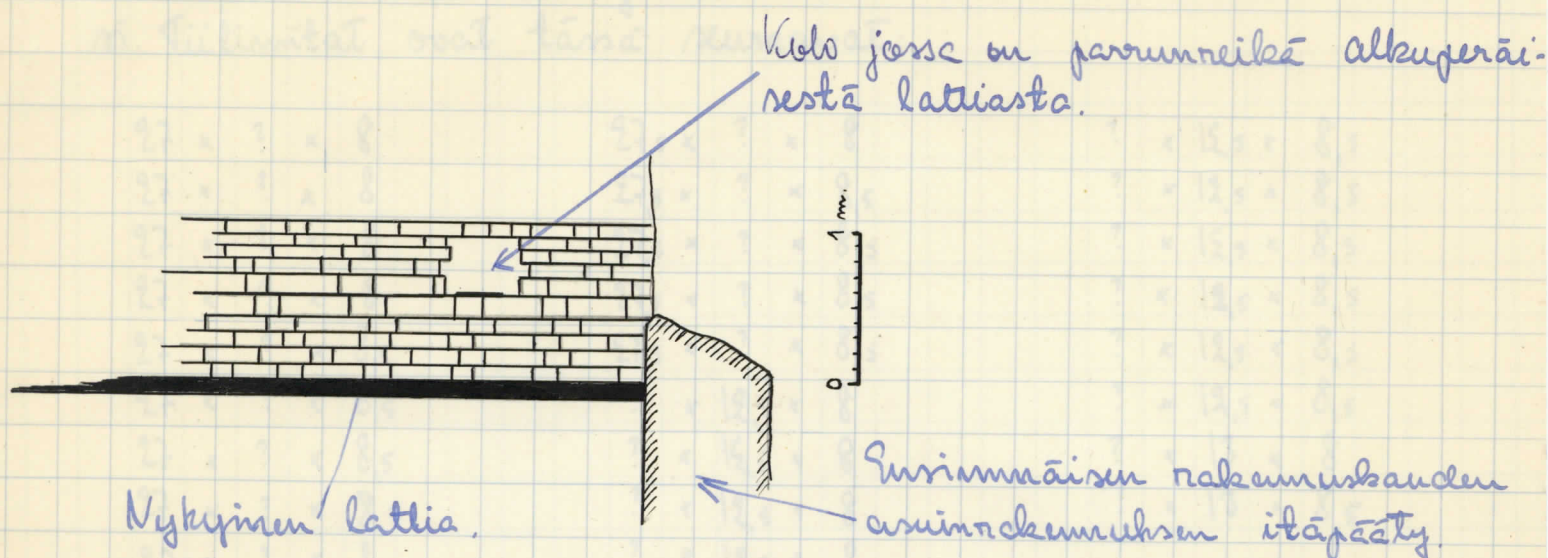
Puinen 21. Yhdistävä polkiseinämä.

Huone 21.

Solvi, jonka alla
on käytävä, huone 6.

Piirros 22. Pohjoisseinässä oleva parunkolo alkuperäisestä lattiasta.

Seinässä on vielä kaksi muuta ~~parunkolo~~ tutkimuskoloa, joiden taustana on harsakivimuurausta ilmeisesti enimmäiseltä rakennuskaudelta. Alla olevassa hirsessä (nro 19) on pohjoisseinän itäpäässä suuri kolo jossa selvästi ilmenee että tiilipinnan alla on 60 cm:n paksuudella rilleä harsakivi-pinta nähtävästi enimmäisen rakennuskauden ulkomuurin sisäseinä.

Yllä mainitun rajan yläpuolella ovat seuraavat tiilet, ilmeisesti toiselta rakennuskaudelta:

$26,5 \times ? \times 8$
 $27 \times ? \times 9$
 $27,5 \times ? \times 8$
 $27,5 \times ? \times 8$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 9$
 $28 \times ? \times 8,5$

$28 \times ? \times 8,5$
 $28 \times ? \times 8,5$
 $28 \times ? \times 9$
 $28 \times ? \times 9$
 $28,5 \times ? \times 8,5$
 $? \times 12 \times 8,5$
 $? \times 12 \times 9$
 $? \times 12,5 \times 8$
 $? \times 12,5 \times 8$
 $? \times 12,5 \times 8$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$

$? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 9$
 $? \times 12,5 \times 9$
 $? \times 13 \times 8,5$
 $? \times 13 \times 8,5$
 $? \times 13 \times 8,5$

Näiden tiilien alapuolella on se yllämainittu osa lattian yläpuolella, joka ihmeisesti on rakennettu kolmannella rakennuskaudella heti sen jälkeen kuin lattia oli laskettu alemmaksi. Tiilimitat ovat tässä seuraavat:

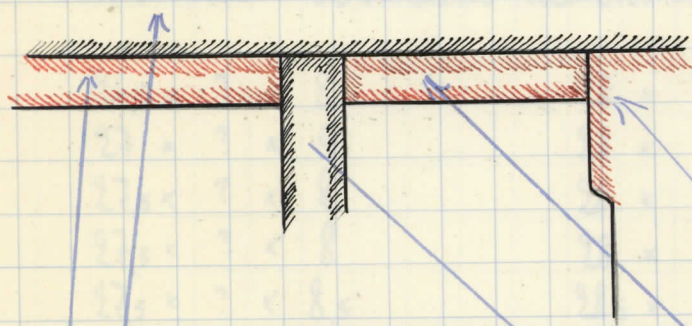
$27 \times ? \times 8$
 $27 \times ? \times 8$
 $27 \times ? \times 8$
 $27 \times ? \times 8$
 $27 \times ? \times 8,5$
 $27 \times ? \times 8,5$
 $27 \times ? \times 8,5$
 $27 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8$

$27,5 \times ? \times 8$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $27,5 \times ? \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8$
 $? \times 12,5 \times 8$
 $? \times 12,5 \times 8$
 $? \times 12,5 \times 8$

$? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 12,5 \times 8,5$
 $? \times 13 \times 8$
 $? \times 13 \times 8,5$

Seinän oikealla (itäisellä) puolella on, aivankein myöskin eteläseinässä, alhaalla ensimmäisen rakennuskauden pohjois-

Piirros 23. Ensimmäisen rakennuskauden asuinrakennuksen itäpääty, pohjoisseinän tiilipinta ja alkeuperäinen ulkomuuri. Pohjoispiirros.

Kuivakansalirakennuksen kulmasta oleva hypokausti, III:as kausi.

Tiilinen revetteraus huoneessa 34, II ja III rakennuskausi.

Ensimmäisen kauden harmaakivinen ulkomuuri.

Tiilinen revetteraus huoneessa 32, II kausi.

Ensimmäisen rakennuskauden pohjoispuolelta länsipäässä olevan asuinrakennuksen itäpääty, joka ei ole liitoksina saman rakennuskauden ulkomuurin kanssa.

siiven lämpipäässä oleen asuinrakennuksen harmaakivinen itäpääty. Tämä seinä päättyy nykyään hieman nykyisen betonilattian yläpuolelle (piirros 21 sivulla 30). Muurin paksuus on seinän kohdalla 90 cm. Tämä harmaakivimuuri menee tietenkin pohjoisseinän tiilirevetteraukseen alle, mutta se ei ole liitoksissa saman rakennuskauden ulkomuurin kanssa, jota vastaan se on rakennettu (piirros 23 sivulla 32).

Muurin yläpuolella on vasemmalla pystysuora sauna, joka osoittaa, että muuri ennen on ollut vielä korkeampi, ja että se myöhemmin on tehty matalammaksi. Tämä on ilmeisesti tapahtunut samaan aikaan kuin lattia huoneessa nro 32 laskettiin 75 cm. alummaksi. Tämä harmaakivimuuri on ainakin ollut yhtä korkea kuin se ensimmäisen rakennuskauden harmaakivimuuri, joka on näkyvissä vastakkaisessa seinässä huoneen länsiseinässä. Tämä seinä nousee nykyisestä betonilattiaa 110 cm.

Tämän harmaakiviseinän yläpuolella vasemmalla on se kohta, mihin huoneiden 32 ja 34 vuonna 1941 pommituksessa sortunut tiilinen väliseinä oli rakennettu (piirros 21).

Tämän sortuneen seinän itäpuolella on se kapea huone, jonka numero on 34, ja joka ilmeisesti muodostui vasta neljännenä rakennuskaudella; sortunut väliseinä rakennettiin nimittäin vasta silloin. Tämä seinänsä on oviaukko, josta on päästy aumunakäytävälle mahdollisesti toisella rakennuskaudella; ainakin päästiin tästä aumunakerrokseen viiville portaille kolmannella rakennuskaudella. Näyttää siltä kuin olisi tänä aukiensa pää-ariansa kolmannen rakennuskauden tiiliä.

Aukon alla on, aivan kuin eteläpuolella, pienen huoneen nro 21:n pohjoiseinä. Tämän kapean ja matalan huoneen keuhkuruokana on kaminakaasalin lämmityslaitte eli kalafaktori (hypocausti), joka on rakennettu kolmannella rakennuskaudella. Huoneen pieni pohjoiseinä on myöskin revetetty tiilillä kolmannella rakennuskaudella; täällä on muun muassa samanklaisia holvitiliä kuin huoneen vastakkaisessa seinässä, eteläseinässä, sekä huoneen nro 32:n eteläseinän alaosassa ja huoneen nro 31:n holvissa. Nämä ovat kaikki kolmannelta rakennuskaudelta.

d. Itäseinä.

Yhdistettyjen huoneiden nro 32:n ja 34:n itäseinä on kuminkaansalirakennuksen länsipääty. Tämä on rakennettu viirellä rakennuskandella harmaistakiveistä, joskin se myöhemmin on paikattu muutamassa paikassa tiilillä. Seinän eteläisellä puoliskolla on oviaukko, josta päästään kuminkaansaliin (piirros 24). Tässä aukossa on muuten (nykyisen betonilattian alla) kolme askelta, jotka kuminkaansalista vievät alas päin. Näiden askelaiden tarkoitus on tunkematon; ne päättyvät huoneen nro 34:n lattian alapuolella (52 cm) ja 100 cm huoneen nro 21:n lattian yläpuolella. Oviaukko on nykyisessä muodossaan ilmeisesti rakennettu kolmannella kaudella. Se on katettu tiilisellä segmenttikaaressa, ja sen picht ovat myöskin

Piirros 24. Kuminkaansalin ja huoneen nro 34:n välinen viiripystysuora leikkaus pohjoiseen päin.

Kuminkaansalirakennuksen länsipääty.

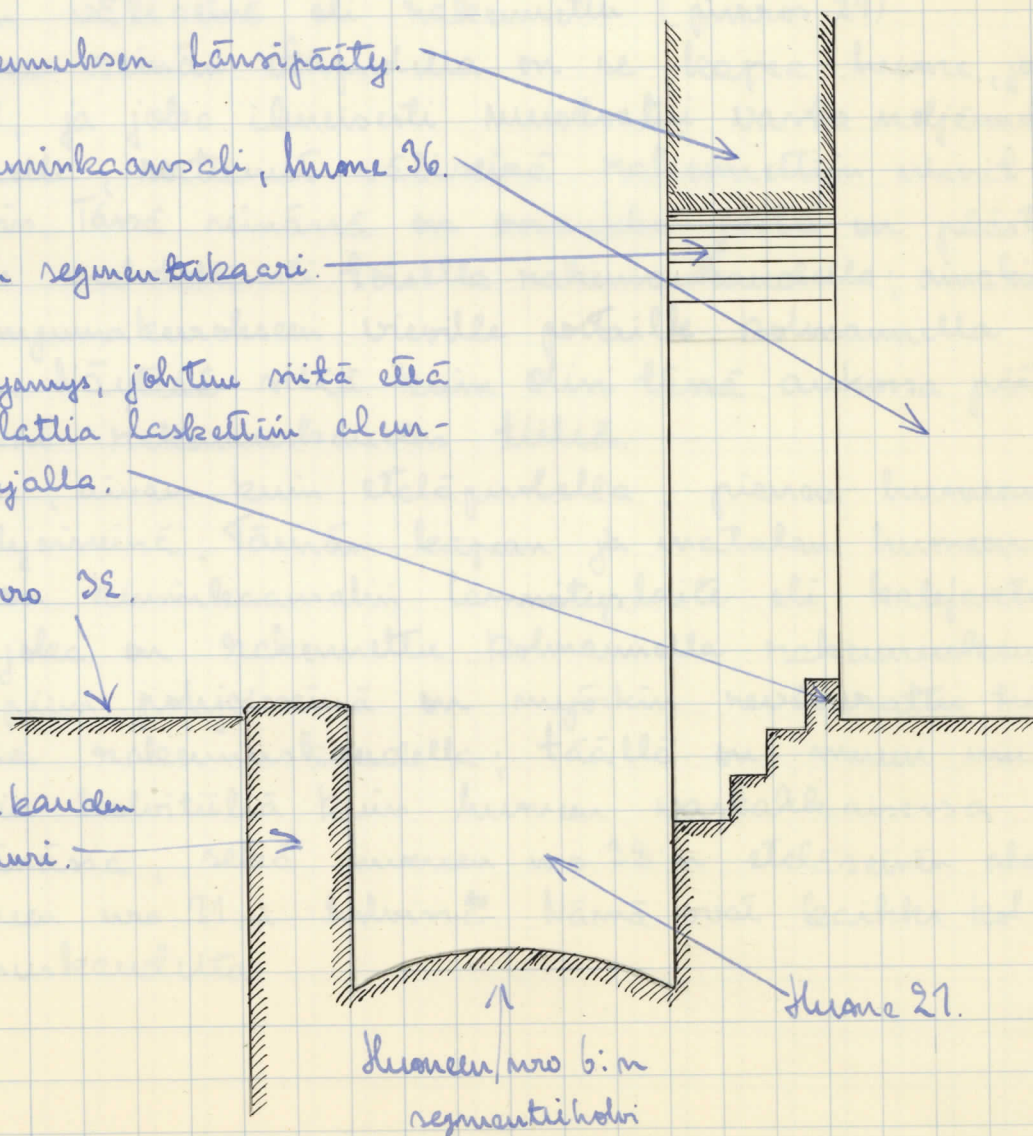
Keskiaikainen kuminkaansali, huone 36.

Oviaukon tiilinen segmenttikaari.

30 cm korkea tiilikynnys, johon nika etä kuminkaansalin lattia laskettiin alumnaksi vaara-ajalla.

lattia huoneesta nro 32.

Uurimmaisen rak.kauden harmaakivimuur.

tiilimuurauksta. Tiilien mitat ovat seuraavat:

$$25,5 \times ? \times 8$$

$$27,5 \times ? \times 9$$

$$28 \times 14 \times 9$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$28,5 \times ? \times 9,5$$

Kuinkansaanselin puolelle ilmenee selvästi että aukko ainakin ei voi olla toiselta rakennuskaudelta, aukko on hakattu (tai suurennettu) toisen rakennuskauden kilpikaaren läpi. Kolmas rakennuskausi oli sopiva rakennusaika, silloinkin kuinkansaanseli muurattiin uudestaan. Tiilimittojen mukaan sopii kuitenkin neljäs kausi parhaiten, silloin voisi ehkäkin kääntää yllämainitut arket aukossa; se hän oli juuri tällä kaudella kuin huone nro 34 eristettiin huoneesta nro 32. Itä. Siinä tapauksessa että aukko nykyisessä muodossaan on neljänneltä rakennuskaudelta, on se silloin ainoastaan suurennettu; tässä oli varmasti aukko jo kolmannella kaudella, ehkäpä toisella kaudellakin.

Aukossa on ~~kuinkansaanselin~~ kuinkansaanselinpuolella 30 cm korkea kynnyksen tiilistä; se leveys on 26 cm. Tämä johtuu siitä, että latia vaasa-ajalla (tilikirjojen mukaan vuonna 1552) laskettiin alumnaksi suunnilleen 30 cm, ja että lattia vuonna 1949 rakennettiin sille korkeustasolle, millä se oli vaasa-ajalla.

Huoneiden nro 32:n ja 34:n välisen seinä, joka sortui jännityksensä vuonna 1941, oli muurattu tiilistä ilmeisesti neljännellä rakennuskaudella. Kinnitys oli munkkilinnitystä, joka käytettiin juuri tällä kaudella, esimerkiksi itätoimin kahdessa ylimmässä kerroksessa. Sitäpaitsi tämä seinä ei ollut liitoksissa muiden seinien kanssa, sekä pohjois- että eteläpäässä oli sen alla huoneen nro 32:n tiilipinta toisella ja kolmannella rakennuskaudella chjänä.

II. Eri rakennusvaiheet. Yhteenveto.

a. Ensimmäisen rakennuskausi.

Ensimmäisellä rakennuskaudella oli pohjoisriiven länsipäässä harmaaivinen asuinrakennus. Tässä rakennuksessa oli kaksi kerrosta, nykyiset huoneet 3 ja 19. Huoneen nro 32:n länsiseinässä on tämän asuinrakennuksen länsipäätyyn muuriharja vielä säilynyt, se nousee nykyisestä betonilattian tasosta 110 cm. Asuinrakennuksen itäpääty on myöskin säilynyt, mutta se päättyy nykyisen betonilattian alapuolelle (piirroksat 12 ja 21). Muurin yläpuolella on kuitenkin pohjoisseinässä pystysuora sauma, joka osoittaa, että muuri ennen on ollut korkeampi, ja että se myöhemmin on tehty matalammaksi (piirros 21). Tämä harmaakivimuuri on siis alunperin ollut yhtä korkea kuin yllämainittu länsipääty länsiseinässä. Sitä päitri on ~~ulkomuu-~~ rin harjalla ollut suunnilleen kaksi metriä korkea kepeampi muuri, jonka ulkopuolella huoltavasti on kulkenut oittain ulkoneuva puinen avaruuskäytävä (Piirroksat 19 ja 20).

Ensimmäisellä kaudella on ulkomuuri rakennettu ensin, vasta sen jälkeen on asuinrakennus rakennettu. Asuinrakennuksen itäpääty ei ollut liitoksissa ulkomuurin kanssa (piirros 23 sivulla 32).

b. Toisan rakennuskausi.

Toisen rakennuskauden työt pohjoisriivessä alkavat ilmeisesti sillä, että kuminkansalinrakennus muurataan ylös. Ulkomuuri korotetaan ensin parilla metrillä, ja sitten rakennetaan kuminkansalinrakennus erillisenä rakennuksena ulkomuuria vastaan (piirros 10 sivulla 14). Vasta sen jälkeen ryhdytään rakentamaan pohjoisriiven länsipäätä. Pohjoisriiven länsipää, ensimmäisen rakennuskauden asuinrakennus, korotettiin yhdellä kerroksella, huoneella nro 32. Ulkomuurit rakennettiin harmaasta kiveistä ja niihin jäi se suunnilleen kaksi metriä ~~kepeampi~~ korkea kepeampi muuri, mikä ensimmäisellä rakennuskau-

della oli ulkomuurin hajalla (piirroksat 19 ja 20).

Sisäpuolella reviderattiin ainakin pohjois- ja eteläseinät. Se tapachtui tiilikimurauksella, ja reviderauksen paksuus oli 55 cm - 60 cm. Limitus on erittäin säännöllinen ja kaunis, selvästi vendiläinen limitus. Seinän oikealla (itäisellä) puoliskolla, uudemman rakennuskauden harmaakivisen poikke-
muurin yläpuolella on pystysuora sauma, joka todistaa et-
tä ^{tätä} harmaakivimuuria vielä ollut tehty matalammaksi kuin
revideraus muurattiin (piirros 21 sivulla 30). Samassa sei-
nässä on hiukan mainittu sauman vasemmalla puolella
kolo, jossa on vanha parunveikä 75 cm nykyistä betoni-
lattiaa korkeampana. Tällä korkeudella oli lattia tässä hu-
oneissa toisella rakennuskaudella (piirroksat 21 ja 22).
Seinissä on myöskin toisia yksityiskohtia, jotka todista-
vat että lattia oli silloin tasolla. Myöskin katto oli kor-
keammalla (piirroksat 8, sivulla 12, ja 17, sivulla 22).
Huone nro 32 muodosti riikin aikeaan lännempään ylim-
män kerroksen. (Lattia oli tällä rakennuskaudella samas-
sa korkeustasossa kuin nykyisin vielä huoneissa nro 30
ja 31 huoneen eteläpuolella pohjoissivun lännempään ja län-
nitoumin välillä.)

Eteläseinän lännempäänä oli huultavasti oviaukko hu-
oneeseen nro 30.

Huoneen nro 19:n eteläseinässä on ikkuna-aukko, joka
myöskin osoittaa, että välipohja ennen on ollut korkeam-
pana. Nykyiset lattiaparrut peittävät nimittäin osan au-
kon tyynyrikkareista.

c. Kohnan rakennuskausi.

Kohnannella rakennuskaudella laskettiin huoneen lattia
alennukseksi niin että se huultavasti tuli olemaan sa-
malla korkeustasolla kuin nyt. Uuden lattiatason ja
vanhan reviderauksen välillä muurattiin tiiliä vendiläi-
sessä limityksessä, niin että se tuli samanlaiseksi kuin
vanhempi revideraus. Tämä kohta on 75 cm korkea; sil-
lä mitalla lattia siis alennettiin. Että tämä todella ta-
pahtui juuri Kohnannella rakennuskaudella todistaa sen,

että ponnituksessa vuonna 1941 sortunut seinä huoneiden nro 32:n ja 34:n välillä, joka oli rakennettu neljännellä rakennuskaudella, oli rakennettu tätä reviderausta (sekä toisen että kolmannen rakennuskauden reviderauksista) vastaan, sekä se siksi, että itäseinässä on tässä uudessa reviderauksessa kolmannen rakennuskauden hohvitiliä. (Piirroksat 2 rivulla 4, 8 rivulla 12, 21 rivulla 30)

Samalla kuin lattia on laskettu alemmaksi on ensimmäisen rakennuskauden hamaakivimuurin tehty matalammaksi sen harjasta on suunniteltu noin verran purettu (piirros 21 rivulla 30). Ainakin pohjoisseinän kohdalla on tämä seinä noussut hieman lattiapinnan yläpuolelle. Hamaakivimuurin nykyisessä harjassa oli muutamia hohvitilejä kolmannelta rakennuskaudelta.

Sen jälkeen kuin lattia oli laskettu alemmaksi oli se samassa korkeustasossa kuin kuminkausalin lattia. Kuminkausalin lattia oli silloin 30 cm korkeampana kuin nykyinen betonilattia, joka ~~on~~ on vaasa-aikaisen lattian tasolla.

Kolmannella rakennuskaudella hohvattiin huone nro 30 ja sen yhteydessä tehtiin pari muutosta huoneeseen nro 32:n itäseinässä. Seinässä mahdollisesti jo ennen ollut oviaukko kaatiitiin segmenttikaarella, mutta sen johdosta ~~se~~ ettei lattia huoneeseen nro 30 laskettu alemmaksi niin kuin huoneeseen nro 32 tapahtui, tuli tämä oviaukko olemaan suunnilleen 60-70 cm uuden lattiatakan yläpuolella. Huoltavasti asetettiin puserotat sen eteen. Huoneen hohvaamisen yhteydessä rakennettiin oviaukon itäpuolelle huoneeseen nro 32:n itäseinään kamero, joka samoista syistä oli suunnilleen 60-70 cm lattian yläpuolella (piirroksat 1, rivulla 2, 2 rivulla 4, 3 rivulla 5, 4 rivulla 6, 5 rivulla 7, 6 rivulla 8, 7 rivulla 9). Lattian alemmaksi laskeminen johtui myöskin siihen, että toisen rakennuskauden ikkunat joutuivat korkealle seinille (piirroksat 8 rivulla 12 ja 12 rivulla 19).

Huoneen koilliskulmaan, hieman lattian alapuolelle (viikastaan huoneeseen nro 21, joka on kuminkausalinrakennuksen ja ensimmäisen rakennuskauden hamaakivimuurin välillä (piirros 21 rivulla 30) rakennettiin kolmannella rakennuskaudella

della kuminkauselin ja sen alla olevan limanteivan kal-faktori eli hypocausti. Tämän pienen huonekilan pohjoisseinä revetterattiin samalla, ja sen eteläseinä korjattiin perusteellisesti kolmannen kauden hovi-tilillä.

Pohjoisseinän itäpäässä oleva oviaukko, joka on johtanut ampumakäytävälle, on nykyisessä ammaan huultavasti kolmannelta rakennuskaudelta. On mahdollista että puhalattis juuri tällä kohdalla oli hieman korkeammalla kuin huoneessa muuten, siihen viittaa myöskin hypocaustin lämmönsäätö-aukko, joka huultavasti oli aivan lattian yläpuolella. Tätä lattiaa muuten todella alennettiin juuri tällä rakennuskaudella todistaa monta yllämainittua seikkaa.

d. Neljäs rakennuskausi.

Neljännellä rakennuskaudella rakennettiin uusi kerros p.o:n kerroksen yläpuolelle, ja sen johdosta alennettiin katto huoneessa nro 32 (piirros 17 rivellä 22 $\frac{1}{2}$, ja piirros 8 rivellä 12). Eteläseinän katto ja oviaukko huoneeseen nro 30 muurattiin huultavasti tällä kaudella uupien. Huudella tiiliseinällä jaettiin huone kahtia, nyt muurattiin se seinä joka sortui jommituksensa vuona 1941, ja jonka lännepuolella oli huone 32, itäpuolella huone 34 (piirros 1, rivellä 2, piirros 21 rivellä 30).

Ikkunakomero 34A

Purkaus

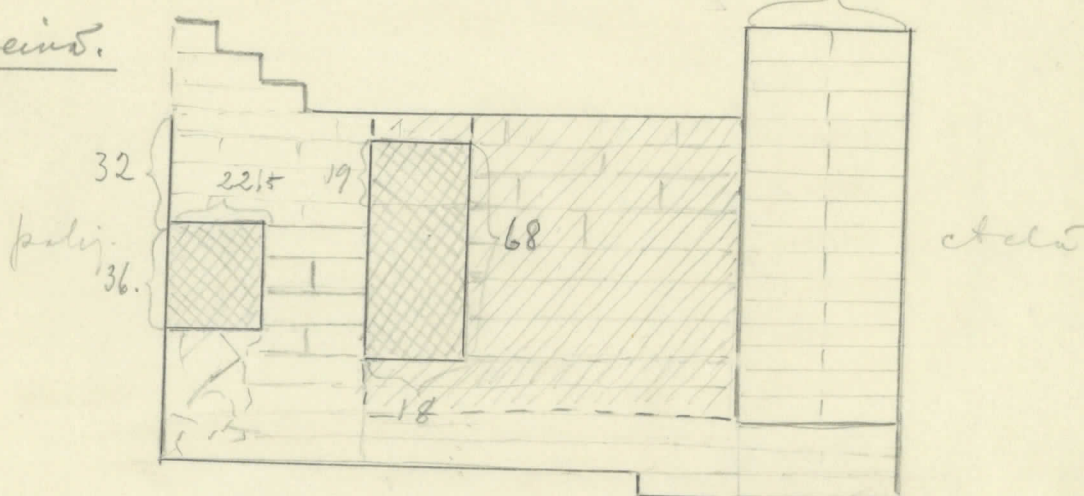
Huone 34. A.

1.

Porraskäytävä huone 48. A:n länsipuolen alapuolella, joten sen lattian pystysuora vino tülimuuraus muodostaa käytävän itäseinän. Huone 48. A:n lattiamuuraus on siis ruuveenmuurattu porraskäytävä.

Kun itäseinän vino tülikerros (huone 48. A:n lattian) purettiin, paljastui sen takana tüliseinä (vakona 30 cm), joka eteläpuolella liittyy ~~ruuveenmuuraan~~ kapeaan (30 cm) mureisiin (tülimitat $29 \times 13 \times 8$, $26 \times 12 \times 8$, $27 \times 12 \times 7,5$).

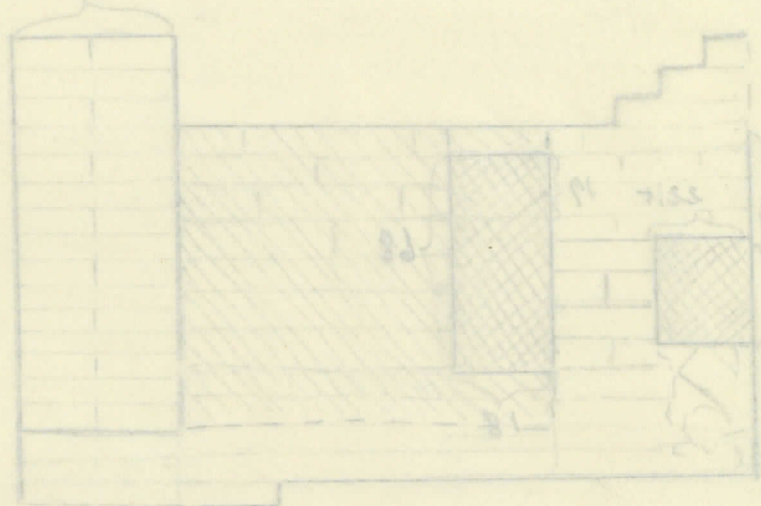
Itäseinä.

Tiilet muurin alaosassa (2 kerrosta) syrtäällä, muissa osissa lappeellaan ja päitäin. Muurissa 2 aukkoa joista pohjois-seinän viereinen n. 2 m:n syväinen, toinen yläosasta 19 cm:n pituudelta 15,5 cm:n, alasa 28 cm:n syväinen. Reunimmaisena aukon alapuolella löyso tärtemuurus (tuliä ja mukalakiivis).

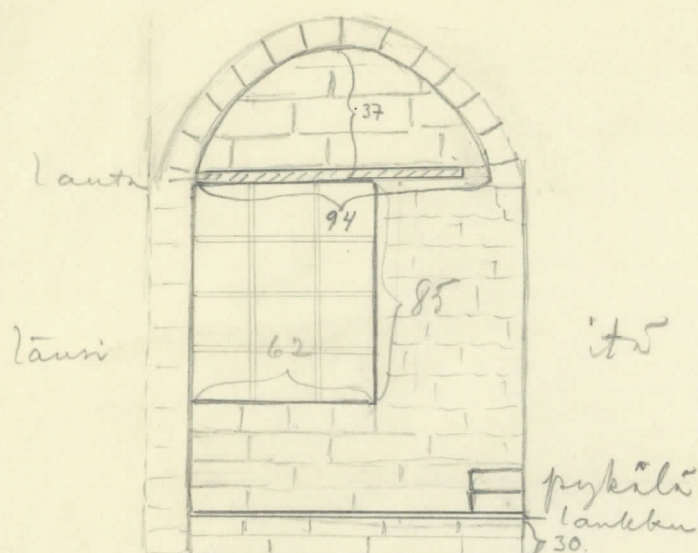
Komeron itäpuolella, johon on lattian alapuolelta
 vettä viedä tilinurkasta murettomasti
 toteutettu. Luokka 34.A. - lattia-
 murettomasti on seinä seinäseinäseinä seinä
 vettä viedä.

Kun itäseinä seinätilinurkasta (luokka 34.A.)
 (lattia) perustettiin, josta vettä viedä
 vettä / vettä (30 cm), josta vettä viedä
 kitiä / vettä (30 cm) vettä / vettä (30 cm)
 seinä / tilinurkasta $29 \times 13 \times 8$, $26 \times 12 \times 8$, $24 \times 12 \times 7$

Itäseinä.

Komeron itäpuolella perustettiin, josta seinä-
 pinnassa näkyvässä kipsästä täyte-
 murettomasti, saman kuin itäseinän ala-
 osassa. Itäkulmassa alhalla pyykki,
 murettomasti joka on kitiäseinä seinä
 kansi.

Polyjoisseinä.

Ikkuakomero pyörökaarinen, yläosa-
sa täytemuurus, joka perettiin (tiili-
mitat: $30 \times 13,5 \times 8$, $28 \times 14 \times 8$, $27 \times 12 \times 8,5$, 30
 $\times 14,5 \times 9$ cm).

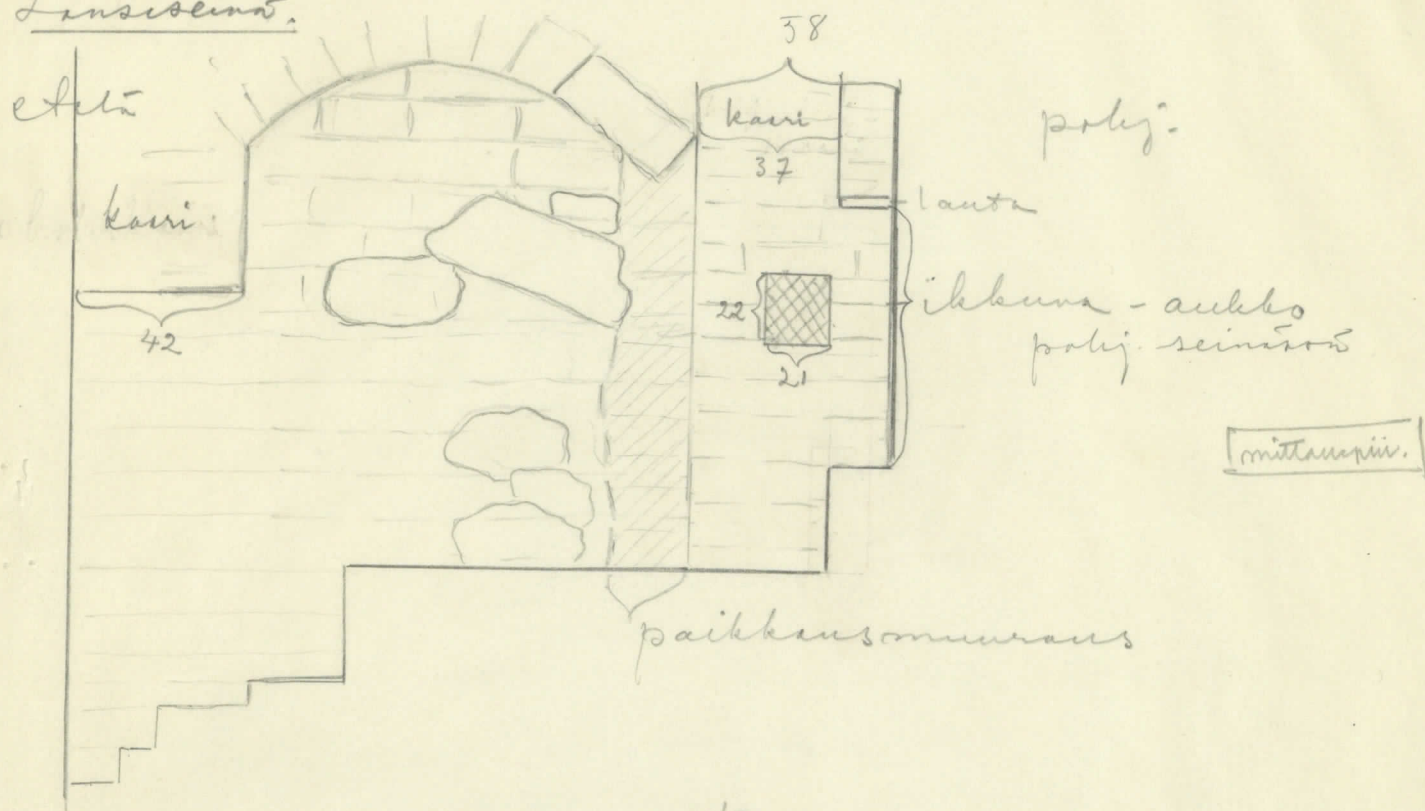
Komeron länsisivussa suorakulmainen
ikkuna-alkko (suuruus 85×62 cm),
jonka yläreunassa lauta ulottuen itäi-
sen seinämuurauksen sisään ^{melkein koko} komeron
leveydeltä. Ikkuunassa rautaristikko.

Komeron syvyys (= muurin vahvuus) 88
cm.; ristikoista seinän sisäpintaan 30 cm.
Ikkuunakehykset ruvitte. Komeron ulko-
seinät rapattu (ruvitte).

Pyörökaaren korkeus 37 cm. Tiilimitat: $31,5$
 $\times 14,5 \times 8$, $27 \times 12 \times 10$, $25 \times 10 \times 7$, $29 \times 13 \times 8$ cm.
Kankeata, valkoista kalkkilaastia, joka
monin paikoin ulkonee saumoissa. Osa
tiilistä mustunut. Kaaren itäinen ala-
kalma murettu pikki. Seinän itäosan
limitys peitetty epätasaisella kalkkilaas-
tilla. Kattohalvin polyjoisseinä lepräs kome-
ron kaaren päällä.

Länsiseinä. Poljrispäässä ikkuna-
na komeron länsiseinä 58 cm:n leveyde-
llä poljrisseinästä lukien ulkonee 9 cm.
länsiseinän perusmuurista.

Länsiseinä.

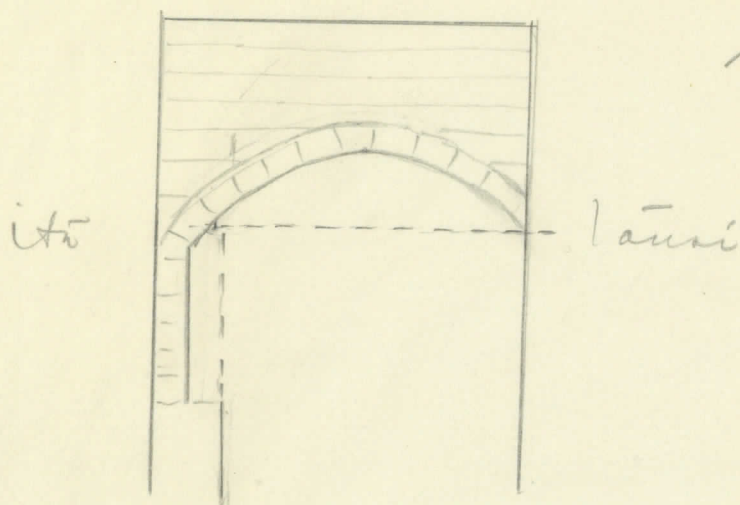

Ikkunakomeron ^{länsi-}seinä liittyy perus-
muuriin n. 23 cm:n levyisen paikkamur-
auksen välityksellä. Komeron seinässä
34 cm:n syövinen lokero (mitat 22×27 cm);
tiilimitat $31 \times 15 \times 9$, $30 \times 14 \times 8,5$.

Paikkamuurauksessa käytetty enimmäkseen
kattottuja tiiliä; laasti karkeasta, sorause-
laista, valkoista kalkkilaastia.

Länsiseinässä sepaluutus, joulussa 2
puurastavaa graniittikiveä ja 4 harmaa kiveä.
Tiilimitat $27 \times 13 \times 10$, $26,5 \times 12 \times 9$, $26 \times 8 \times ?$.
Laasti hamahtavaa kalkkilaastia. Saumat
sileät pintaiset.

Eteläseinä. Segmenttikasainen
oviaukko melkein koko seinän levyinen.

Eteläseinä.

Kaaren länsipää on liitteenä länsiseinään.
Kaari ja länsiseinä samanaikuis-
ta murausta. Oven itäpuolen yläosa
purettu. Se on ulottunut ylös korkealle
kuin länsipuoli. Kaaren länsipää päällystetty
valkoisella, sileäpintaisella sementtilaas-
tilla. Tiilimitat: $26 \times 3 \times 8$, $27,5 \times 13 \times 7,5$.

Katto holvattu, tyynyholvi, purettu.

Katteen seinä on tyynyholvin tyynyseinä.

Katteen katto on tyynyholvin katto.

Katto holvattu, tyynyholvi, purettu,
joten holvin jätteilä länsi- etelä- ja poh-
joisseinässä. Holvin eteläpää lepää etelä-
seinään, pohjoispää ikkunakoron ka-
ren varaan.

Portaikko purettaessa tuli päällimäisen tiilikerroksen alta esille vanha portaat. Päällikerroksen tiilien mitat: $26 \times 12 \times 8$, $29 \times 16,5 \times 9$, $25 \times 13 \times 7,5$, $27 \times 11 \times 9$,

Portaikko tason purettaessa tuli etäreunassa esille suuri harmaakivi (mitat $80 \times 55 \times 40$ cm). Tiilien joukossa paljon halvitiliä. Tiilien mitat: $30 \times 14,5 \times 8$, $26 \times 12 \times 9$, $2 \times 19 - 21 \times 9$, $2 \times 16 \times 9,5$, $32 \times 15,5 \times 7$, $28 \times 13,5 \times 10$ cm. Toimen pienempi harmaakivi tason itäreunassa.

Portaikossa on 3 askelmaa, muurattu holvikivistä (mitat $27 \times 18 - 20 \times 9,5$ cm). Kussakin askelmaassa 4 kiveä rinnan pituus suunnassa (askelman pituus siis n. 30 cm, leveys 90 cm.) Askelman korkeus 2 tiilivahvuutta (25 cm). Tason askelman etäreunan vain 1 tiilikerrros, muu osa epäsäännöllisistä harmaakivistä. Saumoissa sementtilaastia, jonka seassa tiilimurskaa. Ihkunkomeron 30 cm:n korkeuden koroke (leveys 40 cm, pituus 92 cm) 2 tiilikerrrosta (tiilet lappautuneen), alina sora. Korokkeen etäreunan 21 cm:n levyinen lauta, taustassa tiililiimitys (tiilet syväälläan juoksuron). Korokkeen

Itäkulmassa pyykälä.

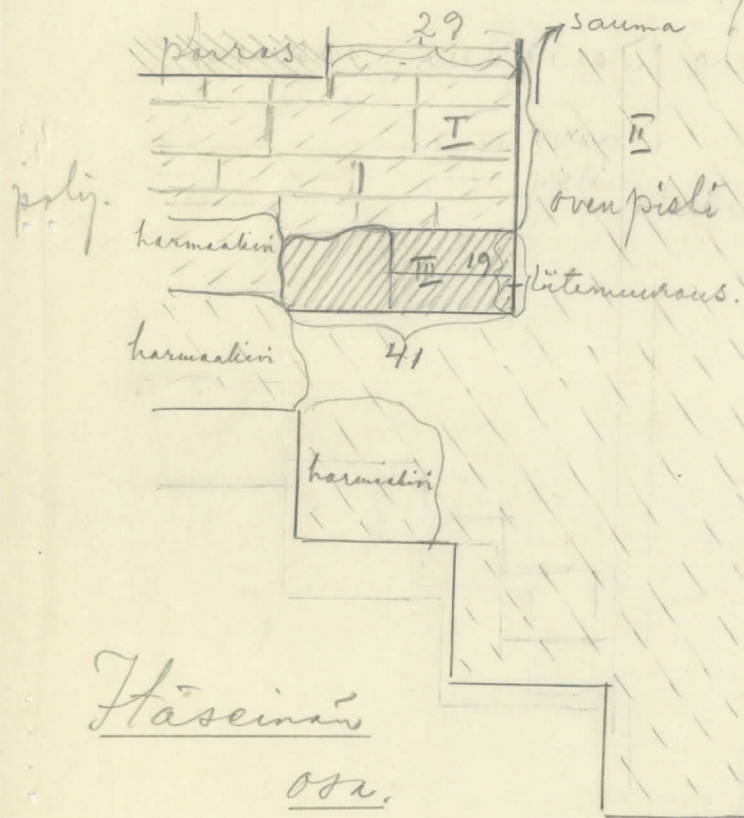
Häseinän alaosassa paljastui seinä-
saumauksessa paljasti seinän korokkeen
yläreunan tasoon leveä, litteä harmaa-
kivi (175×12 cm.) ja 2 pienempiä samassa tasossa
Näiden yläpuolella 4 tii-
likererosta (yhdessä tiilet syjälään, tri-
sissa lappellaan) vanha muuraus,
mustuneita tiiliä, jätkeiden oviaukon
pöleä asti. Tiilimitat $26,5 \times 12,5 \times 9$,
 $28,5 \times ? \times 8$ cm. Seiniä yläosa uudempi
muuraus. Harmaakiven alapuolella
jälleen tiili-muurausta portaiden ta-
soon asti n. 20 cm. (2 tiihererosta).

Häseinän keskiosan muuri purettiin.
Tiilimitat: $30,5 \times 14 \times 8$, $29 \times 13 \times 8$, $27,5 \times$
 $13,5 \times 8$, $25,5 \times 13 \times 8,5$, $30 \times 14,5 \times 7,5$, $30 \times$
 $13,5 \times 9$, $28,5 \times 12,5 \times 7,5$, $31,5 \times 15 \times 8,5$,
 $27 \times 19 - 21 \times 10$ cm.

Purettu osa muodosti täytemu-
rin askelman päällä; jonkun leveys on
25 cm. pituus 66 cm., tasossa 5 tiiltä
lappellaan itä-länsi-suunnassa. Tiilimitat:
 $25 \times 13 \times 7,5$, $26 \times 12 \times 8$ cm. Saumoissa kas-
kehtavan harmaata sementtilaastia.
Tämän askelman ja portaiden tason
välillä on ollut 1 askelma, johon on

puretta. Portaat ovat tiheä tassosta
piis pääntyneet itään päin. (Kts. h.
48. A.) joten huone 48. A:n lattian
purkamisessa tuli esiin seuraava
ylempi askel (=taso C).

Tutäseinin kapean eteläisen sivunmu-
rin alla on 8 cm tästä ulkonova lyhyt
muurin ^(III) ~~piirustuksessa~~ osa, 10 cm muurausta, liittäessä etelä-
seinän oviavaukseen pielen kaussar. Sen ete-

Lääsan muodosta
 2. tülükeroosta (2 tülös-
 lappeellaan), poljois-
 osan suunnikkaan
 mustoinen harmakivi.
 Muuriosan mitat: 19 x
 41 cm. Tämän osan
 yläpuolella oleva
 muurinosa on erillis-
 tä muurausta liitty-
 en saumalla edel-
 seinän pintaan. Sen
 paksuus (I) on 25 cm:n
 etäisyydellä oven-

Häseinau
osa.

Portaikou taso ja poljoisseinän ikkunan
edessä oleva koroke purettiin. Korokkeen
tölimitat: $27,5 \times 13,5 \times 9,5$; $30,5 \times 14 \times 8$; $3 \times 18 \times 9,5$;
 $27 \times 12,5 \times 8$; $31,5 \times 15 \times 8$; $29 \times 14 \times 8,5$; $27,5 \times 13 \times$
 $9,5$; $27 \times 13,5 \times 9$; $27 \times 18 - 20,5 \times 10$; $27,5 \times 19 - 21,5 \times$
 10 ; $27 \times 18,5 - 20,5 \times 10$; $26 \times 18 - 20,5 \times 9,5$ cm. (34. A. P.).

Tason alla olevaa täyttekerrasta (harmaa-
ja mustakivini, kalkkilaasti) kaivettiin
n. 110 cm:n syvyydeltä, jolloin tuli vastaan
epätasainen harmaakivi - taso, jota peitti
kellertävä kalkkilaasti. Täyttekerrasta
kaivettiin myös n. 75 cm:n ^(poljoisen päin) pituudelta ja 50
cm:n syvyydeltä poljoisseinän alta. Seinien
tölimuuraus loppui portaikou tasoon. Kai-
vaessa tuli luoteismurhaan esille vanha
harmaakivimuurin kulma, jonka länsiseinä
oli samassa pystysuorassa tasossa kuin
läntinen töliseinä, poljoisseinä n. 15-20 cm
poljoisempaa kuin poljoinen töliseinä.
Tämän harmaakivimuurin ja tölimuurauk-
sen välillä oli siis n. 50 cm. tätemuurau-
sta. Täyttekerrasta löytyi kauranjy-
viä ja muutakin sarnakaudan kappalei-
tä. Tason kaivettiin näkyviin vain n.
 30×80 cm:n suuruinen ala poljoisesta
harmaakivimuurin eteläpuolella.

HUONE 35

Tiilimitat

Huone No 35. (III Kerros)

Pohjois-seinä. II ja III Kerroksen välillä olevat parrurei-
kien välit ja niiden päällä muutama varvi myöhäisempää
korjaus-muurausta vanhoilla tiilillä: Sekalaisia $7 \times 15,5 \times 3,5$.
 $8,5 \times 13 \times 28$. $9 \times 14,5 \times 32,5$. $9 \times 13 \times ?$. Edellisen päällä myös myöhäi-
sempää korjausmuurausta, länsimurkasta melkein itämurk-
kaan asti, noin 1-2 metr. korkuinen ala, melko uusilla
tiilillä: $7-7,5 \times 12,5-13,5 \times 27-28$.

Lähellä länsimurkkaa tiilestä muurattu korkea aukko,
joka on umpeen muurattu (umpeenmuuraus seinän
ulkopinnan kohdalla, ump. muurauksen vakavuus noin 15 sm.)
Ump. muuraustiilet: $6-7 \times ? \times 29-31$. Aukon ala-osassa
molemmat kulmat ja osa pielistä myöhäisempää kor-
jausmuurausta. Tiilet sama kuin seinän uudemmat
tiilet. Aukon kulmat ja pielit ylempänä, sekä pieni osa
alhaalla vanhempaa muurausta: $8,5-9 \times 13-13,5 \times 27-27,5$.
muutamia: $9 \times 13 \times 28-28,5$. $8 \times 13 \times 27,5$. $8,5 \times ? \times 26,5$. Holvi: alem-
pi: $8-8,5 \times 13 \times ?$. sekä rautapalanneita tiiliä: $8 \times 12 \times ?$. $8 \times 12 \times 26,5?$.
 $7,5 \times 13 \times 27?$. Ylempi holvi: $8,5-9 \times 13 \times 28$, rautapalaneita $8,5 \times 12-$
 $12,5 \times ?$.

Aukon ylimmän holvin ja sen yläpuolella olevan rikki-
näisen holvin (holvin kanta) välinen(ön) seinä ja aukon
länsipielen ja pohj. seinän länsimurkan välinen osa
vanhempaa muurausta, tiilet sama kuin aukon
kulmien ja pielen vanhempi muuraus.

Aukon ylimmän holvin yläpuolella oleva rikkinäinen
holvin kanta: $8-9 \times 13 \times 27-28$.

Huone 35 (III Kerros)

Pohjoinen seinä. Seinä jakautuu ylhäällä kolmeen eri kaareen, (Makb. aikaisemmat kupolikaaret.)
Läntisimmän kaaren seinätiilet: $8,5-9 \times 12,5 \times 28$. Keskimäisen kaaren: $8,5-9 \times ? \times 28$, rautapalanuita: $8 \times 12,5 \times ?$, $8 \times ? \times 26,5$. Itäisimmän kaaren $8,5 \times 13 \times 27-27,5$. $9 \times ?$

Seinässä, itäisimmän kaaren ja itämurkan välillä: $8,5-9 \times 13 \times 27,5$. $8 \times 12,5 \times 26$. Seinässä itäisimmän ja keskimäisen kaaren (yläpuolella ja) välissä: $8-8,5 \times 12,5-13,5 \times 26,5-27,5$. Itäisimmän ja keskimäisen kaaren välillä, seinässä, ylhäällä III ja IV kerroksen välissä, tiilistä muurattu komero. Komeron ja sen vieressä olevat seinätiilet: $8-9 \times 12-13 \times 27-28$, muutamia: $8,5 \times 12-12,5 \times 26,5$. Komeron holvien tiilet: sama suuruus. Ylempi holvi osittain uutta koryäsmuurausta, uusia tiilillä. Alemmän holvin alla oleva umpeenmuuraus: $9 \times ? \times 28,5$. $9 \times ? \times 30,5$. $8,5 \times ? \times 26$ (sekal. tiiliä).

Läntisimmän ja keskim. kaarien yläpuolella, seinässä ylhäällä III ja IV kerroksen välissä, tiilistä muurattu komeron ja sen vieressä ja alla olevan kup. kaarien välillä olevat seinätiilet: $8,5-9 \times 12,5-13 \times 27-28$. $8-8,5 \times 11,5-12,5 \times 26-27$. Komeroon ei ole holvia, koska sen päällä on IV kert. ikkunalaisia tiiliä: $8 \times ? \times 26,5$. $9 \times ? \times 28$. $9 \times 13,5 \times ?$. $7,5 \times ?$.

Läntisimmän kup. kaaren ja läntisimmän komeron välillä olevat seinätiilet: $8-8,5 \times 12,5-13 \times 26,5-27$. $8,5-9 \times 13 \times 27-28$.

Tiilimitat otettu vain muutamista kohdista koska seinän ylä-osa on rappauksen peitossa.

Itäinen seinä enimmäkseen rappauksen peitossa. Seinä jakautuu ylhäällä kahteen kupolikaaren. Seinässä pohjoisimman kup. kaaren alla olevat tiilet: ylhäällä: $8,5-9 \times 12,5 \times 26,5-27,5$. Muutamia: $8 \times 12,5 \times 26,5-27$, Alhaalla lähellä pohjoismurkkaa: enimmäkseen rautapalan eita $8 \times 12-12,5 \times 25,5-26$, muutama raut. pal. $8-8,5 \times 12-12,5 \times 26,5$. Sekä muutamia tavallisia tiiliä $8-9 \times 13 \times 28$. Keskellä $8,5 \times 12,5-13 \times 26,5-27,5$. Muutamia $8 \times 12,5 \times 27,5$, muutama rautap. $8 \times 12 \times ?$. Keskellä vähän ylempänä: uudempaa koryäusmuurausta vanhoilla tiilillä $8-9 \times 12,5-13 \times 26-27$. $7,5 \times ? \times 30$. Seinässä alhaalla kup. kaaren eteläsivulla uudempaa koryäusmuurausta, tiilet melko uusia: $7-7,5 \times 13,5 \times 27$.

Seinässä, eteläisen kup. kaaren alla olevat tiilet: ylhäällä: $8 \times 12,5 \times 26,5$. $9 \times ? \times 27-27,5$. $8,5 \times 13 \times 27-27,5$, alhaalla etelämurkassa: $8-8,5 \times 12,5 \times 26,5-27$. Ovi-aukon yläreunan korkeudessa, pohj. ja eteläisen kup. kaaren keskustan ja ovi-aukon välillä: $8-9 \times 12,5 \times 26-27$. muutama: $8,5 \times ? \times 28$, edellisten tiilien yläpuolella uudempaa koryäusmuurausta vanhoilla tiilillä: $8,5 \times 12,5 \times 26,5$. $8,5 \times ? \times 31$. $8 \times ? \times 27,5$. $9 \times ? \times 27,5$.

Lähellä etelämurkkaa, olevan ovi-aukon tiilet: $8,5 \times 12,5-13,5 \times 27,5-28,5$. muutamia $8 \times 12,5 \times 26-26,5$. Ovi-aukko mahdollisesti myöhemmin tehty, koska aukon piilet eivät ole sileät, osa piileistä uudempaa koryäusmuurausta, tiilet melko uusia.

Pohjoismurkassa ylhäällä, kup. kaaren yläpuolella: $8 \times 12,5 \times 27$. $8,5 \times 12,5 \times 27,5$, vain muutama näkyvissä, rap. peitossa.

Seinässä, aivan ylhäällä, kup. kaarien yläpuolella: muutamia: $8,5 \times 12,5 \times 27,5-28$. Rap. peitossa.

Itä-seinän tiilimitat otettu vain muutamista kohdista, koska seinä on rappauksen peittämä.

Eteläinen seinä. Seinä rappauksen peittämä. Seinällä kolme uutta ikkuna-aukkoa; rappauksen peitossa. Ikkuna-aukkojen alapuolella seinä on enimmäkseen harmaan kivi muurausta, paitsi länsinurkassa jossa on pieni ala epätasaisista tiilimuurausta: $8 \times 13 \times 27-28$. Seinässä, keskimäisen ikkunan alapuolella muutamia: $8-8,5 \times 13 \times 2, 6,5-7 \times ? \times 31$. Itänurkassa muutamia kantillaan $? \times 16 \times 32$.

Seinässä, läntisemmän ikkuna-aukon yläpuolella ja sivuilla näkyvissä kaari, (mahdollisesti seinä on aikaisemmin jakautunut kolmeen eri kaareen, keskimäinen ja itäisempi vain osittain näkyvissä, koska seinä on rappauksen peittämä.) kaaren ja ikkuna-aukon välillä $8 \times 12,5 \times 26-27$, muutamia: $8 \times 12 \times ?$, $8 \times ? \times 28$, $8,5 \times 13 \times 27,5$.

Seinässä, kaaren yläpuolen ja länsinurkan välillä, ikkuna-aukon holvin korkeudella: $8-8,5 \times 12,5 \times 27-27,5$. Nurkassa ikkunan keskikohdan korkeudella uudempaa koraus-muurausta, tiilet: vanhoja sekab., sama kuin länsiseinän koraus-muuraus. Nivan uuden koraus-muurauksen alla pieni ala mahd. aikaisempaa koraus-muurausta: $7 \times 16 \times 31,5$.

Keskimäisen kaaren ja kesk. ikkuna-aukon väliset tiilet: $8 \times 12,5 \times 26-27$, muutamia: $8 \times 12 \times ?$, $8 \times 13 \times ?$, $8 \times ? \times 27,5$.

Itäisimmän kaaren ja it. ikk. aukon väliset tiilet: $8-8,5 \times 12,5 \times 26,5-27,5$, muutama: $8,5 \times ? \times 28$.

Itänurkan ja itäkaaren (kaar. ulkopuolella) välillä olevat tiilet: nurkassa ikk. aukon keskivaikean korkeudella muutamia tiiliä kantillaan, $? \times 16 \times 32$, Mahd. aikaisemman koraus-muurausta.

Itänurkassa, ikkunan holvin korkeudessa: $8 \times 12-13 \times 27$.

Eteläseinän tiilimitat otettu vain muutamista tiilistä, koska seinä on rappauksen peittämä.

Huone No 35.

Läntinen seinä. Seinän ylempi osa uudempaa koryausmurausta, enimmäkseen vanhoilla sekalaisilla tiilillä: $8,5-9 \times 12,5-13 \times 27-28$. $8-8,5 \times 12-12,5 \times 26-27$. $6-7 \times 15-16 \times 29-31$, muutamia: $8-8,5 \times 11-11,5 \times ?$ $8,5-9,5 \times 16,5 \times 33,5-34$. $9,5 \times ? \times 28$. Seinässä aivan ylhäällä muutama varvi melko uusia tiiliä: $7 \times 13-14 \times 27-28$.

Koryaus-muurauksen alapuolella, etelänurkan ja eteläisimmän ovi-aukon väliset tiilet rikaisempaa muurausta: $8,5 \times 12,5 \times 27-28$, muutamia $8 \times 12 \times 27$. $9 \times 12,5 \times 27-28$.

Et. ovi-aukon kohri uudempaa muurausta, tiilet melko uusia: $6,5-7,5 \times 13,5-14 \times 27-28$. Et ovi-aukon pohjoispieli ylempänä uudempaa koryausmurausta, alhaalla rapp. peitossa.

Pohj. nurkassa, olevan ovi-aukon kohri-tiilet: $6,5 \times 16 \times 30,5-31,5$. Aukon piilet rikkinäiset, aukon ja pohj. nurkan väliset tiilet: $6,5-7 \times 16 \times 30,5-31,5$. $6,5-7 \times 13-14 \times 28-30$. Seinässä, aukon eteläpielen kohdalla $6,5 \times 14,5 \times 29,5$, $6,5 \times 15 \times 30$, $7 \times 14 \times 30$.

Seinässä, pohj. aukosta noin 1 mtr etelään vanhemmaa muurausta: $8-8,5 \times 12,5 \times 27-27,5$.

Seinässä, etel. ovi-aukon pohj. puolella, alhaalla pieni ala vanhemmaa muurausta näkyvissä: $8-8,5 \times 12-13 \times 27$.

Seinässä et. ovi-aukosta noin 1 mtr pohjoiseen pieni ala kantillaan olevaa tiilimurausta: $? \times 16 \times 31$.

Tiilimitat otetut vain muutamista kohdista, koska seinän ala osa on rappauksen peitossa.

Huone 35 (ritorisali). Lattiataro ennen betonilattian vala-
mista kesällä 1949.

l. J. Gardberg 1949.

Elokuussa vuonna 1949 hakattiin seinien lattiatarolle koloja mutta betonilattiaa varten. Ennen tämän työn aloittamista oli seinissä lattian kohdalla seuraavaa muu-
nausta:

Pohjoisseinä (piirros 1). Seinan lattiatarolla on 18 parun-
koloa ja niiden alla yhtä nyvä vaakasuora ryvenys
pitkin seinää murevälle parulle. Tämän parun ulkopinta
on ollut seinäpinnan tasolla.

Parunkolien alapuolella on huoneen 22 pohjoisseinä. Tä-
mä on rakennettu harmaakarivista jo toisella rakennus-
kaudella, mutta se on sisäpuolella kolmannella raken-
nuskaudella varustettu tiilisellä verhomuurilla, joka otet-
tiin mainittuihin parunkoloihin sakkha. Limitys on vendi-
läinen. Tiilimitat ovat $26,5/27,5 \times 12,5/13 \times 8,5/9$, siis ~~niis~~
~~niis~~ muumilleen samat mitat kuin yleensä kolmannen kau-
den muurauskerroksissa.

Välittömästi tämän tiilisen verhomuurin yläpuolella
on yllämainittu vaakasuora ryvenys pitkin seinää mure-
välle parulle. Tämä on vielä hiltynyttä puunoria. Tämän
ryvenyksen yläpuolella ovat parunkolat. Ne näyttäivät
verhoainuvilta, eikä mitään merkkiä viittä siihen,
että täällä todella olisi ollut parunpöytä. Nämä parun-
kolat ovat muurattu aikaisintaan 1600-luvulla, siis
sillä tapauksella vuonna 1614 sattuneen palon jälkeen,
mutta mahdollisesti vasta 1700-luvulla tai jopa 1800-
luvulla Ahrenbergin aikana. Tiilimitat ovat $30,5/32 \times 15,5/16 \times 6,5/7,5$.

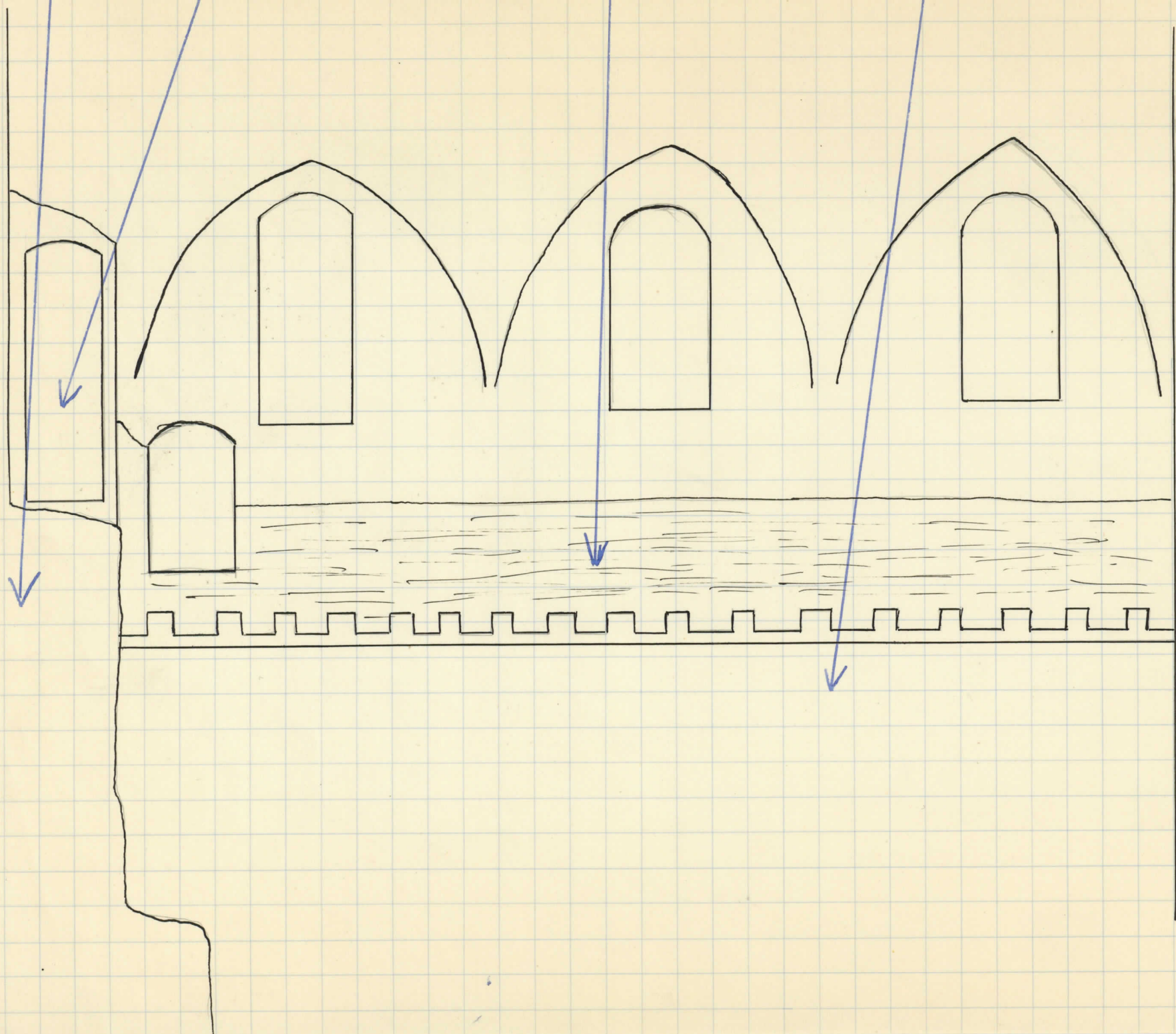
Parunkolien yläpuolella on samanlaista tiililajia
vielä 3-6 tiilikerrosta. Tämän osan yläpuolella on taas
toista tiililajia. Tiilet parunkolien tasolla olivat kel-
(jatko rivillä 5)

Kolmannen kauden nykyään purettu portace.

Itäsuurkirkossa oleva
pyykälä.

Verhommuri joka on
tehty vuoden 1770
jälkeen. Parrunkolot
ovat nykyisin myös-
häältä.

Huone 22, pohjoisina.
Rekisterin tiilikä kol-
mannella kaudella.

Piirros 1. Pohjoisina.

(jätke sivulla 1)

kertäviä, täällä ne ovat tummanpunaisia. Myöskin tämä tiilimuri on ainoastaan verhomuuri, ja se nousee parunkolosta ainoastaan 150 cm. ylöspäin; sen jälkeen tulee ritarisalin alkuperäinen muuri kilpikaareinen, jossa on sekä harmaatakiveä että tiiliä.

Tämä verhomuuri parunkolajan yläpuolella näyttää erin vanhalta: tässä on vendiläinen limitus aivan kuin ritarisalin muissa kolmannen rakennuskauden seinissä, ja tiilimitat ovat $27/28 \times 13/13,5 \times 8/9$, siis suunnilleen samat kuin yleensä kolmannen rakennuskauden seinissä. Tiilien väri on kuitenkin tummempi kuin alkuperäisten tiilien väri. Sitäpaitsi ovat selvät todisteet olemassa siitä, että tämä tiiliseinä on rakennettu vasta silloin kuin ritarisalin holvit jo olivat purettu.

Seinän länsiosassa ovat olleet jyrkät tiiliset portaat muurin sisästä, jotka muurin ulkopuolelta olevalta puolelta parvekkeelta ovat johtaneet ylös ritarisalin holvien yläpuolelle ja edelleen etelämuurin ampumakäytävälle. ~~Wäiden~~ Wäiden portaiden pohjana on ollut se tämän ja alempien huonekilojen lounaisnurkkaan rakennettu harmaakiripykälä, joka nousee pohjasta asti. Tämän pykälän yläosa on myöhemmin hävitetty, eikä portaista ole mitään muuta jäljellä kuin ~~Wäiden~~ katto ja seinä muurin sisästä. Tämä tapahtui mahdollisesti vasta 1700-luvun loppuun tai 1800-luvulla, koska portaat ovat piirretty 2. Moraeuksen piirustuksiin vuodelta 1770. Muurin sisästä ne nousevat ylöspäin ja pykälän yläpuolella ne kääntyvät länttäpäin, menevät ritarisalin länsiseinän yläosan läpi, kääntyvät jälleen etelänpäin, sekä jatkuvat edelleen ylöspäin & myhemiseen huoneeseen 60 ja kirjurinkamariin (huone 61). Tämä viimeinen osa neljännestä kerroksesta on vieläkin säilynyt.

Nämä portaat ovat siis purettu vasta vuoden 1770 jälkeen, ja ne ovat siis säilyneet kuin ritarisalin holvit purettiin. Parunkolajan yläpuolella oleva 150 cm. korkea vendiläinen muuraus on muurattu vasta sen jälkeen kuin portaat olivat purettu, siis vasta vuoden 1770 jälkeen, koska tämä muuraus peittää juuri ne kohdat missä

(jätke sivulla 7)

(jätke sivulta 5)

portaat ja pykälän yläosa olivat. Myöhemmän tiilimuurauksen yläpuolella on ritarisalin alkeuperäinen seinä.

Korunnaiskulkunsa oleva pykälä on vanhempi kuin se kolmannen rakennuskauden verho muuri joka on huoneen 22 pohjoisseinässä, koska pykälä menee tämän tiilimuurauksen alle. Pykälä on muurattu hamaastakivista, muissa niiden joukossa on myöskin muutamia tiilejä, $? \times 12,5 \times 8,5$, $? \times 13 \times 8,5$.

Itäseinä. Seinän alla on huoneen 22 itäseinä, joka on kokonaisuudessaan muurattu hamaastakivista. Harmaakivimuuraus päättyy juuri riiken kohtaan, mihin betonilattia nyt rakennetaan. Tämän rajan yläpuolella on tiilimuurauksen kolmannelta rakennuskaudelta, ritarisalin kilpikasaat.

Harmaakivimuri on muurattu reikä suurista etä pienistä kivistä, jotka eivät ole varsinaisessa laajasuunnassa limityksessä. Tämä seinä muurattiin jo toisella rakennuskaudella jolloin limitystä jaettiin kahtia paksulla harmaakivimuurilla, joka meni itämuurin keskellä olevan portin lämpöillestä pohjoismuurin samalla kohdalla olevan portin itäpääseen. Itäportin lämpöjen perustukset ovat vielä näkyvissä tämän harmaakiviseinän alla. Tämän harmaakivimuurin lajalle oli käytävä, ja muuri päättyi tällä puolella nähtävästi juuri riiken kohtaan, missä kolmannen rakennuskauden tiilimuuraus alkaa. Kruunuvistin piirustusten mukaan ei tällä käytävällä ollut mitään seinää länteenpäin, ainoastaan itäänpäin. Muurin sisällä on käytävä vielä säilynyt. Sen läntiseinä on kokonaisuudessaan tiilimittoista ja limityksestä päätteen kolmannelta kaudelta. Itäseinä on nähtävästi toiselta kaudelta. Käytävä on kalettu vasta kolmannella kaudella.

Harmaakivimuri päättyy kohtaan, joka on pohjois-seinän vasankolojen yläreunaa suunnilleen 15-20 cm. korkeampana. Itäseinässä ei ole vasankoloja.

Kolmannen rakennuskauden tiiliseinä on rakennettu vundiläisellä limityksellä. Tiilimitat ovat $2\frac{3}{4} \times 12,5/13,5 \times 8,5/a$.

(jätke sivulla 9)

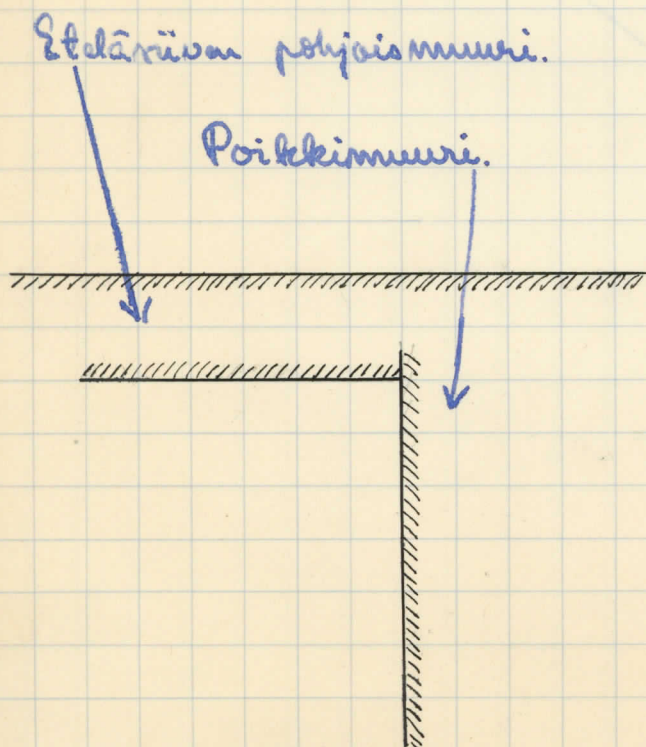
(jätke riville 7)

Koivillismurkasa on pureaus, huoltavasti vuodelta 1939, josta ~~muurin~~ iästä päästään selville. Lattiataason alla on harmaakivinen poikkimuri vanhempi kuin Eteläriven ~~poikkimuri~~ pohjoismuri; pohjoismuri on rakennettu poikkimuria vastaan. Lattiataason yläpuolella, siinä missä tiiliseinä käytävään on harmaakivisen poikkimuurin jatkona, on korotettu pohjoismuri vanhin (tämä korotus tapahtui kolmannella rakennuskaudella, mutta siis ennen kuin ritarisalin itäseinä huudettiin rakentamaan). Pohjoiseinän kilpikaaret rakennettiin kuitenkin vasta itäseinän jälkeen. (Piirros 2.)

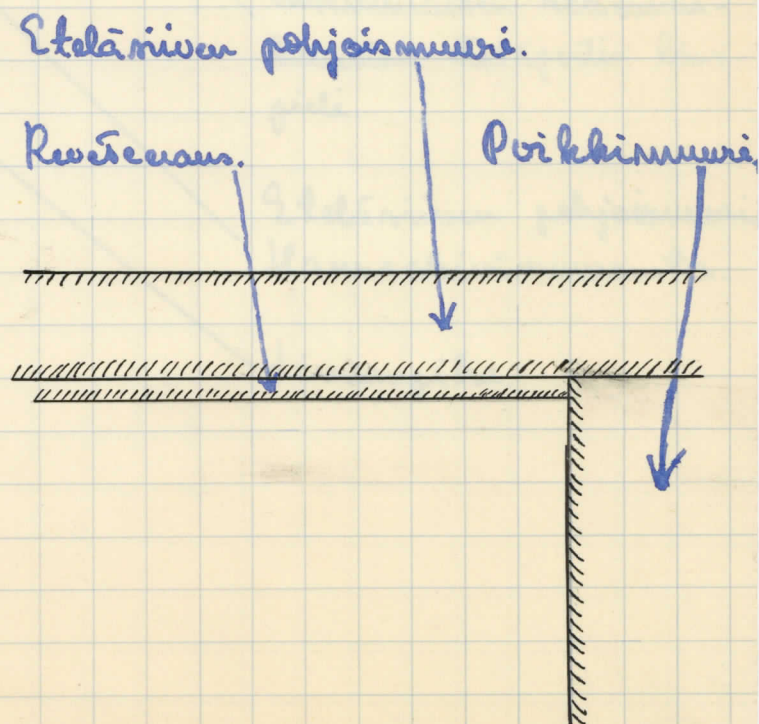
Eteläseinä. (Piirros 4.) Ritarisalin eteläseinänä on harmaakivimuri, mutta muurin paikoin on tiilejä harmaakivien joukossa. Kahdessa oli mitat $27 \times ? \times 9$ ja $26,5 \times 13 \times ?$. Näitä tiilikiviä on varsinakin lattiataason ylä-
(jätke riville 13)

Piirros 2. Eteläriven pohjoismuurin ja poikkimuurin iksuhteet.

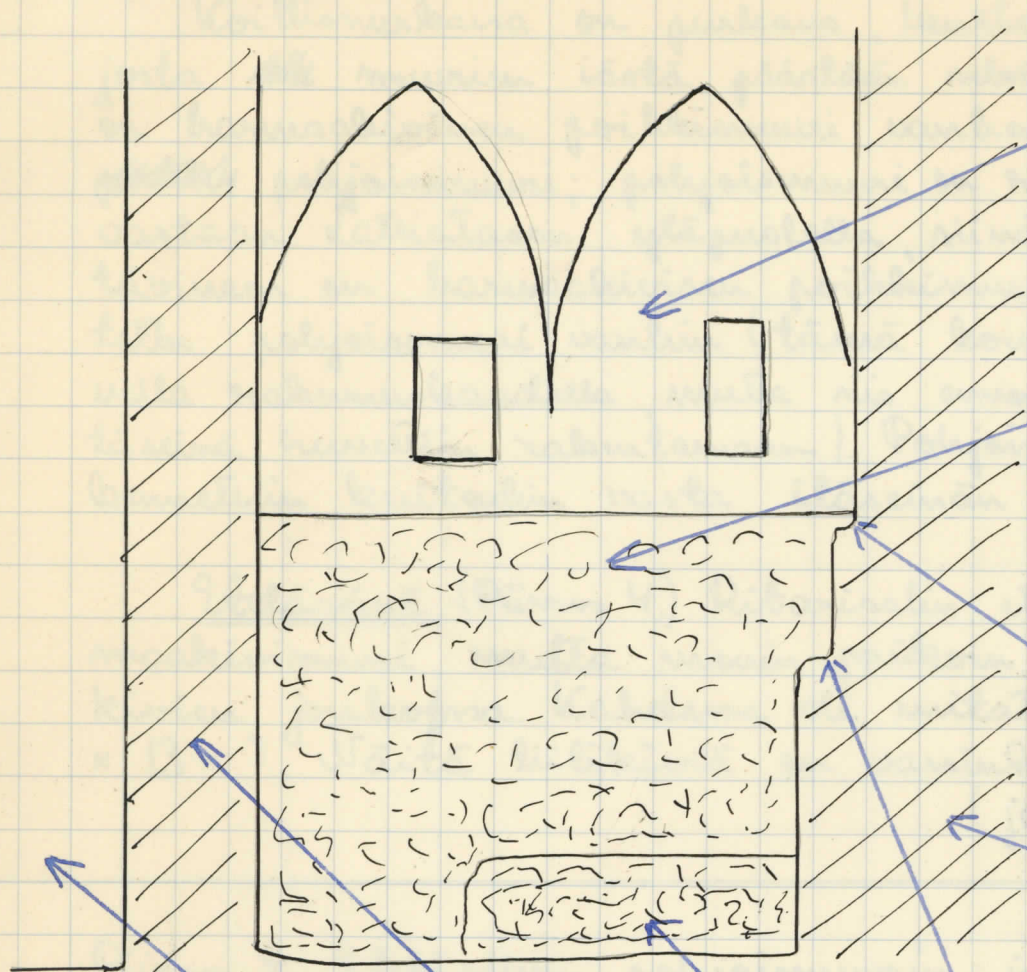
a) huoneen 22 kohdalla:

b) huoneen 35 kohdalla:

Piirros 3. Itäseinä.

Ritarisalin kilpikar-
ret, tiilimuurauksta.

Huone 22, itäseinä,
harmaatäkievä. (din-
nangihan poikkeimuu-
toiselta rakennuskaun-
della. Päätyy juuri
lattiatasen kohdalle.

Ensimmäisen raken-
nuskauden muurin
raja. Kulkoo pitkin
koko seinää.

Eteläriiven etelämuu-
ri, harmaatäkievä.

Muurista suunnilleen
50 cm. ulkonut ksc.
Kulkoo pitkin koko
seinää.

Ensimmäisen rakennus-
kauden eteläportin läm-
pide.

Eteläriiven pohjoismuuri
hannakivimuurauksta.

dinnangika.

(jatko rivulta 9)

puolella, ja näyttää siltä kuin olisi tämä kohta korjattu kun lattianvasat joskus ovat uudistettut. Tämä lattian yläpuolella oleva harmaakivimuuvi nousee melkein ikkunapenkin korkeuteen. Tästä ylöspäin on tiilimuuvi, tai ainakin tiilinen seinäpinta (= kolmannen rakennuskauden kilpikaaret). Ikkunapenkin yläpuolella lienee koko muuri muuten kolmannella rakennuskaudella. Seinän länsiosassa alhaalla olevan aukon yläosa näyttää meille siihen toisen rakennusvaiheen muuri päättyi. Tästä aukosta päästiin toisella laudella ulos ulkopuolella olevalle puiselle ampumakäytävälle.)

Juuri lattiatason kohdalla on 40-45 cm. leveä arkelma; alla oleva harmaakivimuuvi ulkonee ritarsalin eteläseinästä. Tämä arkelma on nähtävästi jo kolmannella rakennuskaudella korjattu lattia-vasat. Näyttää siltä kuin olisi tämä arkelma ollut peitetty yhdellä tai kahdella tiilikeroohella, mutta tämä pinta on nyt niin kulunut, ettei montaa ehjää tiiltä ole löydettävissä. Seuraavat tiiket soitiin mitata: $28 \times ? \times 8,5$, $? \times 14 \times 8,5$, $? \times 14 \times 9$, $? \times 14,5 \times 8$, $? \times 14,5 \times 8,5$. Vasankoloja on ainoastaan yksi, se on ihan seinän länsipäässä, aivan arkelman yläpuolella. Parru on kulunut pitkin länsiseinää. Parrunkolon syvyys arkelman yläpuolella olevassa muurissa on 20 cm.

Kun arkelman päällä olevat tiiket poistettiin, tuli pitkin koko seinää aivan nileä harmaakivipinta erille. Arkelman kulma oli myöskin hyvin tasainen ja terävä. Tämä johtuu siitä, että tämä arkelma on ensimmäisen rakennuskauden muuriharja, josta käytettiin ampumakäytävän lattiana. Tämä nileä pinta jätkui yllä olevan muurin alle vielä 50 cm, ja sen korkeus oli siis ainakin 95 cm. Muurin rissä oli noin 2 cm korkea väli, jossa oli lahonneita puumoria. Ampumakäytävän päällä on nähtävästi ollut lautoja. (Piirrokset 5 ja 6.) Tämän arkelman alapuolella, suunnilleen kolme metriä alempana, on toinen arkelma, josta ulkonee muurista. Ylempään arkelmaan puurak-
(jatko rivulta 21)

Kaksi parrunkolaa muurin sisällä 20 cm seinäpinnan
sisäpuolella. Vasenpuolinen ainakin 245 cm korkea. Parrut
olivat jätetty muuriin ja täydettiin lahonneina rieltä.

Pikaristolin itäseinä, harmaakivi-
muurausta. Monin paikoin on tiilejä
harmaakivien joukossa.

Ensimmäisen rakennuskauden
muuriharja; ulkonee pikaristo-
lin itäseinästä 40-45 cm.
Harjan päällä oli muurin si-
sällä lahonneita laudoja.

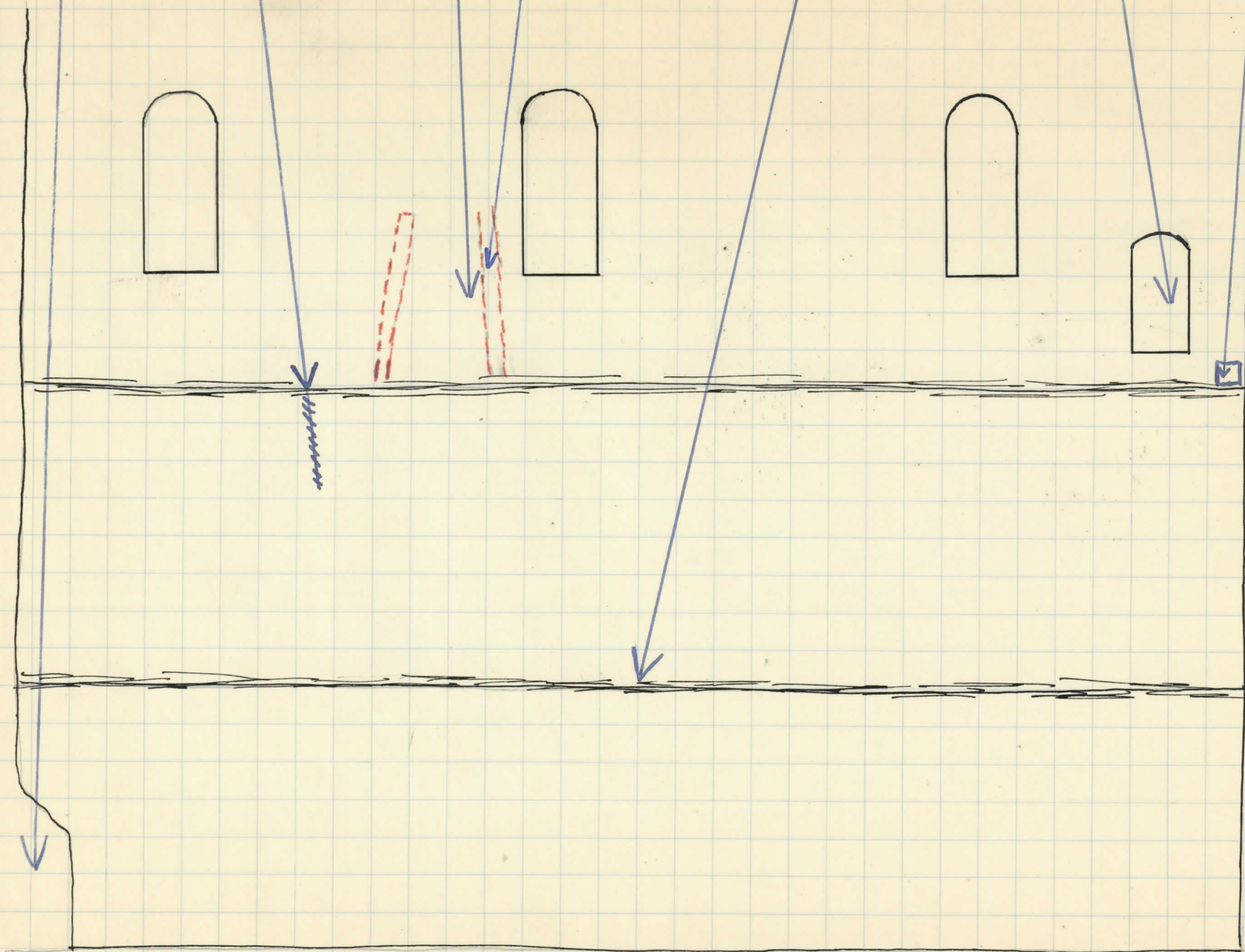
Itäpostin
länkipäli.

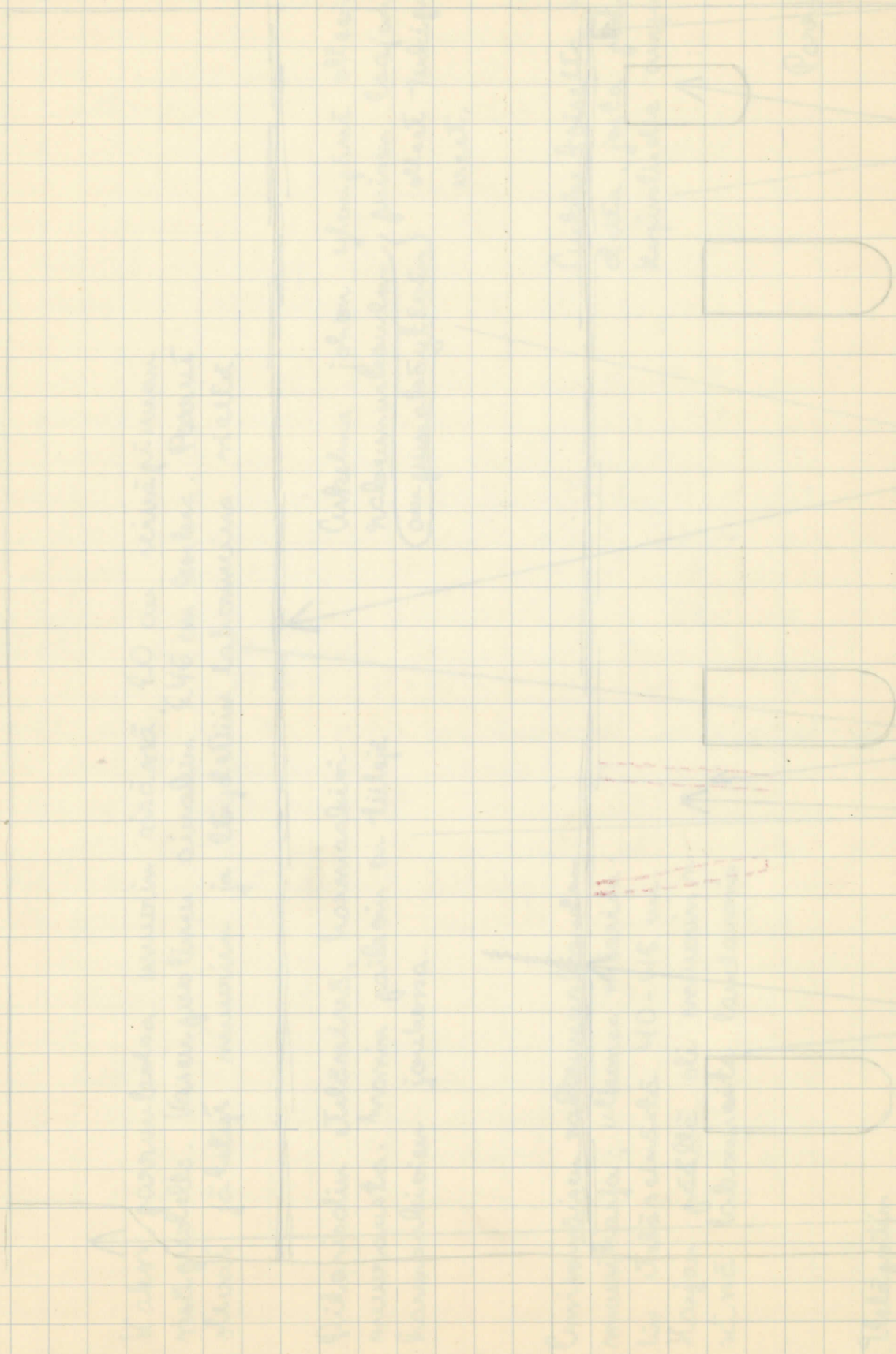
Arkelma johon ylempänä olleen ensimmäisen
rakennuskauden ampumakäytävän puolen laajennuksen vintin
olleet terkipuut ovat noja-
neet.

Arkelma toiselta rakennuskaun-
della, josta päästiin ulos yllä-
kopuolille ampuakäytävälle.

Parrunkola.

Piirros 4. Itäseinä.

Piirros 5. Eteläseinä, pystysuora leikkaus.

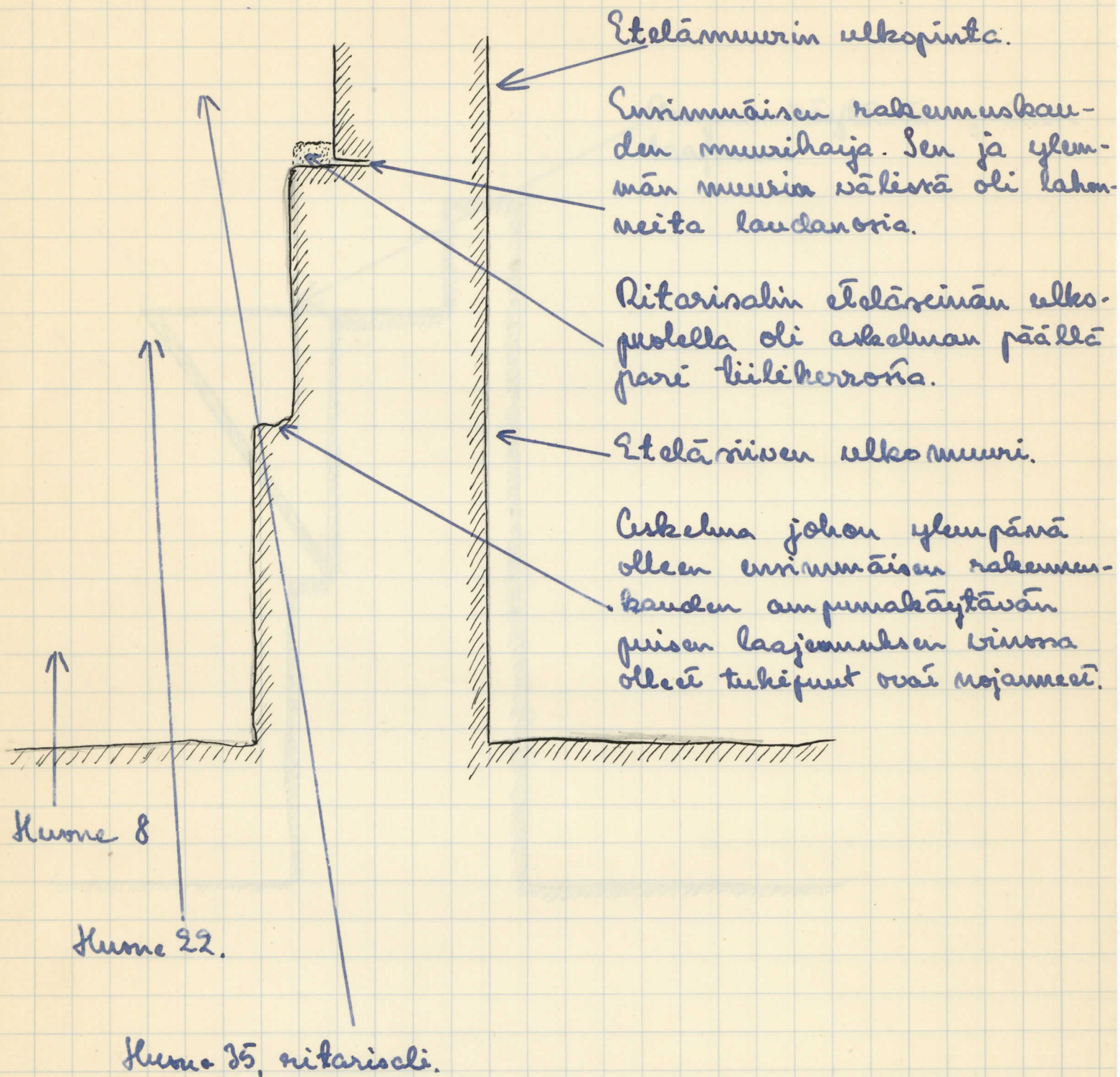
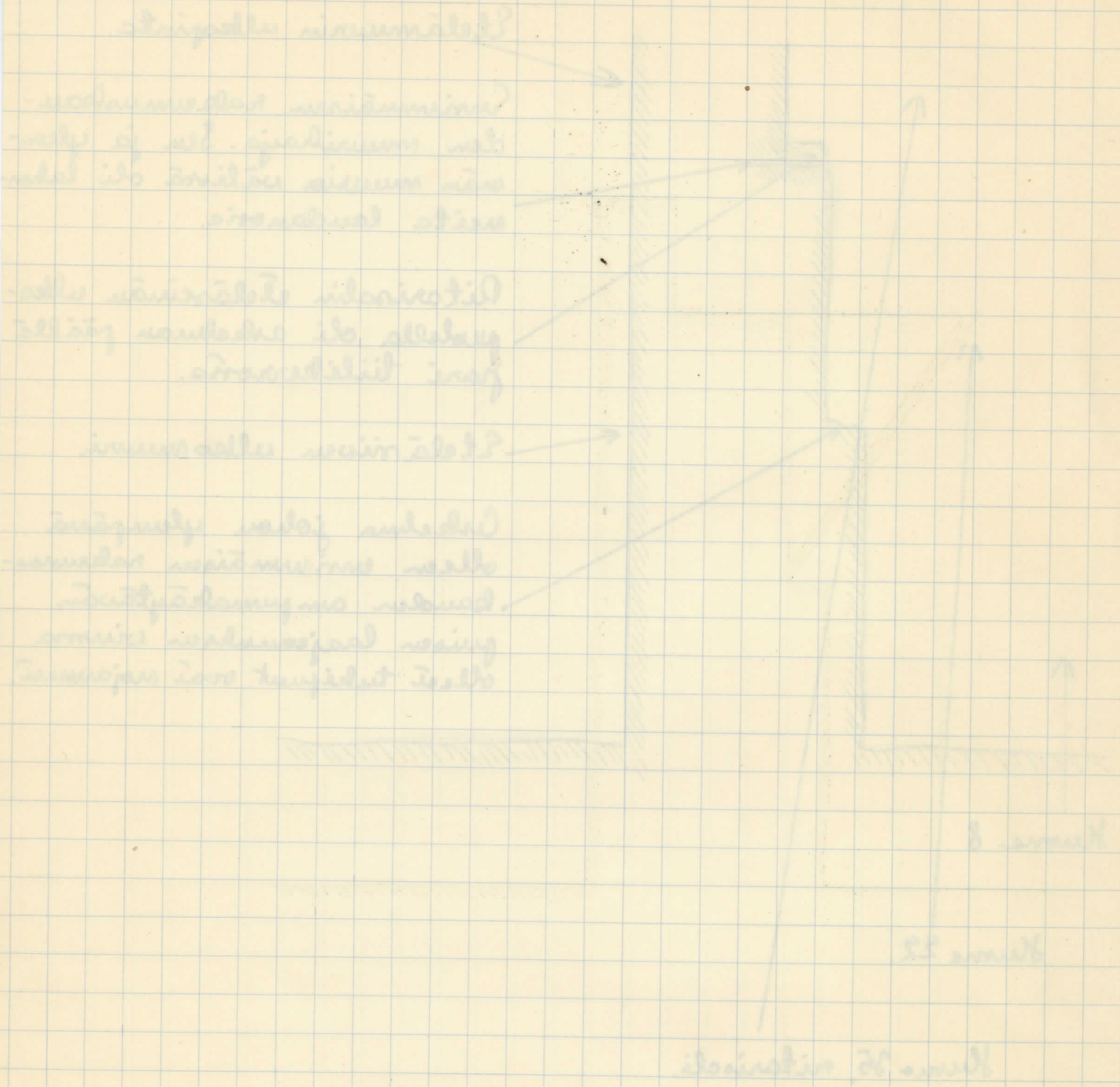

Figure 2. Theoretical diagram of the system

Piirros 6. Eteläriven etelämuri aurinkuäiselle rakennus-
kaudella ampumakäytävään. Rekonstruktio.

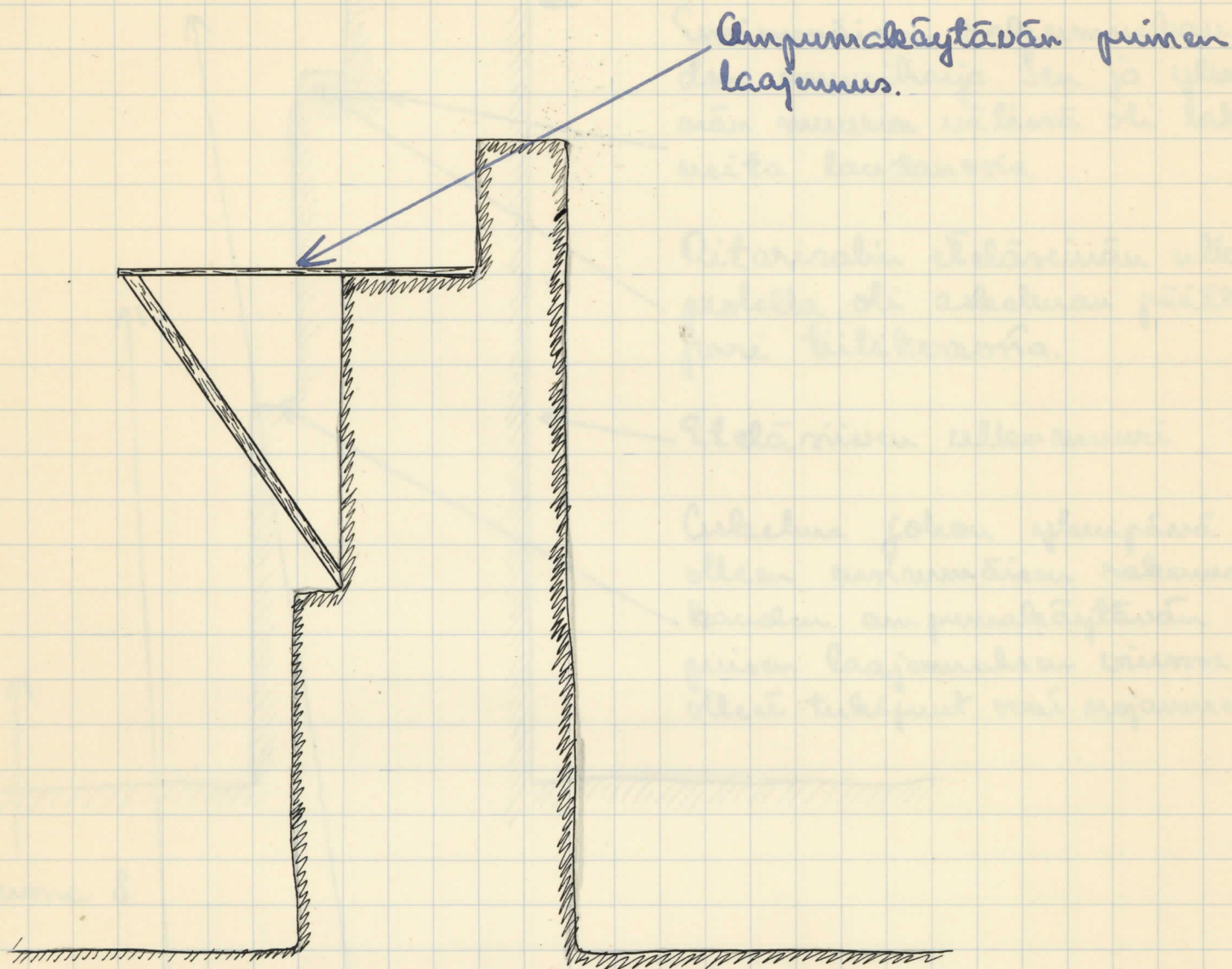
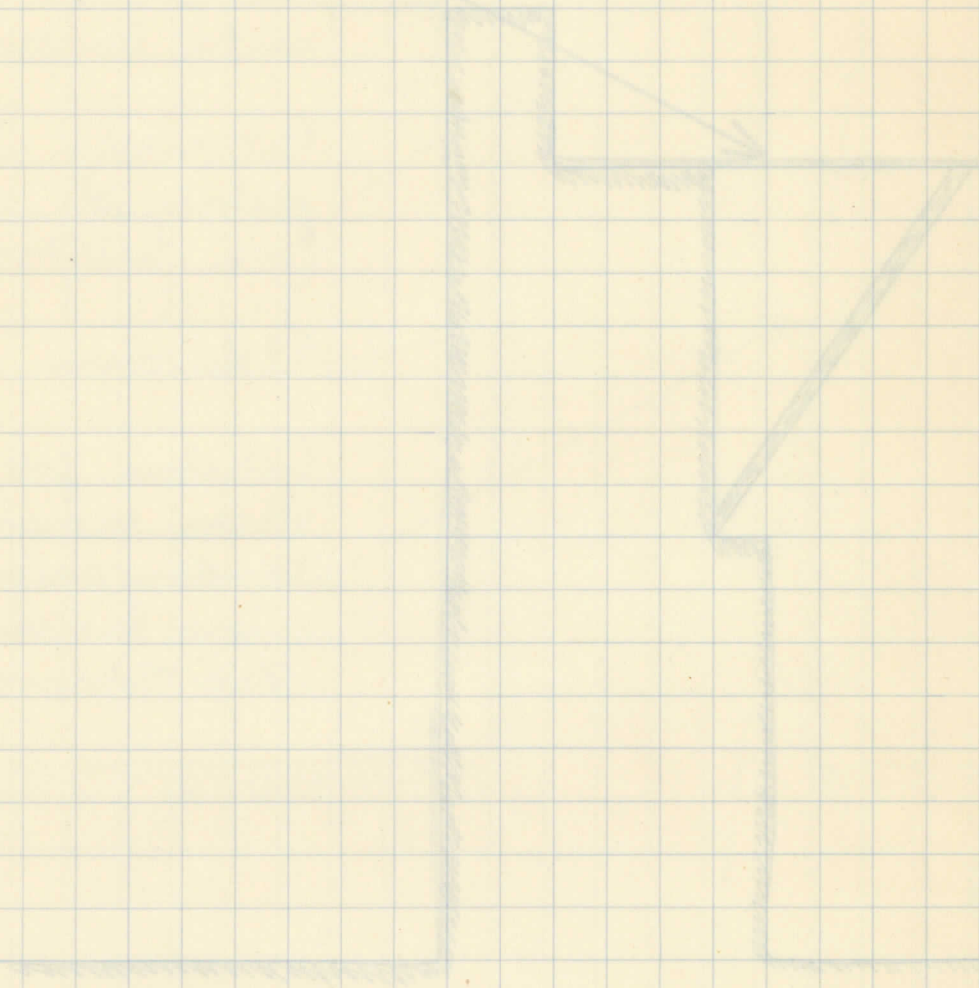

Diagram of a building with a staircase and a ramp.

Diagram of a building with a staircase and a ramp.

(jatko sivulta 13)

(sisään päin)
 viike tuli muurista ulospäin, ja sen ulkopäästä lähti
~~mitä~~ parruja vinona alaspäin alla olevaan kynnyseseen
 (piirros 6). Muurin ulkoosassa oli huhtavasti harnac-
 kivinen rintavarustus.

Enimmäisen rakennuskauden rintavarustuksesta ete-
 läosasta kirjoittaa maisteri Vrangvist kirjassaan "Turun-
 linna keskiaikana" sivulla 22 ja seur.: "Jo seuraavana ra-
 kennuskautena tarvitettiin muuri hammastuksen yläpuolel-
 ta perustuksen vahvuiseksi, joten yläosan vanha pinta jou-
 tui uuden kerroksen alle. Kun eteläpuolella tehtiin tähän
 kerrokseen kosaickeja vanhaan pintaan asti, tuli tänä
 myöhemmässä kerroksessa erille pari merkillistä parrun-
 jäännöstä. Ne olivat pystyssä nojaten hammastuksen ja niiden
 asento oli ulospäin vino. Ne ovat ilmeisesti kannattaneet jo-
 lain muuriin liitintyä laitetta, joka huomollisimminkin on
 ollut ampumakäytävän puinen laajennus. Voi hyvin hel-
 posti ajatella, miten seuraavana rakennuskautena lait-
 teet saivat olla mahdollisimman kaavan pystyssä, kunnes
 ne muuraustyön määrättyllä asteella täytyi poistaa ja
 katkaista kannatusparut, joiden tyvet sitten jäivät
 uuden muurauksen sisälle."

Se parrunkolo joka löytyi seinän länniosasta, on poh-
 joisseinän uudempi parrunkoloja 8 cm. alempana.

Länniseinä. Länniseinä on lattian kohdalla harnac-
 kivimuurausta, muttei samalla korkeudella kuin itä-
 seinällä alkaa tiilimuurausta. Harnackiivien joukos-
 sa on myöskin tiilejä. Muuri on kokonaisuudessaan
 rakennettu toisella rakennuskaudella, sillä takana
 oleva huone, vanhivartijain huone (nro 23) rakennettiin
 jo silloin. Tiilimuuraus on ainoastaan verhomuuri.
 Se on muuessa paikassa paikattu, mutta sen vanhim-
 mat osat ovat kolmannelta rakennuskaudelta. Seinän
 yläosasta on ainakin pohjoisin osa rakennettu vasta
 vuoden 1770 jälkeen, koska pohjoisseinän yhteydessä kävi-
 tellyt portaat ummivat tällä kohdalla läpi seinän. Ilä-
 mä portaat ovat purettu jorhuo 1700-luvun lopussa
 tai viime vuosisadalla. Seinän yläosassa ei kuitenkaan
 (jatko sivulle 26)

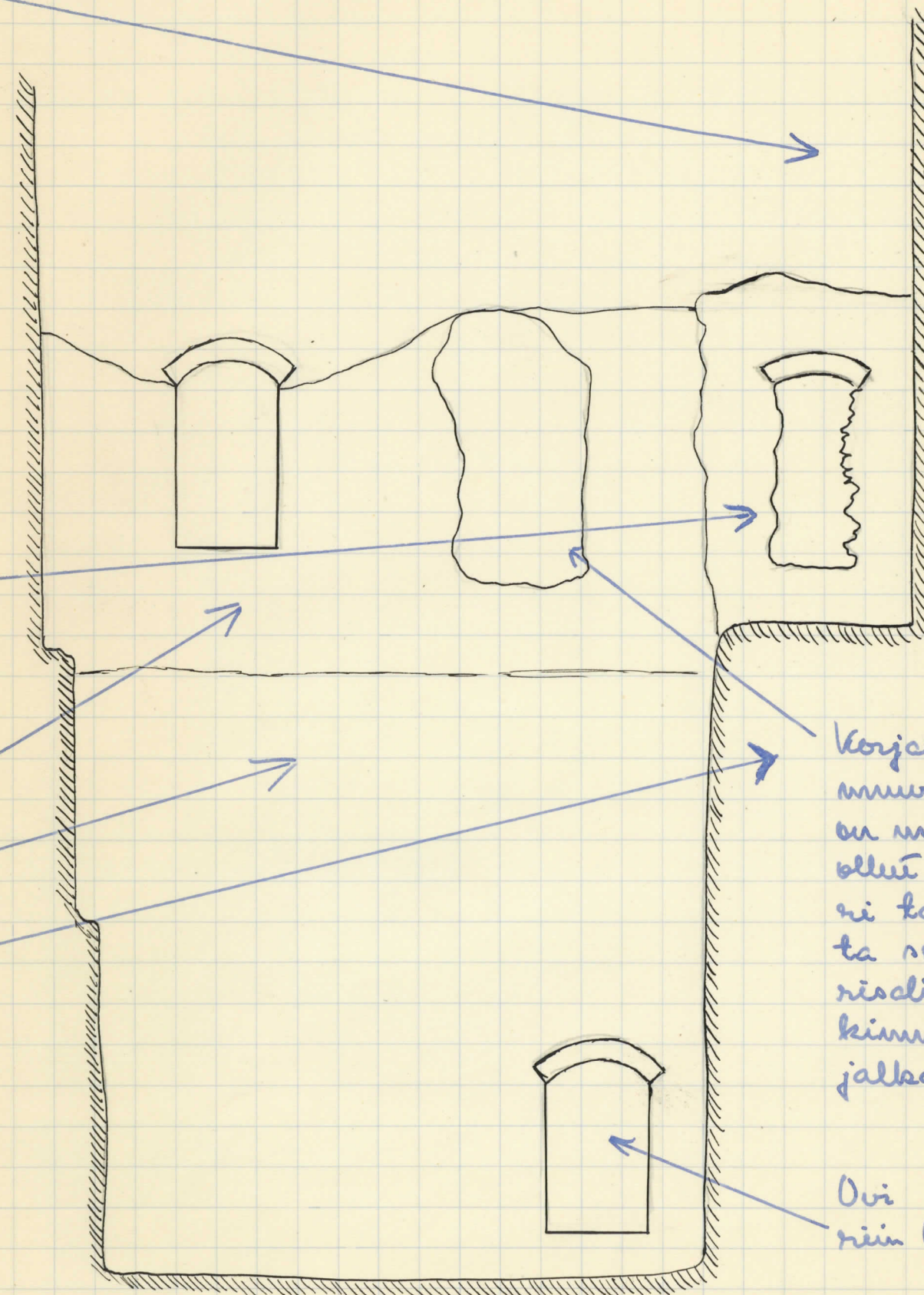
Tällä kohdalla menivät vikeassa olevasta muurista tulevat portaat seinän läpi. Nämä portaat purettiin vasta joulukuun vuoden 1770 jälkeen, ja ainakin tämä osa seinästä ~~kyi~~ täytyy olla rakennettu vasta sen jälkeen ~~kun~~ kun portaat jo olivat purettu. Seinän yläosa ei kuitenkaan ole mitään merkkejä siitä, että sitä ~~ei~~ olisi paikattu, ja on mahdollista, että koko seinäosa viivan yläpuolella, siis lounaiskulmasta huoneiskulmaan on rakennettu vasta vuoden 1770 jälkeen.

Tällä kohdalla jätkäi murkasa oleva pykälä yläpään karmatseen muurista tulevia portaita. Seinä on tällä kohdalla korjattu pykälän purkauksen jälkeen, siis vuoden 1770 jälkeen. Oviaukon pisele ovat epätasaisia, niihin on jätetty hampaita. Niitä pääsee siihen lähtävään, joka toiselta rakennuskaudelta alkaen johti etelärivein pihapuolella muurilta puupavilkkelta huoneeseen 33 tämän p.o. seinän takana, siis vanhinartijain huoneeseen.

Tiilimuurausta karmamelta rakennuskaudelta.

Karmaskivimuurausta toiselta rakennuskaudelta.

Huoneiskulmassa oleva karmaskivi pykälä, jonka yläosa on purettu.

Korjattu osa. Tiilimuurausta. Tämä on mahdollisesti ollut joku pikareti tai jostain muuta sellaista ritareiden holvien kirkunnäistä holvi-jälkeä varten.

Ovi huonekamarin (huoneeseen 4).

Journal of [illegible]

[Faint, illegible handwritten text in the top section of the page.]

[Faint, illegible handwritten text in the middle section of the page.]

[Faint, illegible handwritten text in the lower middle section of the page.]

[Faint, illegible handwritten text in the bottom section of the page.]

(jatko sivulla 21)

ole mitään merkkejä siitä, että sitä olisi paikattu, ja on mahdollista, että koko seinän yläosa lounaiskulkusta luoteiskulkuaan on rakennettu vasta jorhus vuoden 1770 jälkeen. Limitys on vendiläinen. (Piirros 7.)

luoteiskulkunsa on pohjoisseinän yhteydessä mainittu harsakivi-pykälä, jonka yläosa on purettu. Länriseinä on täällä puretum osan kohdalla korjattu pykälän purkauksen jälkeen, siis vuoden 1770 jälkeen. Tämä seinäosassa on viiraukko, jonka piletit ovat aivan epätasaisia, niihin on jätetty hampaita. Viiraukosta pääsee siihen käytävään, joka toiselta rakennuskaudelta alkaen johti eteläriiven pihanpuolella menwältä puuravestheleitä huoneeseen 33 tämän p.o. seinän takana, siis vankivartijain huoneeseen.

Seinän keskiosassa on tiilimuurauksessa tiilillä korjattu osa (piirros 7). Tämä on mahdollisesti ollut joku pilasteri tai jokin muuta sellaista ritarisalin holvien keskimmäistä holvijalkaa varten.

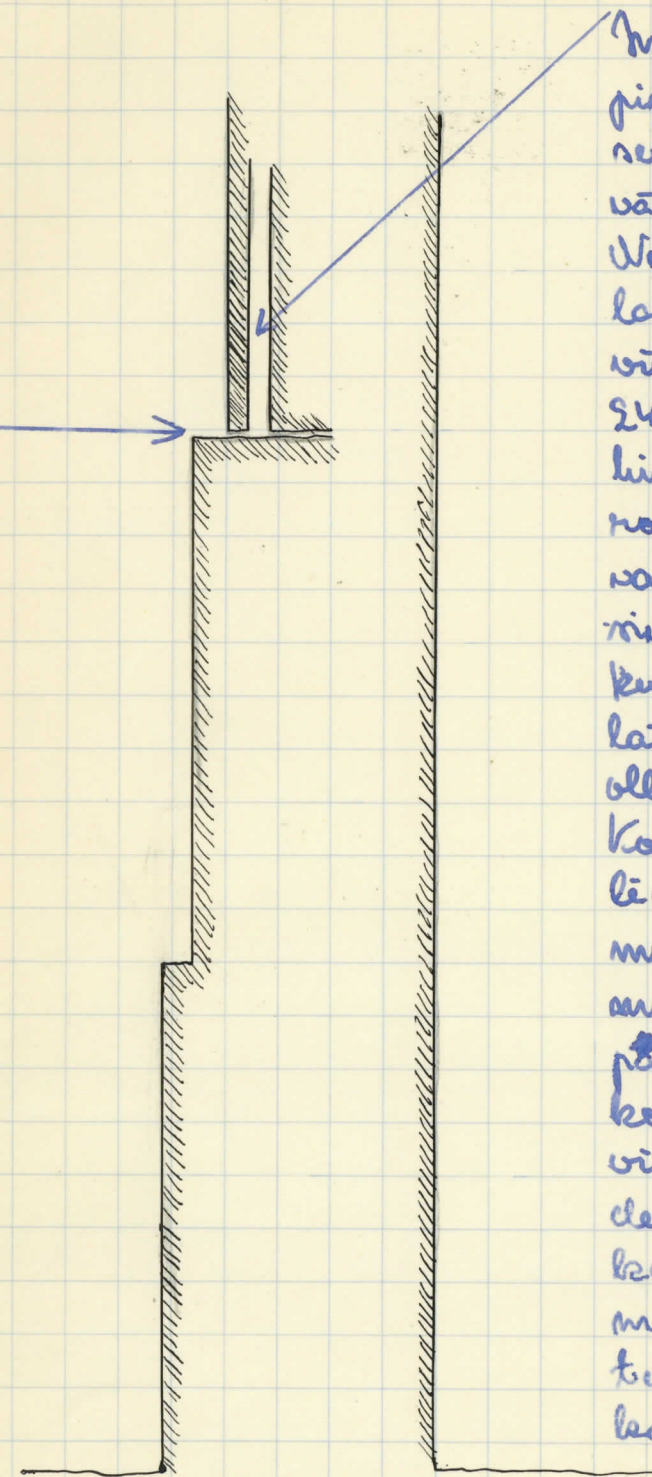
linäys 1. Pohjoisseinä. Kun betonilattian parunkolot hakattiin pohjoisseinään, voitiin todeta, että vanhojen parunkolojen alla oleva tiilimuri oli ainoastaan reuterhaus, kapea kuori. Tämä kolmannelta rakennuskaudelta oleva tiilimuri oli 50 cm paksu. Tiilimuurin ja vanhan toiselta rakennuskaudelta olevan harsakivimuurin välillä ei ollut mitään niteitä. Tiilimuri on ajan kuluessa liikkunut niin että muurien välissä nyt on 15 cm leveä rako. Toisen rakennuskauden harsakivimuurin pinnassa oli mörkeä, huultavasti vuodelta 1363 jolloin linnaa pöritettiin ja poltettiin.

~~Seinän pohjoispuolella~~ Toisen rakennuskauden harsakivimuurissa oli reuterhausmuurin parunkolojen tasolla ryöpyä pitkin koko seinää. Se oli ilmeisesti tehty vakkasuuraa parua varten. Syvyys oli 28 cm., leveys 18 cm. Kolmas oli runsaasti tuokea. Kolo oli samalla korkeudella kuin se arkelina joka on eteläseinänä kättistam, koh-

(jatko sivulla 29)

Piirros 8. Itäseinä, pystyleikkaus, toisen seinän sisästä olevan pystypuun kohdalta.

laualattia on maunyt urimmaisen rakennus-
kauden muurikojan reunasta ainakin 120
cm. sisäänpäin. Muurin koko leveys on ollut
240 cm.

Muurin sisästä, 20 cm. seinän
pinnasta, löydettiin keskimmäi-
sen ja itäisimmän ikkunan
välistä kaksi parrua pystynä.
Ne olivat molemmat jähkästi
lahonneet. Itäisin oli hiukan
vinaa länteenpäin ja ainakin
245 cm korkea; läntisempi oli
hiukan vinaa itään päin (piir-
ros 4). Ne eivät kuitenkaan to-
kanneet toisiaan. Molemmat mu-
rivat ylöspäin urimmaisen ra-
kennuskauden puulattiaa. Puu-
lattia oli päiden alla, eikä ne
ollenkaan olleet lattian sisästä.
Koska ne kokomaisuuksensa o-
livat toisen rakennuskauden
muurissa, sekä jätetty tähän jo
muurauksen yhteydessä, ja ri-
pittäi ulottuivat juuri riiken
kohdasta (ikkunien välissä ole-
vien kalkkivikonsolin kohden-
delle) missä toisen rakennus-
kauden muuri päättyi, on
mahdollista että niitä on käyt-
etty rakennustelineinä toisen
kauden rakennustöissä.

(jätke rivulta 25)

dalla. Mahdollisesti on täällä jo toisella kaudella ollut puulattia: seinään jätetty askelma oli riittävä tapauksessa käytetty lattiavarojen kiinnikkeinä.

Jokaisen viimevuorisadan parvunkolon yläpuolella oli kaksi nauttaridettä, jotka kaunattiivat yllä olevaa tiili-muuria. Kaikista päätään ei näissä koloissa koskaan ole ollut varoja.

Lisäys 2. Eteläseinä. Muurin risästä, 20 cm risäseinän pinnasta, löydettiin keskimuotoisen ja itäirinnun ikkun-
van välistä kaksi parvea pystysä. Toinen oli pyöreä (lä-
pimittä 20 cm.), toinen oli veistetty nelikulmaiseksi. Ne
olivat molemmat pahasti lahonneet. Itäisempi oli kiin-
kan vinossa länteen päin ja ainakin 245 cm korkea. Län-
tisempi oli kiinan vinossa itäängän (piirros 4). Ne ei-
vät kuitenkaan tavanneet toisiaan. Molemmat nousivat
ylös muinaisen rakennuskauden puulattiasta. Pui-
lattia oli parvunkäiden alla, eivätkä ne ollenkaan
olleet lattian risästä (piirros 8). Koska ne kokonai-
suudessaan olivat toisen rakennuskauden muurissa,
ne jätetty tähän jo muurauksen yhteydessä, ja niitä
piti ulottuvien juuri siihen kohtaan (ikkunien vä-
lissä olevien kalkkikivikonsolien korkeudelle) missä
toisen rakennuskauden muuri päättyi, on mahdollista
että mitä on käytetty rakennustelineinä toisen kaud-
en rakennustöissä.

Askelman ~~alalla~~ kohdalla on 85 cm parvien vä-
lissä.

Suuremman rakennuskauden ampumakäytävän
puulattia on nykyisen askelman reunasta mennyt
ainakin 120 cm muuriin risään. Seinan koko paksuus
on ollut 240 cm.

FLIKKO 35C

Punkaus.

(amppeenmuurattu ovi-aulkko h. 35m eteläreinässä)

35. C.

segmenttihaarinen
~~tyrskyätköinen~~

Umppeamuurattu oviaukko itel. muurin läpi. Täytetty tiileillä ja harmailta kivillä. Tiilien joukossa profiilitiiliä sekä 5 kpl tiililaattaa. Oviaukko johtaa kumusta 35 eluviistoon vasemmalle ulos. Pöytä viittä peltipäin (johto s. 3.)

Tiilet ulkokuolan kaareissa:

$27,5 \times 13 \times 8,5$	$26,5 \times 13,5 \times 8$
$? \times 12 \times 8,5$	$27 \times 12,5 \times 8$
$? \times 12,5 \times 8$	

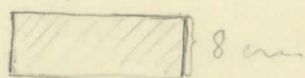
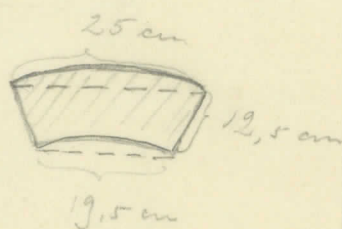
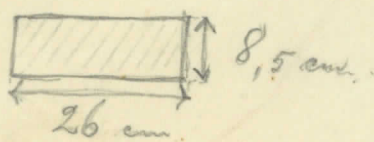
Tiilet ovenpielissä:

$26 \times 12,5 \times 8$; $25,5 \times 12 \times 7,5$; $27 \times 12 \times 8$; $26,5 \times ? \times 8$
 $27 \times 13 \times 8$; $26,5 \times ? \times 8,5$; $27 \times ? \times 8,5$; $28,5 \times ? \times 9$
 $27,5 \times 13 \times 8,5$; $28 \times ? \times 8$; $28 \times ? \times 9$.

Tiilikivilaatat:

$25,5 \times 24,5 \times 6$
 $26 \times 25 \times 5,5$

Profiilitiilet:

$26 \times 8,5 \times 6; 10$
 $27 \times 8,5 \times 6; 9$

Tiilet kalvalla:

$28 \times ? \times 8,5$
 $27 \times ? \times 8$
 $27,5 \times ? \times 8$
 $26,5 \times ? \times 7,5$
 $27 \times ? \times 8,5$
 $26 \times ? \times 8$

Tiilet takaseinässä:

$33,5 \times ? \times 9,5$; $28 \times ? \times 8$
 $33,5 \times ? \times 9$; $27 \times ? \times 9,5$
 $? \times 17 \times 9$; $? \times 13,5 \times 9$
 $? \times 12 \times 8$; $? \times 19 \times 8$

(Valtaren
Kirjasto)

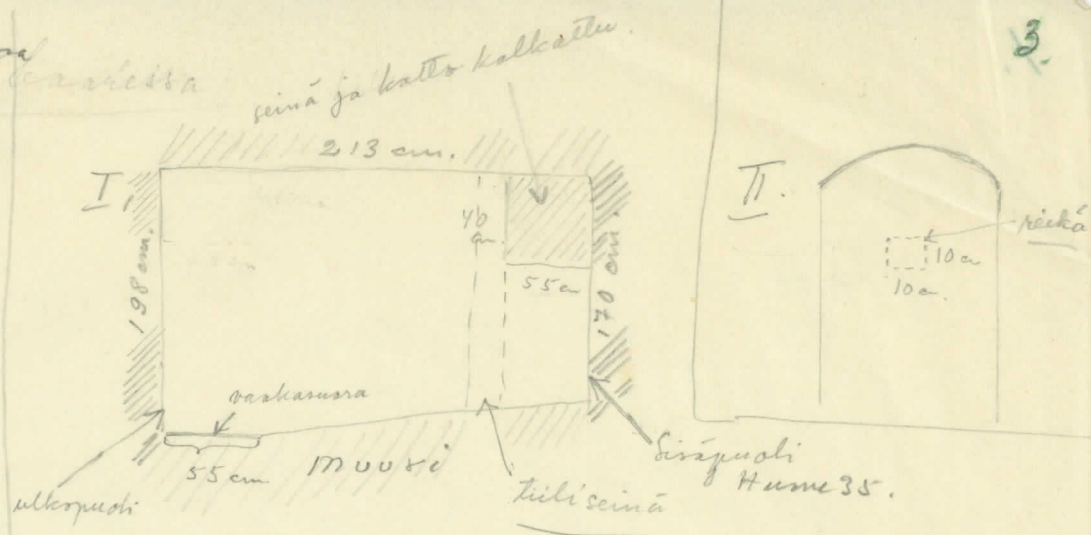
35
C

(jalk.)

Tiilet kirkon ulkopuolelta

kaaresta

$26,5 \times 13 \times 8$
 $26 \times 13,5 \times 8,5$
 $2 \times 13 \times 9$
 $? \times 12,5 \times 8$

Seinät ja katto muurattu tiiltä. Laski karmasta, sen seinä jalkin
 pieniä kiviä ja kevyitä pieniä kalkkipaloja. Kalmuun on myös laasti murene
 on suuria kalkkipaloja, suurempia kiviä sekä tiiliä. Pohja tehty laski karmasta
 kivistä niiden avulla karmasta laasti. Oviaukon sisäpuolella on
 kalkkajä seinä kalkattu. (Elin yllä oleva kuva I) Oviaukon ylä-
 osassa oli täydetiilien läpikäyminen (kuva II) joka alkoi ulko-
 puolen tiilikerroksen takana ja loppui sisäpuolen tiili-
 kerroksen eteen. N. 55 cm sisäpuolelta tiili seinä, sen takana
 täytemuurauksta.

Huone 36. Suvimmäisen rakennusvaiheen rintavarustus.
Huoneen pohjoisseinässä olevat aukot.

C. G. Gaudoy. 1949.

Keskiaikaisen kuminkaavalin pohjoisseinässä, huoneessa 36, on kaksi komeroa, joista toinen on rakennettu käymäläkäki, luultavasti jo toisella rakennuskaudella, jolloin keskiaikaisen kuminkaavali rakennettiin ja huone holvattiin uni kerta. Toisessa komerossa, itäisessä, on pieni puolipyöreä ikkunaukko. Molemmat komerot ovat kulmamuotoiset. Seinät ovat molemmissa rakennettu tiilestä, ja tiiliaines on molemmissa sama. Komeroiden kattoina ovat lakeet tiilibaarit. Itäisen komeron länniseinässä on pieni komero, joka on rakennettu tiilestä. Län-
 tisen komeron länniseinässä on toinen, hieman suurempi komero.

Tiilimitat komerojen seinissä ovat seuraavat:

Itäinen komero, lännein.	Itäinen komero, itäseinä.	Läntinen komero.
29 x ? x 8,5	27,5 x ? x 9	29 x 13,5 x 9
29 x ? x 9	28 x ? x 9,5	29 x ? x 9,5
29 x ? x 9	28,5 x ? x 9,5	29,5 x ? x 9,5
29 x ? x 9	29 x ? x 9	
29 x ? x 9,5	29 x 13,5 x 9,5	
29,5 x ? x 9,5	29 x ? x 9,5	
29,5 x ? x 9,5	29 x ? x 10	
29,5 x ? x 9,5	? x 13,5 x 8	
29,5 x ? x 9,5		
30 x ? x 9		
30 x ? x 9,5		
? x 14,5 x 9		

(Teksti jatkuu sivulla 11.)

Piirros 1. Huoneen 36 polyjoisseinän polyjakaava piirrettyä ensimmäisen kerroksen huoneen 7 polyjoisseinän polyjakaavaan. Mitakaava 1:100. Kolmannen kerroksen risäissä olevat vanhat muurit piirretty punaisella tussilla.

Polyjoismuurin ulkopinta.

Seinän risäissä oleva käytävä ensimmäisen rakennuskauden ampuhakäytävälle. Seinät tiilestä. Toisella kaudella rakennettu käymäläkivi.

Toinen seinän risäissä oleva käytävä ensimmäisen rakennuskauden ampuhakäytävälle. Seinät tiilestä. Lännessivillä on pieni komero. Toisella kaudella on käytävä paneelipeite, ainoastaan yläosana on pieni aukko.

Vanha rikeä muuripinta toisen ja kolmannen kerroksen verhoimuurin (kilpikäär) alla. Kulma rakennettu tiilestä, muutama harmaakivimuurasta.

Parru komeron pohjana. Sen pää näkyy polyjoismuurin ulkopinnassa. Se on huoleavasti kunnatantui ensimmäisen kauden ampuhakäytävä. Käytävän lännessivillä on samalla korkeudella toinen parrureikä. Samalla korkeudella on parrureikiä pitkin koko muuris länneen päin.

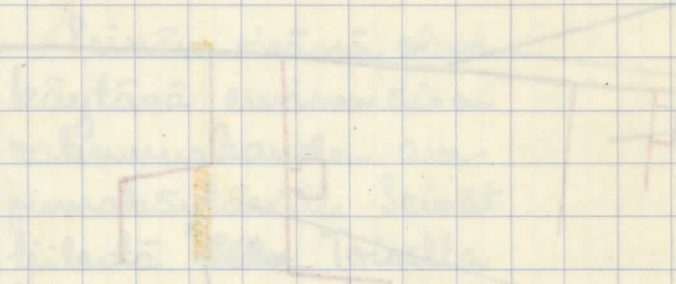
Vanhan polyjoisportin länneen pidi. Ensimmäiseltä rakennuskaudelta.

Ensimmäisen rakennuskauden polyjoisportti ensimmäisessä kerroksessa.

Ensimmäisen rakennuskauden polyjoisportin itäinen pidi ensimmäisessä kerroksessa.

Kolmannen kerroksen risäissä olevat portaat ensimmäiseltä rakennuskaudelta. Niitä pitkin päästiin portin yläpuolelle. Mahdollisesti käytössä vielä toisen rakennuskauden aikana.

Einige 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften
 - 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften
 - 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften

10000

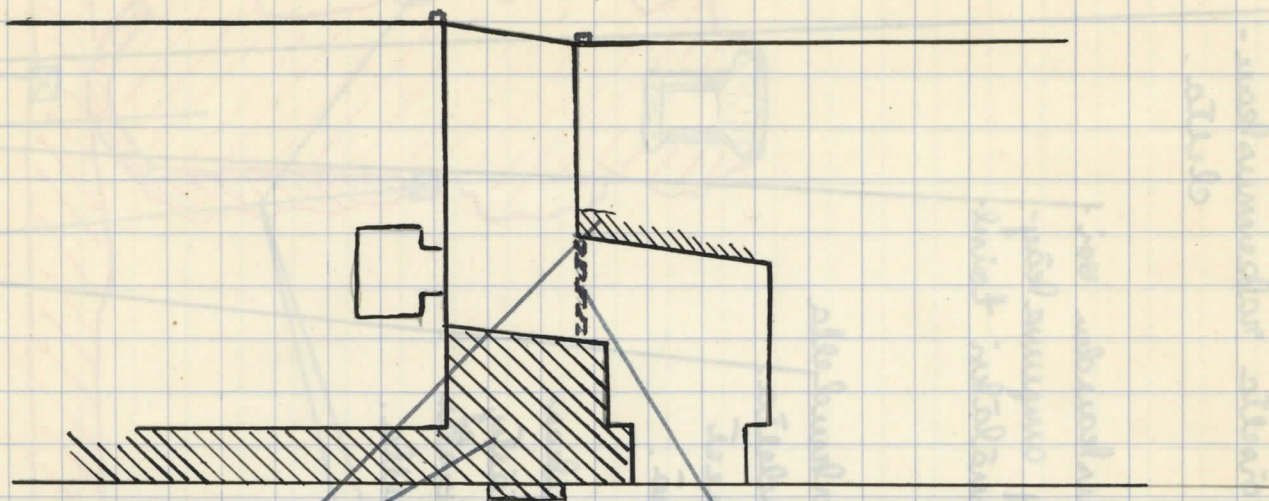
10000

Einige 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften
 - 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften
 - 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften

Einige 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften
 - 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften
 - 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften

Einige 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften
 - 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften
 - 1. November 25. polystyrenen physikalischen Eigenschaften

Piirros 2. Itäisen kamarin kameran polja. Mittakaava 1:50.

Tämä osa muurista on rakennettu toi-

sella rakennuskaudel-
la. Se osa joka muodostaa reitteen vanhan riihen seinäpinnan ulkopuolella, on rakennettu holvien kilpikasareiksi. Vanhan seinän pinta on kameran ja kulkunsa ra-
kennettu tiilestä, muuten seinä on harmaa-
kivimuurauksesta. Toisen rakennuskauden tiili-
muurissa on juuri sillä kohdalla, missä ~~se~~
~~on~~ on paksuimpaa pilasteri, jo-
hon keskimmäisten holvien jalat ovat raken-
netut. Suurelta tältä nystä on kameran
sisäpuoli täytetty tiilimuurauksella, ja käym-
ti sinne on sivulta päin; kamero on kulma-
muotoinen. Toimen kamero, käymälä, on raken-
nettu samalla tavalla, koska holvijalka on
joutunut juuri sillä kohdalla, missä kameran
sisäpuolelta aukko oli ensimmäisellä rakennus-
kaudella.

Parru laite. Parrun pää näkyy
ulkosivustaan. Kameran toisella

puolella on
vastavalle
kalkendella
samanlainen
parrunkolo,
joka myös u-
lottuu ulko-
seinään saak-
ka.

Katso myöskin piirros 4,
sivulla 9.

= tiilimuurausta.

= parunkolo tai -pää.

Parunneikä toiselta rakennuskau- della.

Ensimmäisen rakennuskauden vi-
aukko, josta on päästy ampumakäy-
tävälle. Muuratte käymäläksi tois-
la rakennuskaudella.

Parunneijät tällä korkeudella
ovat ensimmäiseltä kaudelta.
Parut ovat kannattaneet
piista ampumakäytävää.

Ensimmäisen rakennuskau-
den viakko, josta on päästy
ampumakäytävälle. Muuratte
unson toisella kaudella.

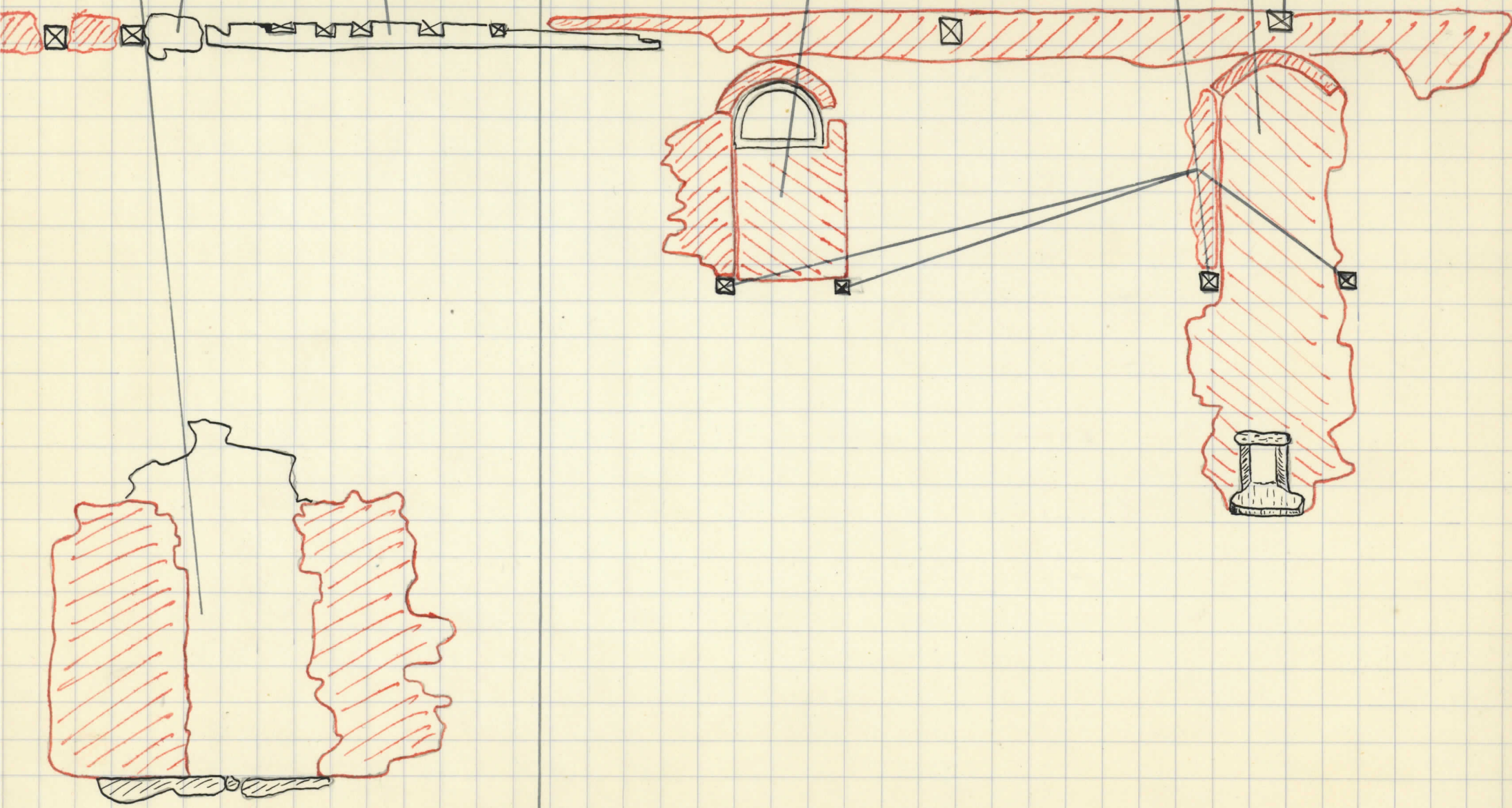
Ensimmäisen rakennuskauden
unsonmuuratte polyisiporli.
Portin takana on huone 7.

Vaakasuoja parun seinän
pinnassa. Parussa on reikiä
poikki paruja varten. Poikki-
parut ovat kannattaneet
portin yläpuolella olleita
puolustuslaitteita. Toisen
kauden parunkolat län-
nempänä ovat samalla
korkeudella.

Maanpinta.

Kolo.

Piirros 3. Polyisimuurin alkupäätä ensimmäisen
rakennuskauden portin kohdalla. Mitakaava 1:50.

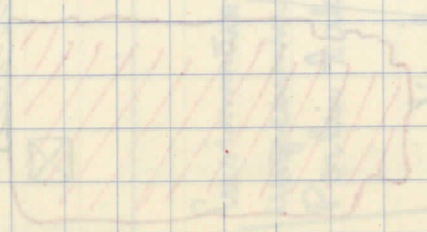
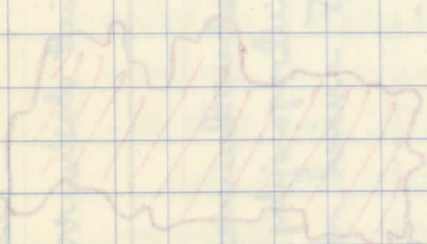
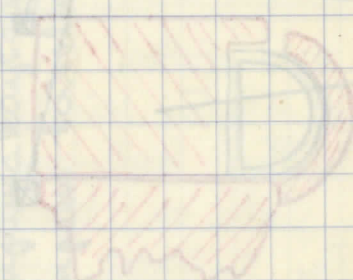
Kuusi 9. Pohjois-Suomen alueella
 Pohjois-Suomen alueella.

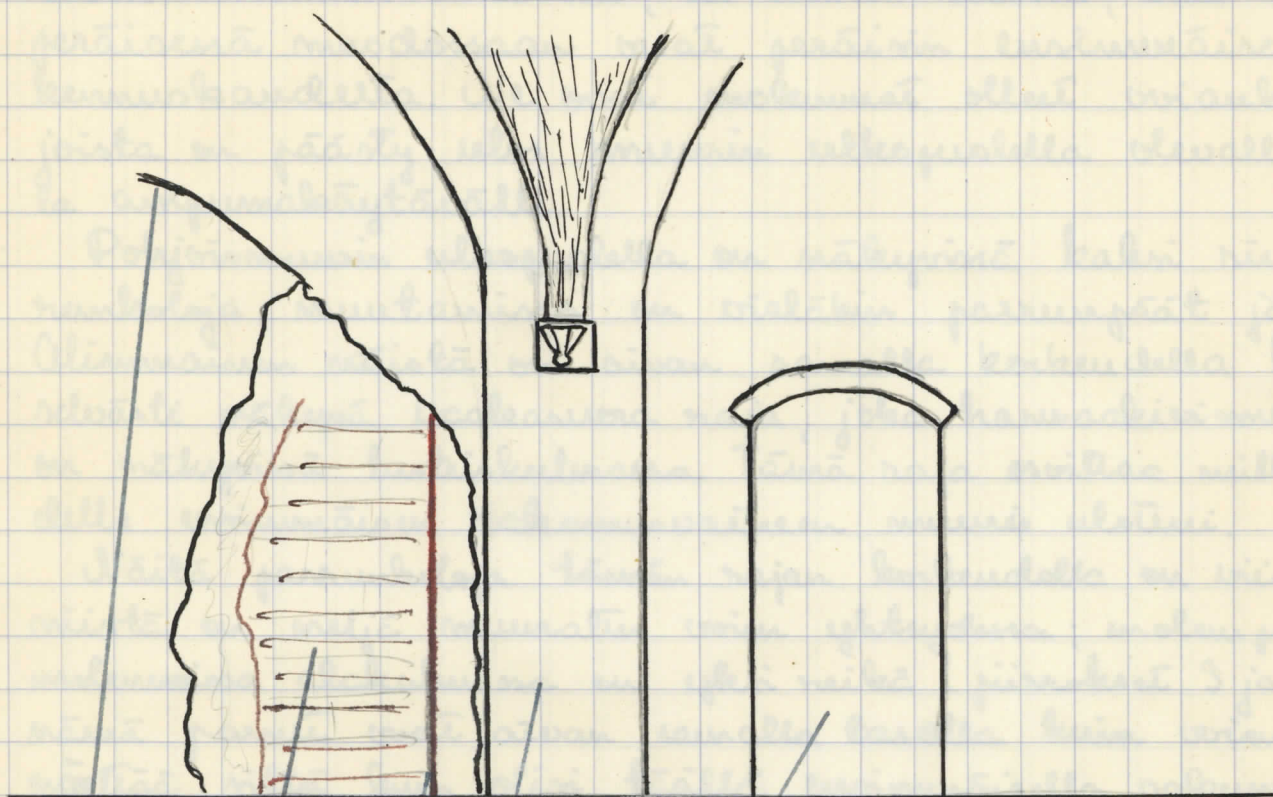
Seuraavaksi tarkastellaan
 alueita, jotka on jaettu
 alueiksi. Nämä alueet
 on jaettu alueiksi.

Pohjois-Suomen alueella
 on jaettu alueiksi
 alueiksi.

Seuraavaksi tarkastellaan
 alueita, jotka on jaettu
 alueiksi. Nämä alueet
 on jaettu alueiksi.

Piirros 4. Purkaus kolumnein kerroksen polybisseinä.

Korkeimman sisäänkäynti.

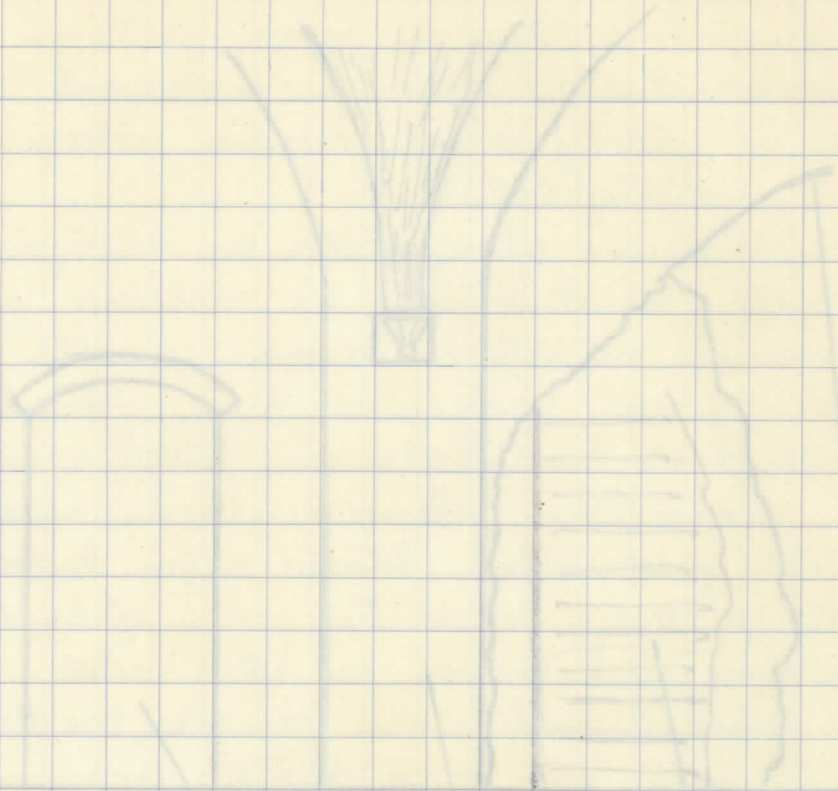
Kolumnein kauden pilasteri ja kolvijalka. (Kuninkausalin toinen rakennusvaihe.)

Korkeimman länsisivun kulkus. Tiilikimuraukka.

Purkaus. 30 cm. toisen rakennuskauden kilpikaaren ulkopinnan sisäpuolella on riletä muuripinta, joka täytyy olla erittäin alustaa rakennuskaudelta, koska kilpikaari on tiivis.

Toisen rakennuskauden (kuninkausalin erittäin) kilpikaari.

Pinus N. pubescens latifolia polytrichum

Pinus N. pubescens latifolia polytrichum

Pinus N. pubescens latifolia polytrichum

Pinus N. pubescens latifolia polytrichum

Pinus N. pubescens latifolia polytrichum

Pinus N. pubescens latifolia polytrichum

kennusvaiheen aikana on muuri portin yläpuolella ulottunut siihen pisteeseen, missä puurakennuksen alla ollut vaakasuora parvi vielä on näkyvissä, tai mahdollisesti hieman korkeammalle; siis aivan niin kuin Krongvistin piirustuksellissa. Porttirakenteen länsipuolella on seinä ulottunut hieman oviaukkojen yläpuolelle (oviaukkojen segmenttikäärät ovat nähtävästi alkuperäiset), ja seinä on siis jatkunut melkein samalla korkeudella kuin porttirakenne.

2-3 metriä läntisimmän oviaukon länsipuolella on seinä kuitenkin tullut suunnilleen 2 metriä matalammaksi, ja se on sillä korkeudella jatkunut polyjosiivon ~~luoteiskulmaan~~ luoteiskulmaan sakska (piirroksat 5 ja 6). Tässä kulmassa on tämän seinän yläreuna vielä näkyvissä. Tämä matalampi seinä on ollut sillä kohdalla, missä ensimmäisen rakennusvaiheen asuinrakennus sijaitti. (Lisäys 2, sivulla 23).

Polyjosiportin länsipuolella on nähtävästi ollut puinen ampumakäytävä muurin ulkopuolella. Vielä näkyvinä olevat parunkolot ja parungat todistavat tämän asian. Oviaukosta on päästy ampumakäytävälle. Tämä ampumakäytävä on luultavasti jatkunut polyjosiivon luoteiskulmaan sakska, jokin se asuinrakennuksen kohdalla on ollut rakennettu toisella tavalla. Ampumakäytävä on mahdollisesti ollut yhdistetty asuinrakennuksen ulkoseinään. Huomioon otettava on että ampumakäytävän parunkolot ovat aivan samalla korkeudella kuin läntisimmän muurin näkyvinä oleva yläreuna. (Lisäys 2.)

Portin ~~polyjosi~~^{itä-}puolella on muuri jatkunut samalla korkeudella kuin portin kohdalla. Varvoja merkkejä parunkoloista ei ole, mutta on mahdollista, että myöskin täällä on ollut puinen ampumakäytävä. Porttirakenteen polyjosi-^{itä-}puolella on unpeennurattu vaikeasti tunnettua oviaukko (ikkunaukko?), joka voisi olla ensimmäisellä rakennuskaudella. Sen kaari on kuitenkin muita oviaukkoja ja vaakasuoraa parvia hieman korkeampana; jos se on ollut ampumakäytävän oviaukkona ensimmäisellä rakennuskaudella, on muuri portin polyjosi-^{itä-}puolella täytynyt olla hieman korkeampi kuin muuri portin kohdalla. Mahdollisesti on tämä aukko ikkunaukko toiselta rakennuskaudelta. On myöskin mahdollista että muuri polyjosiportin polyjosi-^{itä-}puolella on ollut säkäröity, ja että ampumakäytävä on kulkenut (jätke sivulla 19.)

Ensimmäisen rakennuskauden
unpeumuurat pohjoispuolelta.
Portin takana on huone 7.

Vaakasuna parve seinän
pinnassa. Parvussa on rei-
kiä poikkiparveja varten.
Poikkiparvit ovat kama-
taneet portin yläpuolella
ollutta puolustuslaitetta.
Toisen kauden parvekolot
lämmitykseen ovat samalla
korkeudella.

Ensimmäisen rakennuskauden
oviavut, joista on päästy
ampumakäytävälle. Avut
muurattiin unpeu toisella
kaudella.

Parvekijät tällä korkeudella ovat toiselta rakennuska-
della. Parvit ovat kama-
taneet puista ampu-
makäytävää.

Parvekijät tällä korkeudella ovat ensimmäiseltä
rakennuskaudelta. Parvit ovat kama-
taneet puista ampu-
makäytävää.

Oviavut toiselta rakennuskaudelta. Oviavut
ta on päästy ampu-
makäytävälle. - Lisäys: avun
tiilet ovat mahd. neljänneltä rakennuskaudelta,
ainakin ristikuvalla. Mahdollisesti korjattu ristikuvalla.

Ensimmäisen rakennuskauden muurin
yläosa.

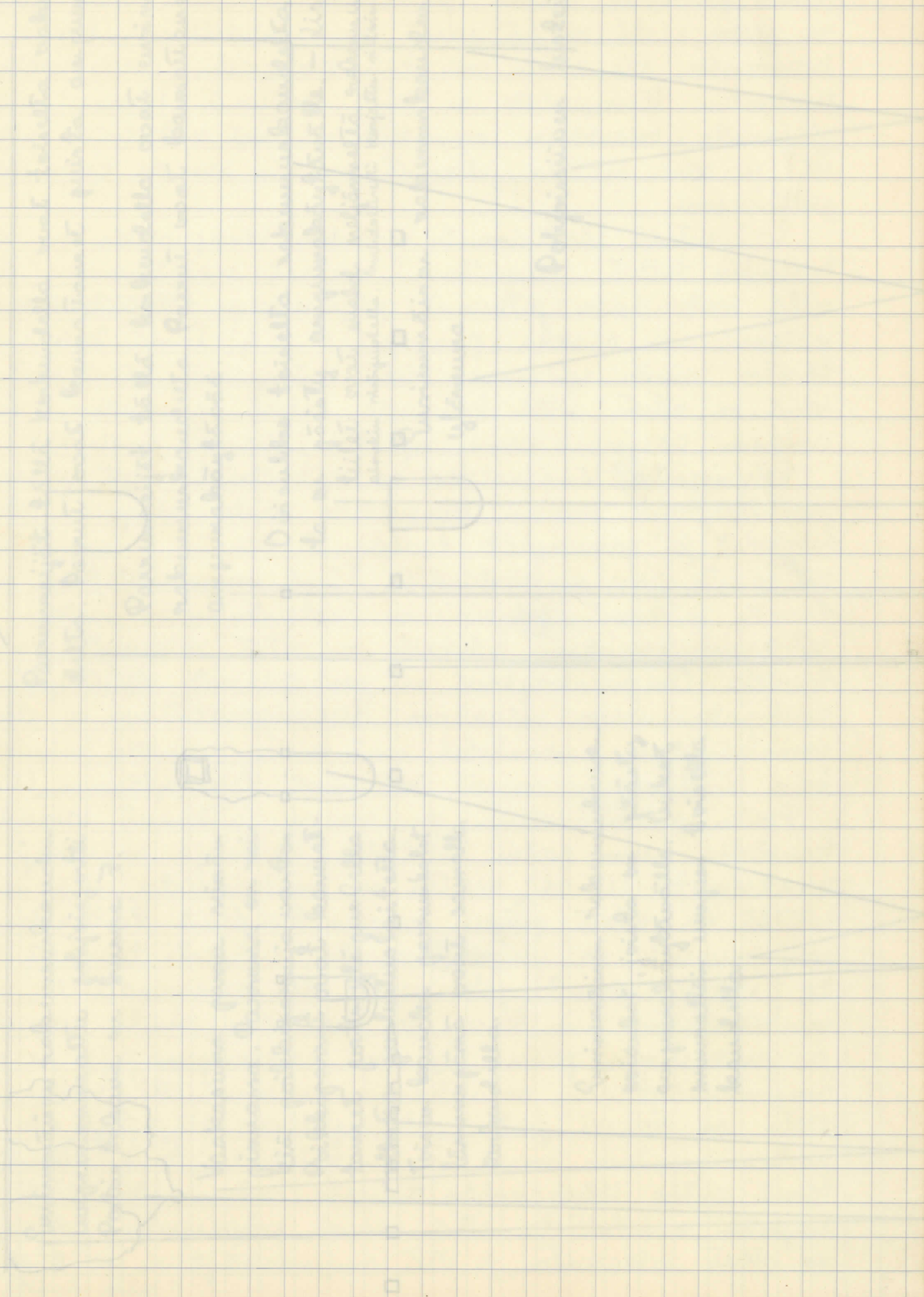
Pohjoissivun luoteiskulma.

Piirros 5. Pohjoissivun itäpuolelta parvekijänsä.

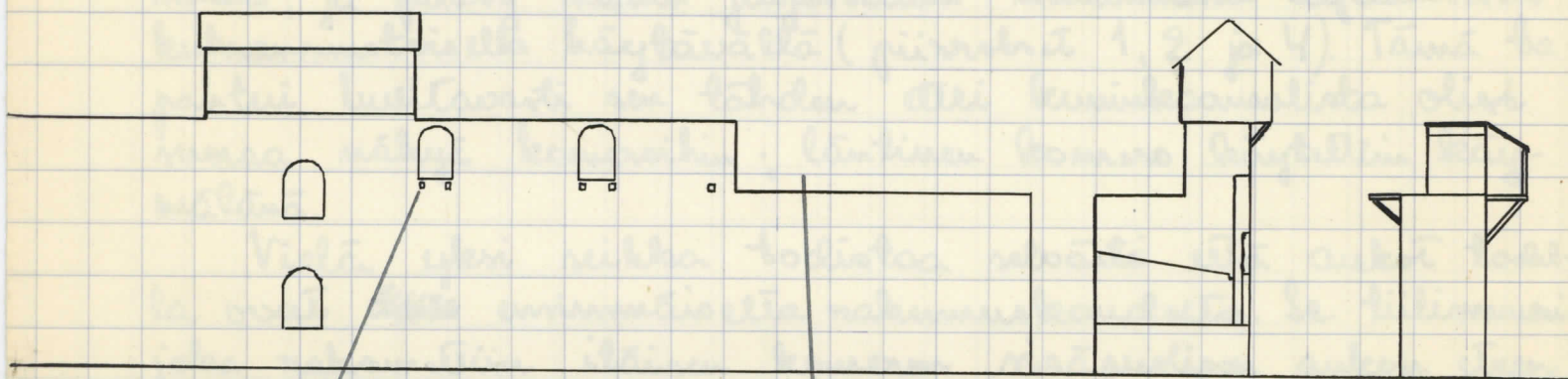
maapinta.

unimodal frequency distribution

frequency

Piirros 6. Polyisomuurin ulkopuoli, ensimmäinen rakennus-
kausi. Rekonstruktio.

Parrut kannattivat
puista ampumakäy-
tävää.

Muuri oli ensimmäi-
sellä kaudella suunn-
nilleen 2 m. matalen-
jana sillä kohdalla

missä saman rakennusvaiheen kivinen
asuinrakennus sijaitti. Mahdollisesti on
ampumakäytävä tällä kohdalla ollut ri-
stainen kulkien muurin sisäpuolella asuin-
rakennuksen ullakko-osassa verikaton alla.
Ampumakäytävät ovat nähtävästi olleet pu-
rossa ulkoisimmissa aivan kuin ulkona
ampumakäytävänä.

(jatko rivulta 13.)

muurin sisäpuolella. Muurin sakarat lyötiin riinä tapauksessa pois uuden kuin muuria kolmannella rakennuskaudella jätettiin ylöspäin.

Porttirakenteen yläpuolella olevaan puurakennukseen päästiin ~~län~~^{itä}puolelta kiviportaita myöten (piirros 1). Portaati ovat vielä näkyvissä seinän sisällä. Kruunustin piirrosmallin mukaan olinut portin eteläpuolella olleet samanlaiset kiviportaat. Tämä on kuitenkin mahdotonta, koska juuri riinä kohdalla samalla korkeudella on toinen oviaukko.

Läntisen oviaukon leveys on 104 cm, itäisen 90 cm. Molemmat on laakea tiilinen segmenttikaari kattoa. Molemmat ovat alkuaan suuntautuneet suoraan sisään, mutta toisella rakennuskaudella rakennettiin niiden eteen sisäpuolella tiilimuri, ja pääsy niihin järjestettiin molemmissa tapauksessa kulmanmuotoisella käytävällä (piirrokset 1, 2 ja 4). Tämä tapahtui luultavasti sen tähden ettei kunninkansalosta olisi suoraan näkyä komeroihin; läntinen komero käytettiin käymälänä.

Vielä yksi sikka todistaa selvästi että aukot todella ovat ~~län~~ ensimmäiseltä rakennuskaudelta. Se tiilimuri, joka rakennettiin itäisen komeron sisäpuolisen aukon eteen, käytettiin jo toisella rakennuskaudella kilpikaarena, ja aukon länkipuolella vedettiin tämä sama tiilimuri verhomuurina vanhan muurin ulkopuolelle ~~län~~ (piirrokset 2 ja 4). Tämän verhomuurin alla on vanhaan muuriin pinta vielä ehjänä. Koska ~~län~~ verhomuri on toiselta kaudelta, täytyy vanhempi muuri olla ensimmäiseltä rakennusvaiheelta. Vanhempi seinä on rakennettu harmaata kivestä, mutta kulmansa ja komeron on sen pinta peitetty tiilillä.

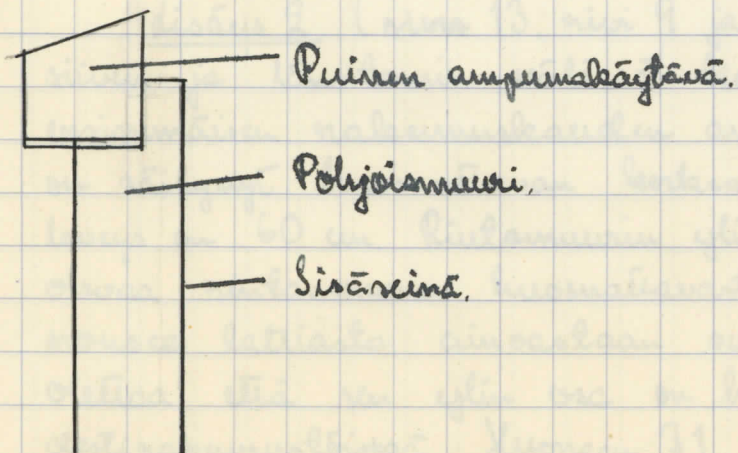
Yhteenveto. Ensimmäisellä rakennuskaudella oli pohjoisriiven pohjoismuurin keskellä porttirakenne. Porttiaukko oli laskuportti ja portin yläpuolella oli ulkoneva puurakenne. Portista jatkui muuri sekä itään että länteen samalla korkeudella, mutta luoteiskulmassa, ensimmäisen aseinarakennuksen kohdalla se oli kuitenkin suunnilleen 2 metriä ~~al~~ matalempana. Ainaakin porttirakenteen länkipuolella oli puinen aumakäytävä muurin ulkopuolella. Muurissa oli kaksi aukkoa, joista

päästiin ampumakäytävälle. Porttirakenteen itäpuolelta johtivat kiviset portaat ylös portin yläpuolella ~~olevan~~ olevaan puurakennukseen. länsipuolella ei ollut portaita.

Toinen rakennusvaihe. Toisella rakennusvaiheella korotettiin pohjois-siven pohjoismuuri niin, että se pitkin koko muuria ulottui samalle korkeudelle kuin ensimmäisen vaiheen porttirakenteen ki-vinen yläreuna, siis suunnilleen velle korkeudelle, missä ny-kyään horisontaalinen parvi on näkyvissä muurin pinnassa. Porttirakente hävitettiin, mutta kiviportaati itäpuolella säily-tettiin, koska ampumakäytävä rakennettiin samalle korkeudelle kuin ensimmäisen rakennuskauden puurakennus portin yläpuo-lella. Nämä portaati jäivät ulkomuurin ja kumilekaansalin pohjoismuurin väliin, ja tämä käytävä, joka portaineen täten muodostui pohjoismuurin sisään, käytettiin vasta kolmannella raken-nuskaudella. (Portaati korotettiin kolmannella kaudella. lisäys 1 tehtiin jälkeen.)

Portaista alkaen rakennettiin länteen päin ulkonen ampuma-aukko puusta, ja sen parvunkolot ovat vielä näkyvissä pitkin koko seinää (piirros 5). Maisteri J. Krongvistin ~~muutoksen~~ pienoismal-lien mukaan oli tämä ampumakäytävä osaksi rakennettu muurin harjan päälle, ja sen tukki oli sisäpuolella kapea kivimuri (piir-rös 7). Huoneesta 24 oli myöskin pääsy ampumakäytävälle. Pienois-mallien mukaan oli täällä harjan päällä pieni huone, jonka räs-seinänä oli yllä mainittu kapea muuri harjan päällä. Ulko-li

Piirros 7. Toisen rakennuskauden ampumakäytävä J. Krongvistin pienoismallien mukaan.

pohjoisseinänä oli samankainen kapea ja yhtä korkea seinä pohjoismuurin ulkopinnan koh-dalla. Näiden seinien välillä oli kekri päätyseinä, länsisei-nä ja ~~ja~~ itäseinä. Pienoismallien mukaan oli muuunnassa pääty-seinässä oviaukko, josta päästiin ampumakäytävälle. Tästä huoneesta on kuitenkin säilynyt vielä kol-mas aukko, pohjoisseinässä, siis pohjoissiven ulkoseinässä, huo-neen 34 ~~se~~ pohjoisseinässä. Tämä aukko, joka nykyään ~~on~~ on umpimuurattuna, on sel-

västi ollut viraukkona toisella rakennuskaudella. Sen sisäpuolella on itäpuolella puominneikä. Uukko on katettu ~~segmenttikäärällä~~ segmenttikäärällä. Tämän pienen huoneen ~~itään~~ itäisestä viraucksta päästiin nähtävästi vielä kolmannella rakennuskaudella sen ajan ampumakäytävälle muurin harjalla.

Toisella rakennuskaudella rakennettiin limnan kuminkansali ensimmäiseen muotoonsa. Ensimmäisen rakennuskauden virauckit eli käytävät rakennettiin myös uudestaan, toinen käymäläksi, toinen komeroksi. Sisäpuolella rakennettiin molemmissa tapauksessa niiden eteen tiilikimuri, ja pääty niihin järjestettiin kulmannuotoisella käytävällä (piirrokset 1, 2 ja 4). Tämä tapahtui huultavasti sen tähden, että kuminkansalin holvattiin, ja molempien aukkojen eteen oli pakko asettaa holvijalka. Uukä syynä myöskin oli se, että kuminkansalista olisi suora näkyä komeroihin; läntinen komero käytettiin käymälänä.

lisäys 1 (sivu 21, rivi 16.) Ne kiviportaat, jotka ensimmäisellä rakennuskaudella olivat pohjoissivun pohjoismuurin harjalta portin yläpuolella olevaan puurakennukseen, ja jotka sijaitsevat portin itäpuolella, käytettiin kaikesta päätellen vielä toisella rakennuskaudella, jolloin niistä päästiin sen kauden ampumakäytävälle. Tällä rakennuskaudella rakennettiin pohjoissivun kuminkansali ensimmäiseen muotoonsa, ja mainitut portaat jäivät kuminkansalin pohjoismuurin ja ulkomuurin väliin. Kolmannella rakennuskaudella korotettiin portaat, niin että niistä päästiin sen kauden ampumakäytävälle, joka kulki muurin sisästä. Kuminkansali korotettiin nyt niin että sekä portaat että ampumakäytävät olivat salin pohjoismuurin ja ulkomuurin välissä.

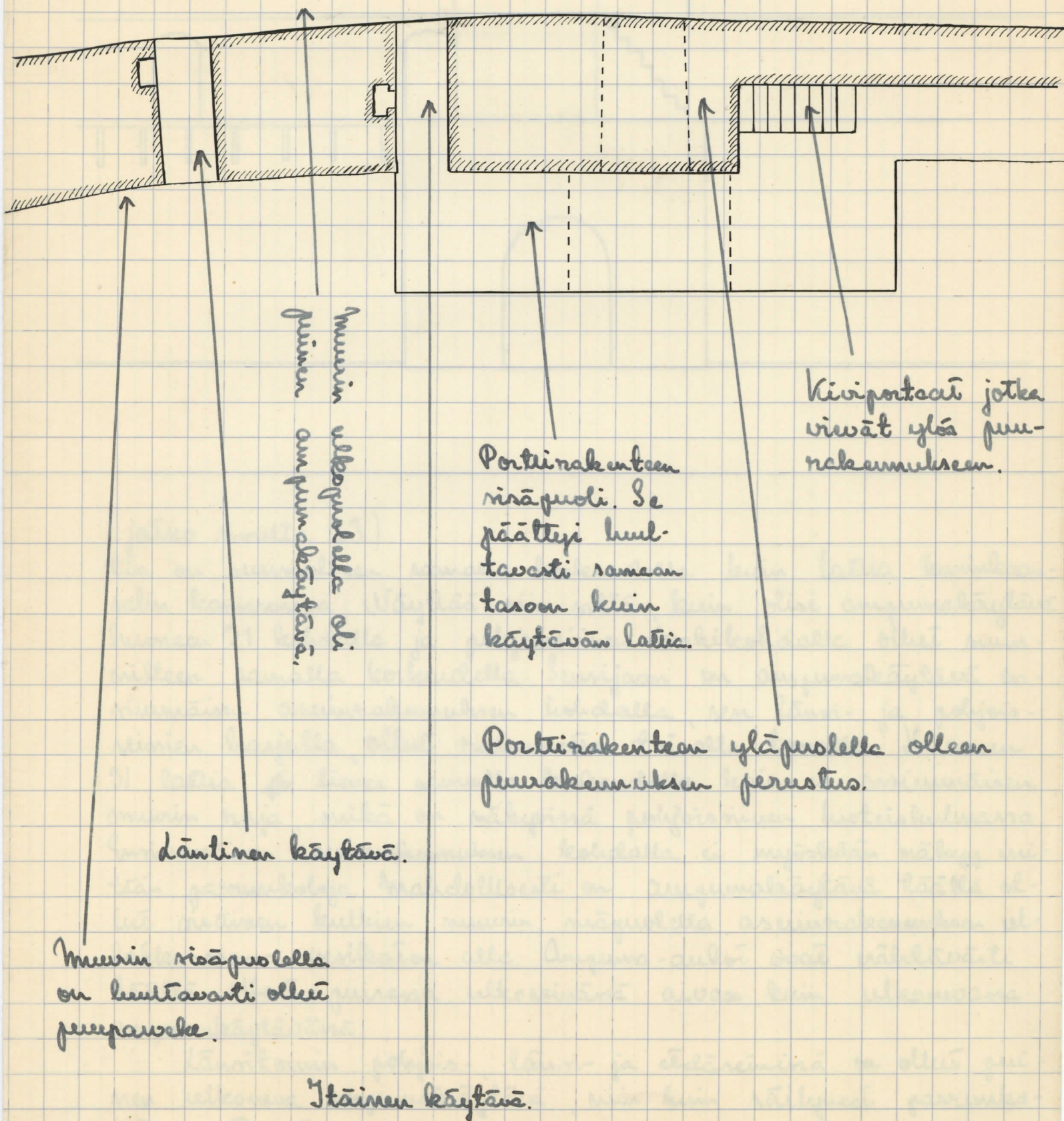
lisäys 2 (sivu 13, rivi 9 ja seuraavat). Huoneessa 31 pohjoissivun ja länttömin välissä kolmannessa kerroksessa on lattiana ensimmäisen rakennuskauden ampumakäytävä, ja ulkoseinänä on säilynyt huomattavan korkeana jäänyt rintamuurista, joulleveys on 60 cm. Rintamuurin ylin osa on kuminkansalin kohdalla olevaa rintamuuria huomattavasti alempana, mutta kuminkansali nousee lattiasta ainoastaan suunnitellun puoli metrin, on nykyä oleissa, että sen ylin osa on hajoitettu toisen rakennuskauden uudestirakennuksissa. Huoneen 31 eli vanhan ampumakäytävän lattiasta (jatkuu sivulla 27.)

Tässä tutkimuksessa on selvitetty, miten
 eri koulutusmuotojen avulla voidaan
 parantaa oppilaiden taitoja ja
 osaamista. Tutkimuksen tulokset
 osoittavat, että käytännön
 harjoitukset ja projektit ovat
 erittäin hyödyllisiä oppilaille.
 Lisäksi on havaittu, että
 opettajien koulutus on tärkeä
 osa oppilaiden koulutusta.

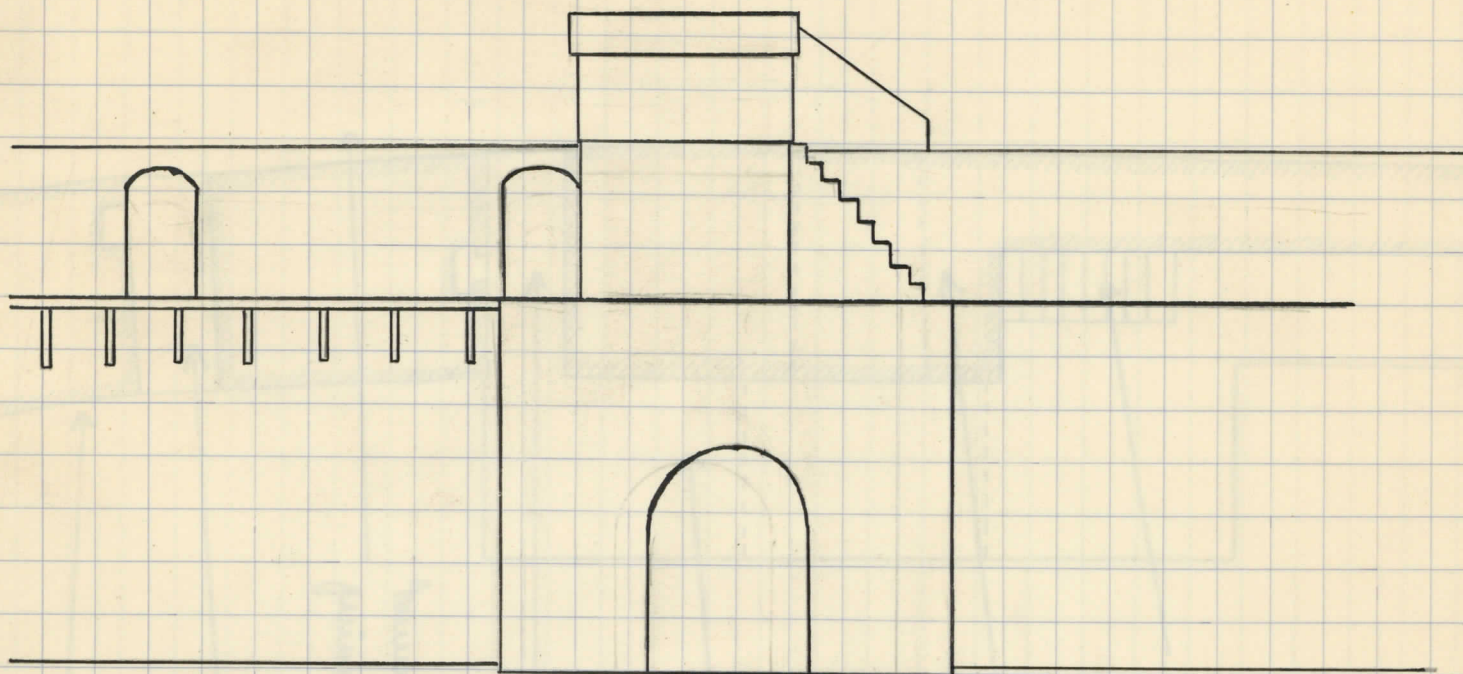
Tutkimuksen tulokset osoittavat, että
 oppilaiden taitoja ja osaamista
 voidaan parantaa käytännön
 harjoitusten avulla. Lisäksi
 on havaittu, että opettajien
 koulutus on tärkeä osa
 oppilaiden koulutusta.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että
 oppilaiden taitoja ja osaamista
 voidaan parantaa käytännön
 harjoitusten avulla. Lisäksi
 on havaittu, että opettajien
 koulutus on tärkeä osa
 oppilaiden koulutusta.

Piirros 8. Ensimmäisen rakennusvaiheen pohjakaava. Rekonstruktio.

Piirros 9. Pohjoissivun pohjoismuurin sisäpuoli ensimmäisellä rakennuskaudella.

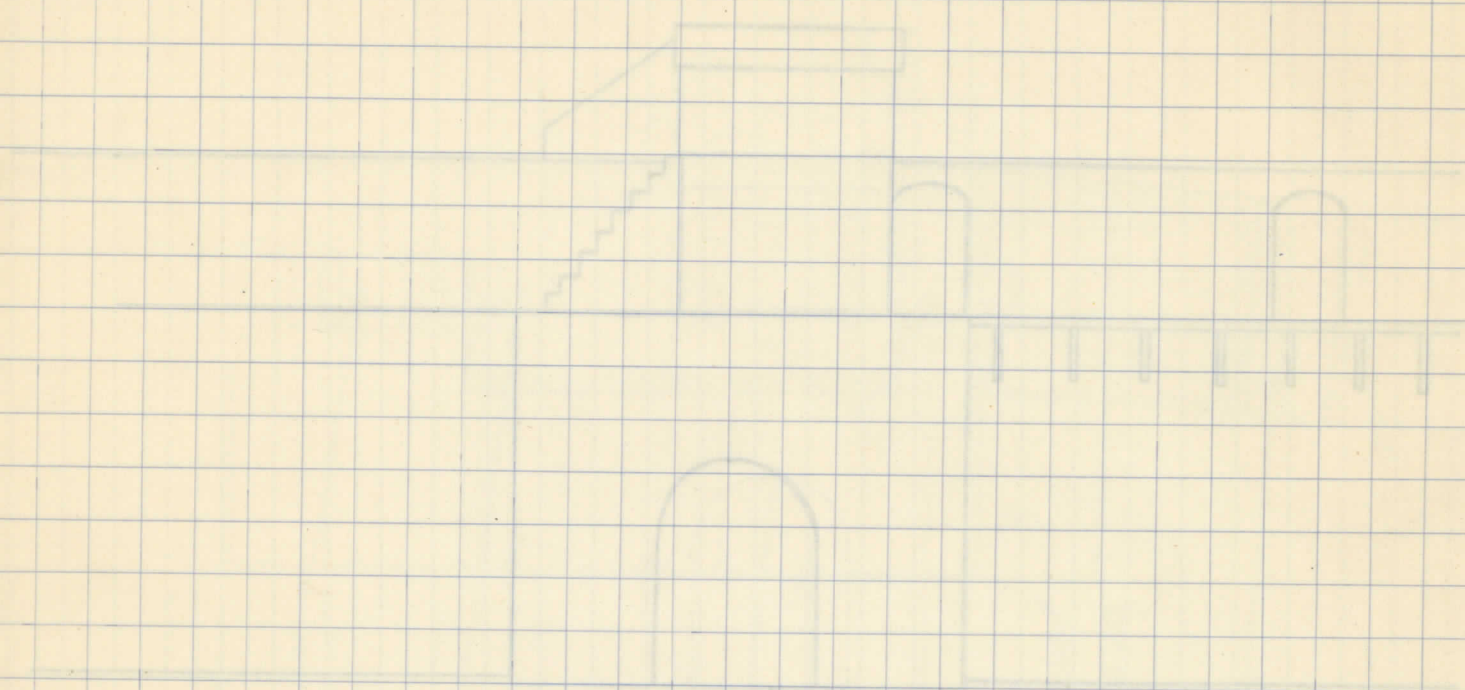

(jatko rivulta 23.)

tia on suunnilleen samalla korkeudella kuin lattia kuminkaan-
selin komeroissa. Näyttää siis siltä, kuin olisi ampumakäytävä
huoneen 21 kohdalla ja pohjoissivun keskikohdalla ollut suunn-
nilleen samalla korkeudella. Senijaan on ampumakäytävä en-
simmäisen aseinerakennuksen kohdalla, sen länsi- ja pohjois-
sivujen harjalla, ollut rakennettu toisella tavalla. Huoneen
21 lattia ~~si~~ lienee samalla korkeudella kuin se ensimmäisen
muurin raja, mikä on näkyvissä pohjoissivun luoteiskulmassa.
Ensimmäisen aseinerakennuksen kohdalla ei myöskään näkyy mi-
tään parvunkoloja. Mahdollisesti on ampumakäytävä täällä ol-
leet näin kulkien muurin sisäpuolella aseinerakennuksen ul-
lakko-osana verikatun alla. Ampuma-aukot ovat nähtävästi
täällä olleet puisessa ulkoseinässä aivan kuin ulkonevassa
ampumakäytävässä.

länkitönnin pohjois-, länsi- ja eteläseiniissä on ollut puu-
nen ulkoneva ampumakäytävä, niin kuin säilyneet parvunko-
lot osoittavat.

Diagram of a building with a staircase and a large arched opening.

(Lotto nro 23)

This is a drawing of a building with a staircase and a large arched opening. The drawing is done in light blue ink on graph paper. The building has a flat roof. On the left side, there is a staircase with several steps leading up to a platform. In the center, there is a large, simple arched opening. To the right of the arch, there are several vertical lines of varying heights, possibly representing a fence or a series of pillars. The drawing is done in light blue ink.

lisäys 2. Nykyisen huoneen 31 kohdalla, pohjoissivun ja länsitouvin välillä, oli ensimmäisen rakennuskauden aumunakäytävän lattia samalla tasolla kuin asuinrakennuksen kohdalla. Tämä oli kuitenkin ulkoreunassa 90 cm. pahan haasaakivinen rintavarustus, joka vielä on näkyisä huoneen länsiseinässä. Tämä rintavarustus on nykyään 60 cm korkea, mutta alunperin on se ilmeisesti ollut suunnilleen kaksi metriä korkea. (Aumunakäytävän pohjapiirros huoneita nro 32 korkeissa muistutpanoissa.)

HUONE 36

Tiilet

Pohjois-seinä osittain rappauksen peitossa. Seinä jakautuu neljään kaareen (holviin) jotka ovat ylhäältä poikki.

I^{oin} holvi lännestä, holvin läntinen puoli: $9-9,5 \times 13,5 \times 28$.
holvin itäinen puoli: Sama suuruus. Seinässä, edellisten välissä, olevien tiilien suuruus: (ylhäällä) $9-9,5-13-14 \times 28$.
Holvia kannattavat pilarit, sekä seinässä alkaalla, ovat tiilet: $9-9,5 \times 13-13,5 \times 28$. Muutamia tiiliä $9,5 \times 13-14 \times 28-28,5$.
 $8,5 \times 13-13,5 \times 28$. Ovi-aukon tiilet: $9 \times 13,5 \times 28-29$. Muutamia: $9,5 \times 13,5 \times 29$. Ovi-aukon holvi: sama.

II holvi lännestä: Holvi-tiilet ylhäällä: $9 \times 13-13,5 \times 27,5-28$. Muutama: $9,5 \times 13,5 \times 28$. Seinä ylhäällä: $9 \times 12,5-13 \times 27-28$. Muutama: $8,5 \times 12,5-13 \times 27$. Seinä alkaalla sekä holvia kannattavat pilarit: $9-9,5 \times 13-13,5 \times 28$. Muutamia: $9,5 \times 13-13,5 \times 28,5$.

III holvi lännestä: Holvi-tiilet ylhäällä: $9 \times 13-13,5 \times 28-28,5$. Muutama: $8,5 \times 13 \times ?$ $9,5 \times 14 \times ?$. Seinä ylhäällä: $9 \times 13 \times 28$. Muutamia: $8,5 \times ? \times 27,5$ $8,5 \times ? \times 31$. $9,5 \times ? \times 28$. "Kantivarvi" ylhäällä: $9-9,5 \times 13-13,5 \times ?$ Muutama: $8,5 \times 13,5 \times ?$ Holvia kannattavat pilarit alkaalla: $9-9,5 \times 13-13,5 \times 27-28$. Muutamia: $9,5 \times 14 \times 28,5$. Seinä alkaalla: $9 \times 13-13,5 \times 27-28$. Muutama: $9,5 \times 13,5 \times 27-28$. $8,5 \times 13-13,5 \times 27-28$. Ovi-aukon tiilet: $9 \times 13,5 \times 27-28$. Muutamia: $8,5 \times 13,5 \times 27-28$. $9,5 \times 13,5 \times 28$. Ovi-aukon holvin tiilet: sama.

IV holvi lännestä. (itäisin holvi) Holvin tiilet ylhäällä: $9 \times 13-13,5 \times 27,5-28,5$. Muutamia tiiliä: $8,5 \times 13-13,5 \times 27,5-28$. $9 \times 13-14 \times 28-29$. Seinä ylhäällä: $9 \times 13-13,5 \times 27$. Muutama: $8,5 \times 13-13,5 \times 27$. Seinä alkaalla: $9 \times 13-13,5 \times 28$. Muutama: $8,5 \times 13 \times 27,5-28$. Holvia kannattavat pilarit: $9 \times 13,5 \times 28-28,5$. Muutama: $9 \times 13,5 \times 27,5$ $9,5 \times 13,5 \times 28$.

I ja II^{oin} holvin välissä ylhäällä pilarin päällä olevat tiilet: $8-9 \times 15 \times 30,5-31,5$.

II ja III^{oin} välissä ylh. pilarin päällä: Rappaus.

III ja IV^{oin} "

Länsimurkan ja I holvin välillä: $8,5 \times ? \times 31$. $10 \times ? \times 27,5?$.

oikeassa seinä
muutama tiili.

Huone N° 36 (III Kerros)

Itäinen seinä. Tiilimuurausta. Seinässä näkyvissä 2 isoa kaarta (ei varsinaista tiilikolvia) joiden alapuolella on kummassakin pienemmät kaaret. Pohjoispuolisten ylemmän ja alimman kaaren välillä olevien tiilien suuruus: $9 \times 13 - 13,5 \times 27 - 28$. Muutamia: $9,5 \times 13 - 14 \times 28$. $9 \times ? \times 28,5$. $10 \times 13,5 \times ?$. Eteläpuolisten ylemmän ja alimman kaaren välillä olevien tiilien suuruus: $9 \times 13 - 13,5 \times 27 - 28$. Sekä muutamia: $8,5 \times 13 - 13,5 \times 27$. $9,5 \times ? \times 28,5$. $9 \times 14 \times ?$. $8 \times ?$.

Seinässä ylkäällä keskellä ylempien kaarien välissä (kaarien ulkopuolella) oleva muuraus: $10 \times 19 - 19,5 \times 27 - 27,5$. Sekä muutamia: $10,5 \times 21 \times ?$. $8 \times ? \times 31$.

Eteläpuolen, alimman kaaren sisäpuolella umpeenmuurattu aukko. Aukon piletet ja kolvi: $9 - 13 - 13,5 \times 28$. Muutama: $8 - 8,5 \times 13 \times 27 - 28$. Umppeenmuuraustüilet: $8 - 8,5 - 9 \times ? \times 30,5 - 31 - 32$. Sekä muutamia: $9,5 \times ?$.

Pohj. puolen, alimman kaaren sisäpuolella oleva muuraus: $8,5 - 9 \times 13 - 13,5 \times 27,5 - 28$. Muutamia: $9,5 \times ? \times 28,5$. $9 \times 14 \times ?$.

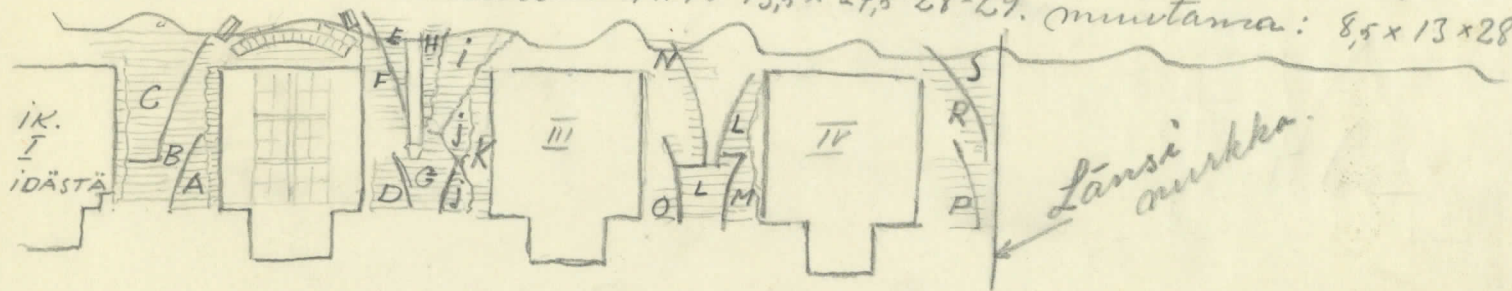
Pohj. nurkassa onyökkäisempää muurausta, tiilien suuruus: $7 - 7,5 \times 13 - 14 \times 27 - 28$. (Tiilet melko uusia.)

Länsiseinä. Tiilimuurausta. Seinässä näkyvissä kaksi isoa kaarta, (ei varsinaista kolvia) joiden alapuolella on kummassakin pienemmät kaaret. Eteläpuolisten ylemmän ja alimman kaaren välillä olevien tiilien suuruus: $9 \times 13,5 \times 28,5 - 29$. (Vain muutama tiili näkyvissä, rapp. peitossa)

Alimman kaaren sisäpuolella, olevat tüilet: $9 \times 13 - 13,5 \times 27,5 - 28,5$. Muutamia: $8,5 \times 13 - 13,5 \times 27,5 - 28$. Pohj. puolisten, alimman ja ylemmän välillä: Rapp. peitossa, $9 \times ?$. Alimman kaaren sisäpuolella: $9 \times 13 \times 27,5 \times 28,5$. Muutamia: $9,5 \times 13,5 \times 28,5$. $8,5 \times 13 \times ?$. Pohj. nurkassa ylkäällä, ylemmän kaaren ulkopuolella olevien tiilien suuruus: $10 - 11 \times 27 - 27,5 \times ?$. Pohj. nurkassa oleva ump. muurattu kanaali: $8 \times 15 \times 32$, $8,5 - 9 \times ?$. $10 \times 20 \times 27$. Edellisen vieressä eteläpuolella umpeen muurattu aukko: $9 \times 16 \times 30$. $8,5 - 9 \times ?$. $10 \times ?$. Umppeenmuuraustüilet: $8 \times 15 \times 31$. $8 - 8,5 \times 15 \times ?$. $10 \times 20 \times ?$. $8 \times 16 \times 31,5$.

Kuone No 36 (III Kerros)

Eteläinen seinä. Itä-murkan ja itäisemmän ikkunan väli: alkaalla $8 \times ? \times 27,5-28$. Muutama: $9 \times ?$. Keskellä: $8-8,5 \times 13 \times 27-27,5$. $8-8,5 \times ? \times 31,5$. Muutama $7,5 \times ? \times 31,5$. Ylhäällä: $8-8,5 \times 15,5 \times 31-31,5$. Muutama $7,5 \times ? \times 31$. I ikkuna idästä rappauksen peitossa. $8-8,5-9 \times ?$. Ikkuna-aukon nykyisenä kolvina: laudat. Lautojen yläpuolella ump. muurattu kolvin tiilet: $8,5 \times 15-16 \times 32$. Muutama: $8 \times 15 \times 16 \times ?$. $9 \times 15,5 \times ?$. II ikkuna idästä rappauksen peitossa, näkyvissä muutama tiili: $8,5 \times 12,5 \times 29$. $8 \times 12,5 \times 28,5$. $8,5 \times ? \times 30,5-31,5$. $8,5 \times 16,5 \times 31$. Ikkuna-aukon pohjassa: $8,5 \times 16 \times ?$. $? \times 13,5-14 \times 28$. Ikkunan karmien alapuolella: $8,5-9 \times 13 \times 27,5-28$. $8,5 \times ? \times 30$. Ikkuna-aukon kolvina laudat. Lautojen yläpuolella ump. muurattu kolvi: $8,5-9 \times 15,5-16 \times 32$. Muutama $7,5 \times 16 \times ?$. Kolvin ump. muuraus rappauksen peitossa. Edellä mainitun kolvin yläpuolella toinen kolvi joka on keskeltä rikki, Profiilitiilet. Idästä I ja II ik. välillä, olevat tiilet: A kohdassa $8,5-9 \times 13,5 \times 28$. B kohdassa: $9 \times 13-13,5 \times 27,5-28-29$. Muutama: $8,5 \times 13 \times 28$.

C kohdassa: $8-8,5-9 \times 16 \times 31-31,5$. Muutama $7,5 \times ? \times 31$. $9 \times ? \times 27,5$.
D kohdassa: $9 \times 13,5 \times 28$. Muutama: $8,5 \times ? \times 28$. $9,5 \times ? \times 28$.
F kohdassa: $8,5-9 \times 13-13,5 \times 28$
E kohdassa: $8-9 \times 28$. $10 \times ? \times 28$.
G kohdassa: $8,5-9 \times 13,5 \times 27,5-28$.
H Kohdassa $7,5 \times ? \times 28,5$. $8,5 \times ? \times 28$. $8 \times ? \times 27$. $8-8,5 \times 13 \times ?$. $9,5 \times ?$
I Kohdassa: $8,5-9 \times 13-13,5 \times 27-27,5$.
J Kohdassa: alkaalla: $8,5-9 \times 13,5 \times 28$. ylk. $7-7,5 \times ?$. $9 \times ?$
K Kohdassa $7,5 \times ? \times 28$. $9,5 \times ?$. $8 \times ?$

III ikkuna idästä. Kolvina laudat. Aukon yläpuolella umpeenmuurattu kolvi (Keskeltä rikki): $8-8,5 \times 16 \times ?$. ump. muuraus tiilet: $8,5-9 \times ? \times 28-29$. $8 \times ? \times 31$. $7 \times ?$.
Ikkuna-aukon pohjassa: $6-6,5 \times 14,5 \times ?$. Seinässä, aukon alla $7 \times 14,5 \times 30$. $8 \times ? \times 32$. Ikkunan karmien alla: $8,5-9 \times 13 \times 27-28$. Ikk. aukon sivupenkeissä $7,5-8 \times 15,5 \times 30-31$. $8,5 \times 13 \times 27,5$.

Huone 36.

Eteläinen seinä.

- L Kohdassa: alempana: $8,5-9 \times 13,5 \times 27,5-28$. ylempana: Sama.
 M Kohdassa: $8,5-9 \times 13-13,5 \times 27,5-28$. muutama: $9,5 \times ?$.
 N Kohdassa: $8,5-9 \times 13,5-28$. muutama $9 \times ?$.
 O Kohdassa: $8,5-9 \times 13,5 \times ?$

IV ikkuna idästä. (läntisin.) Ikkunan kolvina laudat. lautojen yläpuolella, ikkuna-aukon länsipielen päällä vähän jälillä tiiliholvia. Suuruus: $8,5 \times 15,5 \times ?$

Lautojen päällä oleva muuraus: $8,5 \times ? \times 28$. Rap. peitossa. Seinässä ikkuna-aukon alla, olevat tiilet: $6 \times 15 \times 30,5$, onyöhaaisempaa muurausta.

Ikkuna-aukon sivu-penkit: $8 \times 16 \times 30-31$. Muutamia: $10,5 \times ?$. $7 \times 14 \times 27,5$

Ikkuna-aukon piilet rappauksen peitossa, muutama tiili näkyvässä: $8 \times ? \times 28$. $8-8,5-9 \times ?$

Tiilien suuruus läntisimmän ikkunan ja länsinurkan välillä.

P Kohdassa: $8,5-9 \times 13,5 \times 27,5-28$.

R Kohdassa: $8,5-9 \times 13 \times 27,5$

S Kohdassa: alempana $9 \times 13 \times ?$ ylhäällä näkyvässä vain 1 tiili $8,5 \times ? \times 32$

Seinässä, alhaalla II ja III:n kerroksen välillä, ovat lattiaparru reikien välit. Sekalaisia tiiliä $7 \times 14 \times 30$. $7 \times 15 \times 29$. $8 \times 15,5 \times 29$. $8 \times 13 \times 27$.

Huone No 36 pohjoispuolella, pohjois-seinän sisällä, oleva läntisempi huone. Tiilimuurausta holveineen. Tiilien seurumus, ensimmäiseen:

Etelä- ja länsiseinissä, sekä pohjois- ja länsiseinien nurkassa, olevassa kulmankuksessa $9 \times 13,5 - 14 \times 27,5 - 28,5$. Muutamia tiiliä: $9,5 \times 13,5 - 14 \times 28 - 30$, $8,5 \times 13,5 \times 27,5 - 28$. $10 \times 13,5 \times ?$

Pohjois-seinä: $8 - 8,5 \times 13 - 13,5 \times 27,5 - 28$. Muutama: $8,5 \times 13,5 \times 28,5$.

Itäinen seinä: $9 \times 13,5 - 14 \times 28 - 29$. Muutama: $9 \times ? \times 29,5$. $8 \times ?$. Sekä muutamia karmakiviä.

Holvit: Tiilimuurausta, osittain rappauksen peitossa.

Itäisin holvi: $8,5 \times ? \times 27,5$. $8,5 \times ? \times 27$. $8 \times ? \times 27$. $9 - 9,5 \times ?$.

Keskimäinen holvi: $8,5 \times ? \times 28,5$. $9 \times ? \times 28$. $8,5 \times ? \times 26,5$.

Eteläisin holvi: $9 \times ? \times 28,5$. $9,5 \times ?$. $9 \times ? \times 28$. $8 \times ?$.

Huone No 36^m pohjoispuolella pohjois-seinän sisällä, oleva itäisin huone: Tiilimuurausta holveineen. Pohjois- ja itä seinä: $9 - 9,5 \times 13,5 \times 27,5 - 28,5$. Muutamia $8,5 \times 13 - 13,5 \times 27,5 - 28$.

Eteläseinä: $9 - 9,5 \times 13,5 \times 27,5 - 28,5$. Muutamia: $8,5 \times 13 - 13,5 \times 27,5 - 28$. $9,5 - 10 \times ?$. (Et. seinä lisää onnistuinpanga alempana.)

Länsiseinä: $9 \times 13,5 \times 28,5 - 29$. Muutama $8 \times 13 - 13,5 \times 28$. $8,5 \times ?$. $9,5 \times ?$. Länsiseinällä pohjoisnurkassa myöhäisempää muurausta: $6 - 7 \times ? \times 28 - 30$

Eteläseinä: Ikkunan alla: Alhaalla: $9 - 9,5 \times 13,5 \times 27,5 - 28,5$. Muutama $8,5 \times ? \times 27,5$. Ylhäällä: mahd. myöhäisempää muurausta: $9 \times ? \times 29$. $8,5 \times ? \times 30,5$. $9 \times ? \times 32$. $8 \times 12 - 12,5 \times ?$

Holvit. Läntisin holvi: $9 \times 13,5 \times 28 - 29$. Muutama: $8,5 \times 13,5 \times 28 - 29$.

Keskimäinen holvi: $8,5 - 9 \times ? \times 28 - 29$.

Eteläisin holvi. (Aivan, ovi-aukon holvin vieressä) $8,5 - 9 \times ? \times 27 - 27,5$. Muutamia: $9 \times ?$.

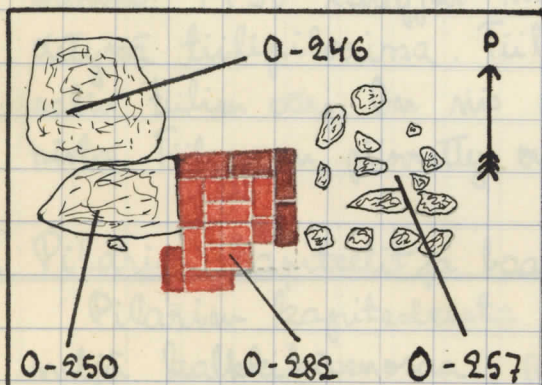
I. Pilarit.

Länsi- ja itäseinien holvijaloista päättään on huone toisessa holvauksessaan ollut kaksoislaivainen. Sekä länsi- että itäseinänä on yksi holvijalka keskellä seinää, ja tästä holvijalasta nous-
sut ruode huoneen pituusmuuntaan on vaatinut vastapainoa, joka kaikesta päättään on lähtenyt huoneen keskiakselista olleesta pilarista.

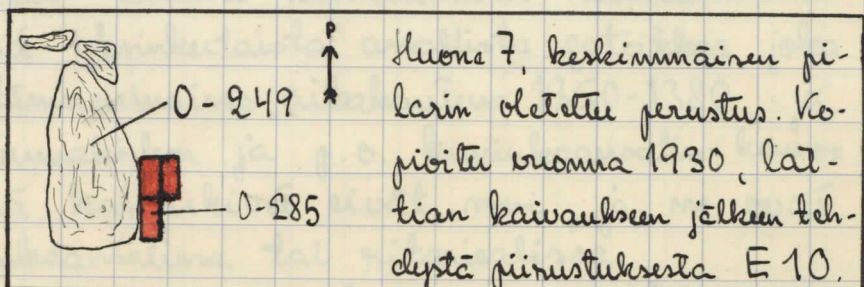
Pohjoisseinän kolmesta holvijalasta päättään on pilarien lukumäärä ollut kolme; seinässä on kolme holvijalkaa. Itä-
seinän vastaavista holvijaloista puuttuu itäisin. Se on luultavasti hävinnyt jo vaasa-ajan uudisrakennustyön yhtenä.

Huoneen alla olevan kellarin lattiassa (huoneessa 7) on pienten kivien ohella kolmessa paikassa suurempien kivien kasaus, ja näyttää siltä että nämä olisivat olleet pilarien perustuksina; ainakin tuntuu asena sopivalta. (Vrt. Huone 7, mittapiirustuksia, latian kaivauksen jälkeen, 1939, sekä Huone 7, latian pohjapiirros kaivauksen jälkeen, 1930, E 10, sekä vuoden 1930 muistiinpanot.) Vuoden 1930 piirustuksesta E 10, sekä muistiinpanoista (riou 5) käy ilmi, että latian kaivauksessa tuli itäisimmän kivi-

kasauksen kohdalta erille melkein nelikulmainen tiililadellus, joka mahdollisesti on pilarin alin osa; ainakin näyttää sen asena ja sen säännöllinen, ~~alun~~ alun perin nähtävästi nelikulmainen muoto siihen. Jos tähän oletetaan pilarinjäännökseen lisätään yksi ainoa tiili, muodostaa se säännöllisen neliön. Neliön sivut ~~on~~

Huone 7, itäisimmän pilarin oletettu perustus. Kopioitu vuonna 1930, latian kaivauksen jälkeen tehdyistä piirustuksista E 10

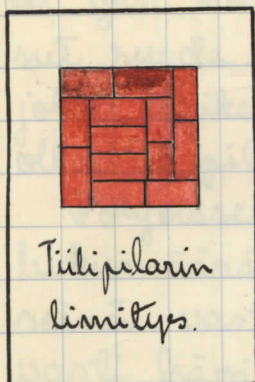
Huone 7, keskimmäisen pilarin oletettu perustus. Kopioitu vuonna 1930, latian kaivauksen jälkeen tehdyistä piirustuksista E 10.

* molemmassa kulmassa sitäpaitri yksi, joten seinässä on neljä kilpikaareta.

ja huoneen seinät ovat yhden suuntaiset. Keskimmäisen kivikasauksen kohdalla oli mittapiirustuksen mukaan kolme tiiltä sellaisessa asennossa, että myöskin ne voisivat olla jätettä keskiaikaisesta pilarista. Mittapiirustuksessa ei ole ainoatakaan tiilimitää; muistiinpanoissa on mita $28-30 \times 13 \times ?$. Mittapiirustuksesta päätäten olisi itäisimmän pilarin sivumitat olleet suunnilleen 70×70 cm.

(Katso myöskin valokuvat 139 ja 140-K, huone 7.)

Vasemmalla on rekonstruoituna tiilipilarin oletettu liimitys.

Tiilipilarin liimitys.

Hinkäläisestä kuminkansalain pilarit ovat olleet on ~~erittäin~~ vaikeaa sanoa mutta maisteri Jikka Kronqvist sanoo esitelmässään "Tuusula keskiaikana" (sivut 54 ja 55): "Uumakirkon holvoja on kannattanut solakka kahdeksankulmainen kalkkikivestä hokattu keskuspilari, ja on täysi oyy edellyttää, että tämän muotoja ovat olleet myös muiden huoneiden pilarit, jotka

kuitenkin lienevät olleen tiilisiä". Mistä oyytä hän on tullut tähän johtopäätökseen ei esitelmästä käy ilmi.

Vielä voidaan mainita, että kolmannen rakennuskauden tiilimitat kuminkansalainissa ovat aivan samat kuin kellarin lattiasta löydetyn tiilipilarin mitat. Kellarin lattiasta löysi allekirjoittanut tiilen, jonka mita on $28 \times 13 \times 9$ siis sama mita, joka esiintyy kuminkansalain kolmannesta rakennuskaudesta peräisin olevina muurissa, sekä vuonna 1930 lehtyjen muistiinpanojen mukaan kellarin lattiasta löydetyssä tiilipilarissa. Tiilen väri on nitäpaitri sama kuin kuminkansalain tiilen väri. On siis mahdollista että tämä tiili on peräisin pilariesta. Tiileen on piirretty omittuinen kuvio:

II. Pilarin kapiteelit ja baarit

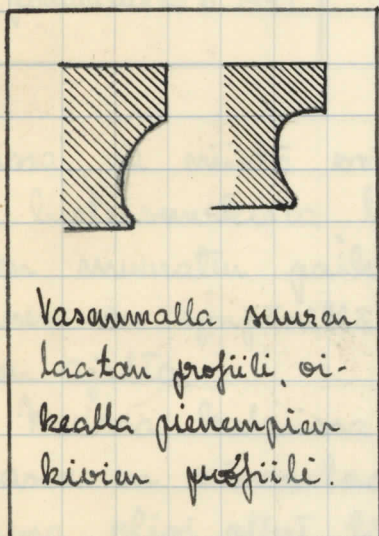
Pilarin kapiteeleista ei ole mitään varmoja tietoja. Linnassa on neljä kalkkikivenosaa, jotka ovat olleet joko kapiteelina tai jalustana. Tyylillisesti ne ovat selvästi kolmannelta rakennuskaudelta, ne edustavat samaa yksinkertaista ariallista gotiikkaa, joka lasein mukaan esiintyy Itämerenmaisissa aikakautena 1350-1380, ja joka meillä on myöskin Uumakirkon ja p.o. kuminkansalain kousseissa. Uumakirkkoon nämä kalkkikivet eivät rovi, ja ne ovat sentähden olleet joko kuminkansalain tai ritarisalissa.

Suurin kalkkikivi on säilynyt melkein ehjänä, se on 20 cm. paksu laatta, joka huoltavasti on ollut kapiteelina, mutta mahdollisesti myöskin voi olla vanha jalusta. Sen mitat ovat 58×58 cm.

Kivien kulmat ovat viistetyt. Tämän viistelyn osan pituus on 11 cm. Kahdessa toisessa kivessä on tämä viistetty rivi ainoa paikka, mistä saa täydellisen pituusmitta. Molemmassa kivessä on tämä mita 11 cm.

Suuren kivilaatan paksuus on 20 cm. Kahden pienemmän kiven paksuus on 16 cm, ja 14 cm.

Kivien profiilit ovat hyvin yksinkertaiset ja suurin piirtein samat kaikissa kohdissa esimerkiksi. Jos olettaa, että kivet ovat olleet konsol-

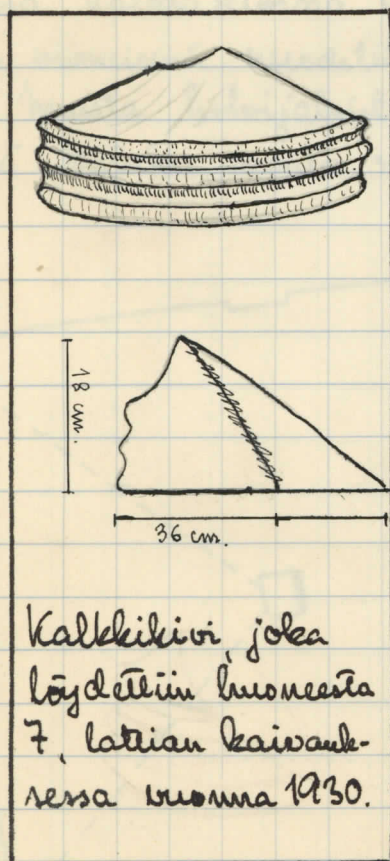

Vasemmalla suuren laatan profiili, oikealla pienemmän kiven profiili.

leja, on ylhäällä ensin noin 5 cm:n paksuinen maa pinta. Sen alla on risänpään kaartuva profiili. Kahdessa pienemmässä kivessä menee tämä kaariprofiili symmetriselle kuin suuren laatan.

Näyttää siltä kuin ~~kaikki~~ kaikki kyseessä olevat neljä kiveä olisivat samaa kivilätkemateriaalia.

Vielä voidaan mainita että vuonna 1930-
teltyjen muistilappojen mukaan löydettiin huoneesta 7, siis kumikausalin alta lattian kaivauksessa ~~kaltekkainen~~ kallekkikivi, joka on ollut joko seinäkonsolin tai pilarinkapiteelin osa. Muistilappojen piirroksista päätetään muistettavat kiven muodot kovasti Wunnahinon seinäkonsolit, ja näyttää josta ta-
pausessa selvältä että kivi on kolmannelta rakennuskaudelta.

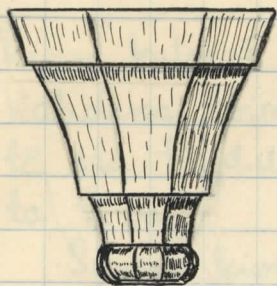
Kallekkikivi, joka löydettiin huoneesta 7, lattian kaivauksessa vuonna 1930.

III. Holvijalat ja konsolit.

Huoneessa on yhteensä 12 holvijalkaa ja yhtä monta kilpikaarta. Eteläseinän holvikäärret ovat kuitenkin suurimmaksi osaksi hävinneet vasa-ajalla, jolloin ikkunat tehtiin suuremmiksi, ja samalla kerralla hävisi myöskin saman seinän itäisin holvijalka.

Kallekkikivisiä seinäkonsoleja on huoneessa ainoastaan kaksi, toinen kerkellä pohjoisseinää toinen vastaavana kohdassa eteläseinänsä. Väsinkein jälkimmäinen on pahasti turmeltu viime rokana, mutta molemmista on hyviä valoku-

vio (huone 36, n:ot 272, 273. Katso myöskin J. Krongauist, Turunlinna keskiaikana, sivut 54, kuvat 64 a ja b.)

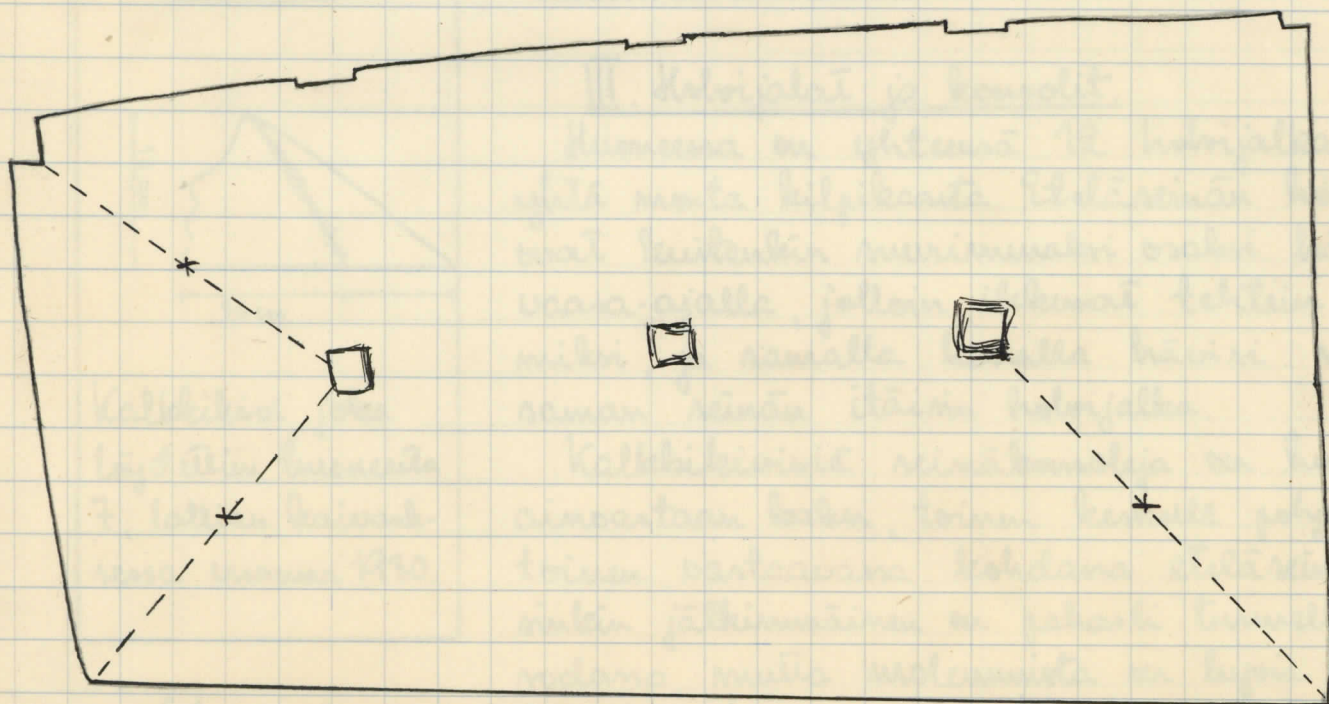
Eteläseinän sei-
näkonsoli ennen
poistamista v. 1941.

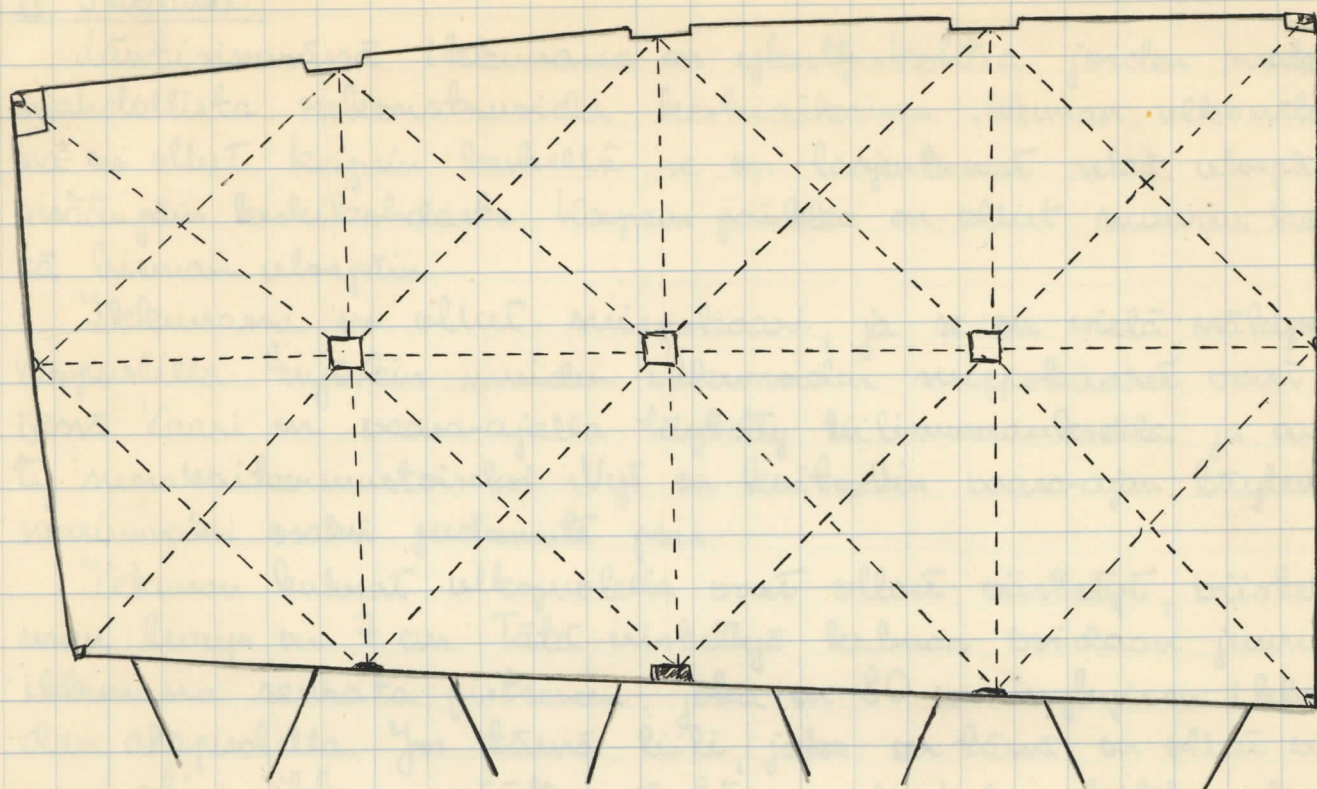
Molemmat konsolit kuuluvat selvästi siihen
aerialliseen ja yksinkertaiseen tyyliin, joka liian
kolmavalmella rakennuskaudella vallitsee Baltia-
sa ja Itä-Preussissa, sekä muutamissa paikoissa
Ruotsissa. Suurin piirtein samanlaisia konsoleja
löydämme m. m. seuraavista paikoista: Vadste-
nan muinaisluostari, kapittelisali, 1370-luku. Täs-
sä kapittelit päättyvätkin pieneen nuppuun aivan
kuin kuminkaansalissa; Lohstedtin linna Preus-
sissa, juhlasali (Kronqvist, sivu 55, kuva 65);

Ruodetiilejä on säilynyt ehjinä ainoastaan kul-
missa, ja niistä voi tulla kysymys ainoastaan kakkois-, loimais-
ja luoteismurkista koska ruode keillismurkansa myöhemmin on uudel-
leen muurattu paikkiaan ja sitäpaitsi liian korkealle. Myöskin tiili-
aines sen ympärillä on aivan uusi, luultavasti Ahrenbergin tai Rin-
teen ajalta.

Muissa kulmissa on alkuperäisiä ruodetiilejä. Jokaisessa kul-
massa on ainoastaan yksi ruode, ja on siis mahdollista että huo-
neeseen olisi ollut tähtiholveja. Ruotiden suunta on kaikissa kolmes-
sa tapauksessa sellainen, että se edellyttää pilari salin keskiahu-
lissa. Kalkkikivisiä konsoleja ei kulmissa ole ollut, loimaiskulmassa
on viimeisenä ruodetiilenä suippopäinen tiili →

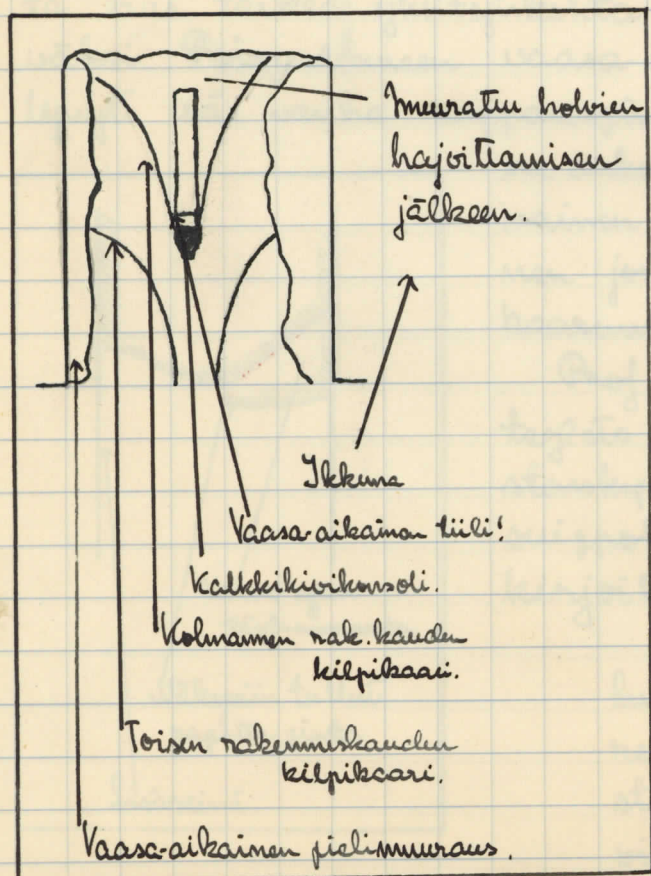
Mistä holvijaloista on niin vähän jäljellä, että on vaikeata päät-
tää kuinka monta ruodetta minä on lähtenyt, mutta näyttää mahdol-

lisetä, että jokaisesta on lähtenyt kolme ruodetta. Huoneensa oli siis ollut kolme pilaria ja kahdeksan holvia. Vyökaarista on keskimääräinen mahdollisesti ollut muuta paksuampi, koska sen holvijalat ovat voimakkaammat kuin muut. Se jyrkkä ruode joka nousee etäseinän konsolista on kuitenkin muurattu vasta vaasa-ajalla, sen alin tiili, se joka on muurattu konsolin yläpinnalle, on näet selvästi vaasa-aikainen.

Sitägaitri on ~~ruode~~ ruode kovin huonosti muurattu, eikä se korkeutensa vuoksi millään tavalla ole voimut olla lähtökohtana salin holville. Suurin osa tiileistä ovat kuitenkin vanhat, nähtävästi juuri kolmannelta rakennuskaudelta, koska niissä on kulmat viistetty samalla tavalla kuin ikkunojen ulkopielissä. Myöskin ruodan ympärillä oleva muuri, kilpikaarien välissä, täytyy olla muurattu myöhemmin, joskin siihen on käytetty vanhoja tiilejä.

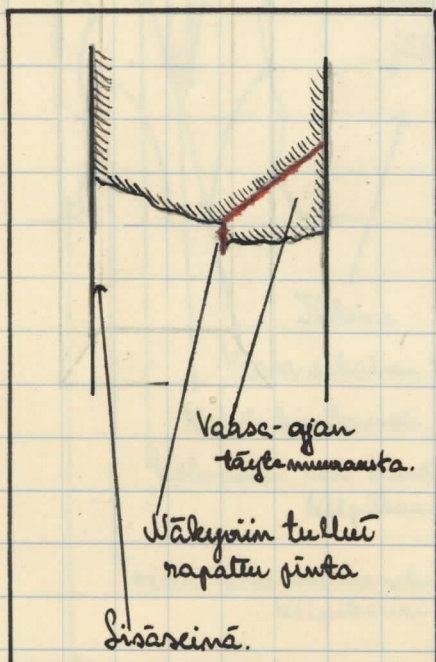
IV. Ikkunat.

Läntisimmässä ikkunassa on yksityiskohtia, joiden mukaan on mahdollista rekonstruoida keskiaikaisen ikkunan ulkonäky. Ikkuna on ollut kapein keskellä, se on laajentunut sekä ulospäin että sisäänpäin keskikohdasta. Kapein paikka on ollut muurin keskijämsästä hieman ulospäin.

Ikkunassa on ollut riippokaari, ja se on vielä näkyvissä ulkopuolella. Myöskin muiden ikkunoiden riippokaaret ovat näkyvissä. Kaari on vaasa-ajalla täytetty tiilimuurauksella ja aukko tehty suorakaiteenmuotoiseksi. Nyt on kuitenkin vaasa-ajan täyttemuuraus suurimmaksi osaksi pudonnut pois.

Ikkunan kulmat ulkopuolella ovat olleet viistetyt, viistetyn kulman leveys on 7 cm. Tätä viistettyä kulmaa voidaan juuri läntis-ikkunassa seurata pisteeseen, joka on 80 cm. nykyisen ikkunalaatan alapuolella. Jos tämä tiili, joka on tänä, on ollut viimeinen, olisi ikkuna päättynyt 25 cm. eli kolme tiilikerrosta nykyisen betonilattian yläpuolelle. Ikkunassa oli luultavasti goottilaiseen tyyliin aurinkopunkki sekä ulko- että sisäpuolella, ja varsinainen aukko päättyi siis paljon korkeampana. Ikkunan korkeus ulkoseinän kohdalla olisi tänä tapauksessa ollut 1100 cm. aurinkopunkin alareunasta riippokaaren huippuun. Ikkunan leveys on ulkoseinän kohdalla ollut 160 cm.

Toisessa ikkunassa idästä lasketuna on vielä yksi seikka, josta eräs tärkeä yksityiskohta keskiaikaisessa ikkunassa tulee selväksi. Poispudonneen vaasa-ajan muurauksen alla on näet säilynyt eräs vanha rappauspinta, joka selvästi osoittaa, että ikkunaukko on ollut tympunan, siis että varsinainen aukko on ollut suorakaiteenmuotoisen jokin ikkunakomerot ovat olleet riippokaarenmuotoiset.

Prof. Carlus Lindberg o.s. teoksessaan „Om teglets användning i Tindlands medeltida gråstenskyrkor” käsitellyt m.m. juuri nämä riippokariset tympannikkunat, ja hän kirjoittaa niistä seuraavasti (sivu 122):

„Stavverket (i medeltidskyrkorna överlupud) avslutas i fönsteröppningen öfver del endas så att det samma löper stumt upp mot en vägnad skiljemur, vilken avslutar ljusöppningen horisontalt

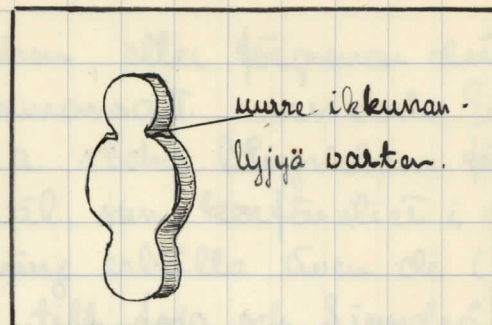
i den med bäge övertäckta fönstermischen, eller förgrena det sig i ett av särskilda former sammansatt massverk. Enligt föregående princip utformas bl. a. södra längsidans fönster i Tenala och Tyrväs kyrkor, såväl som korfönstret i sistnämnda kyrka. En liknande gestaltning erhålla även de igenmurade fönstren på norda längsidan till dojo och Sjundeå kyrkor, såväl som det östligaste av den södra längsidans fönster i Pälkäne ödekyrka, i vilket sistnämnda dock ovanför den horisontala avslutningen ytterligare förefinnes en kvadratisk ljusöppning. Denna ljusöppning i Pälkäne är så tillvida instruktiv, som den framhåller med tydlighet, huru den horisontala formen erhålles genom ett järnband, vilket uppbär den raka bågen och i sistnämnda fönster framkommer mellan den övre och den nedre öppningen. Såsom en analogi till detta må anföras uppleggsnadsättet till den raka avslutade öppningen till den yttre predikstolen i Hölöla och Pälkäne kyrkors vapenhus. I det förstnämnda uppbäres den raka bågen av ett järn såsom i ljusöppningarna; i det senare intages jämets plats av en tvåslä av trä. Denna anordning med horisontalt avslutad muröppning i en med bäge övertäckt fönstermisch måste på grund av dess uppträdande i vårt land såväl som närmast i våra norrländ anses såsom en sen företeelse, varför en liknande i Reso kyrkas korfönster förkommande anordning icke kan hänföras till äldre tider än de föregående eller m. a. o. 1400-talet."

Joskin prof. Lindberg en ritä mieltä, ettei tympanonikkunoita ole ollut maassamme ennen 1400-lukua, on kuitenkin aivan selvää, että ikkunat kuminkaansalissa, ainakin yksi niistä, ovat olleet tämmötapaiset. Se mahdollisuus on kuitenkin olemassa, että ikkunat tympanonmuodonsaan olivat veljämme rakennuskaudelta eli 1480-luvulta. Mutta prof. Lindbergin todistelu pohjautuu niin hiukkoihin perustuksiin, ettei se voi tehdä sellaista ikkunaa mahdollisuudeksi jo 1370-luvulta.

Tympanonikkunoita on myöskin ritaisalin pohjoisseinässä.

Kun vaasa-aikaisen kuningattaren salin eteläseinä purettiin vuonna 1947 (luomus 54), löydettiin muurin sisästä kolme ikkunanpuitteenkiiltä, jotka mahdollisesti ovat peräisin kuminkaansalin keskiaikaisista gottilaisista ikkunista. Kuminkaansalin holvit ja ikkunat purettiin samana rakennuskautena kuin vaasa-aikaisen kuningattaren salin seinät muurattiin, eikä luomassa ritäpaita ole muita

ikkunoita, ~~joihin~~ joihin nämä tiilet olivat sopineet. Tiilissä on uurre ikkunan-
lyjyä varten. Tiilimitat ovat $25 \times 13 \times 7,5$,
 $26 \times 13 \times 7$ ja $26 \times 13,5 \times 9$. Turun tuomiokirkossa on samantapaisia tiilejä. Myöskin Raimon kirkossa on samantapaisia (Carlus Lindberg, sivulla 32).

V. lattia. Vuoden 1552 tilikirjoissa mainitaan, että kunninkansalin lattia laskettiin alemmaksi (Snellman, s. 14). Nykyaikainen lattia on samalla tasolla kuin vaasa-ai-
kainen, ja siis keskiaikaista lattiaa alempana. Sekä itäseinässä oleva ovi että länniseinässä oleva ovi on 30 cm lattiaan yläpuolella, ja näyttää siltä, kuin olisi keskiaikainen lattia ollut 30 cm korkeampana. Itäseinän o-
vessa on nähtävää tiilinen kynnyks. Pohjoisseinän koveroissa on nähtävästi ollut puulattia.

Huone 36, keskiaikainen kunninbaansali.

C. J. Gardberg 1953

I. Lattia.

Nykyinen betonilattia valettiin vuonna 1948, ja se tehtiin riikoin samalle tavolle, millä lattia vaasa-ajalla oli ollut. Keskiajalla oli lattia kuitenkin korkeammalla tavalla; lattiaa laskettiin vuonna 1552. Siinä vuonna mainitaan tilikirjoissa: "5 timmermän arbetade i 132 dagar, de hava fått golvet i kungssalen, satte sparrar i gamla borgstugan och täckt gamla borgstugan", "11 murare murade (bl.a) 6 bjälkar under kungsmaket". Tässä yhteydessä sanotaan myöskin yhdessä kohdassa "gamla borgstugan under kungsmaket", mikä osoittaa, että vanha linnantupa oli kunninbaansalin alla.

Sekä itäseinässä oleva oviaukko että länsiseinässä oleva oviaukko on 30 cm nykyisen lattian yläpuolella, ja näyttää riittä, kuin olisi keskiaikainen lattia ollut nykyistä betonipintaa 30 cm korkeampana. Itäseinän oviaukossa on riäpäitri ollut tiilinen kynnyks, jonka korkeus on ollut 8 cm. Poljoisseinän komerossa on kaikesta päättään ollut puulattia, joka on ollut kivipermanon päällä. Eteläseinässä on säilynyt vanhempia parunkeloja nykyisen lattiapinnan yläpuolella.

II. Pilarit.

Länni- ja itäseinien holvijaloista päättään on huone ollut kaksilaisvaimen. Sekä länni- että itäseinässä on yksi holvijalka keskellä seinää, ja tästä holvijalasta nousseut ruode huoneen pituussuuntaan on vaatinut vastapainoa, joka kaikkuta päättään on lähtenyt huoneen keskiakselista olleesta pilarista.

Pohjoiseinän kolmesta holvijalasta päättään on pilarin lukumäärä ollut kolme: seinässä on kolme holvijalkaa. Jokaisessa nurkassa on sitäpaitsi yksi holvijalka. Myös-kin eteläseinässä on kolme holvijalkaa, joskin varsin-kin itäin on melkein hävinnyt vaasa-ajan uudisrakennustyön yhteydessä.

Huoneen alla olevan kellarin lattiassa (huoneessa 7) on pienten kivien ohella kolmessa paikassa suurempien kivien kasaos, ja näyttää siltä, että nämä olivat olleet pilarin perustuksina; ainakin tuntuu asuma ro-pivalta. (Vrt. mittapiirustus G 2, lattia kaivauksen jälkeen vuonna 1930, mittapiirustus H 28 ja mittapiirustus A 64, lattia kaivauksen jälkeen vuonna 1939, sekä muistim-paivat vuodelta 1930.) Vuoden 1930 piirustuksesta G 2 sekä samalta vuodelta peräisin olevista muistim-paivaista (riivulla 5) käy ilmi, että lattian kaivaus-essa tuli itäinimmän kivikasauksen kohdalta erille melkein nelikulmainen tiilikadela (piirros 1), joka mah-dollisesti on pilarin alin osa; ainakin viittaa sen muoto ja sen säännöllinen, aluperin nelikulmainen muoto (piir-ros 2) siihen. Jos tähän oletettuun pilarinjäänmökseen

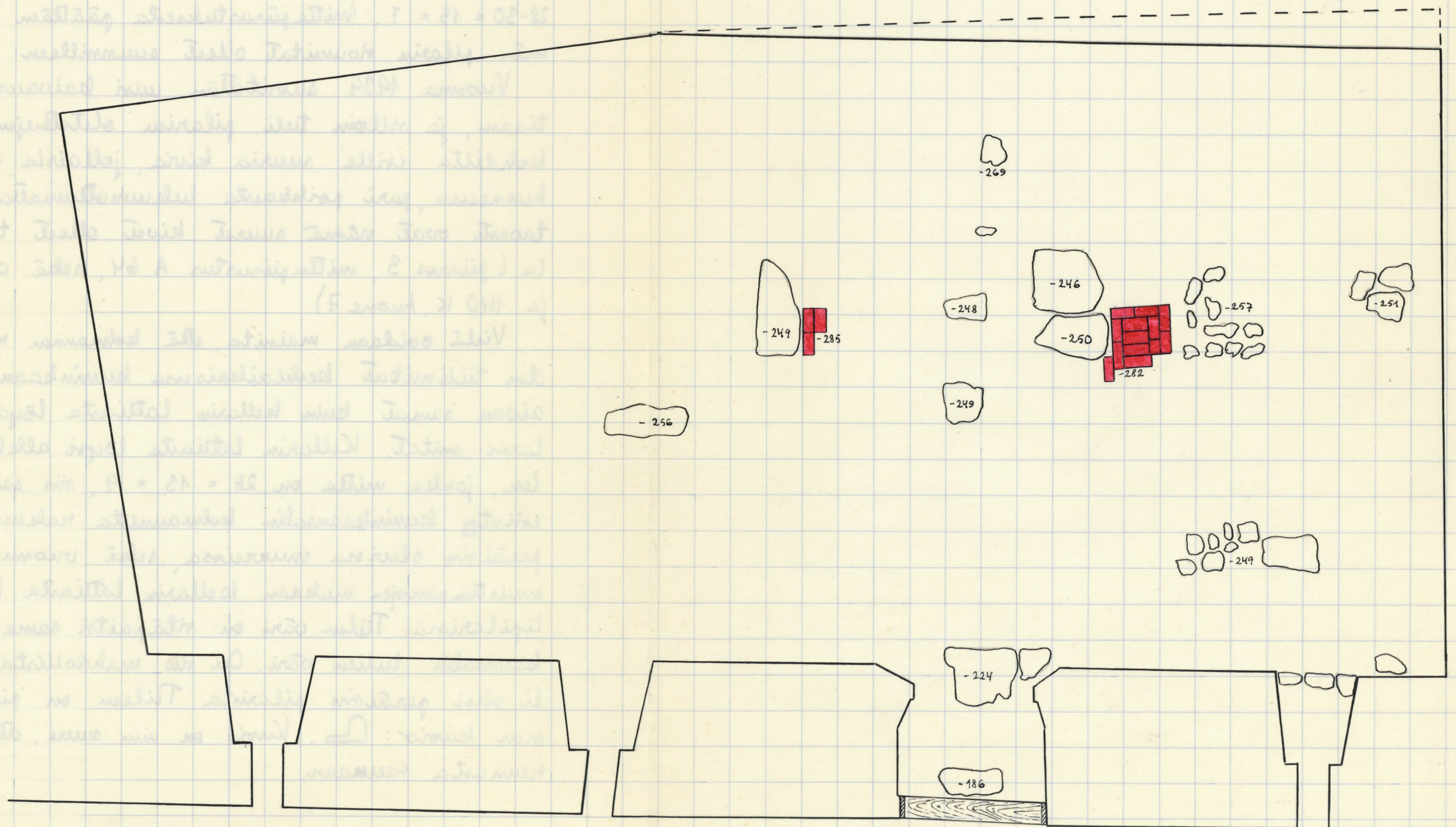
lisätään yksi ainoa tiili, muodostaa se säännöllisen nelion (piirros 2). Nelion rivut ja huoneen seinät ovat yhdensuuntaiset. Keskimmäisen kivikasauksen kohdalla oli mittapiirustuksen mukaan kolme tiiltä seläisessä asennossa, että myöskin ne voivat olla jätettyä keskiaikaisesta pilarista. Mittapiirustuksessa ei ole ainoatakaan tiilimittaa; muistimpanossa on mita $28-30 \times 13 \times ?$. Mittapiirustuksesta päätään oli itärimmän pilarin riivutit olleet suunnilleen 74×74 cm.

Vuonna 1939 suoritettiin uusi kaivaus kellarin lattiaan, ja silloin tuli pilarin oletettujen perusteiden kohdilta esille suuria kivia, jollaisia ei muualla huoneessa, pari poikkeusta lukuunottamatta, ollut. Suurta ovat nämä suuret kivet olleet tiilipilarin alla (piirros 3, mittapiirustus A 64, sekä valokuvat 139 ja 140 K, huone 7).

Vielä voidaan mainita, että kolmannen rakennuskauden tiilimitat keskiaikaisessa kunnikaansalissa, ovat aivan samat kuin kellarin lattiasta löydetyn tiilipilarin mitat. Kellarin lattiasta löysi alkekirjoittanut tiilen, jonka mita on $28 \times 13 \times 9$, on sama mita, joka esiintyy kunnikaansalin kolmannesta rakennuskaudesta peräin olevissa muureissa, sekä vuonna 1930 tehtyjen muistimpanojen mukaan kellarin lattiasta löydettyssä tiilipilarissa. Tiilen väri on nitäpäitri sama kuin kunnikaansalin tiilen väri. On siis mahdollista, että tämä tiili olisi peräin pilarista. Tiileen on piirretty omittaman kuvio: Kuvio on niin suuri, että se menee reunaista reunaan.

huomio! luvut linnan O-pisteestä laskettuna.

Piirros 1. Kellarin (huoneen 7) lattia kaivauksen jälkeen
rinteen ajalla (vuosina 1929-1933). Kopio mittapiir-
uksesta G2 (nykyisen järjestyksen mukaan; Rinteen kuo-
telon mukaan E 10). Kaavaan 1:50.

Piirros 2. Kuminkeansalin lattian alapuolella olleiden tiilipilarien vaakasuora läpileikkaus. Rekonstruointi kaavaan 1:50 edellisen piirroksen perusteella.

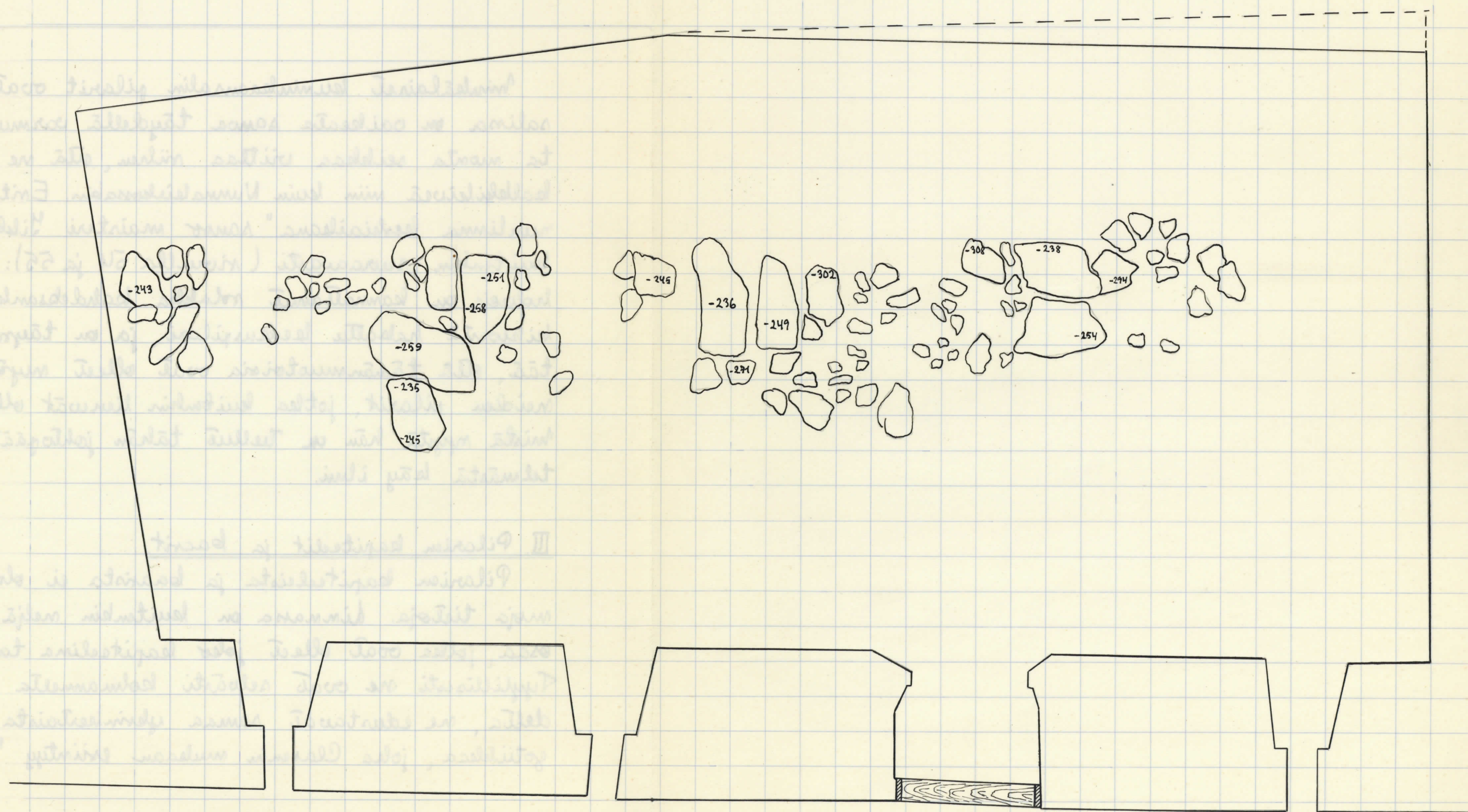
Minkälaiset kuminkeansalin pilarit ovat olleet itse salissa on vaikeata sanoa täydellä varmuudella, mutta monta seikkaa viittaa siihen, että ne ovat olleet kalkkikiveä niin kuin Nunnakirkossakin. Eritelmässään "Tuusunkinma keskiaikana" sanoo maisteri Yikka Krongeist kuitenkin seuraavasti (riouilla 54 ja 55): "Nunnakirkon holvissa on kannattanut roskkaa kahdeksankulmainen kalkkikivistä hahvattu keskuspilari, ja on täysi nyt edellyttää, että tämänmuotoisia ovat olleet myös muiden huonaiden pilarit, jotka kuitenkin lienevät olleen tiilisiä". Mistä nyystä hän on tullut tähän johtopäätökseen ei eritelmästä käy ilmi.

III. Pilarien kapiteelit ja baarit.

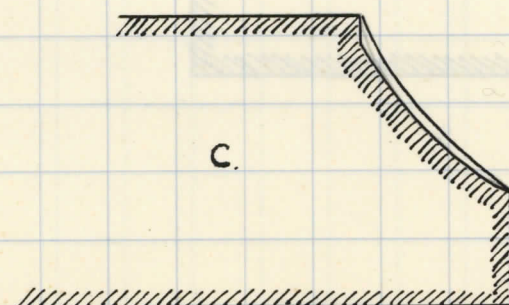
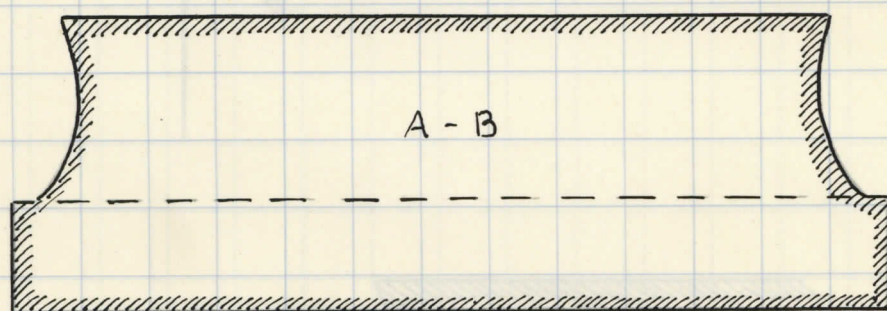
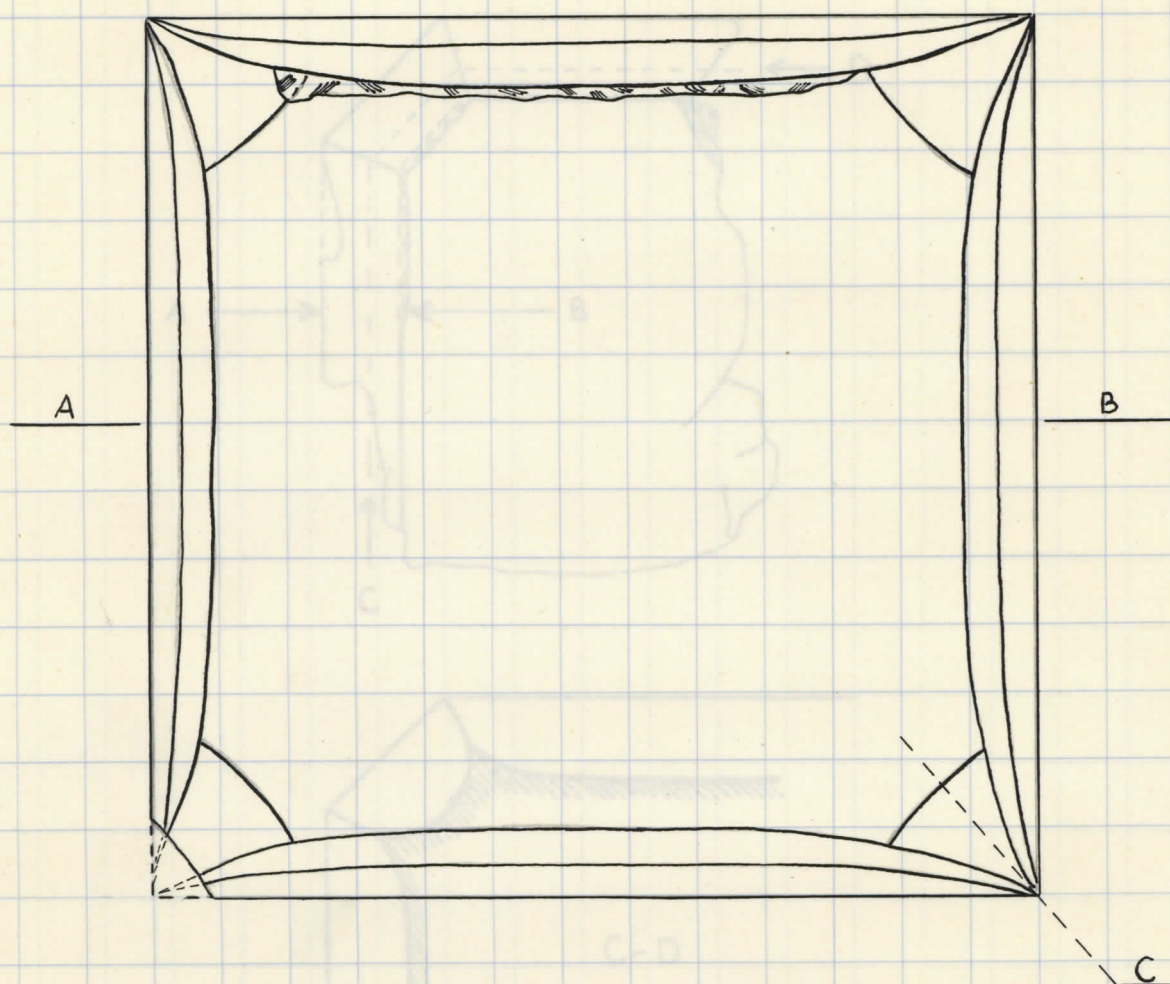
Pilarien kapiteeluista ja baarista ei ole mitään varmoja tietoja. Nimassa on kuitenkin neljä kalkkikiviosa, jotka ovat olleet joko kapiteelina tai jalustana. Tyylillisesti ne ovat selvästi kolmannelta rakennuskaudelta, ne edustavat samaa yksinkertaista ariallista gotiikkaa, joka Clasenin mukaan esiintyy Itämerenmais-

Huomio! Suut ovat n. s. linnan O-pisteestä las-
kettuina.

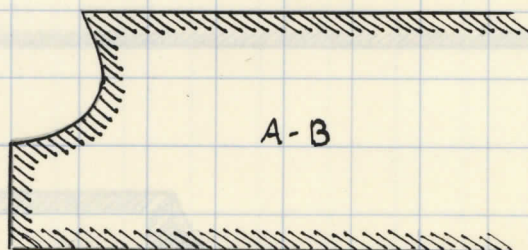
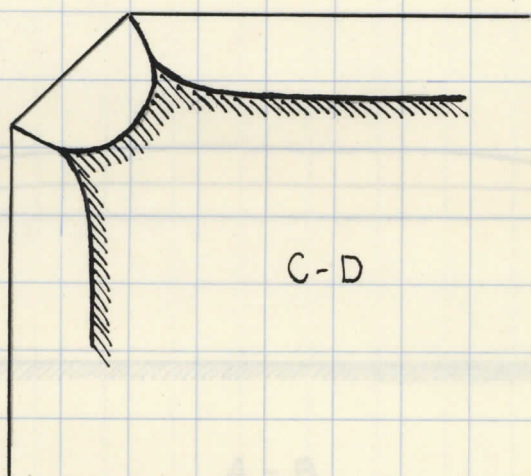
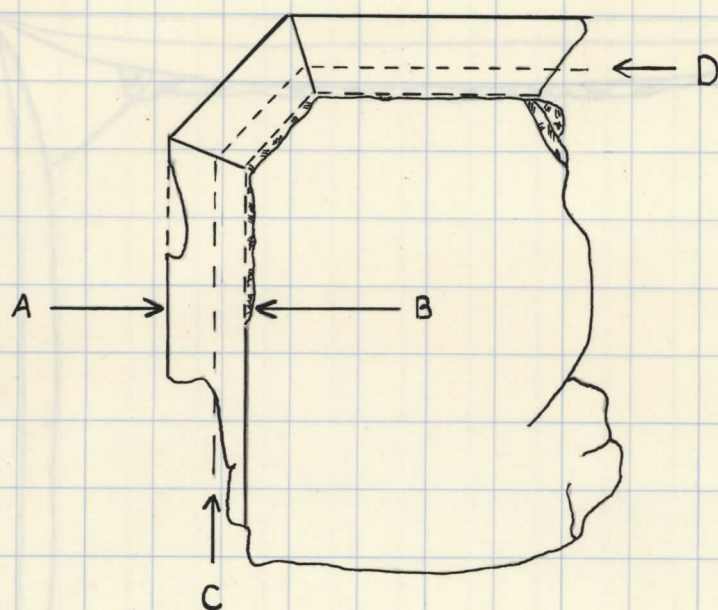
Piirros 3. Kellarin (huoneen 7) lattia kaivauksen jälkeen
vuonna 1939. Kopio mittapiirustuksesta A 64. Kaavaan
1:50. (Huomio! Tähän piirrokseen on otettu ainoastaan
olehtujen pilarien kohdilla olleet kivet.)

Piirros 4. Suurin säilynyt kalkkikivi, huultavasti pilarin ja-
lusta. Kaavaan 1:5.

Piirros 5. Säilynyt kalkkikiviosa, huultavasti pilarin ka-
piteelista. Kaavaan 1:5.

Piirros 6. Säilynyt kalkkikiviä, huultavasti pilarin ka-
pitedista. Kaavaan 1:5. Leikkaukset ovat samat kuin e-
dellisessä piirroksessa.

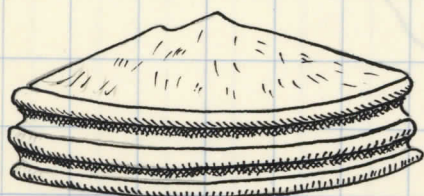
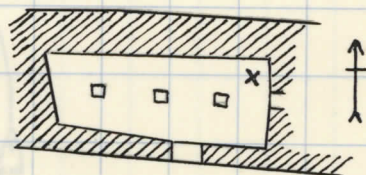

sa aikakautena 1350-1380, ja joko Turun linnoissa on
myöskin Nummikirkon ja p.o. kuminkaansalin komposiis-
sa. Nummikirkkoon nämä kalkkikivet eivät oo, ja ne
ovat sentähden olleet joko kuminkaansalissa tai ritä-
risalissa.

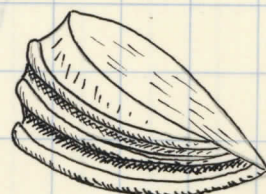
Suurin kalkkikivi on säilynyt melkein ehjänä (piir-
ros 4). Se on 20 cm paksu laatta, joka huultavasti on
ollut pilarin jalustana. Sen mitat ovat $58,5 \times 58,5$ cm.
Kiven kulmat ovat viistetyt, ja kivi on siis kahdeksan-
kulmainen. ^(yläpinta!) Viistetyn pinnan pituus on kiven alareunan
kohdalla 11 cm. Kivi kapenee ylöspäin (piirros 4, leik-
kaukset). Ennin kiven reuna nousee suorana 8 cm,
sen jälkeen tulee näänpäin kaartuva profiili. Yläpinn-

Piirros 7. Kalkkikivi, joka professori Rinteen tutkimuksissa 1930-luvun alussa löydettiin huoneen nro 7 lattiasta (bellari keskiaikaisen keuhinkaansalin alla). Kopioitu sen ajan muistinaanoista.

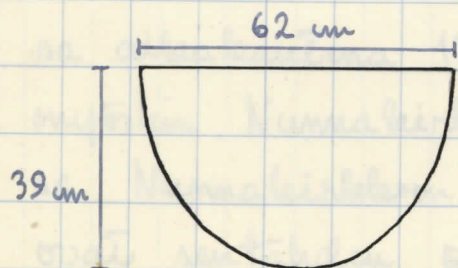
Löytöpaikka = x

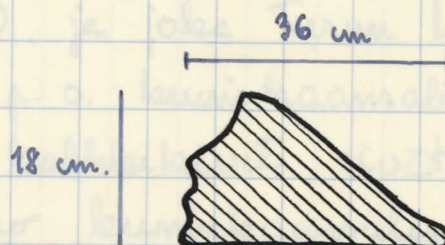
Eturion

Sivulla

Pohja

Pystysuora leikkaus

man mitta on $50,5 \times 50,5$ cm. Kiven löytöpaikka on tuntematon.

Tämän suuremman kiven ohella on säilynyt kaksi pienempää kivenpalaa (piirroksesi 5 ja 6). Nämä palat ovat

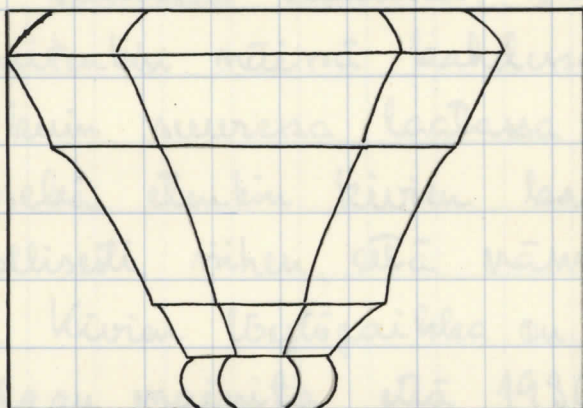
kahdesta kahdeksankulmaisesta laatasta. Toisen laatan paksuus on ollut 16 cm, toisen 14 cm. Viistetyä kulmaa leveys on molemmissa kivissä 11 cm. Muita mittoja ei perästä saa. Näissä kivoissa on suunnilleen samanlainen profiili kuin suuressa laatasta; sisäänpäin kaartuva muoto menee kuitenkin näissä kahdessa kappaleessa hiukan ryppymäälle kuin suuressa laatasta (piirroset 4 ja 5). Tämä seikka, sekä etenkin kivien kahdeksankulmaisuus viittaa mahdollisesti siihen, että nämä osat ovat pilarien kapitelleista. Kivien löytöpaikka on tuntematon.

Vielä voidaan mainita, että 1930-luvun alussa tehtyjen muistutpanojen mukaan löydettiin huoneesta 7 (kemin-kaansalin alla oleva kellari) lattian kaivauksessa kalkkikivi, joka on ollut joko seinäkonsolina ~~§~~ tai pilarin osana (piirros 7). Muistutpanojen piirroksien mukaan muistuttavat kiven muodot Nunnakirkon seinäkonsolleja, ja näyttää josta tapauksessa selvältä, että kivi on kolmannelta rakennuskaudelta.

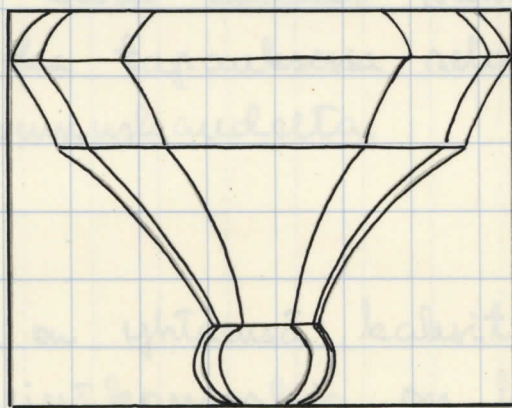
IV. Konsolit.

Huoneessa on yhteensä kaksitoista holvi-jalkaa. Kalkkikiviä seinäkonsolleja on huoneessa ainoastaan kaksi, toinen keskellä pohjoisseinää, toinen keskellä eteläseinää (piirros 8). Muut konsolit ovat olleet tiilisiä. Kalkkikivikonsoleista on varinkin eteläseinän keskellä oleva rikkoutunut pahasti tulipalossa vuonna 1941, mutta molemmista on hyviä valokuvia (huone 36, mot 212 ja 213, sekä kuvat 64 a ja 64 b ikkunakirjassa "Turunlinna keskiaikana").

Piirros 8. Keskiaikaisen kuminkaansalin kalvi kalkkikivikon-
solis. Kaavaan 1:5.

Eteläseinä.

Pohjoisseinä.

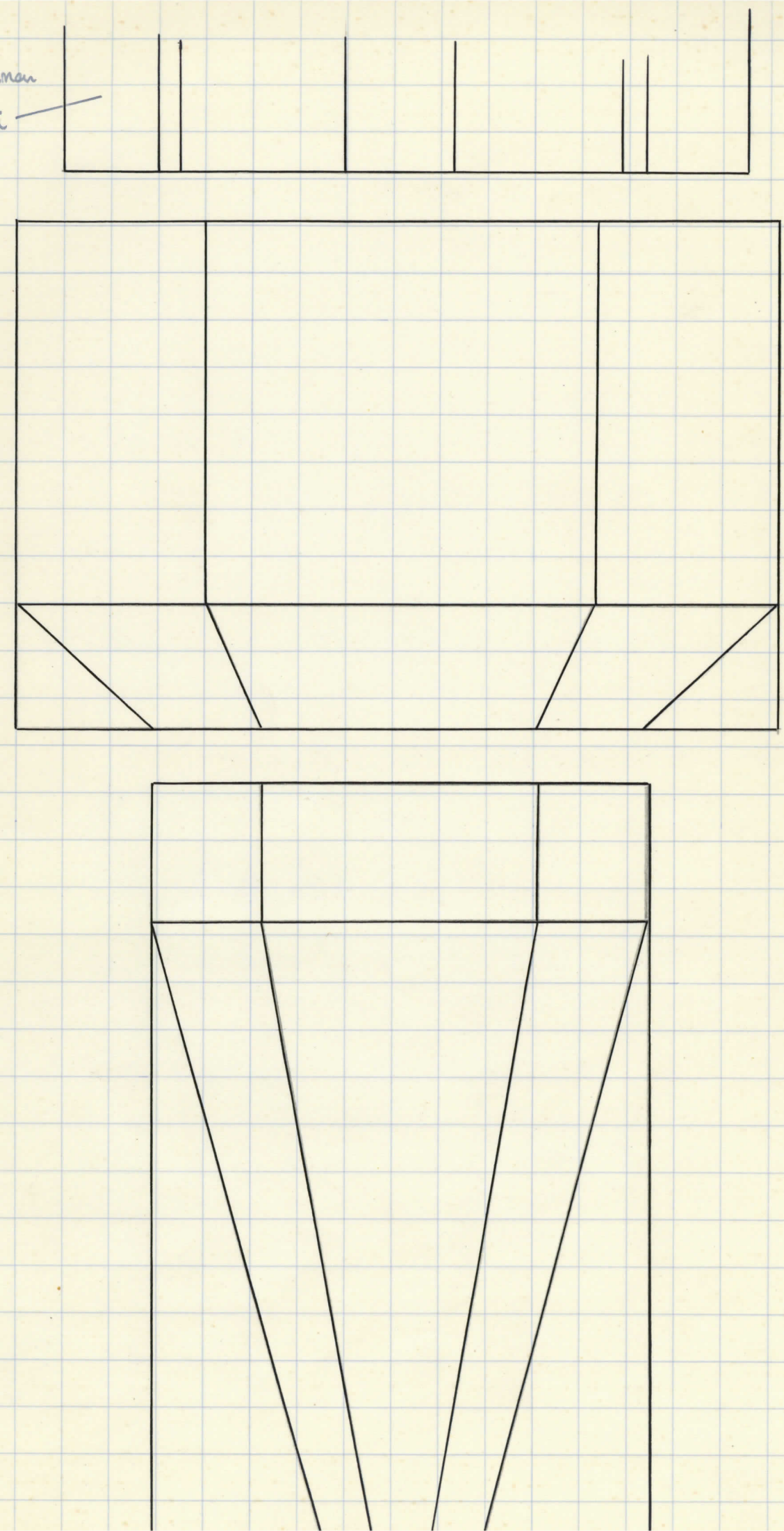
Molemmat kalkkikivikonsoolit kuuluvat selvästi siihen arialliseen ja yksinkertaiseen tyyliin, joka linnan kolmannen rakennuskauden aikana vallitsi Baltiassa ja Ylä-Preussissa, sekä muutamissa paikoissa Ruotsissa. Nunnakirkon konsoolit kuuluvat samaan tyyliin, ja suurin piirtein samanlaisia konsoleja löytää m. m. Vadstnan nunnaluostarin 1370-luvulla rakennetusta kapitulisalista, missä konsoolit päätyvät pienen nuppuun aivan kuin kuminkaansalissa, sekä Preussissa olevan Lochstedtin linnan juhlasalista (Kronqvist, Turun linna keskiaikana, sivu 55, kuva 65).

Muut konsoolit - niitä on kymmenen - ovat olleet tiilisiä. Kun holvit purettiin vaasa-ajalla rikottiin myöskin konsoolit sillä tavalla, että kaikki ulkonavat osat leikattiin pois. Nurkissa jäi kuitenkin eräitä osia ehjiksi, ja etenkin luoteismurhan konsoli ja holvijalka säilyi varsin hyvin (piirros 12) sen johdosta, että sen eteen murettiin aortalekka. Tutkimuksissa, jotka suoritettiin tammikuussa vuonna 1953, purettiin osa uunista, ja silloin saatiin konsoli erille ehjänä. Myöskin lounais- ja keuhkismurkissa oli valaisuvia ylätyöskohdita. Keuhkismurkka on tosin uusittu kokonaisuudessaan Abrahambergin koryntuksissa, mutta silloin purettiin sekä konsoolit että ensimmäiset reo-detiilit takaisin murkkaan joskin liian korkealle.

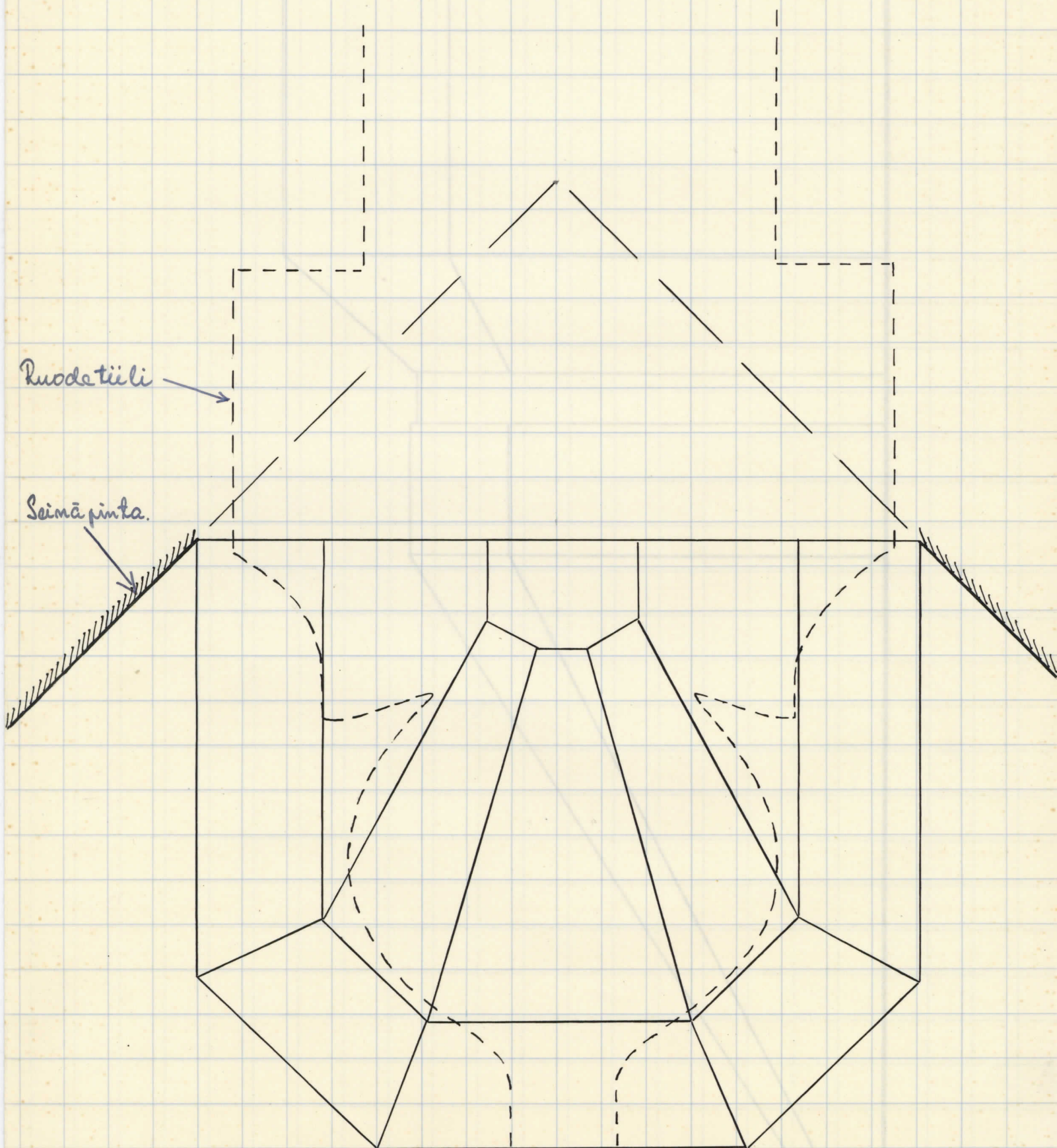
Tiilikonsoolit ovat olleet kahdessa osassa, alempi ja ylempi osa, ja niiden välillä on ollut laastia (piirroset 9, 10, 11 ja 12). Konsoolit ovat tehdyt tavallisista tiilistä, johon muoto on hakattu. Hakattu pinta on hiottu, niin että pinta on tullut tasaiseksi. Luoteismurhan

Piirros 9. Nurkkakonsooli tiilistä edestä katsottuna,
rekonstruoitu paikan päällä tehtyjen tutkimuksien mu-
kaan. Kaavaan 1:1.

Enimmäinen
ruodetiili

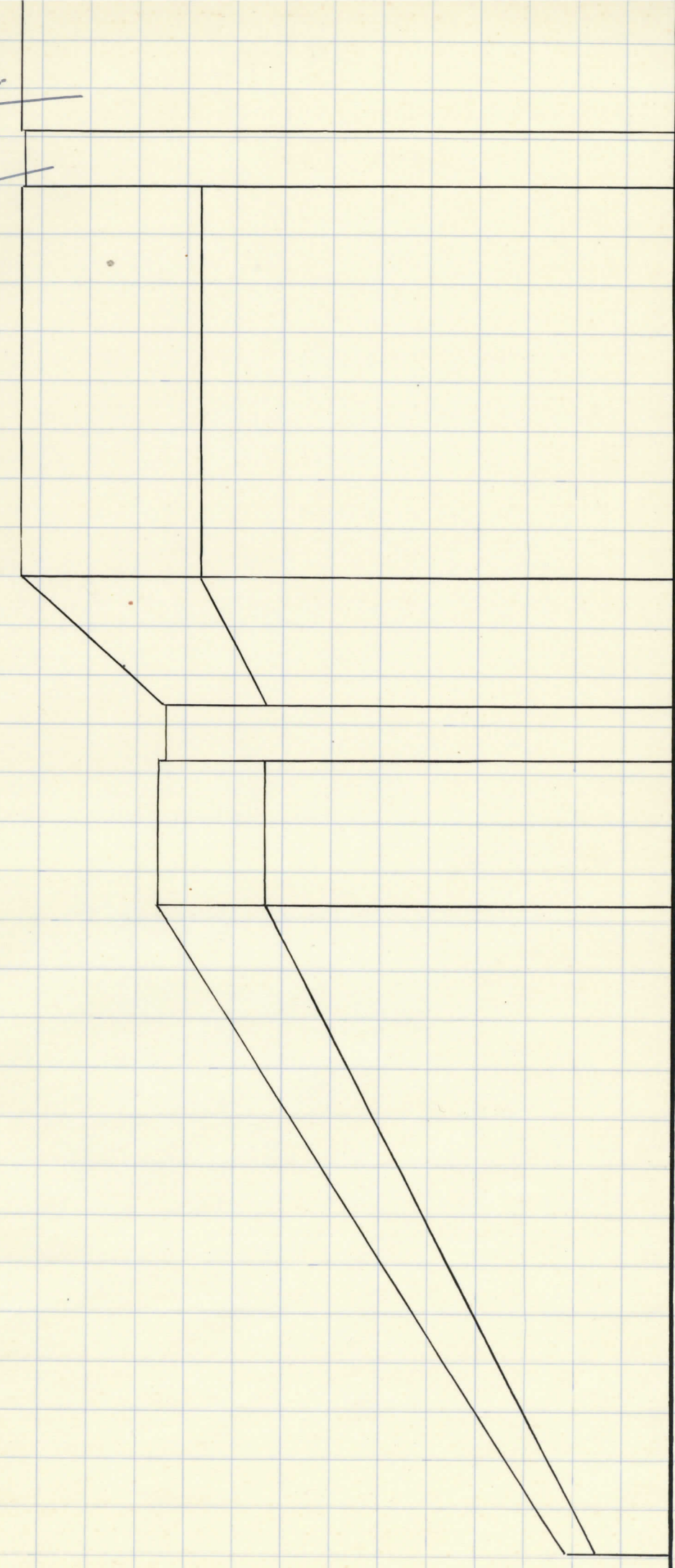
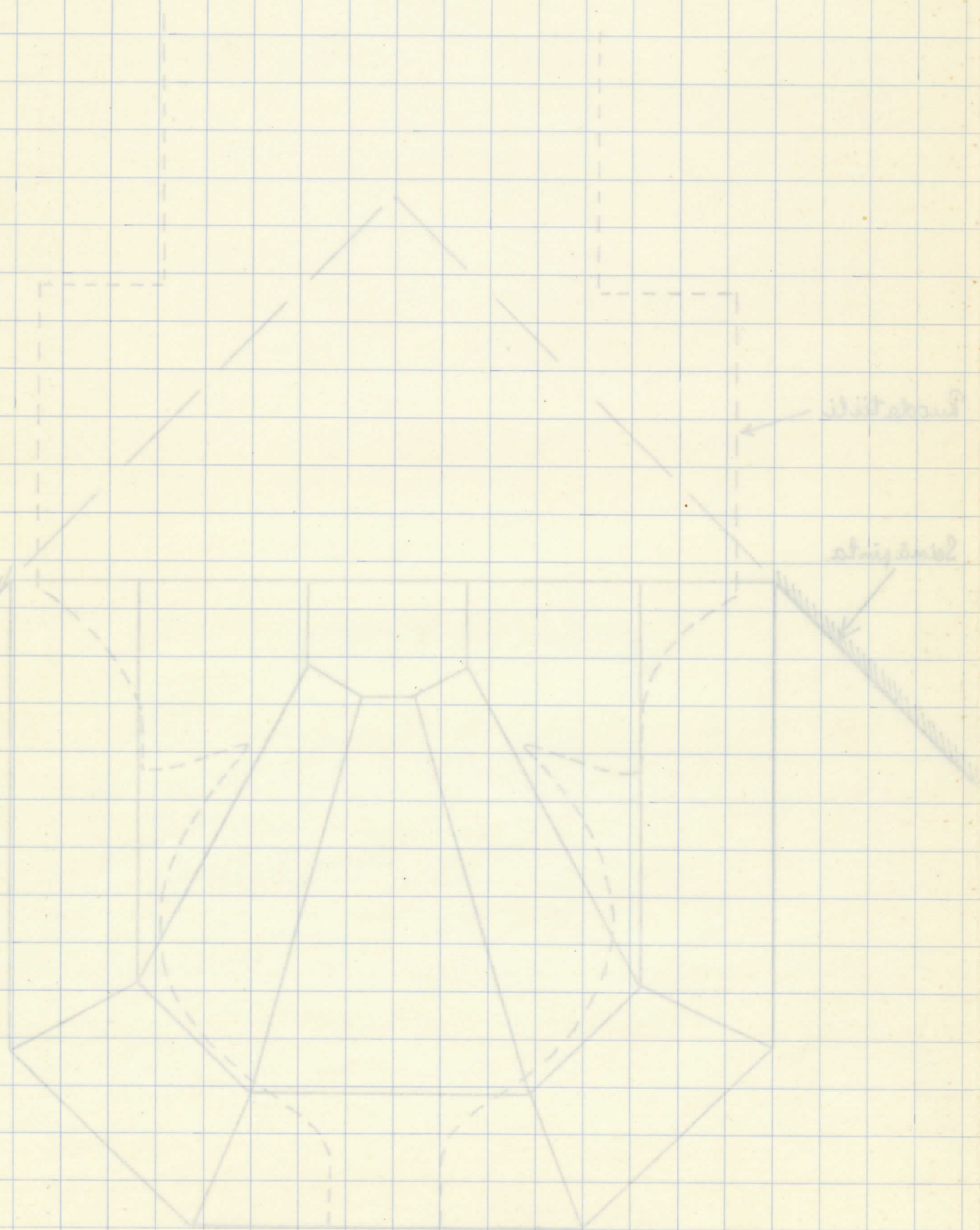

Piirros 10. Tiilimän nurkkakonsooli alhaalta katsottuna, rekonstruoitu paikan päällä tehtyjen tutkimuksien perusteella. Kaavaan 1:1.

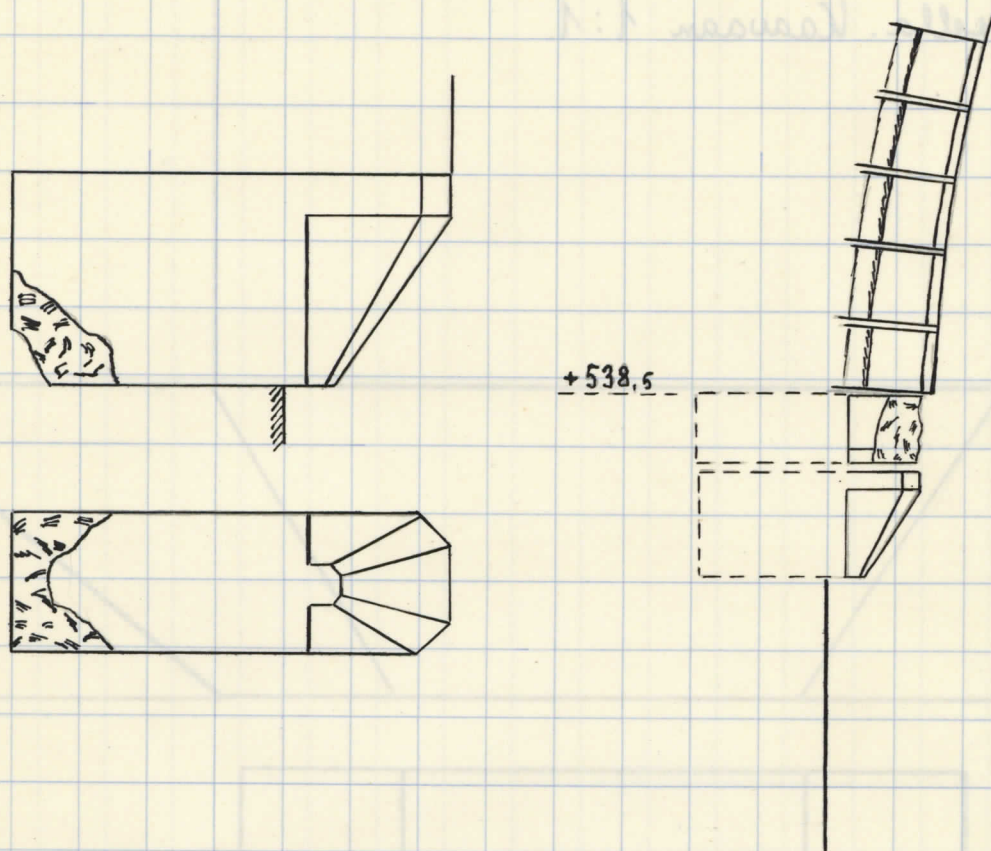

Piirros 11. Tiilinen merkkakomposi sivulta katsottuna,
rekonstruoitu paikan päällä tehtyjen tutkimuksien
perusteella. Kaavaan 1:1.

Enimmäinen reode-
tiili.
laastia.

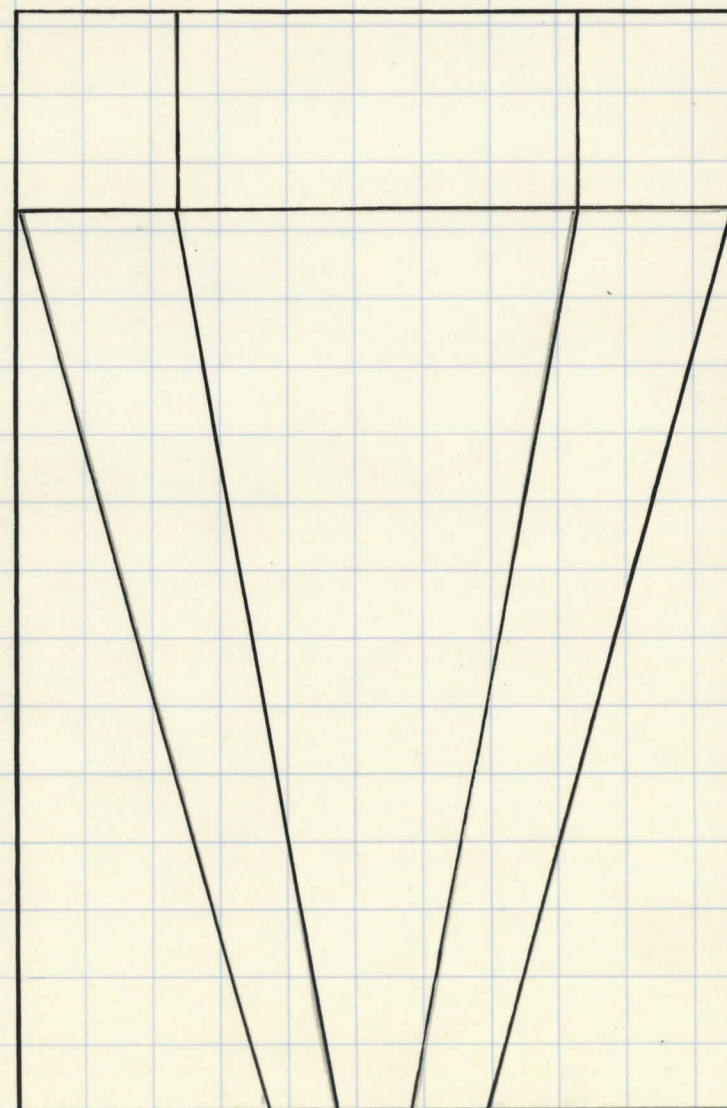
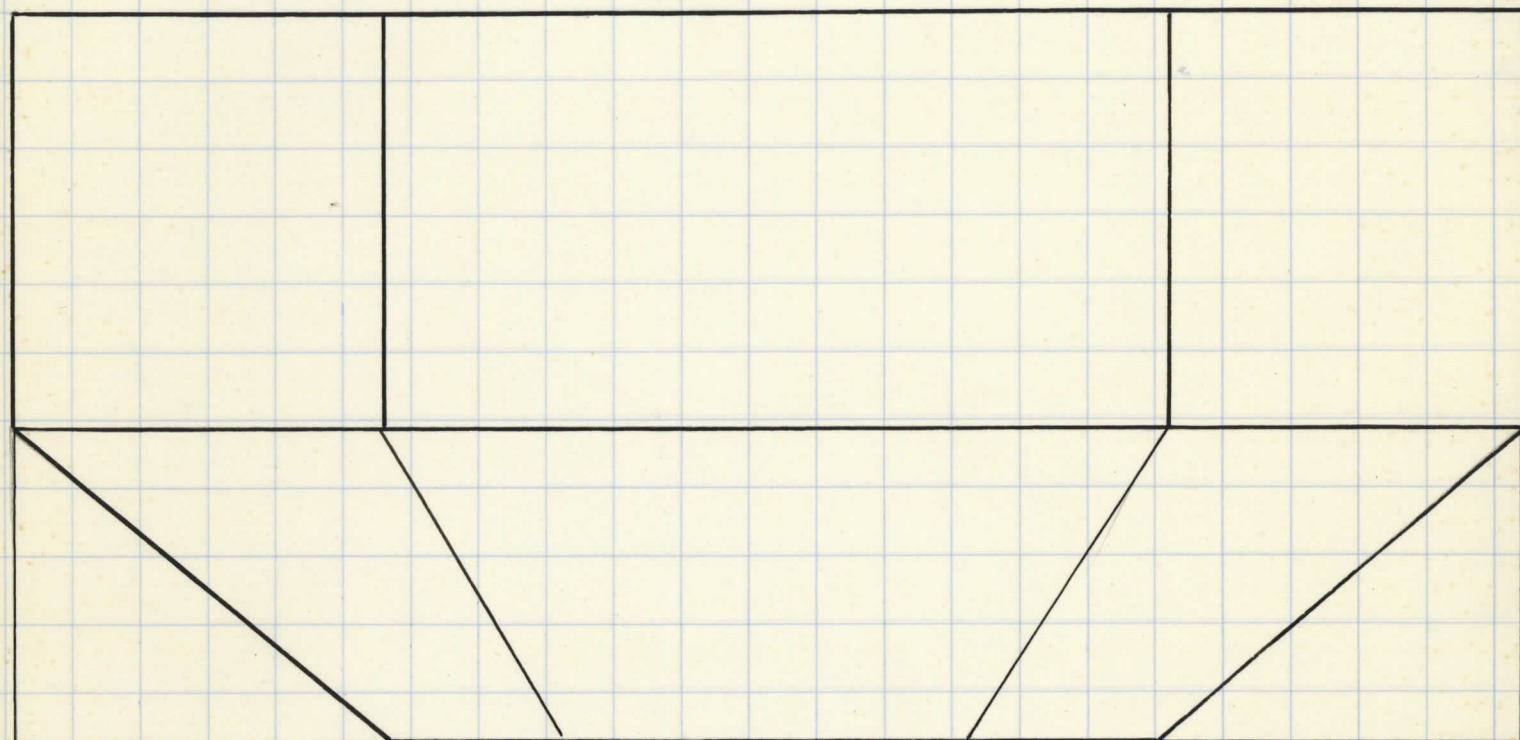
Piirros 12. Yhdistyskohtia huoltismurhasta. Kaavaan 1:5 ja 1:10.

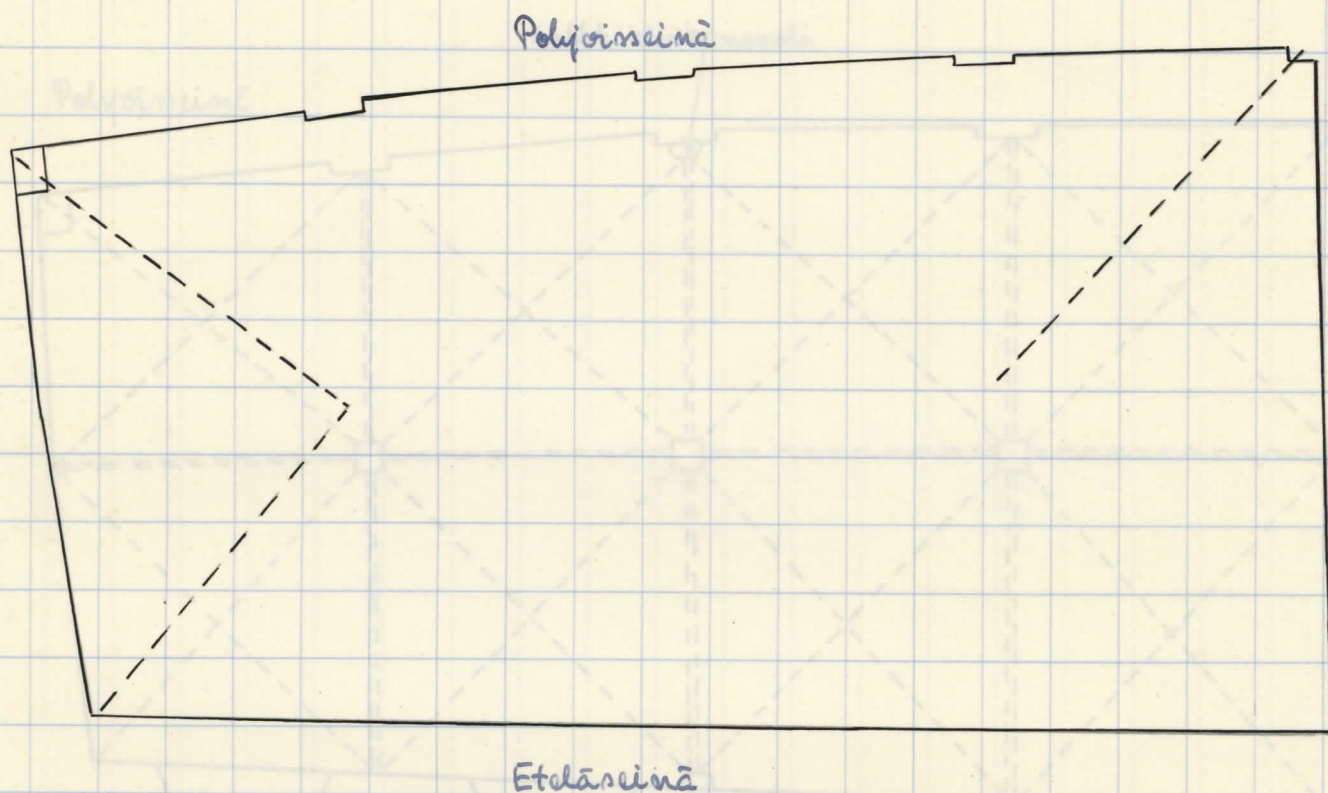
alamman kiven mitta oli $29 \times 14,5 \times 9$ cm (piirros 12).

Muoksin tiivistä seinäkonsolleista (päätyseinissä ja pitkäseinissä siinä missä ei ole kalkkikivikonsolleja) oli niin paljon yhdistyskohtia säilynyt, että niiden alkuperäisen muotoa voitiin rekonstruoida. (Piirros 13). Tämä oli mahdollista etenkin sen vuoksi, että murheakonsolleista oli niin tarkkoja miteja. Kaikkei välttämättä nimittäin siihen, että seinäkonsolien alin tiili oli ollut samanlainen kuin murheissa. Ylempi kivi oli murheakonsolien vastaavaa kiveä leveempi, mutta muuten oli muoto ollut suunnilleen samanlainen. Etenkin päätyseinien konsoleissa oli sellaisia yhdistyskohtia, että tultiin tähän tulokseen.

Piirros 13. Tulin seinäkomsooli edestä katsottuna re-
konstruoitu paikan päällä tehtyjen tutkimuksien pe-
rusteella. Kaavaan 1:1.

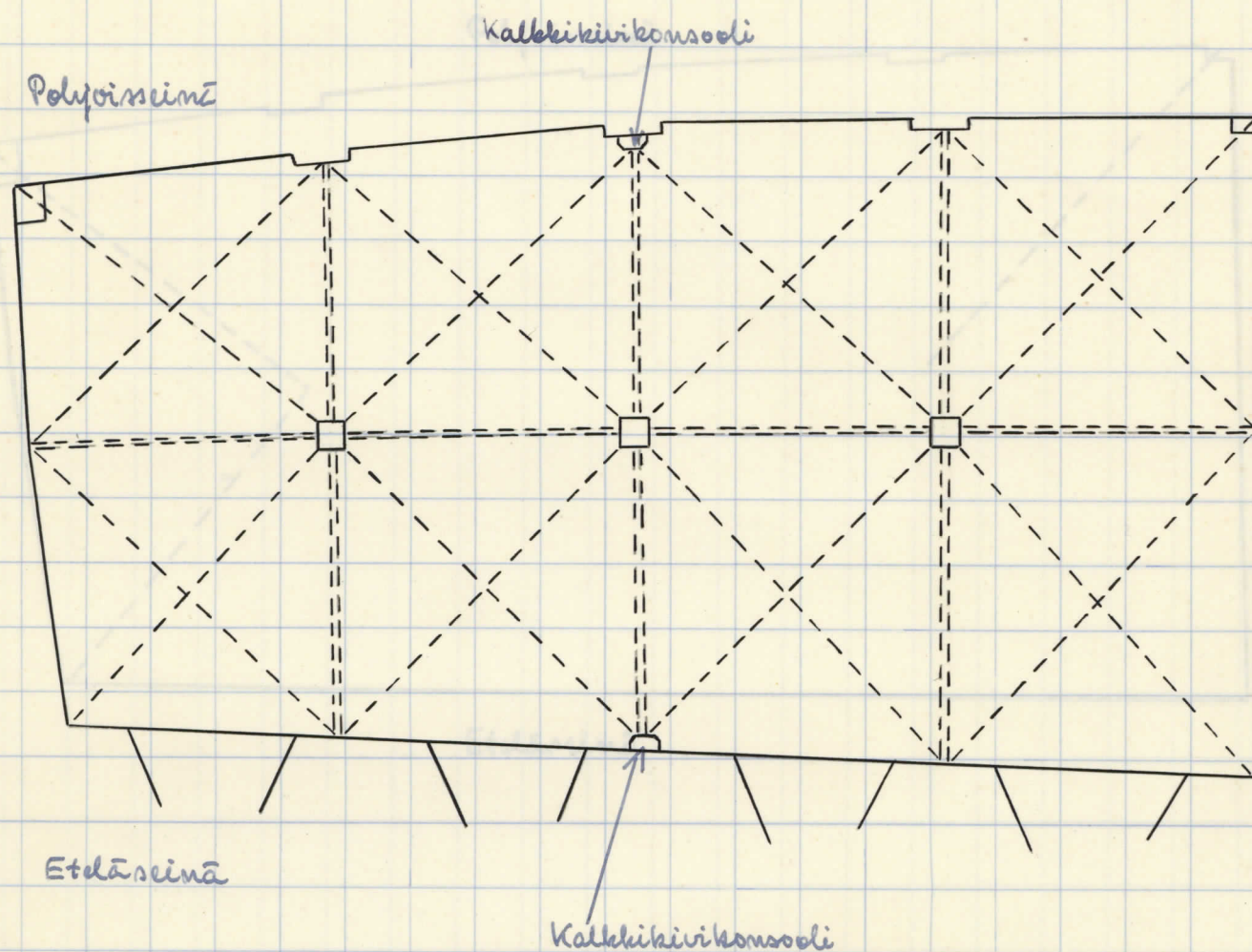
Piirros 14. Säilyneiden holvi-jalkojen suunta. Kaavaan 1:100.

V. Holvit, holvi-jalat, kaaret ja ruoteet.

Ympäriä mainittiin jo, että luoteis-, lounais ja koillismurkeissa oli säilynyt ruoteiden alimmat osat (piirros 12). Jokaisessa kulmassa on ainoastaan yksi ruode, ja on siis mahdollista että huoneessa olisi ollut tähti-holveja. Ruoteiden suunta on kaikissa kolmessa tapauksessa sellainen, että se edellyttää pilareiden salin keskiakselin (piirros 14). Joskin seinä tarvitettiin ja korjattiin perusteellisesti vaara-ajalla sen jälkeen kun holvit oli purettu, näkee seinien holvi-jaloista selvästi, että niistä

Piirros 15. Holvaus rekonstruoituna. Kaavaan 1:100.

on lähtenyt kolme muotetta jokaisesta. Huoneessa oliv
nis ollut kolme pilaria ja kahdeksan ristiholvia. (Piir
ros 15). Holvijalvista näkee myöskin, että arkaadika
ret ja ryöskäret ovat olleet holvien diagonaaliuotki
ta paksuimmat.

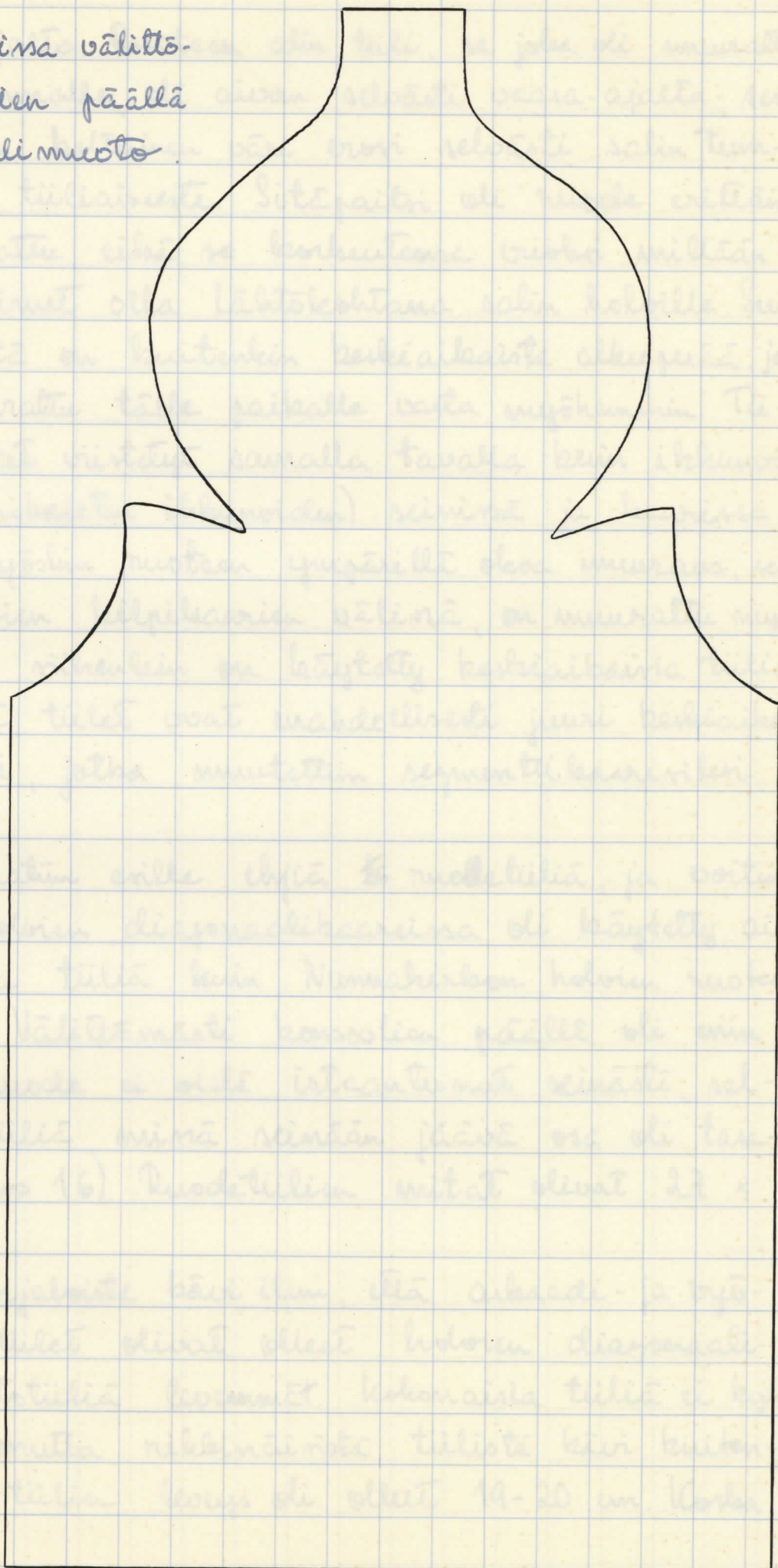
Eteläseinän kalkkikivikonsoleista nousee paksu muode y
lös pitkin seinää 150 cm:n korkeudelle konsolistä lasket
tuna. (mittapiirustus D 26) Tämä muode ei rovi holvijär
jestelmään, ja tutkimuksissa todettiin, että tämä muo-

de oli vaasa-ajalta. Ruoteen alin tiili, se joka oli muurattu konsolin yläpinnalle, oli aivan selvästi vaasa-ajalta; sen vaalea, melkein heltainen väri erosi selvästi salin tummanpunaista tiiliainesta. Sitäpaitsi oli ruode erittäin huonosti muurattu, eikä se korkeutensa vuoksi millään tavalla ole voinut olla lähtökohtana salin holville. Seurain osa tiileistä on kuitenkin keskiaikaista alkeperää, jokin ne on muurattu tälle paikalle vasta myöhemmin. Tiilien kulmat ovat viistetyt samalla tavalla kuin ikkunoiden (sitten keskiaikaisten ikkunoiden) seinissä ja kaarissa (piirros 24). Myöskin ruoteen ympärillä oleva muuraus, seinäpinnassa olevien kilpikaarien välissä, on muurattu myöhemmin, joskin riikienkin on käytetty keskiaikaisia tiiliä. Ruoteen viistetyt tiilet ovat mahdollisesti juuri keskiaikaisista ikkunoista, jotka muutettiin segmenttikaariksi vaasa-ajalla.

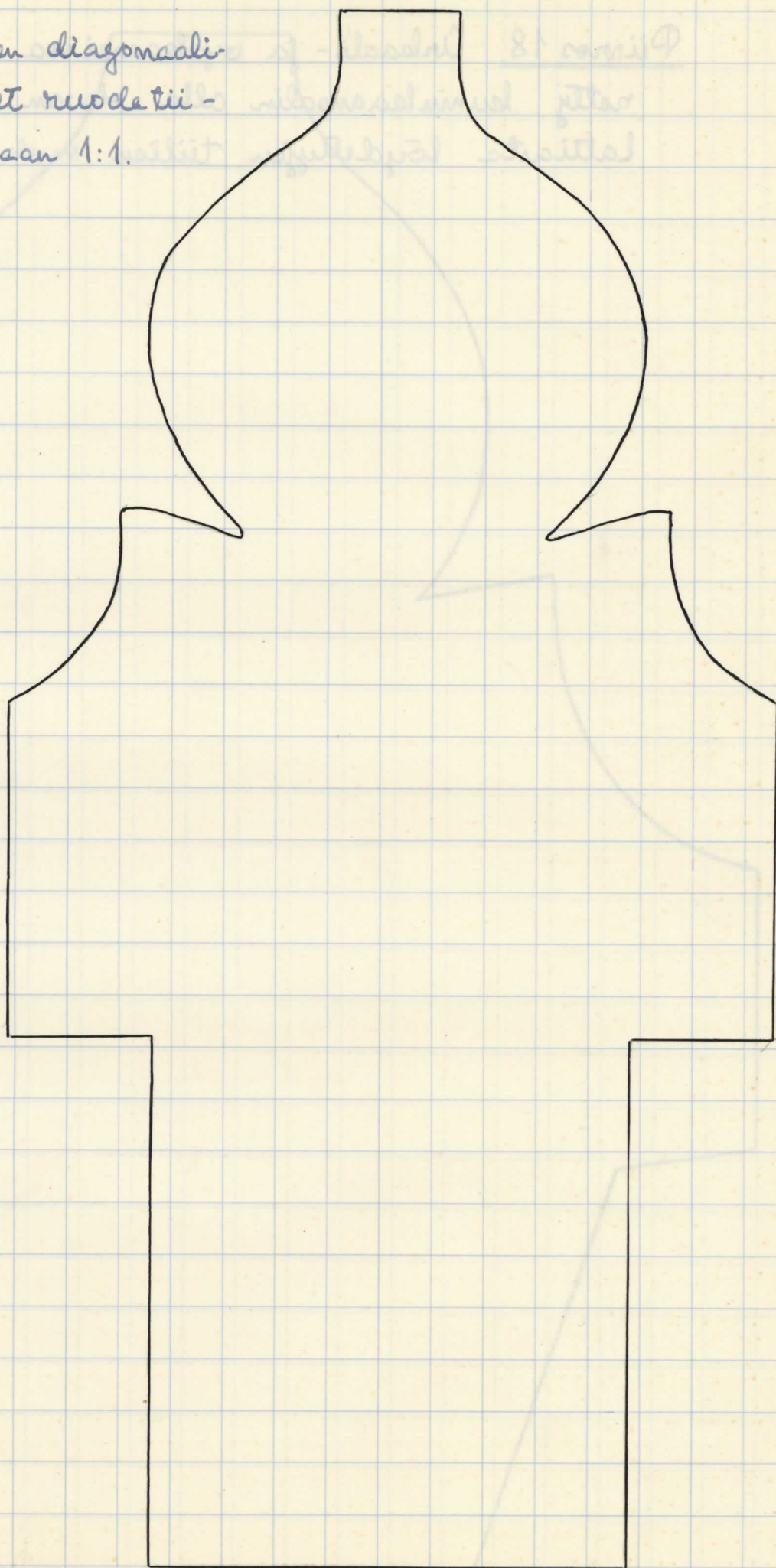
Narkista saatiin erille ehjiä ~~to~~ ruodetiiliä, ja voitiin todeta, että holvien diagonaalikaarissa oli käytetty aivan samanklaisia tiiliä kuin Nunnahierkon holvien ruoteissa (piirros 17). Välittömästi konsolin päällä oli min kaavan kun ruode ei vielä itseantunut seinästä, sellaisia ruodetiiliä, minä seinään jäävä osa oli tasalevyinen (piirros 16). Ruodetiilian mitat olivat $27 \times 13,5 \times 8,5$ cm.

Seinien holvijaloista kävi ilmi, että aukaadi- ja vyökaarien muototiilet olivat olleet holvien diagonaaliruoteiden muototiiliä leveämmät. Kokonaisia tiiliä ei kyllä löytynyt, mutta riikkinäinistä tiileistä kävi kuitenkin ilmi, että tiilian leveys oli ollut 19-20 cm. Koska

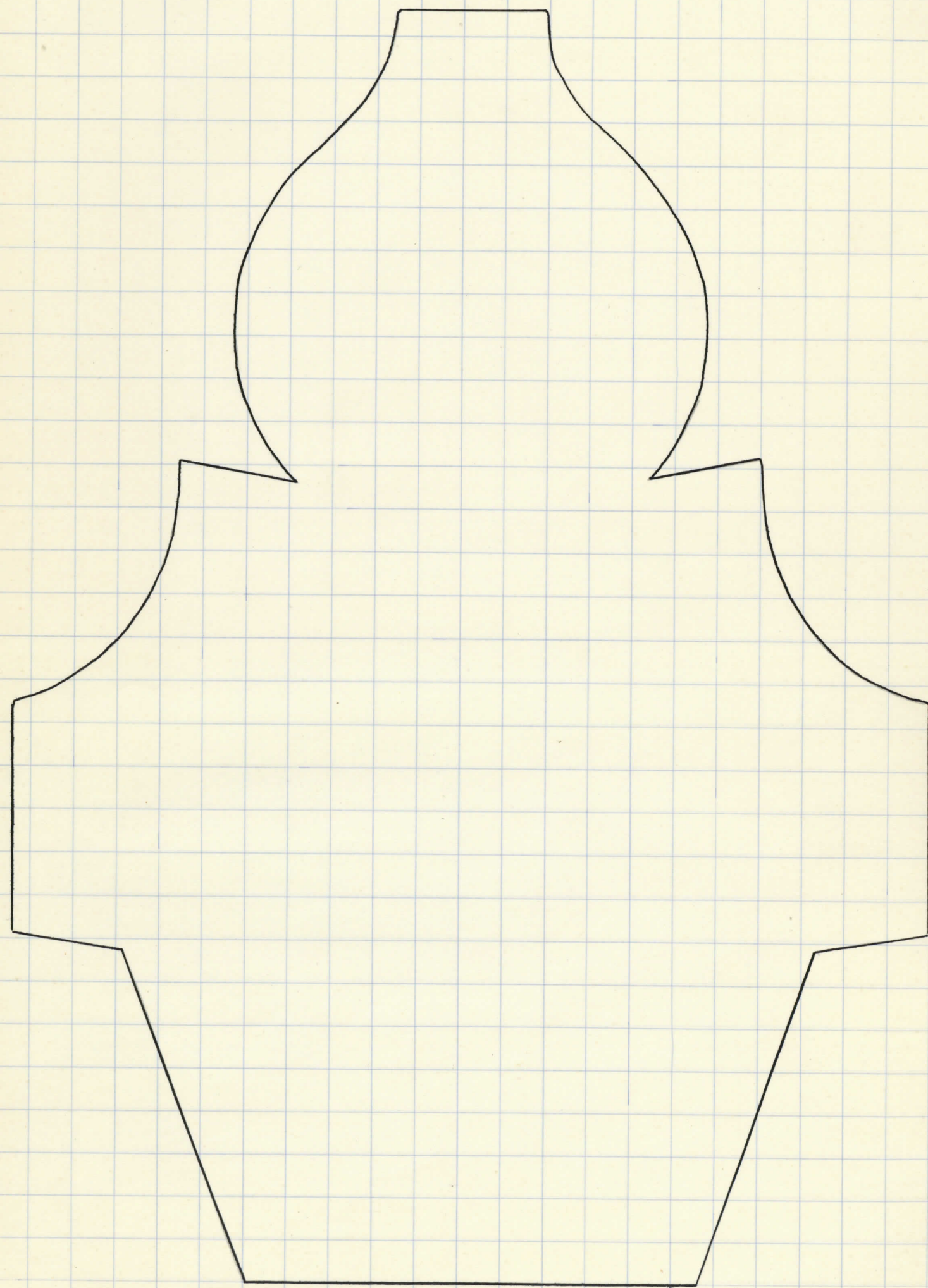
Piirros 16. Nukuna välittömästi **komsoolen** päällä ollut ruodetiili muoto. Kaavaan 1:1.

Piirros 17. Holvin diagonaali-
ruoteissa ollut ruodetii-
linnuoto. Kaavaan 1:1.

Piirros 18. Arkkaali- ja vyökaareissa ollut tiilimuoto. Piir-
retty kuminkaansalin alla olevan kellarin (huoneen 7)
lattiasta löydettyjen tiilien mukaan. Kaavaan 1:1.

kolme tämän mitaista muotokieltä on löydetty keskiaikaisen kuninkaansalin alla olevan kellarin (huoneen nro 7) lattiasta, sekä muualta linnassa suunnilleen kymmenkunta, on todennäköistä, että arkaadi- ja vyökaarrien muotokiilet ovat olleet sellaisia, kuin piirroksessa 18 oleva esimerkki.

Todellisia kilpikaaria on olemassa pohjoisseinällä, missä ne ulkonevat varsinaisesti seinäpinnasta 14 cm. Kaarien leveys on 27 cm. Kaarit nousevat tiiliristä pilastreista, joiden leveys on 74 cm. Kaarien huiput purettiin samalla kerralla jolloin holvit lyötiin alas, vuonna 1552. Muilla seinillä ei ole varsinaisia kilpikaaria, vaan kaari joka on muurattu seinään ennen holvauksista on jäänyt holvin reunaksi, ja holvi yhtyy siis suoraan varsinaiseen seinäpintaan. Kaaria ei ole vedetty yhdellä säteellä (piirros 19). Kaarit kulkevat melko vapaasti noudattamatta määrättyjä säteitä. Kun holvit muurattiin karvatettiin alkuperäisiä kaaria melkein poikkeuksetta (piirros 19).

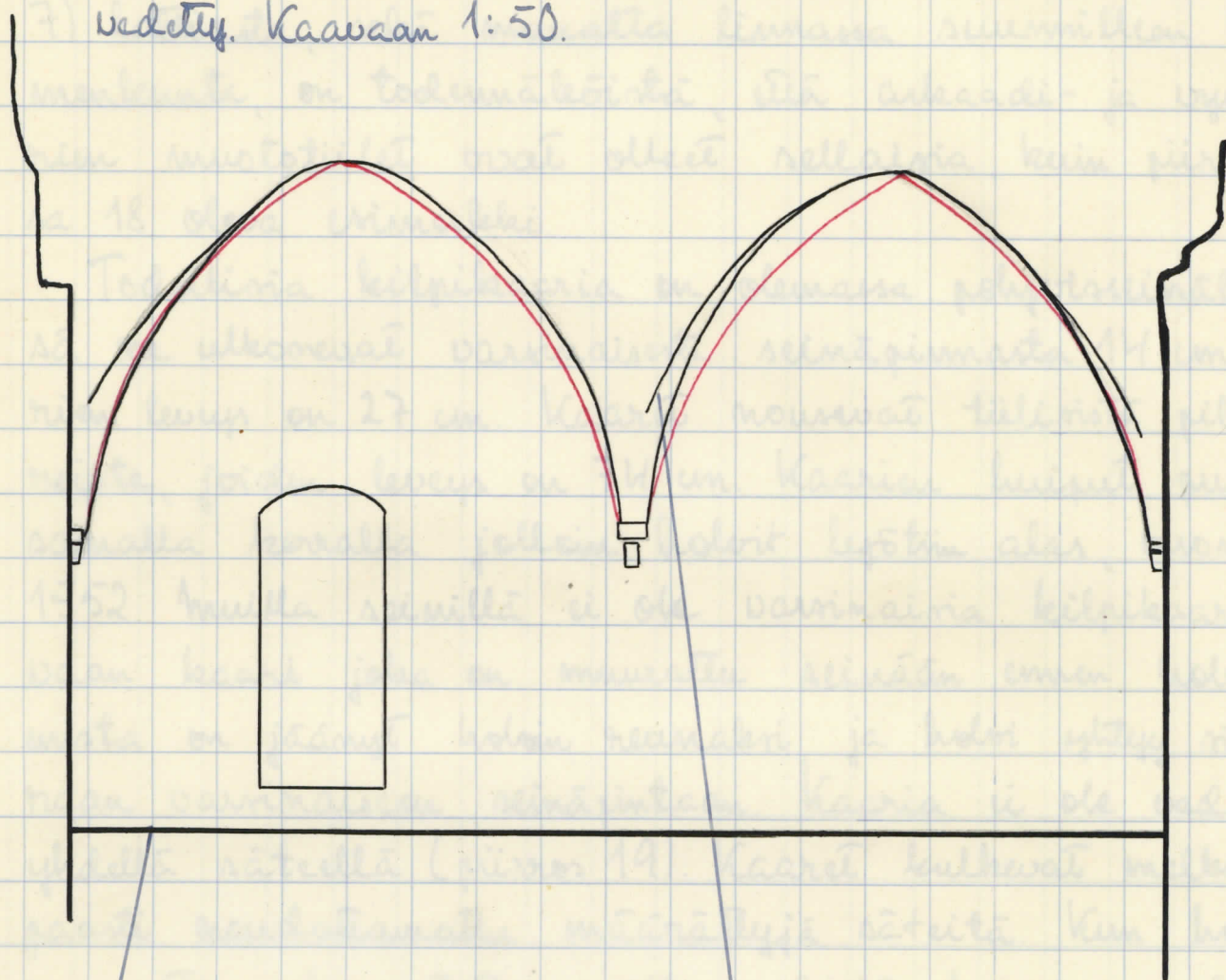
Kuom! Ikkunat
ta tehttiin eri
kirkuna v. 1654

II. Ikkunat.

Läntirinnässä ikkunassa on yhteyskohtia, joiden mukaan on mahdollista rekonstruoida keskiaikaisen ikkunan ulkomuoto. Ikkuna-aukko on ollut kapein keskellä, se on laajentunut sekä ulospäin että sisäänpäin keskikohdasta. Kapein kohta on ollut muurin keskivälistä hieman ulospäin.

Ikkunassa on ollut suippokaari, ja se on vieläkin näkyvissä muurin ulkopinnassa (piirros 20). Myöskin muiden ikkunoiden suippokaaret ovat ainakin osittain näkyvissä.

Piirros 19. Läntinen päätyseinä kaareineen. Punainen kaari on vedetty harpilla, ja se osoittaa, että kaaria ole yhdellä säteellä vedetty. Kaavaan 1:50.

Betoni pinta vuonna 1953.

Ylämpi mustalla piirretty kaari on kasvatettu kaari, joka on muurattu samalla kerralla kuin holvit lyötiin.

Kaari on vaasa-ajalla täytetty tiilimuurauksella ja aukko tehty suorakaiteenmuotoiseksi. Nyt on kuitenkin vaasa-ajan täyttemuuraus suurimmaksi osaksi pudonnut pois.

Niin kuin jo mainittiin ovat ikkunoiden seinät ulkopinnasta lähtenyt viistoon risänpäin. Ikkuna-aukon ja

Piirros 20. Läntinen ikkuna alkuperäisenä asussaan ulkopuolelta katsottuna. Kaavaan 1:20.

+7535

Huom! Ikkunoiden alareuna on tällä tasolla (+370) läntistä ikkunaa lukuunottamatta, lähemmäs vuoden 1954 muistilampainia.

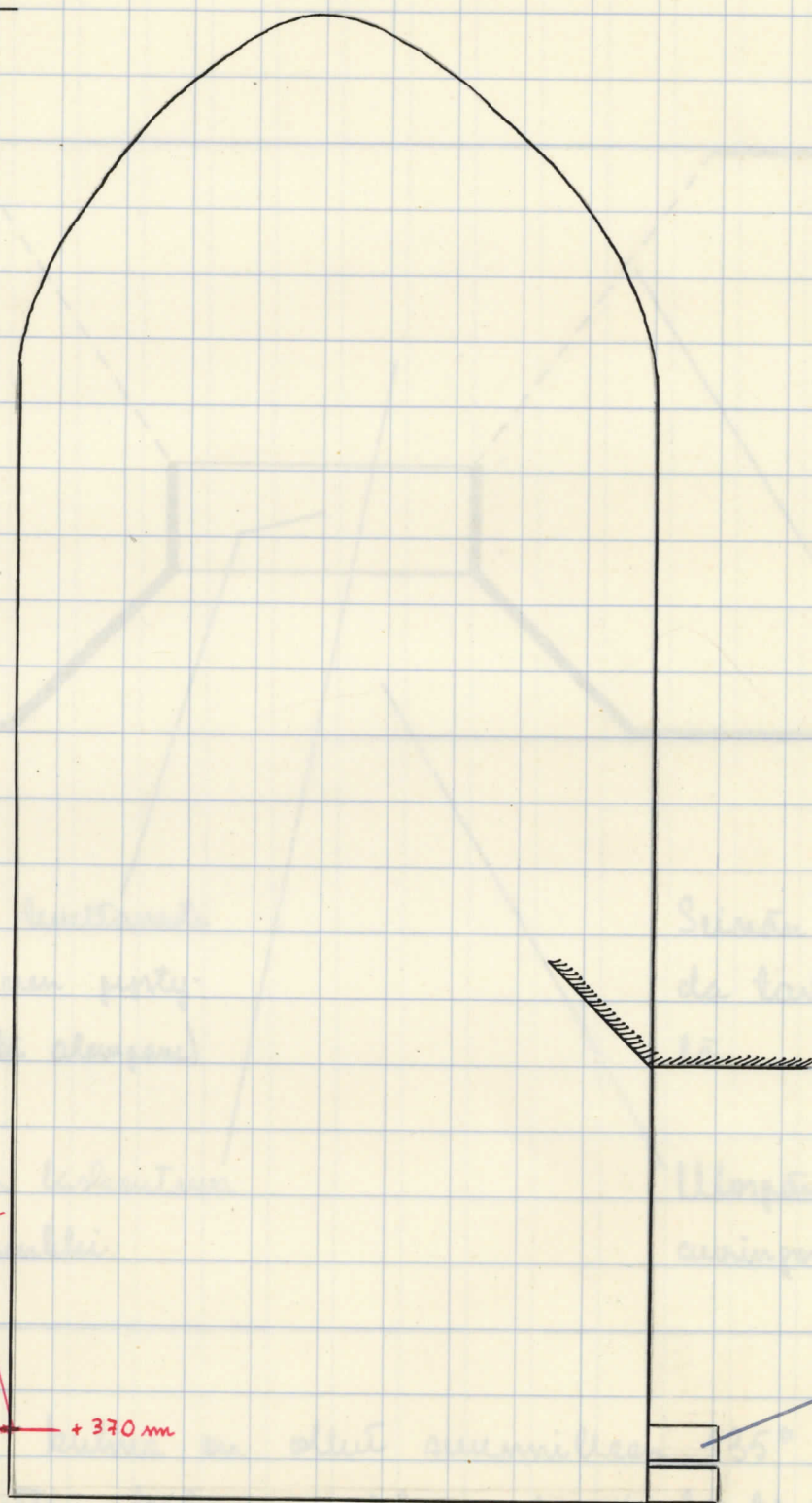
+370 mm

Valmis lattianpinta

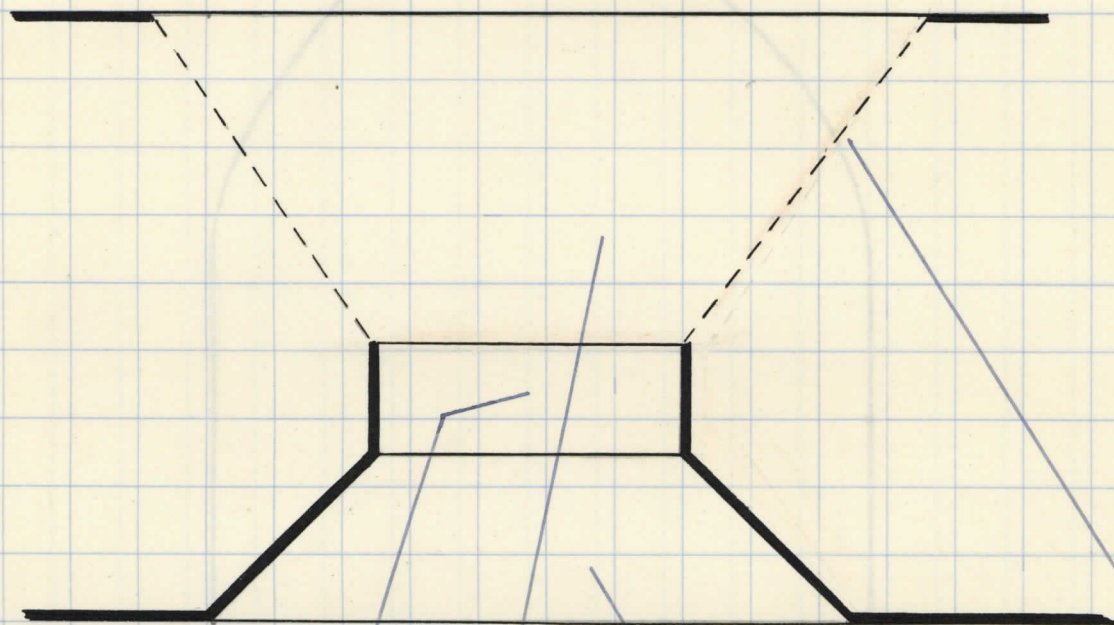
Alimmat säilyneet keuhkatiilet.

Nykyajan betonipinta

+3000

Piirros 21. Ylärimmän ikkunan pohja keskipisteen ulkopuolella. Kaavaan 1:20.

Ulkopinta.

Keskellä on luultavasti ollut tiilinen pystypina (nitiä alempane).

Sisänpain laskentua auriongonpenkki.

Seinän suunta ei voida tarkalleen määritellä.

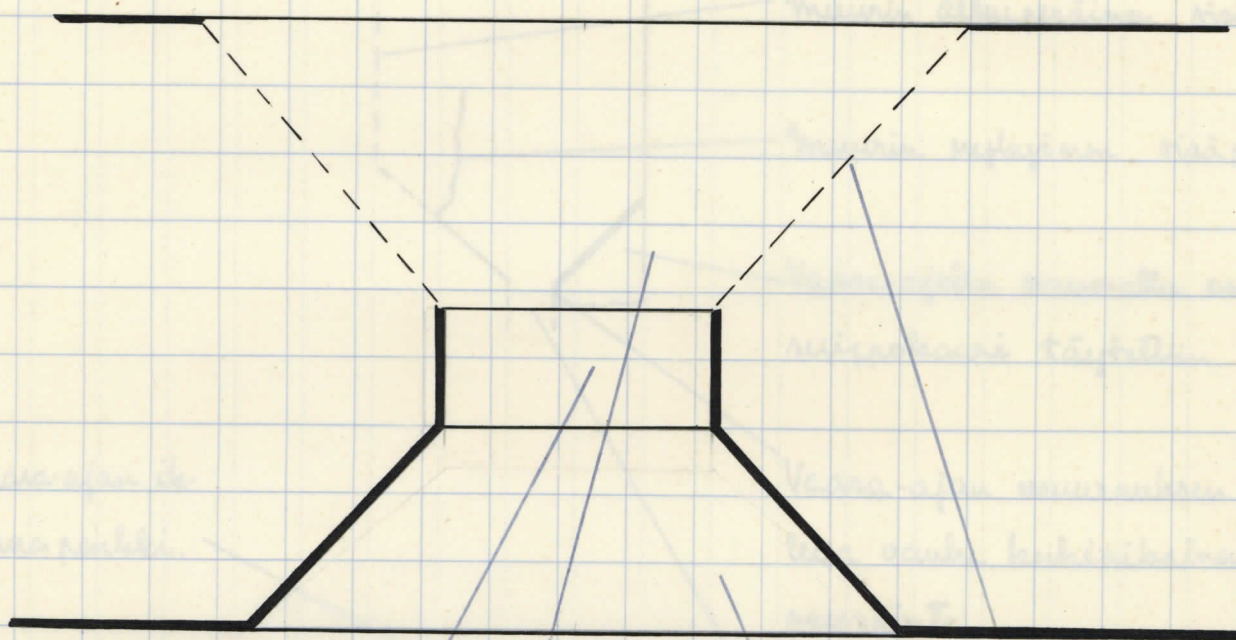
Ulospain laskentua auriongonpenkki.

ulkopinnan kulma on ollut suunnilleen 135° (piirros 20).

Tätä viistettyä kulmaa voidaan juuri läntirimmasta ikkuna-aukossa seurata ulkopuolella pisteeseen, joka on 80 cm nykyisen vaasa-aisaisen ikkunalaudan alapuolella

huom! läntirim aukko on poistunut muissa lähemmäs nitiä vuoden 1954 muuttamisenissa.

Piirros 22. Toinen ikkuna idästä laskettuna, pohja kerkipisteen ulkopuolella. Kaavaan 1: 20.

Ulkopinta.

Keskellä on luultavasti ollut tiilinen pystypisara (mitä alampana).

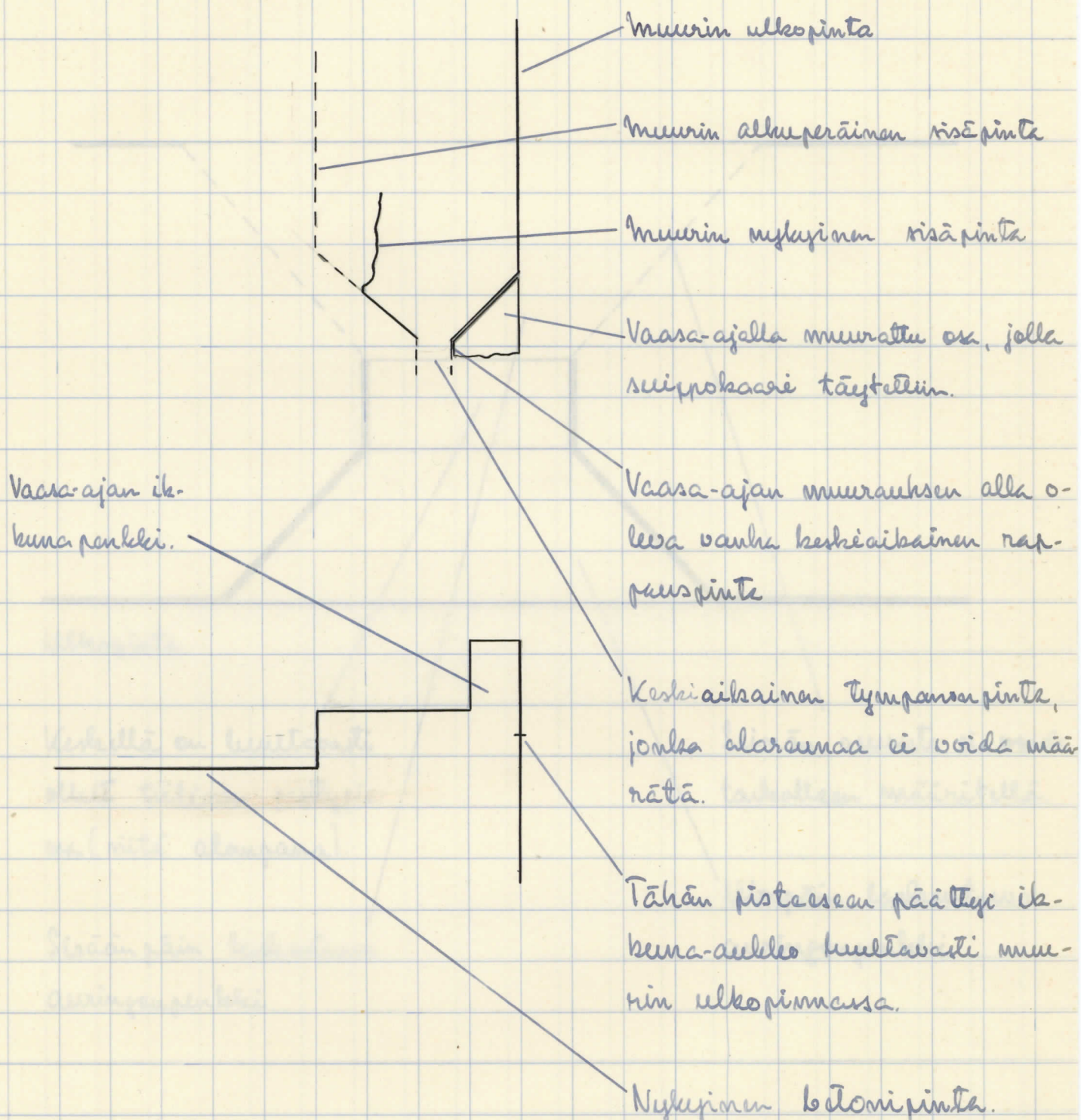
Sisänpään laskettava auringonpenkki.

Seinän suunta ei voida tarkalleen määritellä.

Ulospäin laskettava auringonpenkki.

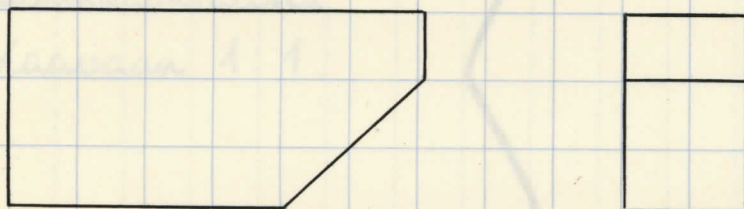
(piirros 20). Jos tämä tiili joka on tässä on ollut viimein, olisi ikkuna päätynyt 25 cm eli kolme tiilikerrosta nykyisen betonipinnan yläpuolelle. Ikkunassa oli luultavasti goottilaiseen tyyliin auringonpenkki sekä ulko- ja

Piirros 23. Pystysuora leikkaus toisesta ikkunasta idästä laskettuna, itään päin laskettuna. Kaavaan 1:50.

tä risäpuolella, ja varsinainen aukko päättyi siis paljon korkeammalle. Ikkuna-kammarin korkeus ulkoseinän koh-

Piirros 24. Muotokieli ikkunakomeroiden suippokaarista.
Kaavaan 1:5.

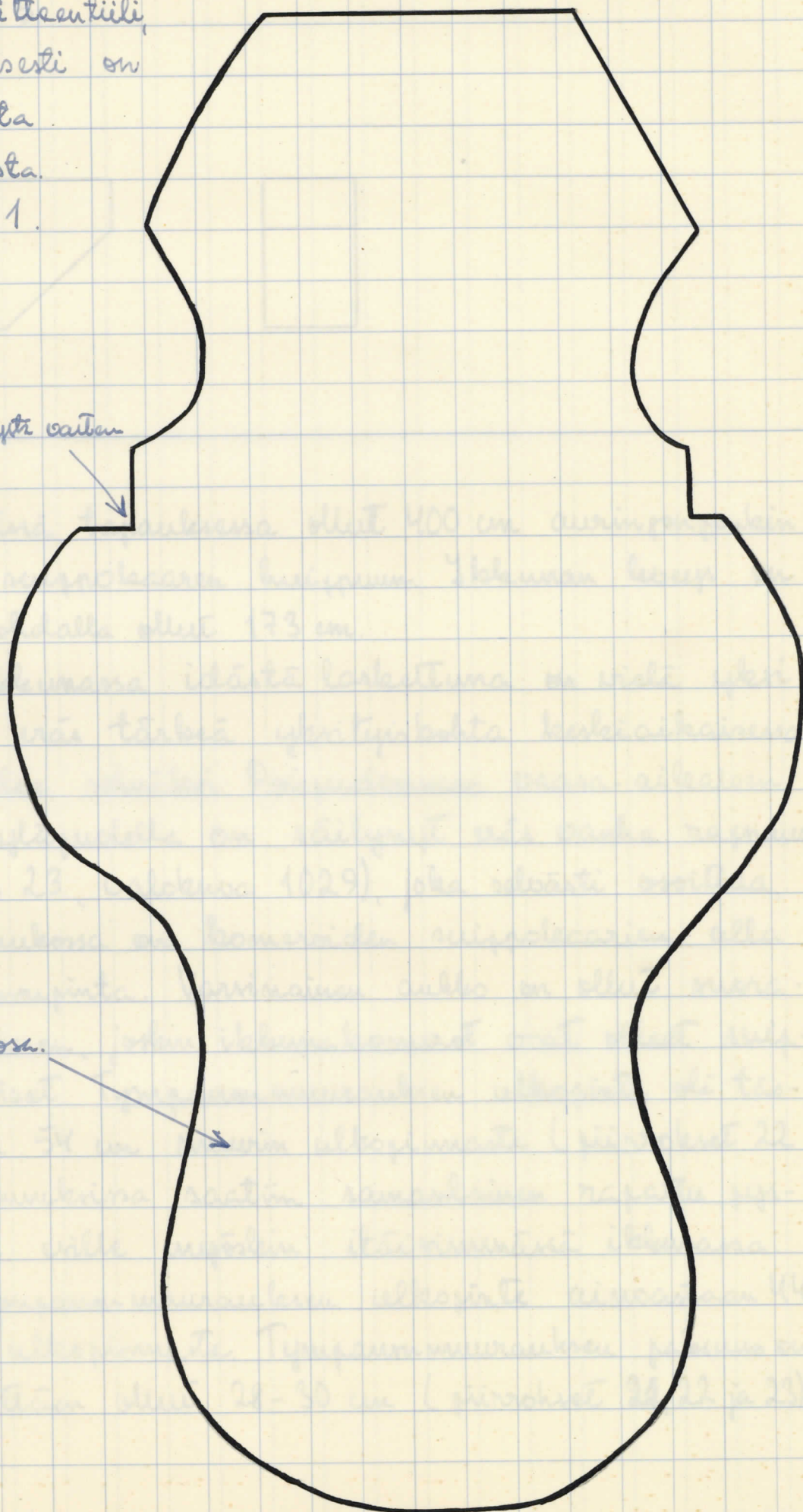
dalla oli tässä tapauksessa ollut 400 cm auringonpenkin alareunasta suippokaaren huippuun. Ikkunan leveys on ulkoseinän kohdalla ollut 173 cm.

Toisessa ikkumassa idästä lasketuna on vielä yksi reikka, josta eräs tärkeä yksiteipiskohta keskiaikaisessa ikkumassa tulee selväksi. Poispudonneen paasa-aikeisen muurauksen yläpuolella on säilynyt eräs vanha rappauspinta (piirros 23, valokuva 1029), joka selvästi osoittaa, että ikkuna-aukossa on komeroiden suippokaarien alla ollut tympanuspinta. Varsinaisen aukko on ollut suorakaiteenmuotoisen, joskin ikkunakomeroit ovat olleet suippokaarimuotoiset. Tympanonmuurauksen ulkopinta oli tässä ikkumassa 54 cm muurin ulkopinnasta (piirroksat 22 ja 23). Tutkimuksessa saatiin samanlainen rapattu pystysuora pinta vielä myöskin itäisimmässä ikkumassa. Tässä oli tympanonmuurauksen ulkopinta ainoastaan 44 cm muurin ulkopinnasta. Tympanonmuurauksen paksuus on saikasta päätellen ollut 28-30 cm (piirroksat 21, 22 ja 23).

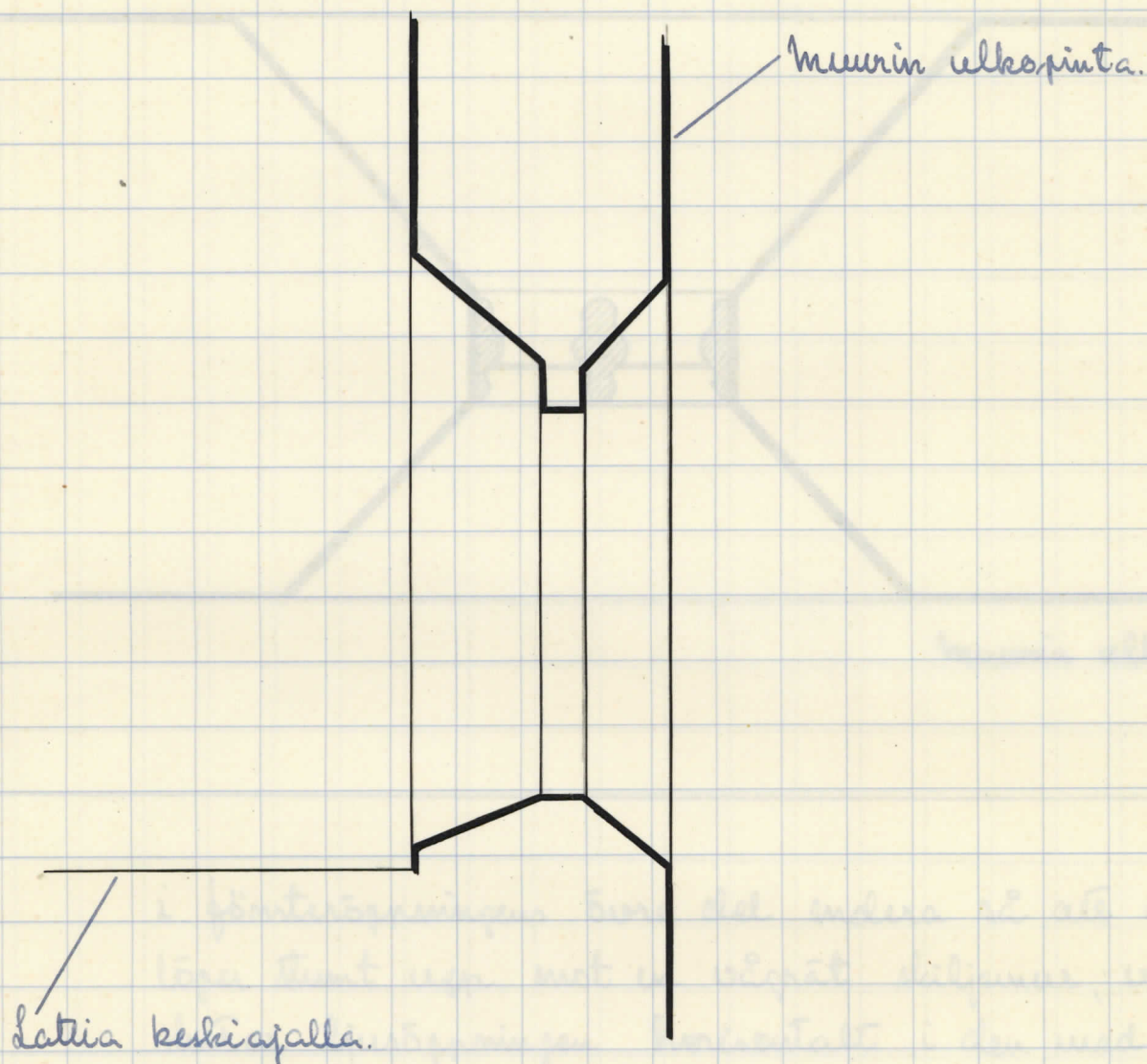
Piirros 25. Kuningattiarensalin (huoneen 54) eteläseinästä löydetty ikkunapeitteentiili, joka mahdollisesti on keskiaikaisesta kuningasensalista. Kaavaan 1:1.

Uurre ikkunan kehystä varten

Sisällepäin oleva osa.

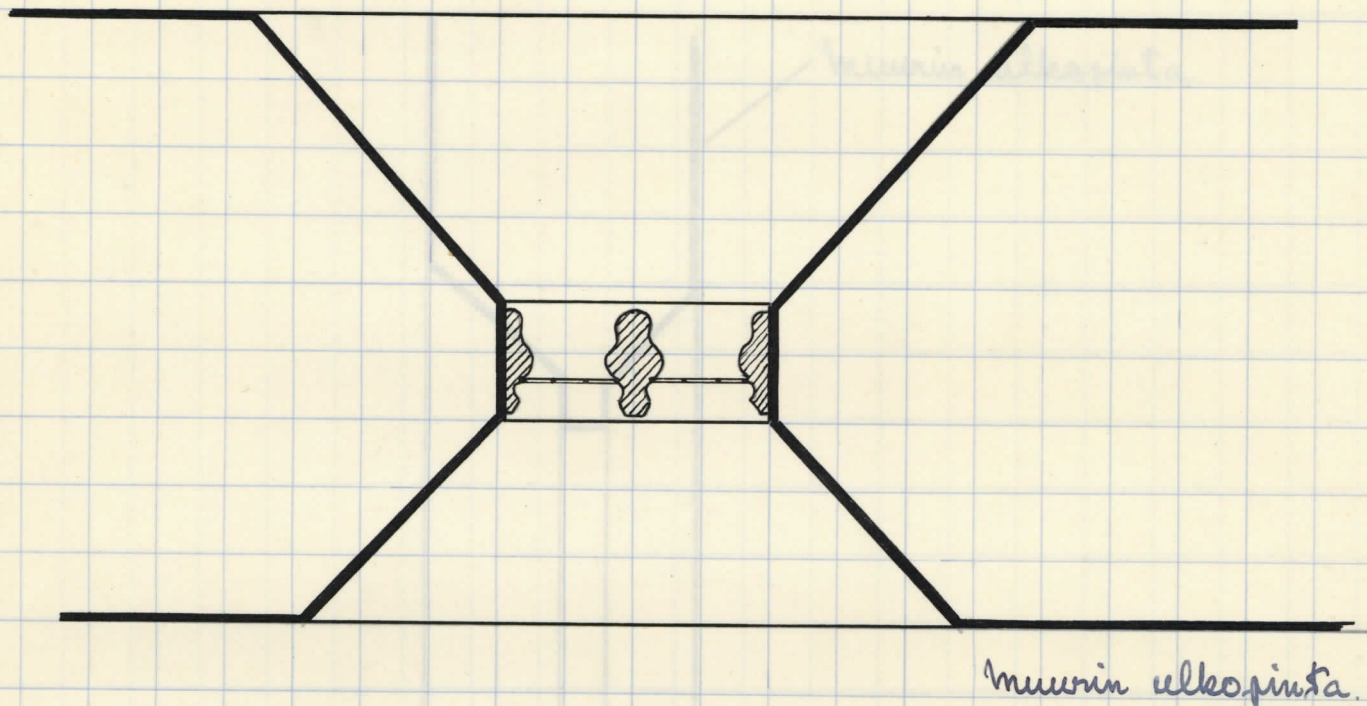
Piirros 26. Keskiaikaisen kuminkaansalin eteläseinänsä oleva ikkunamuoto alkeperäisessä asussaan. Tympanonmuurauksen alareuna ja auringonpenkki piirretty arviokaupalla. Kaavaan 1:50. Pystysuora leikkaus itään päin.

Professori Carolus Lindberg on teoksessaan „Om teglets användning i Finlands medeltida prästenskyrkor” käsitellyt m. m. juuri näitä siipokaarisia tympanonikkunoita, ja hän kirjoittaa niistä seuraavaa (nro 122):

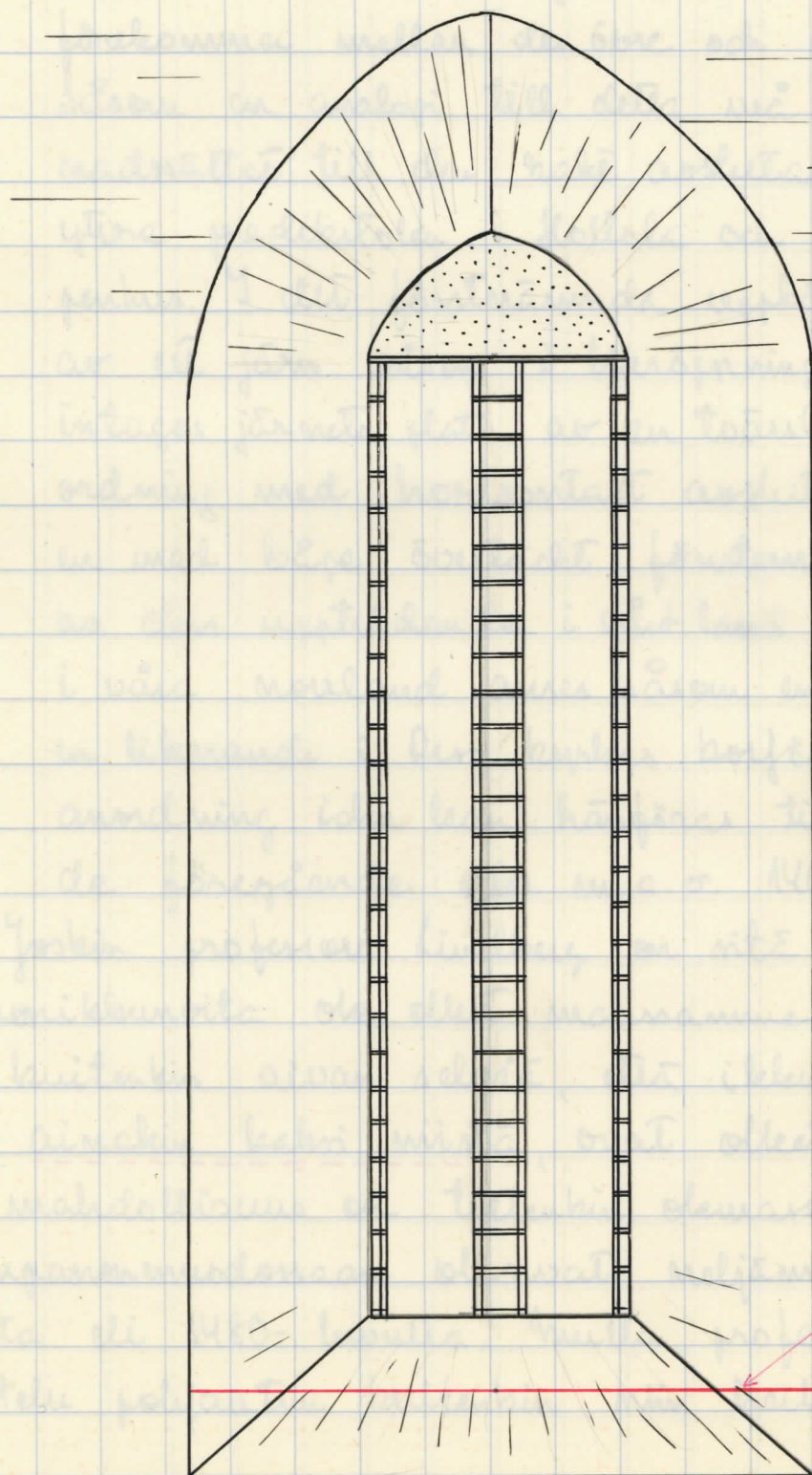
„Stavverk (i medeltidskyrkorna överhuvud) avslutas

Piirros 27. Keskiaikaisen kunninkausalin eteläseinämä oleva ikkunamuoto alkuperäisessä asussaan, polyä. Sisäkomeron seinien suunta on piirretty arviokaupalla. Kaavaan 1:20.

i fönsteröppningens övre del ändra så att delarna löpa stunt upp mot en vågrät skiljmur, vilken avslutar ljusöppningen horisontalt i den med båg över täckta fönsternischen, eller förgrenar det sig i ett av särskilda former sammansatt massverk. Enligt föregående princip utformas bl.a. röda längridans fönster i Tenala och Tyvis kyrkor, såväl som korfönstret i nämnade kyrkor. En liknande gestaltning erhålls även de igenmurade fönstren på norra längridan till Loo och Sjunde kyrkor, såväl som det östligaste.

Piirros 28 Keskiaikaisen kuminkaansalin eteläseinässä oleva ikkunamuoto alkeperäisessä asussaan, ulko-
puolelta katsottuna. Tympanonmuurauksen alareuna ja
aurinkonpuoleksi piirretty arviokaupalla. Kaavaan 1:10.

Koska mitat vaihtelevat eri ikkunoissa on mahdollista että varsinainen valoaukko on ollut hiukan suurempi.

Huom! Vuonna 1954 todettu ikkuna-aukon alareuna.

av den röda längsidans fönster i Pälkäne ödekylas, i vilket ristnämnda dock ovanför den horisontala avslutningen ytterligare förefinnes en kvadratisk ljusöppning. Denna ljusöppning i Pälkäne är så tillvida instruktiv, som den framhåller med tydlighet, huru den horisontala formen erhålles genom ett järnband, vilket uppbär den raka bågen och i ristnämnda fönster förekomma mellan den övre och den nedre öppningen. Såsom en analogi till detta må anföras uppbyggnads sättet till den rakt avslutade öppningen till den yttre predikstolen i Hollola och Pälkäne kyrkans vapenhus. I det förestämnda uppbäres den raka bågen av ett järn såsom i ljusöppningarna; i det senare intages järnets plats av en tvärså av trä. Denna anordning med horisontalt avslutad muröppning i en med bägge övertäckt fönstermisch måste på grund av dess uppträdande i vårt land såväl som närmast i våra norland anses såsom en sen företeelse, därför en liknande i dess kyrkas korfönster förekommande anordning icke kan hänföras till äldre tider än de föregående eller m. a. o. 1400-talet."

Joskin professori Lindberg, en nitä miltä, eller tympanonikkunaita ole ollut maassamme ennen 1400-lukua, on kuitenkin aivan selvää, että ikkunat kerrin kaikkialla, ainakin kahri niistä, ovat olleet tällantapaisia. Se mahdollisuus on tietenkin olemassa, että ikkunat tympanonmuodossaan olisivat näjännestä rakennuskaudelta eli 1480-luvulta. Mutta professori Lindbergin todistelu poljautuu kuitenkin niin haikkoihin perusteisiin,

Kuom! Vuonna 1954 löydettiin uittain
tupin säilymystympanonmuodossa myöskin
toisessa ikkunassa lemmenstä lastatuna.
Käikeli on luvassa, että tympanonmuodossa
naukset valokuvataan.

Ettei se voi tehdä sellaista ikkunamuotoa mahdolliseksi jo 1370- tai 1380-luvulla.

Tympanonikkunoita on muuten myöskin ritarisalin pihanpuoleisessa muurissa, joskin kornison muoto riimä on pyörökaari eikä suippokaari.

Kun vaasa-aikaisen keningattarasalin (huoneen 54) eteläseinän yläosa (ikkunien yläpuolella oleva muuri) purettiin vuonna 1947, löydettiin muurin sisästä kolme ikkunanpuitteentiiltä (piirros 25), jotka mahdollisesti ovat peräisin keningaansalin keskiaikaisista goottilaisista ikkunoista. Keskiaikaisen keningaansalin holvit ja ikkunat purettiin vuonna 1552 ja vaasa-aikaisen keningaansalin keningattarasalin seinät muurattiin vuonna 1556. Sitäpaitsi ei liimassa ole muita ikkunoita, joihin nämä tiilet olisivat sopineet. Tiilissä on uurre rautaista ikkunankehystä varten. Tiilimitat ovat $25 \times 13 \times 7,5$ cm, $26 \times 13 \times 7$ cm ja $26 \times 13,5 \times 9$ cm. Turun tuomiokirkossa on samanmuotoisia tiiliä.

HLIONE N:o 37.

- I
IV Ampumakäytävä 37B: Viiimeinen puukaas (I. ja II. kaivaus) 1s.
I P. -"- 37B: Tiihiiportaat (1. ja 2 kaiv.) ja tiihiiimität 2s.
II -"- 37B: Kuvaus, tehty tiihiiportaiden puukaasien jiihii 4s.
III -"- 37B: Harmaakiihiiportaat. 4s.

Huone 37.B.

I kaivaus.

Huoneen poljoisseinän suuntaisen aumun-
käytävän ovi. Aikaisemmin purettu ^{tuli-}muraus-
sen poljois-^{seiniä} oleva harmaakiviperusta, jo-
ka di n. 70 cm:n etäisyydellä poljoisseinästä, 65 cm:n
levyisellä, poljoisseinän suuntaisena, 30-50 cm:n
korkeisena, purettiin. Harmaakivien lisäksi siinä
oli mukulakiviä, kora ja pihlaimet kallioidas-
tia. Tästä. Lujtemuurausta oli aikaisemmin
purettu syvemmältä poljoisseinän vierestä. Se
ulottui poljoisseinän tulimuurauksen alle, jo-
ka alkoi n. 85 cm:n korkeudelta h. 37:n
lattiatasosta tukiin.

II kaivaus. Lattian purettuun aikaisemmin
mainittu poljoisseinän suuntaisen harman-
kivimuurauksen eteläpuolelta itäseinän
vierestä n. 70 x 40 cm:n alalta, n. 60 cm:n
syvyydeltä, jolloin tuli vastaan tulimuraus-
us, joka oli alakerran muihin poljoissei-
nän muurausta. Harmaakivimurausta pu-
rettiin itäpäistä; samoin tulimurausta sen
eteläpuolella. Silloin tuli esille holvikäär-
muraus (=muurin holvi), n. 60 cm:n levyisellä
itäseinästä lähtien.

N. 37:n tiliportaati.

I

I kaivaus.

Portaikon ensimmäisen osan länsiseinää purettiin 3:nneen askelseen kahdelta, jolloin tuli esille tiliseinä, vanhemman muurausta, 18 cm:n paksu.

II kaivaus. Portaikon toisen osan 1, 2 ja 3:nneen askelen itäpäätä purettiin. Alta paljastui taso.

Pomras Kumeesta 37.

I 5

Tulimital:

Gludempi Keras:

$26.5 \times 12 \times 8.5$	$? \times 24 \times 5$
$26 \times 12 \times 8$	$23.5 \times 15.5 \times 7$
$28 \times 13 \times 9$	$24 \times 16 \times 7$
$24 \times 15.5 \times 7.5$	$23 \times 15.5 \times 7$
$25 \times 24 \times 6.5$	$30 \times 15.5 \times 6.5$
$26 \times 11.5 \times 9.5$	$28 \times 14 \times 7.5$
$27.5 \times 13 \times 9$	$26 \times 12.5 \times 7.5$
$26 \times 12.5 \times 8$	$26 \times 13 \times 8$
$27 \times 12 \times 8.5$	$30.5 \times 15.5 \times 6.5$
$24.5 \times 24 \times 7$	$30.5 \times 15 \times 5$
$26.5 \times 12 \times 9.5$	$? \times 14 \times 8.5$
$27 \times 12.5 \times 8.5$	$28 \times 14.5 \times 7.5$
$26 \times 12.5 \times 9.5$	$25.5 \times 11.5 \times 8$
$25.5 \times 11.5 \times 9.5$	$? \times 13.5 \times 8$
$26 \times 13 \times 8$	$27 \times 13.5 \times 7$
$25.5 \times 8 \times 7.5$	
$26.5 \times 12.5 \times 8$	
$27.5 \times 13 \times 7.5$	
$26.5 \times 13 \times 8$	
$27.5 \times 13.5 \times 8.5$	
$28 \times 13 \times 9$	
$25.5 \times 13.5 \times 9.5$	
$26 \times 11.5 \times 9.5$	
$26 \times 12 \times 9$	
$25 \times 24 \times 6$	
$27.5 \times 13.5 \times 8$	
$? \times 15 \times 5$	

Vankast portall:

$28.5 \times ? \times 8$
$27 \times ? \times 8.5$
$26 \times ? \times 8.5$
$27.5 \times 12.5 \times 8$
$27 \times 12.5 \times 7.5$
$26.5 \times ? \times 8$
$27 \times 11.5 \times 8$
$28.5 \times ? \times 9$
$28 \times ? \times 8.5$
$27 \times ? \times 8$
$? \times 17 \times 7.5$
$? \times 14 \times 7$
$? \times 12.5 \times 7.5$
$? \times 15 \times 7.5$
$? \times 16.5 \times 6.5$
$16 \times 12.5 \times 7.5$
$29.5 \times 14 \times 8.5$
$26 \times 13 \times 8$
$? \times 13 \times 8.5$
$? \times 13.5 \times 8$

240 cm

270 cm.

Fuliginea

I

POYRS id

Sen pohj. seinä

[pystysuora sivu-
leikkaus]

Tämä viikon
ulop. toista
päivä.

Kalkkierappaus

9 kpl. tullen sijallaan

Urtica raphanistrum

105 cm

Tiili'sana

laeta

preiset overgivet.

-Tuch-

multa kopparstap

Tarmaa.
Kivia.

212 a

umpeen
muurattu
aukko.

0/150-
17777777

B.

Mov-	-ri
------	-----

23 *cu*

90
cm

2

Ikkuna pohj.
seinässä. Väestö
Suora leikkauks.

6 tiiltä —
lappellaan

1 Tiili lappael-
laan, 2 juoksa,
1 Tiili lappiellaan.

porrasaskel
edestäpäin
katsovana

Tuulet keu-
nablaa pyö-
teäkö kulu-
tetut.

3 juok.
sua.

Kudet portaat ohje ja joutella kun vain maanpäällisen (kirjainten) m. gravat. Porras näkyy olevan Rintien korjaamia. Sekä siinä että Antona (Anto kuvan) aivan muutta rappausta. Sekä vanhoja tiiliä joutavaa jokin uusi tiili.

Vanhat portaat (kuvien rappaustuneet) useimmat tiilet ~~pa-~~ mustaksi palaneet. Tiilen pint portasarkkeina kuulu-
neita niistä että arkelat sivulta katoon vaihtuvat pyö-
reiltä. Laattia portasarkkeina (harmaa, harmaa, sen
sitten paljon pieniä kiviä sekä pieniä kalkkikaloja. ^(myös)
Tiilien välillä ~~ja~~ missä laasti on putunut pois, on ke-
räntynyt muutama ja sen sijaan pieniä puunkappeli-
ta. Portaan yläosa (kuvien rikkiniäinen) (Anto kuvan), ylä-
osan muodoltaan pieniä mustakalvia ilman järjestyk-
sitten välillä harmaata laastia. Ovikolvin yläosalla
on laastia tehty tiilistä (Anto kuvan, ^{S. 19} f: n yläosaa!)
Molemmilla seinillä on yksi rivi tiiliä loppuellaan. Niiden
yläpuolella laastia kuin alapuolella. Alapuolella kel-
laista harmaata laastia. Niissä paljon pieniä kiviä sekä suuren-
jia kalkkikaloja. Yläpuolella harmaata laastia, suuren-
jia kiviä sekä suurempia kalkkikaloja. Porras kolvin
katto tehty tiilistä. Niiden ympärillä kellertävää kalkki-
rappausta, ~~sestä~~ aivan keskellä aivan muutta rappausta.
Myös hi siinä Antona ~~ojalle~~, punertavaa k. rappausta. Ylä-
kolvin pohjoispuolella aivan perunamassa siinä on ^(myös) ~~hi~~ ^{12/18 cm} ~~hi~~ ^{hi}
nasta laasti-ita. Se sijaa toisen kiven päällä josta on seun-
nassa etel-pohj. ja joka ulottuu seinästä n. 25 cm. Sen ylä-
pinta on samalla korkeudella kuin yläkolvin kattoon josta.
Yläkolvin Antona on myös hi kellertävää vanhaa rappausta
ja muuta k. ja siinä näkyy ~~ja~~ tiilisiä jalkia samasta
vanhasta rappausta.

Porras huoneesta 37. II

17

A Eteläseinä,

B. Ovi huoneeseen 37.
(ulkopuoli)

Ovi holvi

Kato (kalkkirapaus, kerkolla
uutta rappaus-
ta)

A.

Tiili-
seinä

Tämän yläpuolella toista laastia

25. tiiltä loppellaan.

Tymyri-Holvi.

Uutta
laastia ja rappau-
sta
Tiili-
seinä

Uutta rappaus-
ta

B.

Holvi
toiselta
puolelta

ohj.
seinä

tiili seinä.
(kalkkirap-
aus)

laa-
ta.

9 tiiltä²
loppellaan

Syven-
nys (8cm)

Komero [ei vielä puh-
distettu]

46cm.

22cm.

Harmaa
kiviä.

oven
pieli

14cm.

Huone 37.

113cm.

985cm.

puu-
puolelta

Portaan
eteläseinä.

uutta
rappaus-
ta.

puu-
tappi.

hikkinaisia
tiilikiviä ja
laastia

Harmaa
kiviä

p. 25-
kel

11

11

11

laas-
tiker-
ros.

Ovi huoneeseen
katsottuna.

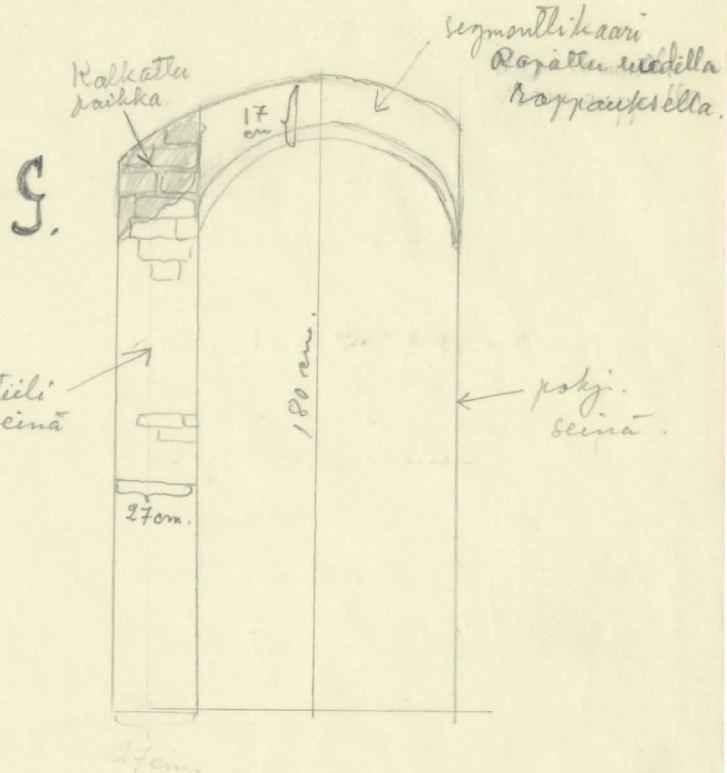
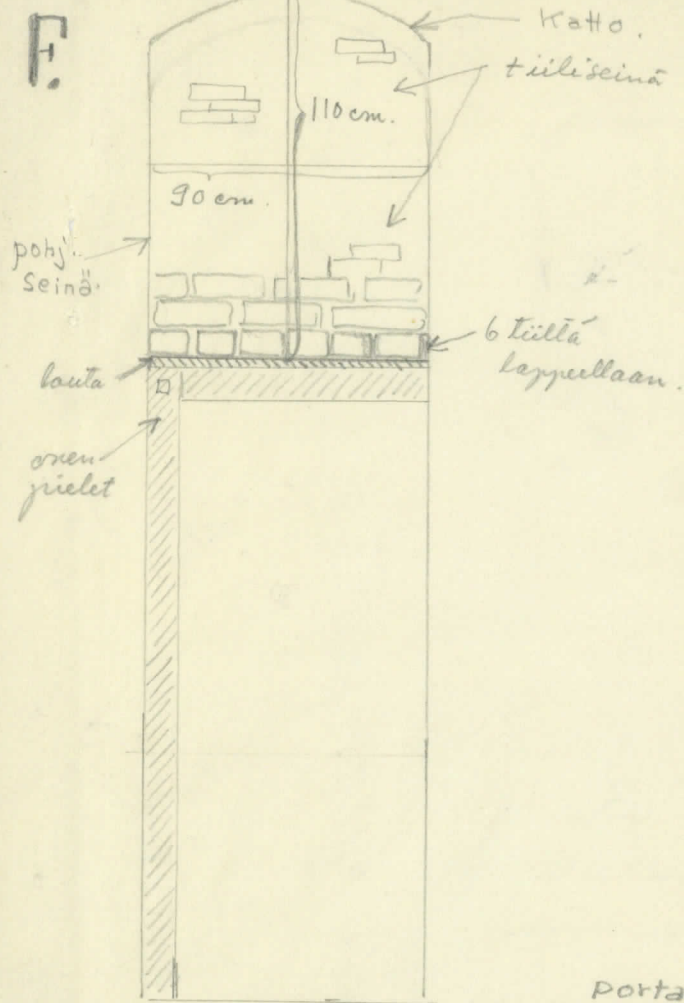
Ovi huon. 37. [sisäpuoli]

PORRAS

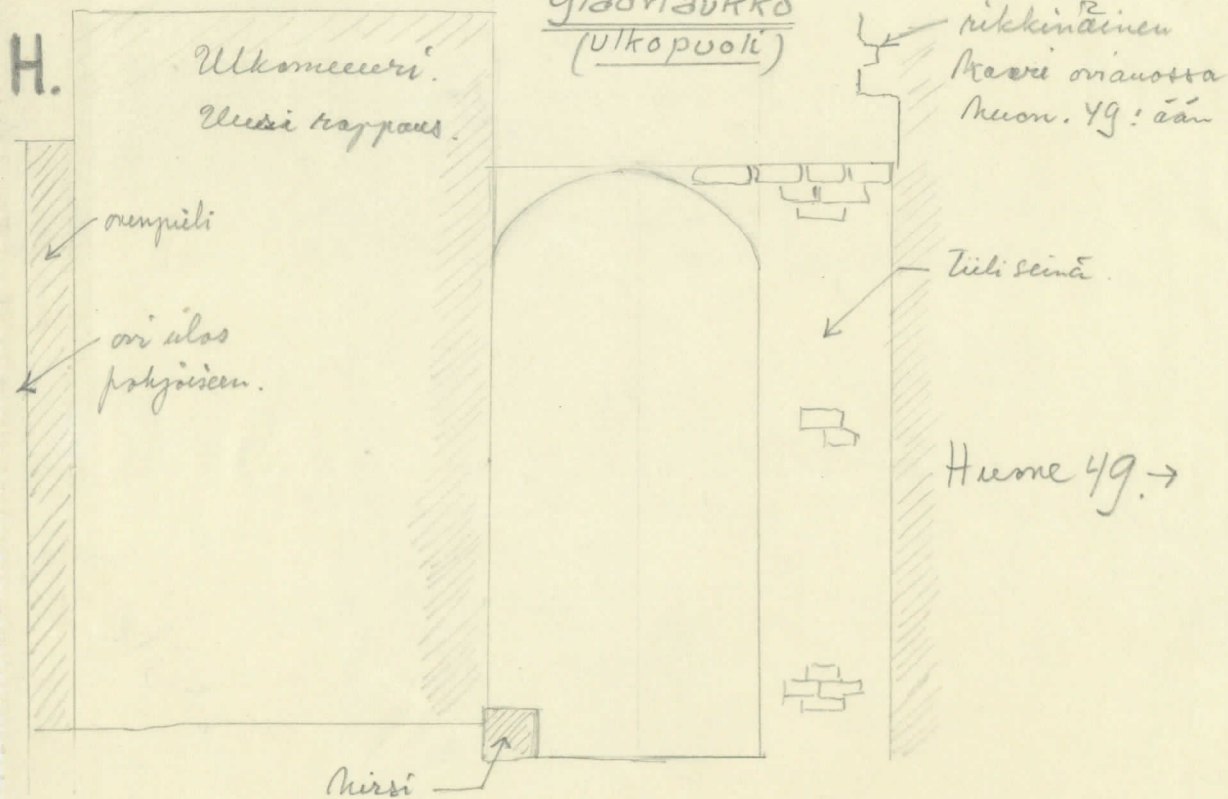
21.

huon. 37.
(Jatkos)

Yläoviaukko (sisäpuoli)

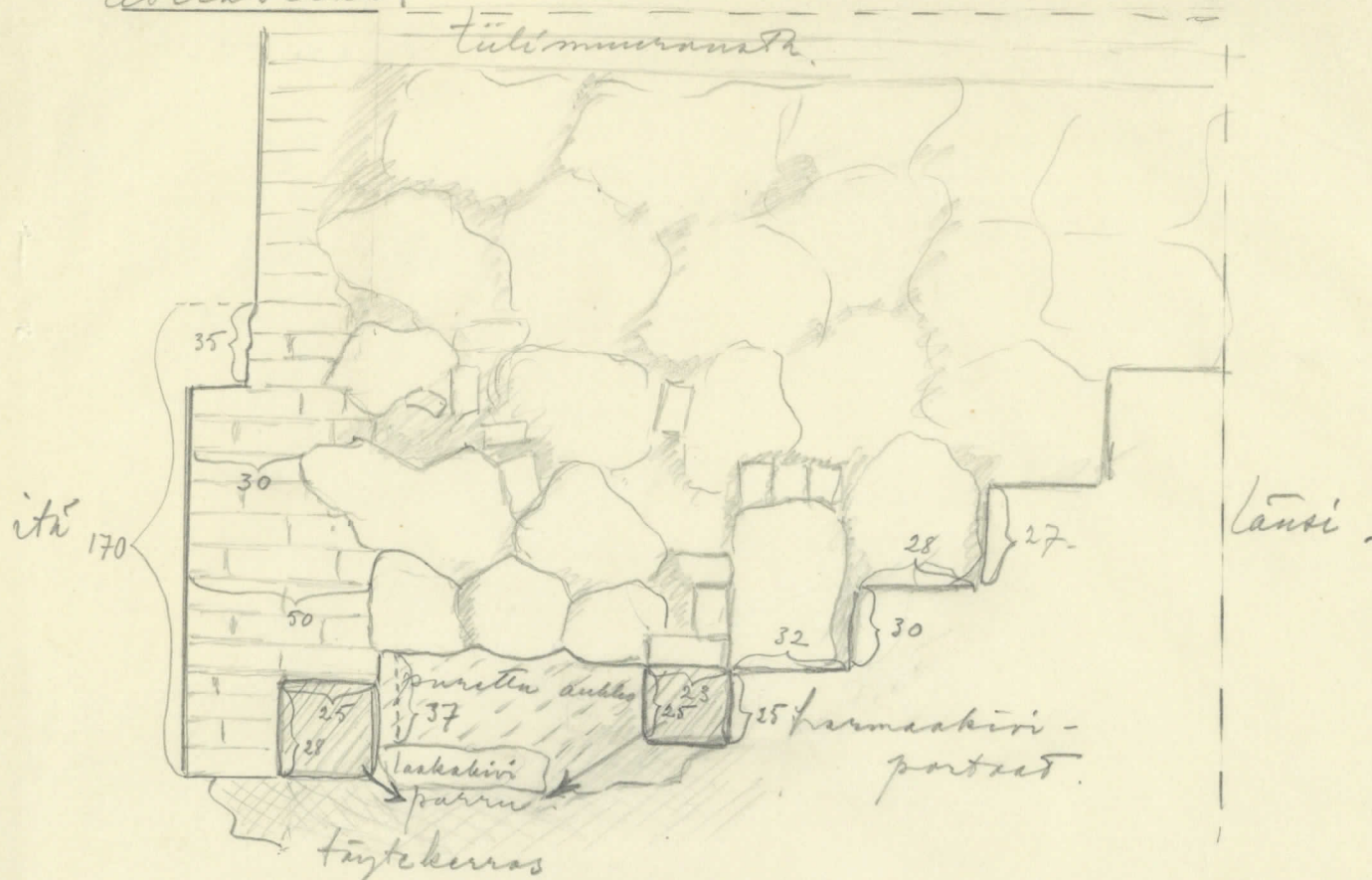
portaiden
Yläoviaukko
(ulkopuoli)

Varikameras. Huoneesta 49
↓

Huone 37. Porraskäytävä B.

Täyttemuurauksen alta paljastaneet ampu-
makäytävän harmaakivi portaat, jotka johtavat
huone 37:n länsiseinän poljoispuolesta yläpöytä-
lanteen poljoisseinän suuntaisiin. Näiden por-
taiden päälle oli pristettu tiiliportaad, jotka
olivat 210 cm korkeammalla. Väliä oli täyttemu-
raus mukalakivista ja suurista harmaakivistä.
Laasti kellehtävää, hieman sekaista, hienoa kalk-
kilaastia. Harmaakivi portaiden leveys 167 cm.
Sekä harmaakivi- että tiiliportaiden eteläseinä
on tasaista, pystysuoraa muuria, harmaakivi-
portaiden kohdalla aina tiiliportaaisiin saak-
ka suuria harmaakiviä, välissä muutama
tiilenkappale, saumoissa runsaasti soran-
sekaista kalkkilaastia. Tiiliportaista ylä-
pöytä tiili muurausta. Eteläseinän itä-
puoleen (suora kaluna) on tiili muurausta
aina tasoon, harmaakivitäytteeseen saakka,
170 cm:n korkeudelta, 30-50 cm:n leveydeltä.
Yläosan pöytä 35 cm:n korkeudelta murettu-
tu rikki. Tiilimitat: $28 \times 13 \times 8,5$; $28 \times 13,5 \times 9,5$;
 $27,5 \times ? \times 10$; $28,5 \times ? \times 9$; $28,5 \times ? \times 8$; $28 \times 12,5 \times 9$;
 $27,5 \times 13,5 \times 9$ cm. Saumoissa valkoista kalkki-
laastia, jonka seassa on tummavärisiä hiuk-
kia. Samaa laastia myös harmaakivimuura-
uksen itäpuolella.

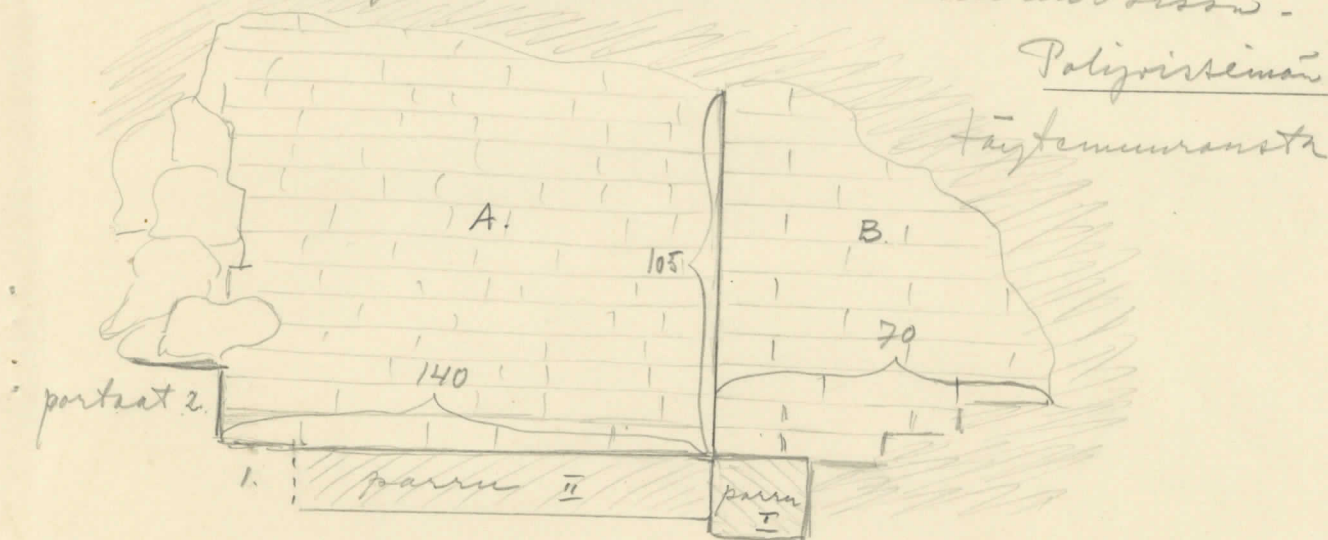

Uutela-seinän alassa portaitten alapäässä on puurella aukko n. 37 cm:n korkeudelta, 90 cm:n syvyydeltä ja 115 cm:n leveydeltä. Aukon pohja on leven, litteä laakakivi ja sen kummassakin reunassa lahonneet parrut, joista idänpuoleinen kulkee ~~Uutela-seinän~~ puurella aukon itäisistä pitkin jatkuen aina ^(käytävään) poljoisseinään asti. Lännen puoleinen parru on lahonnut, vain osa muurin sisästä jäljellä.

Poljoisseinä. Harmakiviportaiden poljoisseinä on tulimuri, joka on 75 cm syvemmällä eli poljoisempaa kuin tuliportaiden poljoisseinä, joka myös on tulimuuraukset aina portaiden arkeluihin saakka (joulussa

muutama harmaakivi). Tuliportaiden pohjois-
 joisseinä oli siis muurattu harmaakivi-
 portaiden seinän vastaan. Sen alassa oli täy-
 temuurausta (harmaakiviä ja tiliä), joka pu-
 rettiin tiliaskelmien saakka. Harmaakivi-
 portaiden pohjoisseinän tili-muurauksen^(A) ti-
 limitat: $27 \times ? \times 8$; $26 \times ? \times 8$; $28 \times ? \times 9$; $? \times 12 \times 8$; $? \times 12,5$
 $\times 9$; $? \times 13 \times 9$; $? \times 14 \times 8$; $25 \times ? \times 9$; $27 \times ? \times 8$ cm. Harmaata
 kalkkilaastia, jonkosta suuria valkoisia
 kalkkivarkkeita. Tähän muuraukseen liittyi
 seinän itäpäässä n. 12-15 cm syvä ulkoneva
 tili-muuraus (parin kahdella itään päin),
 joka on liitteenä sen kanssa^(B). Tilimitat:
 $28 \times 13 \times 7,5$; $27 \times 12 \times 8,5$; $28 \times 13 \times 9$; $30,5 \times ? \times 8$;
 $? \times 13 \times 9,5$ cm. Laasti samanlaista kuin portai-
 den eteläseinän itäpään tili-muurauksessa.
 Sekalimitys olemmissa muuriosissa.

Pohjoisseinän itäosa.
 täytemuurausta

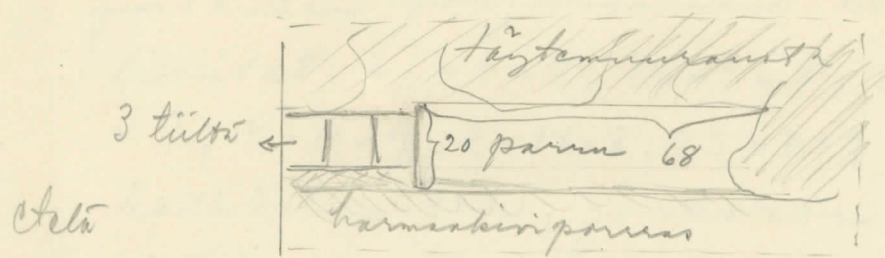

A-muurauksen kohdalla lattiatasossa
 tuli esille itä-länsi-suuntainen parin
 (II), leveys 24 cm. A-muuraus näyttää
 länsipäässä loppuvan toisen askelman

4.

kerhidalle (muurin reuna säilytetty). Jatkona on
harmakivi-tähtemurausta.

Portaikossa kaivettiin esiin 8 askelman
joista ylin oli taso. Sen reunassa tuli esiin
parum ja 3 tulta päittäin, sijaittiin parum
eteläpäässä.

Portaikon ylin askel.

polij.

Tulimitat: $3 \times 12,5 \times 8$; $27 \times 12 \times 9$ ja $3 \times 12 \times 6$ cm.

Parum leveys n. 23 cm, korkeus n. 20 cm, nä-
kyvissä oleva pituus 68 cm. Osaksi lähennetty.

HUONE N° 37

Tillet

Huone № 37. (III Kerros)

Eteläinen seinä tiilimuurausta. Seinän sekä ikkuna-aukon ja holvin tiilien suuruus: $8 \times 14 \times 31-31,5$.

Muutamia $8 \times 14 \times 30,5$. $8-8,5-14-15 \times 31-31,5$. $7,5 \times ? \times 31$.

Ikkuna-aukon yläpuolella, seinässä, umppeenmuurattu aukko: ump. muuraukset: $8 \times ? \times 31,5$. $8,5 \times ? \times 27-28$.

$9 \times ? \times 34$. $9 \times 12,5 \times ?$

Länsi-seinä enimmäkseen harmaakiveä, osittain tiilimuurausta. Etelämurkassa alkaalla tiilimuurausta. (Samanaikkuinen muuraukseen kuin eteläseinän) $8 \times 14 \times 31-31,5$. Muutamia: $7,5 \times 14 \times 30,5-31,5$. $? \times 14,5 \times 31,5$

Etelämurkan ja huone № 36:een johtavan ovi-aukon välillä umppeenmuurattu aukko, josta on vain holvi jäljellä. Holvi-tiilien suuruus: $9 \times 13,5 \times ?$. Muutama $8,5 \times 13 \times ?$. $9,5 \times 13,5 \times ?$. Umppeenmuuraukset:

Sekalaisia tiiliä $8 \times ? \times 31$. $9 \times ? \times 28$.

Huone № 36:n johtavan ovi-aukon tiilet: $9-9,5 \times 13,5 \times 28$.

Muutama $8,5 \times 13,5 \times 28$. Holvi: Rappauksen peitossa, muutamia näkyvissä, suuruus: $8,5-9 \times 13,5 \times ?$. $9,5 \times ?$.

Ovi-aukkojen välillä uudempiä muurausta, tiilet melko uusia: $7 \times 13 \times 28-29$. Edellisen vieressä vanhempiä muurausta, tiilien suuruus eteläpuolella: $9 \times 13,5 \times 28$. Muutamia $9,5 \times 13,5 \times 28$. $9 \times 14 \times ?$.

Pohjoispuolella aivan pohjoisimman oven vieressä $9 \times 13,5 \times 27$. Vain muutama tiili näkyvissä, Rapp. peitossa.

Pohjoisimman oven päällä: Rapp. peitossa.

Pohjoinen seinä ylhäällä ikkunan päällä rapp. peitossa.

Seinässä ikkuna-aukon vieressä: $8 \times ? \times 26$. $8 \times ? \times 27$. $8 \times ? \times 28$. $8 \times 13 \times ?$. $8 \times 12,5 \times ?$. $8,5 \times 13,5 \times ?$.

Ikkuna-aukon alla: $8-8,5 \times 13,5 \times 27,5-28,5$.

Seinässä ump. muurattu komero: Komeron holvin tiilien suuruus: $8-8,5 \times 13-13,5 \times 27-28$. Umppeenmuuraukset: sekalaisia tiiliä: $6 \times ? \times 25$. $8,5 \times ? \times 31,5$. $10 \times 13,5 \times ?$

Ikkuna-aukko: rappauksen peitossa.

Itäinen seinä, enimmäkseen harmaakivestä, osittain tiilimuurausta. Seinän pohjoisessa nurkassa, alhaalla, tiilimuurausta. (Saman aikuisen muraus kuin pohjois-seinän) Tiilien suuruus: $8-8,5 \times 13-13,5 \times 27,5-28,5$.

Ovi-aukon ja pohjoismurkan välillä ympäröimäinen aukko. Aukon pinnan ja sen vieressä ja alla oleva muraus mahdollisesti saman aikuisesta kuin pohjoisnurkassa oleva murauskin. Muraus, on kuitenkin välillä poikki, joka on korjattu melko uusilla tiilillä, ympäröimäisen aukon pinnan tiilet: $8 \times 13-13,5 \times 27$. muraus $8,5 \times 13-13,5 \times 27$. Aukon alapuolella $8 \times 13-13,5 \times 27-28$. muraus: $8,5 \times 13-13,5 \times 27-28-28,5$. Aukon ympäröimäisen tiilet: Rapp. peitossa, muraus näkyvissä: $8 \times ? \times 27$. $9 \times ? \times 28,5$

Ovi-aukon ja etelämurkan välillä, alhaalla seinässä tiilimuurausta: $8-8,5 \times ? \times 27$. $8,5 \times ? \times 28$. $8 \times 13,5 \times ?$

HUONE 38

Tiilet

Etelä-seinässä alhaalla, karmakivi-muurauksen
 päällä koko seinän pituuden uudemmaa tiilimurausta.
 Tiilet melko uusia: $7 \times 13-14 \times 28-29$. Edellisen muurauksen
 päällä ikkuna-aukkojen alapuolella vanhemmaa tiilimurausta.
 Tiilien suuruus enimmäkseen $8,5 \times 13 \times 27-27,5$, pienempi osa: $8 \times 13 \times 27-27,5$. Sekä muutamia: $8 \times 12,5 \times ?$
 $8-8,5 \times 13,5 \times ?$. $8,5 \times ? \times 28,5$. Seinä jakautuu kahteen
 rikkiinäiseen kupoliin, Kupolien tiilien suuruus: $7-7,5 \times$
 $17-17,5 \times 24-25$. Muutamia: $7 \times 17 \times 24$. $8 \times 17 \times 25$.
 Seinässä keskellä, kupolien yläpuolella (kup. ulkopuolella)
 tiilimurausta: $8 \times 12,5 \times 26-27$. $8,5 \times 13-13,5 \times 28$.
 Seinältä, länsinurkassa kupolin päällä: $8-8,5 \times 13-13,5 \times$
 $27-28$. Muutama: $8 \times 12,5 \times 26,5$. Sama kohta itänurkas-
 sa uudemmaa muurausta.

Huone 38.

+1 → Eteläseinällä ylhäällä III ja IV kerroksen välillä olevat parrureikien välit, ja niiden alla, muutama sarvi uudempaa muurausta, tiilet melko uusia: $7 \times 13 - 14 \times 28 - 29$. Ikkuna-aukot ympäröistyneen rappauksen peitossa, vain muutamia tiiliä näkyvissä. Itäisimmän ikkunan koki: $8 - 8,5 \times 13 \times ?$. Seinällä, lähellä itäistä ikkuna-aukkoa: $8,5 \times ? \times 28,5$. $8 - 8,5 \times 13,5 \times ?$. $8 \times ? \times 27$.

Itäinen seinä jakautuu kahteen pikkinäiseen kupoliin, tiilien suuruus sama kuin vastaava kohta eteläseinällä. Seinässä keskellä kupolien yläpuolella (kup. ulkopuolella) tiilimuurausta: $8 \times 12,5 - 13 \times 26 - 27$. $8 - 8,5 \times 13,5 \times 28 - 29$. Muutamia: $8,5 \times 14 \times ?$.

Seinällä, etelänurkassa kupolin päällä: $8 \times 12,5 - 13 \times 26,5 - 27,5$. $8,5 \times 13 - 13,5 \times 26,5 - 27,5$.

Seinällä pohjoisnurkassa kupolin päällä enimmäkseen uudempaa muurausta, melko uusia tiiliä, vain pieni ala vanhempaa muurausta: $8 - 8,5 \times ? \times 27,5 - 28$.

Eteläisen kupolin seinä keskeltä korjattu melko uusilla tiilillä: $7 - 7,5 \times 13 - 14 \times 28$. Pohj. kupoolissa pikkinäisen kolo, mahd. vanha komero, tiilien suuruus: $7,5 \times 13 \times ?$. $10 \times 14 \times ?$. $8,5 \times 13 \times ?$. $8 \times ?$. Pohj. nurkassa seinällä kupolin lähellä, näkyvissä muutama tiili: $9 \times 13,5 \times ?$. $8,5 \times ?$. Lähellä pohj. nurkkaa seinässä alhaalla muutama tiili näkyvissä: $8,5 \times 13,5 \times ?$. $8 \times ? \times 26,5$.

Huone N° 38.

Pohjois-seinä. Seinä jakautuu ylhäällä kahteen rikkiinäiseen kupoliin. Kupoli tiilien suuruus: Sama kuin etelä- ja itäseinän. Seinän keskellä, kupolin yläpuolella, olevien tiilien suuruus: $8 \times 12,5 - 13 \times 26,5 - 27$.

$8,5 \times 13 - 13,5 \times 28 - 28,5$. Muutama: $9 \times 13,5 \times ?$ $9 \times ? \times 28$. $8 \times ? \times 27,5$

Seinän läntisessä nurkassa kup. yläpuolella: $8 - 8,5 \times 13 - 13,5 \times 26,5 - 27,5$. Muutama: $8,5 \times ? \times 28$.

Seinän itäisessä nurkassa, kup. yläpuolella: $8 - 8,5 \times 13 - 13,5 \times 27,5 - 28$. Muutama: $8 \times 13,5 \times ?$ Ylhäällä III ja IV kerroksen välillä olevat parrureikiin välit sekä niiden alapuolella muutama varvi uudempaa muurausta, tiilet melko uusia. Seinässä, alkaen karrausta, tiilet melko uusia. Tämän päällä vanhemmaa muurausta ikkuna-aukkojen alareunaan asti. $8 - 8,5 \times 13 - 13,5 \times 27 - 28$. Muutamia $8 \times ? \times 26,5$. $8,5 \times ? \times 28,5$.

Seinällä, länsinurkassa katoideiden alapuolella:

$8 \times 12,5 - 13 \times 26,5 - 27$. Muutama: $8,5 \times ? \times 28$. H

Ikkuna-aukot ympäristöineen rappauksen peitossa, läntisemmässä ikkuna-aukossa muutama tiili riakyaissa: $8,5 \times 13,5 \times ?$. Aukon pohjalla: $8 \times 13,5 \times 28,5$. Itäisemmän ikkuna-aukon holvi: $8,5 \times ?$.

Läntinen seinä. Seinässä alhaalla harmaaki-
vimuurauksen päällä tiilimuurausta. Tiilien
suuruus: enimmäkseen $8,5 \times 13,5 - 14 \times 28 - 28,5$, pienem-
pi, osa: $8 \times 13,5 \times 27 - 28$. Muntamia: $8,5 \times 13,5 \times 27$.

Ovi-ankossa muntama tiili näkyvissä: Sama suu-
ruus kuin seinässä. Pohj. nurkassa olevan holvin
alla oleva (länsi) seinä, alhaalla: $8,5 \times 13 - 13,5 \times 27 - 28$.

Muntamia $8 - 8,5 \times 13 - 13,5 \times 27 - 28$. $8 \times ? \times 28,5$. Keskellä
uudempaa muurausta; melko uusia tiiliä. Ylem-
pänä (holvinalla) rappauksen peitossa, keskellä uudem-
paa muurausta. Holvi osittain uudempaa muurausta.
Vanhat tiilet rappauksen peitossa: $8,5 \times 13,5 \times ?$.

Länsi seinä jakautuu ylhäällä kahteen rikkiin äiseen
kupoliin, kupolien tiilien suuruus sama kuin pohjois-
itä- ja etelä-seinien kupoolit. Seinän keskellä, kupolien
yläpuolella olevien tiilien suuruus: $8 - 8,5 \times 13 - 13,5 \times 27 - 28$.
Muntamia: $8 \times 12 - 12,5 \times ?$ (rautapalaneita). Seinän pohj. nur-
kassa kupolin yläpuolella: $8 - 8,5 \times 13 - 13,5 \times 26,5 - 28$.

Etelä nurkassa kupolin yläpuolella: $8,5 \times 13 - 13,5 \times 28 - 29$.
 $8 \times 12,5 - 13 \times 26 - 27$.

Huone 38 (Nunnakirkko), alkuperäistä holvausta koskevia havaintoja.

C.J. Gaudberg 1952.

Kun Nunnakirkko holvattiin vuonna 1952 tehtiin työn aikana seuraavia alkuperäistä holvausta koskevia havaintoja:

Kun vanhat jalossa vaurioituneet kalkkikivikonssolit otettiin paikoiltaan seinistä, kävi ilmi, että pohjoisseinän ja itäseinän konssolit olivat tehdyt kahdesta kivistä (piirros 1). Toiseen kiveen oli näkyvissä oleva osa veistetty, ja tämän kiven takana oli toinen kivi. Kivet olivat yhdistetty raudalla, joka oli 3,5 cm leveä ja 0,5-1 cm paksu (nyt pahasti ruostunut, joten alkuperäinen paksuus on ollut kantaaltaan vähintään 1 cm). Raudan molemmat päät olivat upotetut toiseen toiseen kiveen, toinen toiseen kiveen. Raudan päitä varten oli hakattu kalteri nyoää reikää, johon päät oli kiinnitetty valaamalla lyijyä reikiin (piirros 1). Pohjoisseinän konssolin koko nyoäys seinäpinnasta lasketuna oli täten suunnilleen 70 cm.

Vanhojen holvien paksuus oli 16-17 cm (= holvitiilen piteus). Holvitiilien mitat olivat seuraavat:

$$22,5 \times 15,5 \times 7,5$$

$$22,5 \times 15,5 \times 7,5$$

$$22,5 \times 16 \times 7$$

$$22,5 \times 16 \times 7,5$$

$$22,5 \times 16 \times 7,5$$

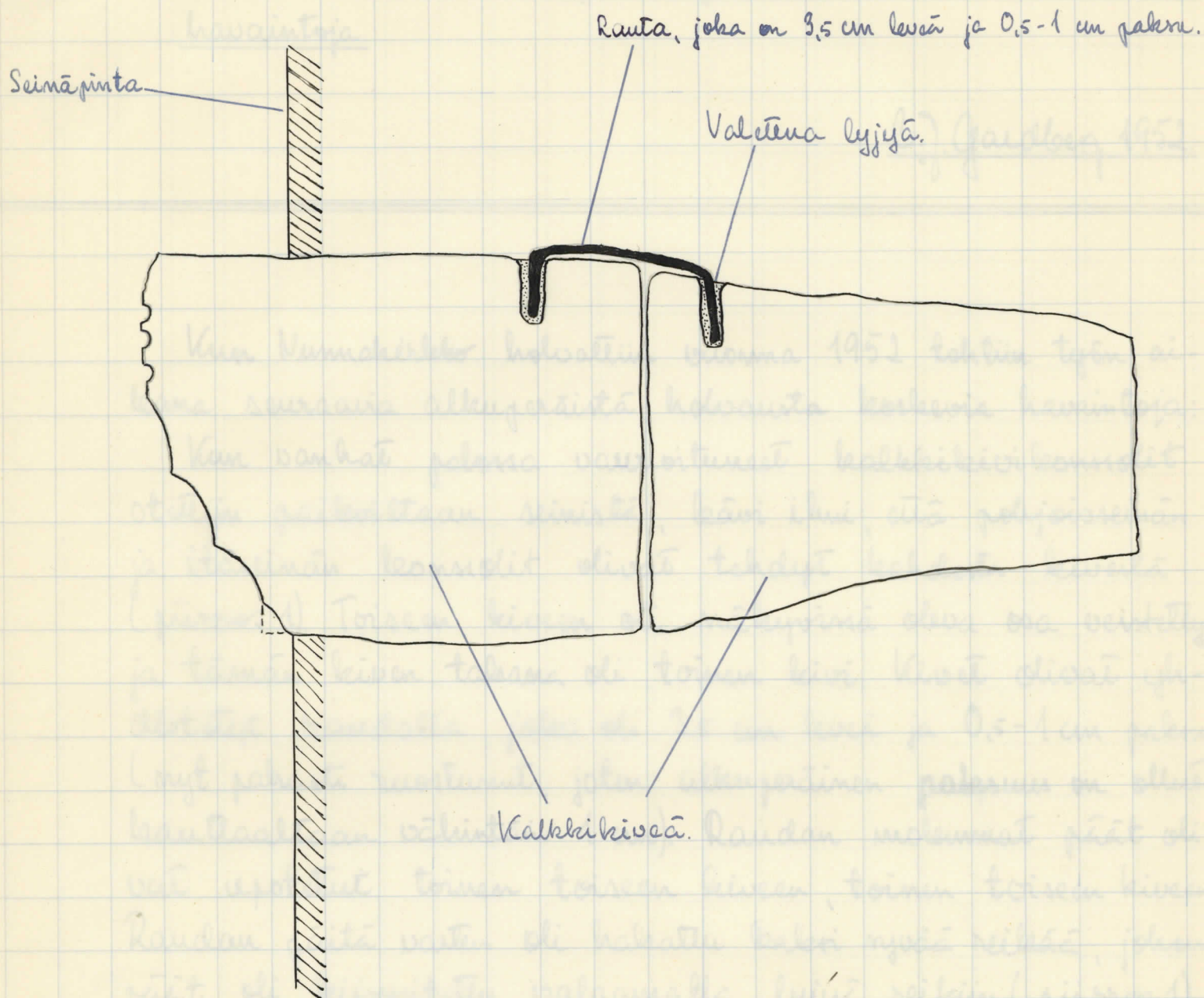
$$22,5 \times 16,5 \times 7,5$$

$$24 \times 15 \times 7,5$$

$$24 \times 16 \times 7,5$$

$$24 \times 16,5 \times 7$$

Piirros 1. Polyisinseinän konsoli, pystysuora leikkaus kaavaan 1:5.

24 x 16,5 x 7,5

24 x 16,5 x 7,5

24 x 16,5 x 7,5

24 x 16,5 x 8

24 x 17 x 7,5

24 x 17 x 7,5

24 x 17 x 7,5

24 x 17 x 8

24 x 17 x 8

24 x 17,5 x 8

24 x ? x 7

24 x ? x 7,5

24 x ? x 7,5

24 x ? x 7,5

24,5 x 16,5 x 8

24,5 x 17 x 7,5

24,5 x 17 x 7,5

24,5 x 17 x 7,5

$$24,5 \times 17 \times 8$$

$$24,5 \times 17 \times 8$$

$$24,5 \times 17 \times 8$$

$$24,5 \times 17 \times 8$$

$$24,5 \times 17 \times ?$$

$$24,5 \times 17,5 \times 8$$

$$25 \times 16 \times ?$$

$$25 \times 16,5 \times 7$$

$$25 \times 17 \times 7,5$$

$$25 \times 17 \times 8$$

$$25 \times 17 \times 8$$

$$25,5 \times 17,5 \times ?$$

Ruodetiilien muodot esitetään piirroksessa 2. Ainoastaan pieni osa oli b-tyyppiä. Melkein kaikissa tiilissä oli keskellä pieni pyöreä reikä, joka meni tiilen läpi. Reiän leveys oli 7-8 mm. Ruodetiilien mitat olivat seuraavat:

$$26 \times 13 \times 8$$

$$26 \times ? \times 7,5$$

$$26,5 \times 12,5 \times 8,5$$

$$26,5 \times 13 \times 8$$

$$26,5 \times 13 \times 8$$

$$26,5 \times 13,5 \times 8$$

$$26,5 \times ? \times 8$$

$$26,5 \times ? \times 8$$

$$27 \times 13 \times 8$$

$$27 \times 13,5 \times 8$$

$$27 \times 13,5 \times 8,5$$

$$27 \times 13,5 \times 8,5$$

$$27,5 \times 13 \times 8$$

$$27,5 \times 13,5 \times 8$$

$$27,5 \times 13,5 \times 8$$

$$? \times 13,5 \times 7,5$$

$$? \times 13 \times 8$$

Huone holvattiin kaikista päältä samalla kerralla kuin huoneen seinien pinta muurattiin. Jokaisen seinän yläosaan muurattiin kaksi suippokaarimuotoista seinäkaarta

Piirros 2. Ruodetiilien ääriviivat, kaavaan 1:10.

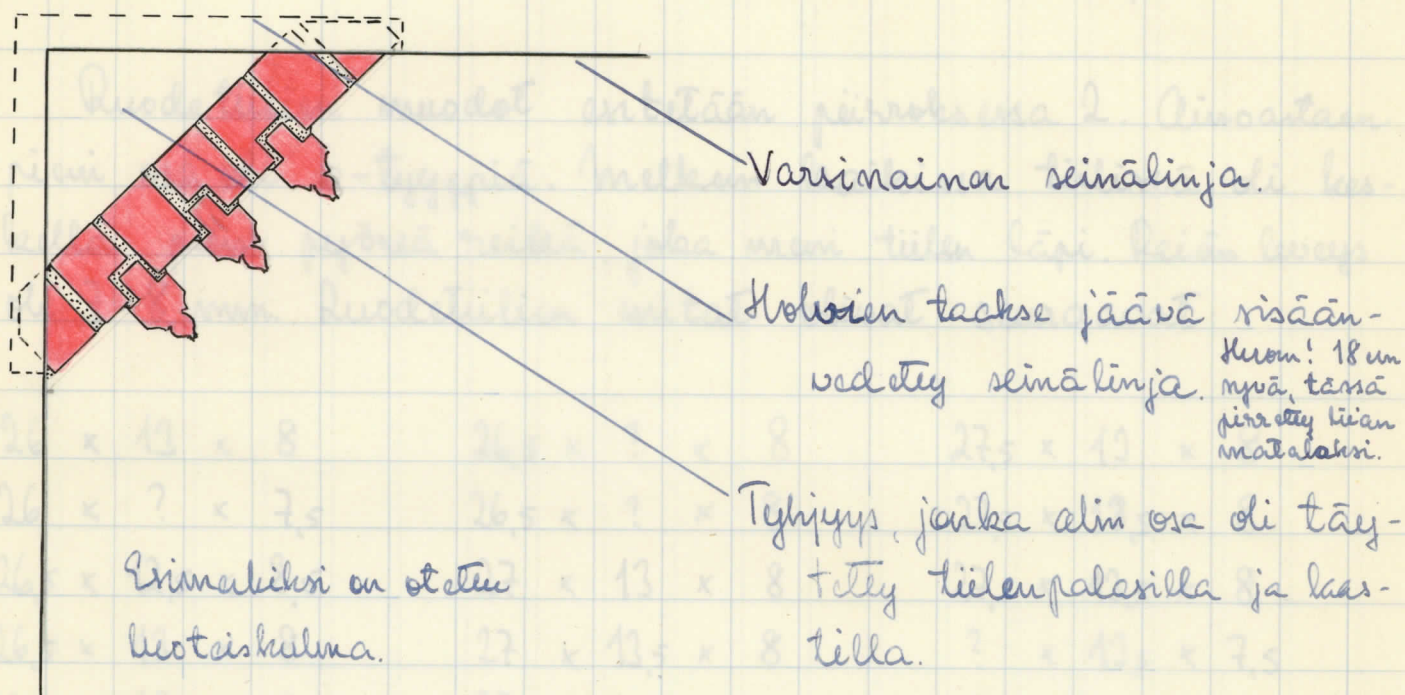
a:

b:

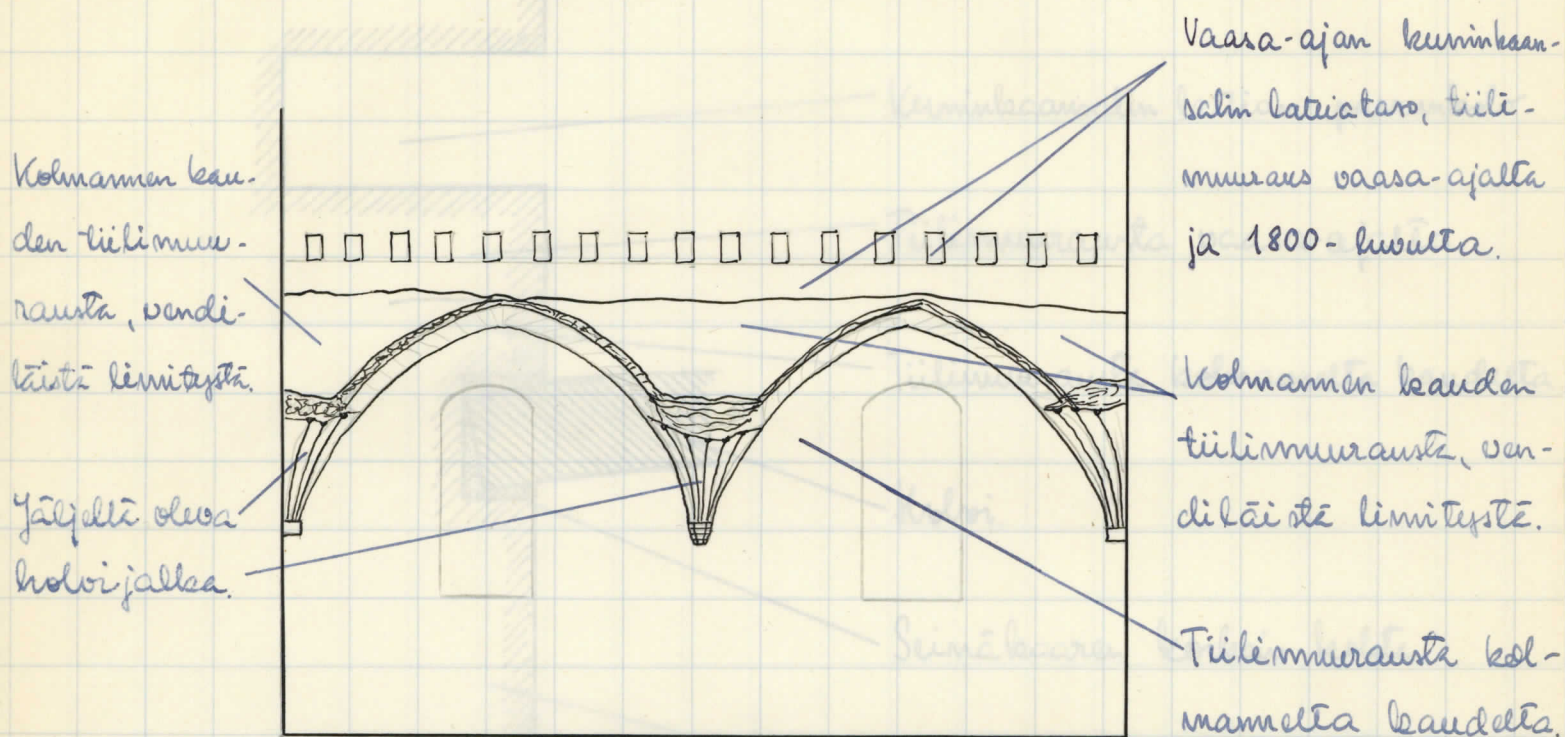
Piirros 3. Vanhojen holvien muurausta kulmissa toista metriä
keuhakomssolien yläpuolella. Kaavaan 1:20.

keskikonsolin kunnallekin puolelle (piirros 7), ja näiden kaarien yläpuolella oleva seinäpinta oli vedetty varsin aista seinäpinnasta 18 cm sisään (piirros 6a). Täten muodostui seinien yläosiin kaksi taannasta seinäpinnasta ulkonevaa suippokaarimuotoista pykälää, jonne päälle holvien reunat muurattiin (piirroksat 5 ja 6b). Holvit eivät olleet liitoksissa seinien kanssa. Kun huone oli holvattu jätettiin pintamuuraus holvien yläpuolella ylös päin, ja tällöin vedettiin pinta taas ulos entiselle tasolleen (piirroksat 5 ja 6c). Varsinkin konsolin yläpuolelle muodostui verrattain suuria tiilipintoja, joissa oli vendikäistä limitystä (piirros 4). Näiden kolmannen kauden tiilien

Piirros 4. Nunnakirkon eteläsismän pääpiirteet, kaavaan 1:100.

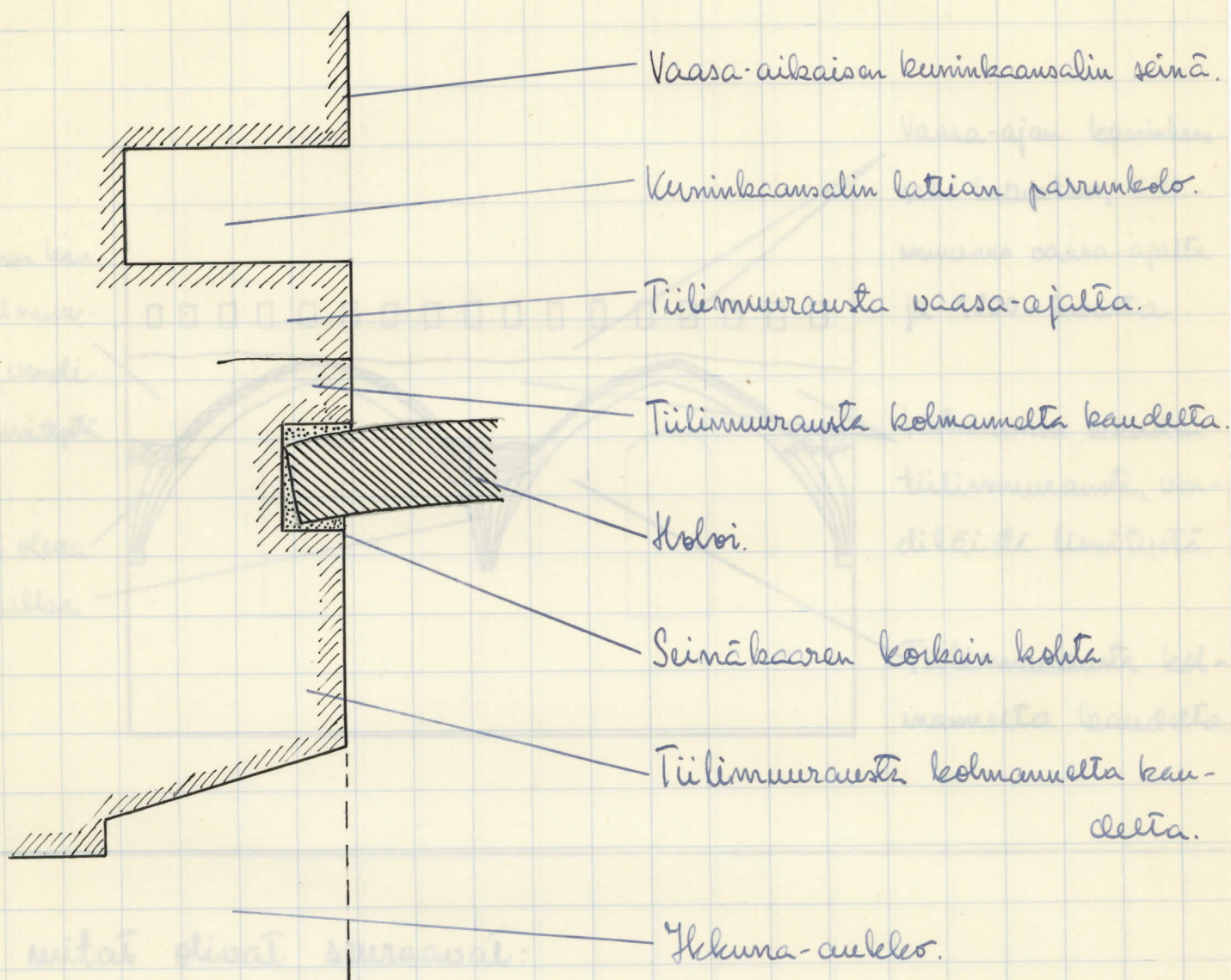
holvin korkeimmasta kohdasta, kaavaan 1:20

mitat olivat seuraavat:

26,5 x ? x 8	26,5 x ? x 9	27 x ? x 8,5
26,5 x ? x 8	27 x ? x 8	27 x ? x 8,5
26,5 x ? x 8	27 x ? x 8	27 x ? x 8,5
26,5 x ? x 8	27 x ? x 8	27 x ? x 8,5
26,5 x ? x 8	27 x ? x 8	27 x ? x 8,5
26,5 x ? x 8	27 x ? x 8,5	27 x ? x 8,5
26,5 x ? x 8	27 x ? x 8,5	27 x ? x 8,5
26,5 x ? x 8	27 x ? x 8,5	27 x ? x 8,5
26,5 x ? x 8,5	27 x ? x 8,5	27,5 x ? x 8

Piirros 5. Pystysuora leikkaus itäläsimän pinnasta toisen holvin korkeimmasta kohdasta, kaavaan 1:20.

$$27,5 \times ? \times 8$$

$$27,5 \times ? \times 8$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 8,5$$

$$27,5 \times ? \times 9$$

$$28 \times ? \times 8$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28 \times ? \times 8,5$$

$$28,5 \times ? \times 9$$

$$? \times 12 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

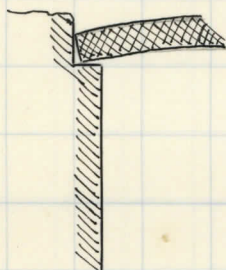
Piirros 6. Alkuperäisen holvauksen eri vaiheet.

a.

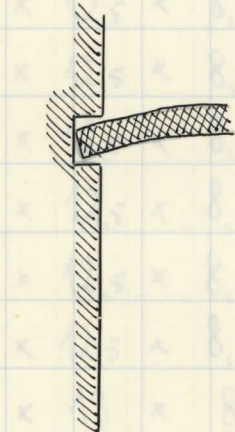
a. Seinän pinta on muurattu tiilestä, ja pintaan on tehty 18 cm ulkonava siippokaari, joka alkaa konsoleista (vt. piirroksat 4 ja 5). Jokaisella seinällä on kaari tällaista kaarta.

b.

b. Huone holvataan, ja holvin reunat mahaavat siippokaarian päällä. Nämä eivät kuitenkaan kannu holvoja. Holvit eivät ole liitoksissa seinien kanssa.

c.

c. Kun huone on holvattu jatketaan seinäpinnan muuraamista ylöspäin. Holvoja varten on siten muodostettu pieni ryöpy (18 cm syvä ja 30-35 cm korkea) seinien. (Vrt. piirroksat 4 ja 5).

$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8$$

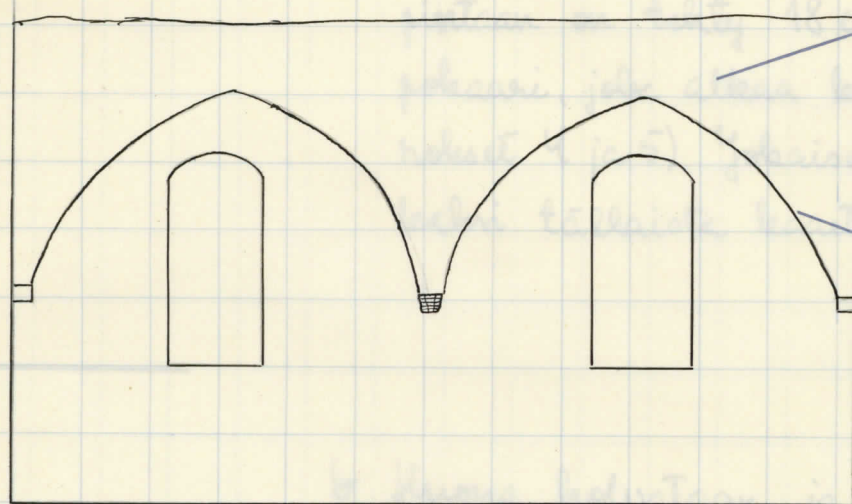
$$? \times 12,5 \times 8$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

Piirros 7. Nunnakirkon eteläseinä ennen alkuperäisen holvauksen alkua. Kaavaan 1:100.

Varmainaisesta seinäpinnasta 18 cm ryvempänä oleva osa.

Suippokaaran kulma, jonne päälle holvon reunan murettiin. (Vrt. piirros 6a).

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 12 \times 8$$

$$? \times 13 \times 8$$

$$? \times 13 \times 8$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

$$? \times 13 \times 8,5$$

$$? \times 13,5 \times 8,5$$

$$? \times 13,5 \times 8,5$$

$$? \times 12,5 \times 8,5$$

$$? \times 13,5 \times 9$$

Nämä alkuperäiset tiilipinnat holvin yläpuolella jätettiin suurin piirtein koskemattomiksi.

HUONE 39

Tillet

Huone No 39

Itäinen seinä. Seinässä ylhäältä rikkiinäinen
(tynnöri-) holvi: $9 \times 15,5 - 16,5 \times 32 - 33$. Pohjois- ja etelä nur-
kissa noin ikkuna-aukkojen puolivälin korkeudessa
näkyvissä muutamia (tynnöri-) holvin tiiliä: $8 \times 12,5 \times 27,5$.
 $7,5 \times 14,5 \times 29$. $7 \times 12,5 \times ?$. Pohj- ja etelänurkissa holvin
yläpuolella uudempaa tiilimuurausta. Tiilet melko uusia.
Ikkuna-aukot ympäristäin rappauksen peitossa.
Pohjoisemman ikkuna-aukon pohjalla muutama tiili nä-
kyvissä: $7 \times 14,5 \times 29$. $7 \times 15,5 \times ?$. $7 \times 16 \times ?$.
Etel. ik. aukon pohjalla: $7 \times ? \times 27,5$. $6,5 \times ? \times 27$. $7 \times ?$.

Itäinen seinä: Lähellä etelä-murkkaa, seinässä komero: $7,5 \times 16 \times 24$. $8 \times 15,5 \times 25$. $7,5 \times ? \times 23,5$. $7,5 \times ? \times 24,5$. $7,5 \times ? \times 25$.
Komeron holvi: $7,5 \times ? \times 24$. $8 \times ? \times 25$. Komeron pohjana harmaakivi, joka on hakattu rännin muotoiseksi.

Pohjois-seinä. Koko seinän pituuden, ikkuna-aukkojen puolivälin korkeudessa, rikkoutuneen tynnörin holvin ala-osa: Rapp. peitossa, muutamia näkyissä. $8 \times 16 \times 32$. $9 \times 16,5 \times ?$. $9 \times 17 \times ?$. $7 \times 12,5 \times ?$. $7 \times 13 \times ?$. $7 \times 16,5 \times 23,5$. $6,5 \times 17 \times ?$.

Tynnörin holvin yläpuolella seinä jakautuu kolmeen kikkinaiseen kupoliin, vain muutamia kupolitiliä jäljellä: $7,5-8 \times 16-17 \times 24-25$. Seinässä, ylhäällä, läntisimmän ja keskimäisen kupoli-kaaren alla, näkyissä (rapp. peitossa) muutamia tiiliä, Suuruus, enimmäkseen $8 \times 12,5-13 \times 26,5-27$, Sekä muutama: $8,5 \times 13 \times ?$. $7,5 \times ? \times 27$.

Seinässä ylhäällä kupolikaarien yläpuolella: länsimurkassa: $8-8,5 \times 12,5-13 \times 27-27,5$. läntisen ja keskimäisen kup.k. välillä: $8-8,5 \times 12,5-13 \times 26,5-27$. Keskimäisen ja itäisimmän kup.k. välillä: $8 \times 12,5-13 \times 26,5-27,5$, muutama: $7,5 \times ?$. $8,5 \times ? \times 28$. Itämurkassa kup.kaar. yläp. $8 \times 13 \times 26,5-27,5$. Muutamia: $8,5 \times 13,5 \times ?$.

Ikkuna-aukot ympäristöineen rapp. peitossa. Läntisimmän ikkuna-aukon pohjalla: $7,5 \times 15,5-16,5 \times 24-25$. Itäisimmän ikk. auk. pohjalla näkyissä vain muutama tiili: $7,5 \times 13,5 \times ?$. $7,5 \times ? \times 30$. $7,5 \times 16,5 \times 25$.

Itämurkassa oleva holvi rappauksen peitossa. Seinän länsimurkassa alkaalla, II ja III kerroksen välillä olevan seinään muuratun puun yläpuolella näkyvissä pieni ala tiilimurausta: $7 \times 14 \times 28$. $8 \times 15 \times 30$. $7-7,5 \times 12-13 \times ?$. $7-7,5 \times 15 \times ?$.

Kuone No 39.

Eteläinen seinä, melkein koko seinän pituuden, läntistä nurkkaa lukuun ottamatta, rikkoutuneen tymnorikolvin ala-osa, enimmäkseen rapp. peitossa. Tiilien suuruus: $8,5-9,5 \times 16-17 \times 32,5-34$, muutama: $8 \times 15 \times 29$. Alenpana, lähellä kolvin kantaa: $6,5-7 \times 11,5-12,5 \times 24,5-25,5$ muutamia: $7 \times 16 \times 24$. $7,5 \times 16,5 \times ?$. $6,5 \times 13 \times ?$.

Tymnorikolvin yläpuolella seinä jakautuu kolmeen rikkiinäiseen kupoliin: Kupolitilet: $7,5 \times 16-17 \times 24-24,5$. Muutama $8 \times 16-17 \times 24-24,5$. $7,5 \times 15,5 \times 23$.

Seinässä ylhäällä, kupolikaarien yläpuolella:

Länsinurkassa, muutama harmaakivi, sekä tiilimuurausta: $8,5 \times 13,5 \times 28$. $7,5 \times ? \times 26,5$. $8,5 \times 12,5 \times ?$. $9 \times 13 \times ?$. Läntisimmän kupolikaaren syvennyksessä, (Syvennys jossa aikaisemmin on ollut muurattu kupolitilet.) $8 \times 12-12,5 \times 26,5-27$. $8,5 \times 13 \times 27,5-28$. Muutama $9 \times ? \times 28,5$.

Seinässä ylhäällä kup.kaar. yläpuolella, keskimäisen ja läntisimmän kup.kaar. välillä: $7,5-8 \times 12-12,5 \times 26-27$. Muutamia: $8 \times 11 \times ?$. $8-8,5 \times 12,5-13,5 \times 28$. $8 \times ? \times 27,5$.

Seinässä ylh. kup.kaaren yläpuolella keskimäisen ja itäisimmän kup. välillä: Osittain harmaakiveä, osittain tiilimuurausta: $7,5-8 \times 12,5 \times 27$. Itäisimmän kupolikaaren syvennyksessä: $7,5-8 \times 12,5 \times 26-27$.

Kup.kaaren yläpuolella itäinurkassa rappauksen peitossa.

Seinässä alhaalla, lähellä läntistä nurkkaa oleva ovi-aukko, tiilimuurausta. Ovi-aukon itäinen pieli muutta korjausmuurausta, tiilet uusia: $7-7,5 \times 12-12,5 \times 25-26$. Läntinen pieli pieni ala muutta korjausmuurausta, vanhoilla tiilillä: $8 \times 13,5 \times 28$. $9 \times 13 \times ?$. $9 \times ? \times 28$. $9,5 \times ? \times 27$. $7,5 \times 13,5 \times ?$, pieni ala näkyvissä vanhemmaa muurausta: $7,5-8 \times 13 \times 26,5-27$. Muutama: $7 \times ?$. Alenpana: $7,5-8 \times 13 \times 27$. $8-8,5 \times 13-13,5 \times 27-28$. $9 \times 13,5 \times ?$.

(jatkuu)

Huone 39.

(III Kerros)

Eteläinen seinä: Ovi-aukon holvi rappauksen peitossa, muutama tiili näkyvissä: $8-8,5 \times 13,5 \times ?$, $8 \times ? \times 28$.

Ovi-aukon itäpuolella umpeenmuuratun aukko, umpeenmuuraus sekä aukon läntinen pöly uudempaa muurausta vanhoilla tiilillä: $6,5-7 \times 15,5-16 \times 31-31,5$. Holvi vanhempaa muurausta: $8-8,5 \times 14 \times ?$.

Aukon itäinen pöly vanh. muurausta: $8-8,5 \times 14-14,5 \times 29?$. $9 \times 14,5 \times 32,5$. Rapp. peitossa, vain muutama tiili näkyvissä.

Ump. muuratun aukon yläpuolella, seinässä, pieni ala vanhempaa muurausta näkyvissä: $7,5 \times 14,5 \times 29,5$. $8 \times 15 \times 31$. $7 \times 12,5 \times ?$. $8-8,5 \times ?$.

Länsi-seinä, enimmäkseen rappauksen peitossa. Lähellä etelänurkkaa uudempaa korjausmuurausta, melko runsilla tiilillä. Seinässä ylhäällä kaksi kaarta, kahd. kupolia, joissa ei ole näkyvissä kupolitiiliä, paitsi etelänurkassa, tiilet sama kuin eteläseinän kupolitiilet. Pohjoisnurkassa oleva puode uudempaa korjausmuurausta vanhoilla profiilitiilillä. Kaarien yläpuolella pohjois- ja etelänurkissa uudempaa korjausmuurausta melko runsilla tiilillä.

Seinässä, aivan ylhäällä kaarien yläpuolella vanhempaa muurausta: (Huoneiden No 38 ja 39 välisen seinä on noin 150 sm. leveä, tämän päälle on muuratun noin 45 sm. levyinen seinä, Tiilimitat ovat 45 sm. vakr. seinästä) $8,5 \times 13-13,5 \times 30-31$. $10 \times 13 \times 27?$. $9,5 \times 13 \times 27$. $10 \times 13 \times 28$.

Kaarien alipuoli rappauksen peitossa. Seinässä pohjois- ja eteläkaaren välillä näkyvissä muutamia tiiliä: $8-8,5 \times 13 \times ?$.